

ДАНИЪЛ ДЕФО

ЖИВОТЪТ
И ПРИКЛЮЧЕНИЯТА НА
РОБИНЗОН КРУЗО

АРИАДНА

Даниел Дефо

Животът и приключенията
на Робинзон Крузо

Животът и необикновените, изумителни ПРИКЛЮЧЕНИЯ на моряка
РОБИНЗОН КРУЗО,
родом от Йорк, прекарал двайсет и осем години на безлюден остров
край бреговете на Америка близо до устието на великата река
Ориноко, след като претърпява корабкрушение, в което загива
целият екипаж и единствено той остава жив, заедно с
РАЗКАЗ
за по-нататъшното му необикновено избавление от
ПИРАТИ,
описани от него самия.¹

1. The Life and Strange Surprising Adventures of Robinson Crusoe of York, Mariner: who lived Eight and Twenty Years, all alone in an uninhabited Island on the coast of America, near the Mouth of the Great River of Oroonoque; Having been cast on Shore by Shipwreck, wherein all the Men perished but himself. – Бел.NomaD

Въведение

Издателят на настоящата история смята, че на света не е имало човек като Робинзон Крузо, чиито собствени приключения да са заслужили в по-голяма степен своето представяне пред обществото и да са били толкова подходящи за отпечатване.

Превратностите в неговата съдба надхвърлят границите на всичко познато (поне според издателя), тъй като едва ли е възможно друг човешки живот да е бил изпълнен с повече прекеждия.

Описанието е поднесено скромно, с подобаващо вглъбяване и с праведни тълкувания на събитията, както постъпват винаги мъдрите люде, та останалите да се поучат от дадения пример и да се отдаде дължимата почит на мъдрото провидение, колкото и разнообразни да са нашите преживявания, сполетяващи ни по своя воля.

Според издателя тук е представено едно вярно описание на действителността, тъй като по нищо не си личи разказът да е плод на фантазия; освен това издателят смята, че какъвто и да е случаят, подобни писания постигат целта си, понеже едновременно развличат и поучават; ето защо според него няма нужда да им се дава по-нататъшна препоръка пред света, затова той има честта да ги издаде.

I глава

Семейството на Робинзон. Неговото бягство от родния дом.

Роден съм през 1632 година в град Йорк в почтено семейство, макар че не сме местни жители – баща ми е чужденец от Бремен и се заселва най-напред в град Хъл. Занимава се с търговия и след като натрупва състояние, отказва се от сделките и се установява в град Йорк, където се оженва за майка ми. Нейният род, известен като Робинзон, се ползува с много добро име в този край и аз бях кръстен на тях – Робинзон, по фамилия Кройцнер, но поради обичайното изопачаване на думите в английския език вече ни наричат Крузо – пък и самите ние се представяме така и така си пишем името; така ме наричат винаги и моите другари.

Имах двама по-големи братя, единият от които, подполковник в английския пехотен полк във Фландрия (тогава, под командването на известния полковник Локхарт), загина в битката с испанците край Дюнкерк. Що се отнася до другия ми брат, научих какво е станало с него не повече, отколкото баща ми и майка ми научиха какво стана с мен.

Тъй като бях трети син в семейството и не ме подготвиха за никакъв занаят, в главата ми отрано започнаха да се въртят мисли за пътешествия. Баща ми, вече на преклонни години, ми беше предал, както си му е редът, значителен обем от знания, доколкото това се постига чрез домашното възпитание и безплатното държавно училище, и се готвеше да ме прави адвокат, обаче аз не желаех да се задоволя с нищо освен с живота на моряк и тази моя склонност ме противопостави толкова силно на бащината ми воля, пък и на заръките му, както и на молбите и увещанията на майка ми и на други приятели, че в този стремеж на моята душа, теглец право към жалкото съществуване, което щеше да ме сполети, сякаш имаше нещо съдбовно.

Баща ми, мъдър и улегнал човек, ми даде сериозен и отличен съвет да не се заемам с онова, което предусещаше, че съм замислил. Една сутрин ме повика в стаята си, която се налагаше да пази, понеже беше болен от подагра, и много развълнувано се противопостави на моите намерения. Попита ме какви причини освен чисто случайното увлечение ме карат да напускам бащин дом и родина, където бих могъл да разчитам на добро начало и имам изгледи, посредством старание и усърдие, да

увелича благосъстоянието си, като вода спокоен и приятен живот. Обясни ми, че, от една страна, само хора със злочеста орис, а от друга страна – само щастливи галеници на съдбата отиват в странство да търсят приключения и се прославят в начинания, чието естество е встрани от утъпкания път; че всички тези неща са или твърде недостижими, или твърде долни за човек като мене; че аз се намирам по средата, или, казано с други думи, в по-висшата група на едно по-нисше съсловие, което според неговия личен и дълъг опит е най-доброто положение в света, най-подходящо за човешко щастие, тъй като не е изложено на негодите и лишенията, на теглилата и страданията, падащи се на онази част от човечеството, която се мъчи за насъщния хляб, нито е обременено от гордостта, разкоша, амбицията и завистта, характерни за висшето съсловие. Каза ми, че мога да съдя колко честито е това положение дори по една причина, а именно, че всички хора извън него му завиждат, че кралете често оплакват злощастните последици от това, че са били родени за велики дела и биха предпочели да се намират между двете крайности, между ниското и великото; а сам мъдрецът Соломон потвърждава, че това е точното мерило за истинското блаженство, когато моли Бог да не му дава нито сиромашия, нито богатство.²

Баща ми ме приканваше да обърна внимание на нещо, което ще виждам винаги: че делът на житейските беди се пада на най-висшите и на най-нисшите представители на човечеството, докато средното съсловие е изложено на по-малко злополучия и в него няма толкова превратности, както при по-висшите и по-нисши люде; нещо повече – тези по средата не са застрашени от толкова много болезнени състояния и притеснения – както телесни, така и душевни, за разлика, от една страна, от онези, които посредством порочен живот, разкош и разточителство се поболяват като естествена последица от начина си на живот, или, от друга страна, от онези, които посредством изнурителен труд, лишения от най-необходимото или оскъдно препитание стигат до същото; че средното положение в живота е предназначено за всякакъв вид добродетели и всякакъв вид радости; че спокойствието и изобилието се превръщат в слуги на човека от средна ръка; че съдържаността, умереността, кротостта, доброто здраве, общественото положение, всичките допустими развлечения и всички желани удоволствия са благословия, съпровождат хората от средна ръка; че по този път човек върви безшумно и

2. Стария завет, Притчи, 30:8. – Б.пр.

гладко през света и го напуска с приятно чувство, без да е притесняван от тегобите на ръцете или на главата, без да робува цял живот за къшея хляб или да е измъчван от объркани обстоятелства, които лишават душата от покой, а тялото – от отдих; без да бъде обладаван от безумието на завистта или от потайната, изгаряща страст на стремежа към велики дела; вместо това човек извън всякакви затруднения леко и неусетно преминава през света и в разумна мяра опитва от сладостите на живота, като не се докосва до горчилките, с чувството, че е щастлив, и научава посредством всекидневния си опит все повече да цени това с разума си.

След като баща ми загрижено и с много любов ме увещаваше да се държа като зрял мъж, да не се хвърлям презглава в несгоди, спестени ми, както изглежда, и поради природата ми, и поради положението, което съм получил по рождение: не съм бил изправен пред нуждата да си изкарвам хляба, той щял да ме осигури и възнамерявал да ме въведе достойно в този среден път, който току-що ми бе препоръчал; а в случай че животът ми не върви много гладко и щастливо, значи така било писано, или пък някаква грешка ми е попречила, а той нямало да бъде виновен в нищо, понеже е изпълнил дълга си, като ме е предупредил да не предприемам стъпки, които знае, че ще бъдат в моя вреда. С една дума, остана ли да живея у дома, както ме съветва, той ще бъде много благоразположен към мене, но не иска да има никакъв пръст в злочестините ми, затова няма да ме насърчава да замина. В заключение ми каза, че поголемият ми брат може да ми послужи за поука – използвал същите убедителни доводи, за да го откаже от участие във войните в Нидерландия, но не успял да надделее – увлечен от младежки стремежи, брат ми избягал в армията, където загинал; и макар баща ми да твърдеше, че непрестанно ще се моли да бъде добре, осмелява се да ми заяви, че ако предприема тази глупава стъпка, няма да получа Божия благословия, а, впоследствие, когато може да няма кой да ми подаде ръка, ще имам достатъчно време да размишлявам върху това, че съм пренебрегнал съвета му.

Забелязах в последната част от разговора, която се оказа истински пророческа (макар да предполагам, че баща ми сам не знаеше, че ще излезе така), та, казвам, забелязах, че по лицето му обилно се стичат сълзи – особено когато говореше за моя загинал брат, – а щом стигна до думите, че ще разполагам с достатъчно време да се разкайвам и няма да има кой да ми подаде ръка, баща ми твърде много се разстрои, прекъсна разговора и ми каза, че сърцето му дотолкова е преизпълнено с мъка, че няма повече думи.

Искрено се развълнувах от този разговор – та кой ли би останал равнодушен? – затова реших да престана вече да мисля за заминаване в чужбина и да заживея у дома, както желаше баща ми. Уви! Само няколко дни бяха достатъчни, за да избледнее изцяло това чувство. Накратко, за да спестя всякакви по-нататъшни увещания от страна на баща ми, направо реших да избягам от него. Все пак обаче не извърших нищо прибързано, нито постъпих както ми подсказваше мигновено обзелият ме силен порив. Напротив, обърнах се към майка си в момент, когато ми се видя по-благоприятно разположена от обикновено, за да ѝ съобщя, че след като мислите ми до такава степен са обсебени от желанието да видя света, никога не бих се примирил достатъчно, за да заживея другояче, и че е по-добре баща ми да даде съгласието си, отколкото да ме насилва да се откажа; че съм вече на осемнайсет години, а на тази възраст е твърде късно човек да учи занаят или да става писар при някой адвокат; при това съм сигурен, че ако го сторя, никога няма да изтърпя до края и още преди да изтече срокът на обучението ми, ще избягам от господаря си, за да стана моряк; и че ако тя е готова да говори с баща ми в смисъл той да ми разреши да предприема пътуване в чужбина един-единствен път, в случай че когато се завърна у дома стане ясно, че не ми е харесало, повече няма да заминавам и давам дума, че ще се старая двойно да наваксам времето, което съм изгубил.

Това силно разгневи майка ми. Тя ми обясни, че знае колко безполезно би било да приказва с баща ми по такъв въпрос, че той твърде добре знаел какво е добро за мене, за да дава съгласието си за нещо, което толкова много ще ми навреди и че тя недоумява как може да ми хрумне подобна мисъл след разговора, който съм имал с баща си и след грижовните и добронамерени думи, с които (както знае тя) той се е обърнал към мене; и че, накратко, ако възнамерявам да се съсипя, никой не може да ми помогне, но трябва да съм наясно, че те никога няма да дадат съгласието си; от своя страна тя няма да направи нищо, с което да ме подтикне към гибел, и аз никога няма да имам възможността да кажа, че майка ми, противно на баща ми, ме е подкрепила.

Въпреки че майка ми отказа да изложи въпроса пред баща ми, покъсно узнах, че му била предала целия ни разговор, а баща ми, след като много се обезпокои, ѝ казал с въздишка: „Това момче може да бъде щастливо, ако си остане у дома, ала ако замине за чужбина, ще се превърне в най-окаяния клетник на белия свят, затова не мога да дам съгласието си.“

II глава

Първи приключения по море. Навлизане в моряшкия живот. Пътуване до Гвинея.

Измина почти година от това време и чак тогава дадох воля на желанието си, макар че междуременно упорито оставах глух за всички предложения да се заема с някакъв занаят и често възразявах на баща си и майка си, задето силно се противопоставят да изпълня намеренията, които им бяха известни. Един ден обаче, когато бях в Хъл, където попаднах случайно, без нарочно да смятам да избягам тъкмо тогава – та, както казах, бях в Хъл и понеже един мой другар заминаваше по море за Лондон с кораба на баща си, той взе да ме придумва да замина с него, като ме съблазняваше според обичая на моряците, че пътуването ще ми излезе безплатно; и в този миг аз не се посъветвах повече нито с баща, нито с майка, не им се обадох дори, а като ги оставих да научат за това както дойде, без да потърся Божия или бащина благословия, без да се замисля върху обстоятелствата или последствията, в лош час – Бог ми е свидетел! – на първи септември 1651 година аз се качих на борда на кораба, заминаващ за Лондон. Сигурен съм, че няма млад пътешественик, чиито злополучия да са започнали по-бързо или да са продължили по-дълго, отколкото моите.

Преди корабът да напусне устието на река Хъмбър, задуха вятър, а вълните се надигнаха твърде застрашително; и тъй като това ми беше първото пътуване по море, почувствах се неизразимо зле телесно и обзет от ужас духом. Тогава започнах не на шега да размишлявам върху постъпката си и върху справедливостта да ме настигне небесното възмездие, задето неблагоприятно напуснах бащиния дом, пренебрегнах дълга си; добрите напътствия на моите родители – сълзите на баща ми и молбите на майка ми – всичко ясно изникна в моето съзнание, а съвестта ми, която тогава не беше закоравяла както по-късно, предизвика угризения, че не съм обърнал внимание на родителските наставления и съм изменил на дълга си към Бог и баща.

През цялото това време бурята се засилваше и морето, по което ми беше първица да плавам, се развълнува неимоверно, макар че много пъти оттогава насам съм го виждал още по-бурно (пък и го видях съвсем скоро, няколко дни по-късно); в този миг обаче и това стигаше, за да

порази човека, който е новак в моряшкия живот и не е срещал подобно нещо. Мислех, че всяка следваща вълна непременно ще ни погълне и всеки миг, когато корабът потъваше (както аз смятах, когато попадеше в браздата между двете вълни или в морска яма), вече няма да се покаже оттам. Обзет от такива душевни терзания, аз дадох много обети и се заричах, че ако Господ прояви добрина и пощади живота ми в това първо пътешествие, стига да стъпя на сушата, аз ще се върна право у дома при баща си и до края на дните си няма да прекрача борда на кораб; че ще се вслушам в бащините съвети и никога вече няма да се излагам на подобни несгоди. Сега ясно разбирах колко верни бяха разсъжденията му за средния човек – в какво спокойствие и удобство прекарва баща ми своите дни, без някога да е бил изправян пред морски бури или сухоземни беди, и взех решението като един блуден син да се завърна у дома при баща си.

Тези мъдри и отрезвяващи мисли продължиха през цялото време, докато продължи и бурята, дори и малко по-късно, но на идния ден вятърът стихна, морето се успокои и аз донякъде свикнах с него. Все пак през цялото време бях доста угрижен и все още малко ме мъчеше морската болест. На здрачаване обаче времето се оправи, вятърът напълно стихна и последва омайна, прекрасна вечер. Слънцето залезе в съвършено ясно небе и изгря по същия начин на сутринта и тъй като нямаше вятър, или пък бризът бе съвсем лек, а гладкото море блестеше под слънчевите лъчи, това ми се видя най-красивата картина, която съм съзирал през живота си.

През нощта спях добре и се събудих много весел, без следа от морската болест. Гледах с почуда морето, което беше толкова бурно и страховито предишния ден, а съвсем скоро подир това стана толкова спокойна и приятно. И тогава, да не би добрите ми вричания да продължат, при мен дойде другарят ми – същият, който ме подлъга да замина.

– Е, Боб – каза той, като ме потупа по рамото, – как се чувстваш днес? Ловя се на бас, че снощи, когато лекичко подухна, ти се изплаши!

– Лекичко подухване ли го наричаш? – възкликнах аз. – Та това беше ужасна буря!

– Не говори глупости, каква ти буря?! – каза той в отговор. – Това ли наричаш буря? Та то беше нищо работа! Стига корабът да е добър и да сме в открито море, изобщо не обръщаме внимание на някакъв си шквал. Вярно, ти си плавал само по реки. Е, Боб, ела, ще си приготвим купа пунш и ще забравим станалото. Виждаш ли колко е прекрасно времето сега?

С две думи (за да поскратя тази тъжна част от моя разказ), поехме изпитания път на всички моряци: пригответхем пунша, аз се напих и удавих цялото си разкаяние, всичките си размишления за прежното ми поведение и всичките си намерения относно бъдещето в тази едничка дяволска нощ. Накратко, така както морето си възвърна гладката повърхност, а бурята премина и настъпи затишие, така и моите мисли укротиха своя бяг: страховете и опасенията ми, че ще бъдем погълнати от морето, бяха забравени, отново нахлу потокът от доскорошните ми желания и аз напълно забравих обетите и обещанията, които бях дал в тежкия миг. Случиха ми се всъщност и периоди на вглъбяване и може да се каже, че понякога сериозните мисли се опитваха отново да ме завладеят, но аз ги прогонвах, съвземах се от тях като от болест и понеже се отдадох на пиене и приятни разговори, скоро се справих с повторната поява на тези пристъпи (така ги наричах) и след пет-шест дни отбелязах такава победа над съвестта си, каквато може да желае всеки младеж, който е решил да не страда от угризения. Ала ми предстоеше ново изпитание и провидението, както става обикновено в подобни случаи, реши да ме остави без всякакво оправдание. Защото тъй като не възприемах станалото дотук за избавление, щеше да последва такова премеждие, че дори и най-окаяният и най-закоравял клетник между човеците би признал както опасността, така и постигащото ни милосърдие.

На шестия ден от пътуването стигнахме до Ярмътския рейд – при непостоянството на вятъра и спокойното време не бяхме напреднали много от бурята нататък. Принудихме се да хвърлим котва и останахме там – вятърът все така беше променлив, по-точно духа от югозапад в продължение на седем-осем дни и междувременно множество кораби от Нюкасъл се присъединиха към нас, тъй като обикновено всички кораби, отпразнили се за реката, изчакваха попътен вятър в същия пристан.

Ние обаче нямахме намерение да оставаме на този рейд толкова дълго и се канехме да навлезем с прилива в устието на реката, но духаше страшно поривист вятър, който на шестия ден от пристигането ни твърде много се усили. Ала понеже рейдът се смяташе за не по-малко сигурен от пристанище, мястото на закотвяне – за добро, а котвените въжета – за много здрави, нашите хора не се обезпокоиха и без да изпитват и най-малкото предчувствие за опасност, прекарваха времето си в почивка и веселба, както е присъщо на истинските моряци. Сутринта на осмия ден обаче вятърът задуха с още по-голяма сила и целият екипаж се залови да смъква платната от стенгите, да прибира и пристяга всичко, за да се плъзга корабът по вълните колкото може по-леко. Към

пладне започна много голямо вълнение и корабът ни се обърна с бака напред, на няколко пъти беше заливан от вълни и веднъж-дваж си помислихме, че котвата се е откъснала, при което капитанът нареди да се спусне и запасната котва, така че се клатушкахме с две котви отпред, а въжетата бяха разхлабени докрай.

След това вече се разрази ужасна буря и този път успех да забележа, че дори по лицата на моряците се изписаха страх и изумление. Капитанът беше на поста си и се грижеше корабът да оцелее, но когато минаваше край вратата ми на влизане и излизане от каютата си, чух как на няколко пъти с примирение каза: „Господи, помилуй, всички ще се погубим, всички ще загинем!“ и тям подобни. По време на първоначалната суматоха аз лежах замаян, без да се помръдвам, в каютата си, която се намираше под главната палуба, и не ми е възможно да опиша какво изпитвах. Нямахме обратен път към предишното ми разказание, тъй като грубо бях заглушил това чувство и се бях ожесточил към него: бях си въобразил, че смъртната опасност ме е отминала и че сега, както и преди, няма да се случи нищо. Но когато самият капитан мина наблизко, както току-що споменах, и каза, че всички ще се погубим, ужасно се изплаших. Станах и надникнах навън. През целия си живот не съм виждал такава отчайваща гледка: вълните се надигаха като планински вериги и ни заливаха на всеки три-четири минути; когато успех да се огледам, видях, че сме застрашени от всички страни. Два кораба, закотвени редом с нас, бяха отсекли до една мачтите си, тъй като имаха тежък товар, а моряците крещяха, че един кораб, закотвен на около миля пред нас, е потънал. Други два кораба с откъснати котви бяха отнесени от рейда към опасностите на откритото море, и то без нито една оцеляла мачта. Леките кораби се справяха най-добре, но два-три от тях бяха повлечени и се доближиха до нас – носеха се само с тригълните си платна, опънати от вятъра.

Привечер помощник-капитанът и боцманът се обърнаха към капитана с молба да им разреши да отсекаят фокмачтата, но той въобще не желаше да се съгласи; боцманът обаче му възрази, че в противен случай корабът ще се преобърне и той склони; когато отсякоха фокмачтата, гротмачтата дотолкова се разхлаби, че корабът започна силно да се люлее, затова се принудиха да отсекаят и нея и палубата оголя.

Може да прецените в какво положение се оказах аз, неопитният моряк, преживял съвсем неотдавна друг такъв потрес. Ако все пак успявам след толкова време да изразя мислите, завладели ме в онзи миг, то трябва да кажа, че когато се сещах за предишните си намерения и за това,

как ги отхвърлих заради проклетите решения, които бях взел първоначално, душата ми се свиваше от десеторно по-голям страх, отколкото от страха пред самата смърт. Всичко това, прибавено към ужасната буря, ме докара до такова състояние, което нямам думи да опиша. Най-лошото обаче тепърва предстоеше; бурята продължи е нестихваща ярост и дори моряците признаха, че никога не е било по-зле. Разполагахме с добър кораб, но товарът му беше тежък и вълните така ни подмятаха, че почти непрекъснато се чуваха виковете на моряците: „Корабът получи крен!“ В известен смисъл имах късмет, че едва след като се заинтересувах, разбрах какво означава този израз. Бурята обаче бушуваше с такава сила, че с очите си видях неща, които рядко се виждат: капитанът, боцманът и още няколко души, по-разсъдливи от останалите, се бяха заели с молитвите си и очакваха всеки миг корабът да се понесе към дъното. Посред нощ към всичките ни беди се прибави нова: един моряк, слязъл нарочно да направи проверка, извика, че корабът тече; друг каза, че в трюма вече има четири стъпки вода. Тогава целият екипаж беше извикан при помпите. Щом като чух това, сърцето ми – както ми се стори – спря да бие в гърдите и аз, седнал върху койката си в каютата, се строполих назад. Моряците обаче ме вдигнаха с думите, че ако дотогава не съм бил способен да върша нещо, сега бих могъл да работя с помпата не по-зле от всекиго друго, поради което аз се съвзех, отидох при помпите и работих с голямо усърдие. През това време капитанът, забелязал няколко празни товарни кораба (които не бяха в състояние да издържат на бурята и им се беше наложило да се измъкнат в открито море и да се озоват близо до нас), нареди да бъде даден оръдеен залп в знак на бедствие. Като не знаех какво означава това, аз много се стреснах и реших, че корабът или се е разцепил, или се е случило нещо не по-малко ужасно. С две думи, така се стреснах, че паднах в несвяст. В този миг всеки мислеше само за собствения си живот и никой не обърна внимание какво ми е. На помпата застана друг човек, който ме избута настрани с крак и ме остави да лежа там, като смяташе, че съм мъртъв. Доста време измина, преди да дойда на себе си.

Продължавахме да помпаме, но водата в трюма се увеличаваше и стана ясно, че корабът ще се преобърне. Макар че бурята започна да потихва, не бяхме в състояние да плаваме, докато стигнем до пристанището, затова капитанът непрекъснато нареждаше да се стреля с оръдието, та дано ни се притекат на помощ. От един празен кораб, който се носеше точно пред нас, се осмелиха да спуснат лодка. Изложена на крайна опасност, тя ни приближи, но се оказа невъзможно да се прехвърлим в

нея, така че едва когато моряците започнаха да гребат с все сила с риск да загинат както ни спасяват, лодката се задържа близо до кораба, нашите хвърлиха през кърмата въже със спасителен пояс на края и след като дълго го отпускаха, хората в лодката го уловиха с много мъка и изложени на голяма опасност. Придърпахме ги наблизко, под кърмата, и всички се прехвърлихме в тяхната лодка. След като се озовахме вътре, единодушно решихме, че няма смисъл да се опитваме да стигнем до кораба им – по-добре беше да оставим лодката да се носи по морето и само да я насочваме към брега, доколкото е възможно. Нашият капитан обеща на моряците, че ако лодката се разбие на брега, той ще я заплати на техния капитан. И така, отчасти с помощта на греблата, отчасти носена по вълните, лодката потегли на север и наближи брега едва към нос Уинтъртън.

След не повече от четвърт час, откакто бяхме напуснали нашия кораб, видяхме, че той потъва и чак тогава проумях какво имат предвид, когато казват, че един кораб получава крен. Трябва да си призная, че почти няха сили да вдигна очи, когато моряците ми съобщиха, че корабът потъва, защото от мига, когато се качих на лодката (по-точно внесоха ме в нея), сърцето ми сякаш бе замряло в гърдите – донякъде поради уплаха, донякъде поради ужаса, обзел разума ми при мисълта какво ли още ме очаква.

Докато все още се намирахме в това положение и моряците продължаваха да гребат усилено, за да стигнем до сушата, в миговете, когато лодката се издигаше на гребена на вълните, съзирахме брега, по който тичаха множество хора, готови да ни помогнат щом се приближим, но ние се придвижвахме бавно и успяхме да се доберем наблизко едва след като отминахме фара на Уинтъртън, където морето се е врязало в брега на запад, по посока на Кромър, и сушата донякъде приглушава яростта на вятъра. Там акостирахме и след доста затруднения всички благополучно слязохме на брега и отидохме пешком до Ярмът, където, както се полага на изпаднали в беда, към нас се отнесоха много човечно – и общинските чиновници, които ни настаниха на добро място, и някои търговци и собственици на кораби: дадоха ни достатъчно средства, с които или да се доберем до Лондон, или да се завърнем в Хъл, според желанието ни.

Само да бях проявил здрав разум и да се бях прибрал у дома, щях да бъда щастлив, а баща ми, също като в притчата на нашия благословен Спасител, дори щеше да заколи някое угоено теле³; той щеше да чуе, че корабът, с който съм заминал, е претърпял корабокрушение по

пътя за Ярмът, но щеше да мине доста време преди да получи някакво доказателство, че не съм се удавил.

Ала злочестата ми орис упорито ме подтикваше да продължа напред и нищо не можеше да ѝ противостои – макар на няколко пъти да усетих, когато събирах мислите си, че гласът на разума настойчиво ме призовава да се завърна в Хъл, не бях в състояние да го сторя. Не мога да намеря думи, с които да определя това, но и не бих твърдял, че то е някакво тайнствено, Божествено предопределение, което стои над нас и ни принуждава да се превръщаме в оръдия на собственото си унищожение, дори когато се изпречва на пътя ни и ние се хвърляме към него с отворени очи. И все пак само орисаните ми несгоди, от които нямаше начин да се отърва, биха могли да бъдат причината, тласнала ме против дълбоко скритите ми мисли, изпълнени с благоразумни и убедителни доводи, както и против двата несъмнено поучителни урока, които бях получил при първия си опит.

Моят другар (синът на капитана), който преди това ми вдъхваше смелост, сега беше по-обезсърчен от мене и ме заговори за първи път чак когато стигнахме в Ярмът, и то след като минаха най-малко два-три дни, понеже бяхме подслонени в различни части на града. Та, както казах, когато се срещнахме за първи път, духът му не беше същият: на вид много потиснат, като клатеше глава, той ме попита как съм, после обясни на баща си кой съм и че съм предприел това пътуване, за да изпитам съдбата, понеже се готвя да тръгна по света, и тогава баща му се обърна към мене с много сериозен и угрижен глас:

– Млади човече – каза ми той, – моят съвет е никога вече да не тръгвате по море. Трябва да се отнесете към случилото се като към сигурен и ясен знак, че морският занаят не ви подхожда.

– О, господине, та няма вие никога вече няма да плавате? – попитах го аз.

– Моето е друго – отвърна ми той. – Това ми е работата, следователно изпълнявам дълга си, но щом като вие сте предизвикали съдбата, виждате какво ви предложи небето да опитате и какво ще трябва да очаквате, ако не се откажете; може би цялата беда ни сполетя заради вас, както е станало с кораба за Тарсис заради Йона⁴. Кажете – продължи той – кой сте вие всъщност? И по какви причини тръгнахте да

3. Новия завет. Евангелие от Лука. 15:23. – Б.пр.

4. Стария завет. Книга на пророка Йона, 1. – Б.пр.

плавате?

При тези думи аз отчасти му разправих историята си, докато накрая той не бе обзет от неочакван пристъп на гняв.

– В какво съм виновен, та такъв окаян нещастник е попаднал на моя кораб? – извика той. – Купища пари да ми обещават, не бих стъпил вече на кораб, където се намира той!

Както обясних, неговият изблик на ярост се разпалваше и от загубата, която бе претърпял, затова надхвърли границите, които имаше право да си позволи. Все пак по-късно капитанът разговаря сериозно с мене, като ме увещаваше да се завърна в бащиния дом и да не предизвиквам провидението в своя вреда; твърдеше, че явно ми е бил даден Божествен знак, за да се спра.

– И, млади човече – продължи той, – бъдете сигурен: не се ли завърнете, където и да отидете, ще срещате само беди и разочарования, докато не се сбъднат думите на баща ви!

Скоро след това се разделихме, защото аз не се впуснах в обяснения. Повече не го видях. Какво е предприел, нямам представа. Що се отнася до мене, след като имах някакви пари в джоба, тръгнах за Лондон по суша, където, както и докато стигнах там, често се борех със себе си какъв път в живота да поема: дали да се прибера у дома, или да стана моряк.

И най-добронамерените ми помисли да се завърна биваха отхвърляни поради чувство на срам: веднага си представях как ще ми се присмиват съседите и колко ще се срамувам да погледна в очите не само родителите си, но и всекиго другото. Впоследствие това ме накара често да забелязвам колко пълна с противоречия и безразсъдство е обичайната човешка природа, особено у младежите, по отношение на разума, който трябва да ги ръководи в определени случаи: те не се срамуват да вършат грях, но се срамуват да се покаят; не се срамуват от деяние, заради което с право биха ги нарекли глупаци, но се срамуват да отстъпят, за което биха били уважавани като мъдреци.

И все пак известно време останах в това положение, без да зная какви мерки да предприема и по какъв път в живота да тръгна. Нежеланието ми да се завърна у дома беше вее така непреодолимо и като измина малко време, споменът за бедата, която ме бе сполетяла, избледня и се уталожил, а с това избледня и слабият ми подтик към желанието да се завърна. Накрая съвсем престанах да обръщам внимание на тези мисли и започнах да търся начин, по който да замина.

Злият гений, който първоначално ме откъсна от бащиния дом и без време ме въвлече необмислено и неразумно да тръгна подир някаква по-голяма сполука; геният, който ми внуши тези представи с такава сила, че ме направи глух за всеки добър съвет, за доводите, а и за волята на баща ми – да, именно същият този зъл гений, какъвто и да е бил, ме изпрати пред най-окаяното измежду всичките ми начинания: качих се на кораб, плаващ за африканския бряг. По-точно, казано на прост моряшки език, правещ курс за Гвинея.

За голямо нещастие въпреки всички тези промеждия аз не се наех като моряк, при което вероятно щеше да ми се наложи да се трудя малко по-уверено от обикновено, а същевременно щях да изуча задълженията и работата на юнгата, така че след време можех да натрупам опит и да отговарям на изискванията ако не за капитан, то поне за помощник-капитан или боцман. Ала писано ми било винаги да избирам по-лошото – така стана и сега: понеже както винаги имах пари в джоба и прилични дрехи на гърба, качих се на борда като джентълмен, поради което нямах никакво отношение към кораба, нито пък се научих да върша нещо.

Най-напред още в Лондон жребият ме прати в една твърде добра компания, което не се случва често на един разпуснат, заблуден младеж, какъвто бях тогава: в повечето случаи дяволът тутакси се намесва, за да сложи някакъв капан, но с мене не стана така. Още в началото се запознах с капитана на кораб, който беше плавал до гвинеийския бряг и понеже беше преуспял там, възнамеряваше отново да замине. Допадна му как говорех – по това време беше приятно да се общува с мене – и когато узна за намерението ми да видя света, каза ми, че ако пътувам с него, няма да направя никакви разходи; ще бъде негов другар, ще се храним заедно, а пък ако си взема някаква стока, ще ми бъдат предоставени възможности, позволени в търговията, и не е изключено да постигна сполука.

Приех с отворени обятия предложението и като се сблизих още повече с този капитан, който беше честен и добросъвестен търговец, предприех пътуването с него; извърших някои дребни сделки благодарение на безупречната честност на моя приятел и увеличих значително състоянието си. Бях вложил около четирийсет фунта стерлинги⁵ в разни дрънкулки и дреболии, които закупих по съвет на капитана. Четирийсетте фунта събрах с помощта на свои роднини, с които се свързах и които според мене се бяха обърнали ако не към баща ми, то поне към майка

5. Парична единица в Англия (лира). – Б.пр.

ми, за да бъде подпомогнат макар и с толкова в първото си начинание.

Мога да кажа, че от всичките ми приключения единствено това пътуване беше успешно – дължа го на честността и почтеността на моя приятел капитана, с чиято помощ натрупах солидни знания по математика и по законите на мореплаването, научих се да изчислявам курса на кораба, да правя наблюдения – накратко казано, започнах да разбирам от нещата, от които трябва да разбира един моряк. Капитанът с удоволствие ме наставляваше, а аз с удоволствие се учех – с две думи, това пътуване направи от мене и моряк, и търговец. От пътуването се завърнах с пет фунта и девет унции злато на прах¹, за което получих в Лондон почти триста фунта стерлинги, а тъкмо това ме изпълни с онези възжеления, заради които по-късно напълно се погубих.

И все пак дори при това пътуване ме сполетяха беди, по-точно непрекъснато боледувах и получих силен пристъп на калентура⁶ поради изключително горещия климат – търгувахме главно по крайбрежието, от петнадесет градуса северна дължина, та до самия екватор.

6. Calentura (исп.) – тропическа треска. – Б.пр.

III глава

Робинзон – роб на маврите в Сале. Бягство заедно с Ксури.
Пристигане в Бразилия.

Намислих да се заема с търговия в Гвинея и понеже моят приятел за голяма жалост почина наскоро след като се завърнахме, реших да предприема отново същото пътуване и се качих на същия кораб, на който бе станал капитан предишният първи помощник. Това беше най-злощастното пътуване, което можеше да се случи на човек, защото макар да носех към сто фунта стерлинги, не повече, от неотдавна натрупаното състояние, така че имах още двеста, които оставих да бъдат пазени от вдовицата на приятеля ми, чието отношение към мене беше много почетено, все пак ме сполетяха ужасни беди. Ето какво се случи най-напред: нашият кораб се беше насочил към Канарските острови (или по-скоро плаваше между тези острови и африканския бряг), когато в утринния сумрак ни изненада турски пиратски кораб от Сале, който започна да ни преследва, опънал всичките си ветрила. Ние също тутакси вдигнахме докрай платната по ноковете, колкото можеха да издържат мачтите, за да се измъкнем, но като видяхме, че грабителите напредват и до няколко часа положително ще ни настигнат, се приготвихме да влезем в бой; нашият кораб имаше дванайсет оръдия, а пиратският – осемнайсет. Към три часа след пладне чуждият кораб се изравни с нас и понеже по грешка не застана точно зад кърмата, а малко отстрани, пренесохме осем оръдия на този борд и изпратихме към пиратите дъжд от гюлета, което ги накара да се отдалечат, след като отвърнаха на залпа ни и след като всички на палубата им, почти двеста души, дадоха изстрели с мускети. Никой от нас обаче не пострада, защото всички се прикриваха. Корабът се приготви да поднови нападението, а ние се приготвихме за отбрана, но когато ни доближи за втори път (от другата страна), шейсет пирати се прехвърлиха на борда ни и тутакси се заловиха да чупят и сечат палубата и такелажа. Обсипахме ги с пушечни изстрели, дъжд от къси копия, дървени гранати и тям подобни и на два пъти очиствахме борда. Но нека не удължавам тази тягостна част от моя разказ – накратко, понеже корабът ни беше повреден, а от екипажа имаше убити и осем ранени, бяхме принудени да се предадем и всички бяхме взети в плен и откарани в Сале – пристанище, държано от маврите.

Към мене там не се отнасяха чак толкова лошо, колкото се опасявах, нито пък ме закараха във вътрешността на страната в двореца на владетеля, както направиха с останалите; (вместо това бях заловен от капитана на пиратския кораб като негова лична плячка и той ме направи свой роб, понеже бях млад, чевръст и подходящ за тази работа. Чувствах се напълно съкрушен от внезапния поврат на съдбата, който ме превърна от търговец в окаян роб и като си спомних пророческите слова на баща ми – че ще изпадна в беда и няма да има кой да ми помогне, – стори ми се, че е станало именно това, и то в такава степен, че не е възможно да бъде по-зле; че небесното възмездие ме е настигнало и съм погубен завинаги, без възможност да изкупя греха си. Уви! Както ще научите от по-нататъшния ми разказ, само бях вкусил от горчилото, което ми предстоеше да изпия.

Тъй като моят нов повелител, сиреч господар, ме заведе у дома си, хранех надежди, че ще ме вземе със себе си, когато отново тръгне на плаване, и вярвах, че все ще дойде време съдбата да ми се усмихне и пиратът да бъде пленен от някой испански или португалски боен кораб, а аз да получа свободата си. Ала тази моя надежда скоро ми беше отнета, защото когато той замина, ме остави на сушата да се грижа за градинката му и да върша разните обикновени, неблагодарни работи като роб в къщата, а щом се завърна от пътуването си, заповяда ми да се преместя в кубрика и да пазя кораба.

Там аз не мислех за нищо друго освен как да избягам и какво да предприема, за да успея, ала не открих никакъв начин, който да ми се види поне малко осъществим. Нямахме откъде да почерпя убеденост, че плановете ми са смислени, тъй като не си намерих нито съветник, нито довереник: бях сам, сред другарите ми по робство нямаше нито един англичанин, ирландец или шотландец, така че макар две години да се радвах на фантазиите си, нито веднъж не ми се удаде сгоден случай да ги проверя на дело.

Горе-долу подир още две години случайно ми се представи една възможност, която върна в главата ми старата мисъл да направя опит за избавление. Господарят ми се заседя у дома по-дълго от обикновено, без да готви кораба си за плаване (както дочух, поради липса на средства) и редовно, веднъж-дваж седмично, а понякога и по-често, при хубаво време се качваше на запасната корабна лодка и отиваше да лови риба, като вземаше за гребци мене и едно местно момче – ние двамата много го забавлявахме, а аз проявих такова голямо умение в риболова, че понякога той ме изпращаше с един мавър, негов роднина, и с момчето, което

наричахме мориско (мавританчето), за да му наловя риба за ядене.

В едно съвсем спокойно утро, когато излязохме за риба, се случи да падне толкова гъста мъгла, че макар да не се бяхме отдалечили на повече от половин левга⁷ от брега, го изгубихме от погледа; започнахме да гребем без път и без посока и така прекарахме в усилен труд целия ден и последвалата нощ, а когато съмна, установихме, че вместо да се насочим към брега, сме тръгнали към открито море и че сме поне на две левги от сушата. Все пак благополучно се добрахме обратно, макар и с много усилия и не без да се изложим на опасност, тъй като на сутринта излезе доста силен вятър, а при това и тримата ни измъчваше глад.

Нашият господар обаче се уплаши от тази злополука и реши занаят да бъде по-предвидлив. Понеже след пленяването ми беше оставил голямата лодка от нашия английски кораб, реши, че вече няма да излиза за риба, без да взема компас и някакви провизии, затова нареди на корабния си дърводелец (англичанин, също роб) да направи в средата на тази лодка малка рубка, тоест – каюта, каквито има на шлеповете, зад която да се остави място, откъдето да се управлява кормилото и да се насочва гротът, а отпред да могат да застанат един-двама моряци, които да работят на платната. Лодката разполагаше с триъгълно платно, така наречения кливер, а утлегарът⁸ бе прикрепен към покрива на каютата. Каютата се получи много уютна и ниска, с място за спане – за господаря и за един-двама роби, с маса за хранене и с долапчета заради бутилките с питието, което господарят предпочиташе, но най-вече заради хляба, ориза и кафето.

Често отивахме за риба с пленената лодка и понеже вършех тази работа много умело, господарят винаги ме вземаше със себе си. Веднъж си науми да излезе с лодката – да се поразходи, или пък за риба – с двама-трима маври, които бяха сред по-знатните в Сале. Беше положил изключително старание заради тях, поради което през нощта изпрати на борда по-голям запас провизии от обикновено и ми нареди да напълня трите пушки, които се намираха на борда, с барут и сачми, тъй като възнамерявах да не само да ловят риба, а и да стрелят по пернат дивеч.

Пригответх всичко според указанията му и на другата сутрин чаках с измитата и почистена лодка, с вдигнат флаг и вимпел и с всичко необходимо на борда, за да бъдат посрещнати гостите. След време обаче господарят ми се качи в лодката сам и каза, че гостите му са отложили

7. Стара мярка за дължина, равна на 5,56 км. – Б.пр.

8. Водоравно рангоутно (кухо) дърво, закрепващо долната част на платното. – Б.пр.

идването си, понеже им се отворила някаква работа, затова ми нареди да изляза както обикновено за риба с мавъра и момчето, защото неговите приятели щели да вечерят в къщата му. Заповяда ми щом уловя риба, веднага да я занеса у тях и аз се приготвих да изпълня поръчката му.

В същия миг мислите ми бяха завладени от предишните мечти за избавление, защото ми стана ясно, че сега ще разполагам с цяло корабче. И когато господарят ми си тръгна, започнах да се приготвям – но не за риболов, а за плаване, макар че нито знаех, нито въобще съобразих накъде би трябвало да потегля – всяка посока, в която можех да се измъкна от това място, изглеждаше подходяща за човек като мене.

Първата ми хитрост беше да намеря повод и да съобщя на мавъра, че трябва да донесе в лодката някаква храна, защото, както му казах, не бива да си позволяваме да ядем от хляба на господаря. Мавърът се съгласи, че имам право, затова донесе голяма кошница, пълна с пексимет – тамошните питки от препечен хляб, както и три делви с прясна вода. Знаех къде стои флотският сандък с бутилките алкохол на господаря (по направата си личеше, че е плячка от английски кораб) и докато мавърът беше на брега, пренесох сандъка на борда – все едно, че се намираше там отпреди, по нареждане на господаря. Пренесох и голяма буца пчелен восък, която тежеше повече от петдесет фунта⁹, както и гранка канап, сиреч връв, а също и бравичка, трион и чук – всичко това ни беше от голяма полза по-късно, особено восъкът, от който се правят свещи. Послужих си и с друга хитрост, на която мавърът простодушно се поддаде. Понеже се казваше Измаил, викаха му Мъли или Мули, и аз му рекох:

– Мули, господарските пушки са в лодката. Би ли донесъл малко барут и сачми? Може да ни падне да стреляме по алками (птица, подобна на нашия дъждосвирец); зная, че господарят държи запасите си на кораба.

– Вярно, ще донеса – отвърна той и наистина донесе голяма кожена торба, която побираше около фунт и половина барут, а може би и много повече, както и друга торба, с пет-шест фунта сачми, и остави всичко това в лодката. Междувременно аз бях намерил в господарската каюта още барут и като пресипах другаде остатъка от съдържанието на една от големите бутилки във флотския сандък, я напълних с него. Така, запасени с всичко необходимо, излязохме в морето за риба. В крепостта, която се намира на входа на пристанището, знаеха кои сме и не ни обърнаха

9. Мярка за тежести, равна на 453,6 г. – Б.пр.

внимание. Бяхме се отдалечили от пристанището на не повече от миля, когато свихме платната и се заловихме с риболов. Духаше северен-североизточен вятър, което бе противно на моите желания, тъй като ако вятърът беше южен, с положителност щях да достигна испанския бряг или поне залива Кадис, но бях твърдо решил, че какъвто и да е вятърът, ще изчезна от това ужасно място, където се намирах, а по-нататък ще се осаням на съдбата.

След като известно време хвърляхме въдиците, без да уловим нищо (ако на кукичката ми се хванеше риба, не я изтеглях, за да заблудя спътника си), аз казах на мавъра:

– Тая няма да я бъде, а господарят очаква от нас да изпълним поръчката му. Най-добре ще е да отидем по-навътре в морето.

Мавърът, без да подозира нищо, се съгласи и понеже се намираше на носа на лодката, вдигна платната. Аз стоях на кормилото и управлявах, докато изминахме още една левга, а после спрях лодката и я нагласих както при риболов. Отстъпих кормилото на момчето, отидох до мястото, където стоеше мавърът и като се престорих, че се навеждам за нещо зад гърба му, изненадах го, като го сграбчих през краката и го хвърлих през борда право в морето. Той мигновено се появи на повърхността, понеже плаваше като тапа, и започна да вика – молеше ме да го прибера в лодката и обещавахе да дойде с мене до края на света. Толкова бързо плуваше подире ни, че щеше да ни настигне много скоро, понеже вятърът беше стихнал. Затова влязох в каютата, и като взех една от пушките, насочих я към него и му казах, че нищо не съм му сторил, а ако не вдига шум, ще го оставя на мира. И добавих:

– Плуваш достатъчно добре, за да стигнеш до брега, а морето е спокойно. Използвай възможността да се добереш до сушата и тогава няма да ти сторя зло. Ако обаче се доближиш до лодката, ще изпратя куршум в главата ти, тъй като твърдо съм решил да бъда свободен!

Тогава мавърът се обърна по посока на брега и заплува нататък. Не се съмнявам, че лесно се е справил, защото беше отличен плувец.

По-добре щеше да бъде, ако бях взел със себе си мавъра, а бях удавил момчето, но няхах смелостта да му се доверя. Когато мавърът се отдалечи, обърнах се към момчето, което наричаха Ксури, и му казах:

– Ксури, ако ми бъдеш предан, ще те направя голям човек, но ако не си погладиш лицето в знак, че ще ми бъдеш верен, тоест, ако не се закълнеш в Мохамед и в брадата на баща му, ще трябва и теб да хвърля в морето!

Момчето ме погледна с усмивка и заговори така безхитростно, че

не можех да се съмнявам в него. Закле се да ми бъде вярно и да ме съпровожда до края на света.

Още докато плуващият мавър не се беше изгубил от очите, насочих лодката в открито море, като тръгнах донякъде срещу вятъра, за да предположат, че съм се отправил към проливите (така би си помислил всеки, който има поне малко разум), защото кой би допуснал, че сме потеглили на юг, точно към дивашкия бряг, където канутата на цели негърски племена положително щяха да ни наобиколят и да ни погубят? Където, стъпеше ли кракът ни на сушата, щяхме да бъдем разкъсани от свирепите зверове или от още по-свирепите и безжалостни човекоподобни туземци?

Ала привечер, щом се здрачи, промених курса и насочих лодката право на юг, с леко отклонение на изток, за да се движа покрай бреговата линия, и тъй като вятърът се усили, а морето беше спокойно и гладко, платната така се опънаха, че според мене до три часа след пладне на другия ден, когато доближихме сушата, трябва да се бяхме придвижили на не по-малко от сто и петдесет мили от Сале, далече извън земите на мароканския владетел, пък и на който и да е друг властелин, защото не се виждаха никакви хора.

Ала маврите ме бяха наплашили до такава степен и такива страшни бяха опасенията ми да не попадна отново в ръцете им, че не исках нито да спирам, нито да слизам на брега или да хвърлям котва (пък и времето беше все така хубаво), затова продължих да плавам по същия начин още пет дни. След това вятърът задуха от юг и реших, че ако са тръгнали да ме преследват, вече ще им се наложи да се откажат, затова се осмелих да се насоча към брега и хвърлих котва в устието на малка река – не познавах мястото, не знаех нито къде съм, нито какво е географското разположение, коя е страната, какво е населението, как се казва реката. Нито видях, нито исках да видя някакви хора; единственото, от което имах нужда, беше прясна вода. Стигнахме до този поток вечерта, с намерението щом се стъмни, да доплувам до брега и да огледам околността; но когато стана съвсем тъмно, чухме такива ужасни звуци – лай, рев и вой на диви зверове, кой знае какви, та клетото момче насмалко щеше да умре от страх и взе да ме моли да отида на брега по светло.

– Добре, Ксури, тогава ще остана – съгласих се аз, – но не е изключено през деня да срещнем хора, които няма да се отнесат към нас по-добре, отколкото тия лъвове!

– Тогава ще им стреляме пушка – засмя се Ксури. – И ще ги избягаме от нас – добави той на този английски, който бе научил от

разговорите на робите.

Аз обаче се зарадвах, че момчето е в хубаво настроение, и му сипах глътка от питието на господаря, за да се разведри. В крайна сметка съветът му беше добър и аз го послушах. Хвърлихме малката котва и цяла нощ не помръднахме. Казвам „не помръднахме“, защото изобщо не спяхме: следващите два-три часа видяхме най-различни, огромни по размери зверове (не знаехме как се наричат), които се спуснаха към брега, влязоха във водата и започнаха да се търкалят и да се плискат, като се радваха на прохладата. През живота си не бях чувал такова грозно ръмжене и такъв връсък.

Ксури страшно се уплаши, аз – не по-малко от него; но и двамата се уплашихме още повече, когато чухме, че един от тези силни зверове плува към нашата лодка. Не го виждахме, но по пръхтенето, което се чуваше, разбрахме, че е чудовищно огромно и свирепо животно. Ксури каза, че е лъв – може и лъв да беше, нямам представа, обаче клетото момче ми викна да вдигаме котва и да бягаме.

– Не, Ксури – възпротивих се аз, – можем да отпуснем въжето, да вържем към него поплавък и да се поотдалечим в морето; те няма да ни сподирят далече.

Едва успях да го изрека, когато забелязах, че звярът (какъвто и да беше) е на две гребла разстояние от нас и това ме изненада. Все пак незабавно отидох до каютата, взех си пушката и стрелях по него, при което той тутакси се обърна и заплува към брега.

Невъзможно е обаче да опиша какви ужасни звуци, смразяващ рев и вой се вдигнаха както на крайбрежната ивица, така и по-навътре в сушата, когато проехтя изстрелът от пушката ми – имам причини да си мисля, че животните за пръв път чуваха подобно нещо. Това ме убеди, че на този бряг не бива да се слиза нощем, въпрос беше дали и денем можехме да съберем смелост – добре знаехме, че е не по-малко опасно да попаднем в ръцете на тамошните диваци, отколкото в лапите на лъвовете и пантерите.

Въпреки това обаче се налагаше все някъде да слезем на брега, за да се запасим с вода, тъй като в лодката не бе останала нито капка, само трябваше да решим кога и къде. Ксури каза, че ако му позволя да отиде на брега с една от делвите, ще потърси вода и, ако намери, ще донесе. Попитах го защо да ходи той, защо да не отида аз, а той да остане в лодката, но момчето ми отговори с такава любов, че ме накара завинаги да го обикна. Каза:

– Ако див човековци идва, мене изяде, тебе избягаш.

– Е, Ксури – рекох аз, – ще идем заедно. Ако „див човековци“ дойдат, ще ги убием и няма да изядат никого от нас.

Сетне му дадох къшей сух хляб и глътка от питието на господаря във флотския сандък, за което вече споменах, а после приближихме лодката до брега толкова, колкото ни се стори нужно, и прегазихме до сушата, като носехме само пушките и две делви за вода.

Не ми се искаше да губя лодката от погледа си, понеже се боях, че по реката могат да доплават диваци с канута, но момчето забеляза един валог на около миля навътре в сушата и тръгна нататък. Не след дълго видях, че се завръща тичешком. Помислих си, че го преследва дивак или че се е подплашило от някой звяр, и хукнах към него, за да му помогна, но когато го наближих, забелязах, че е метнало на рамене някакъв застрелян от него дивеч – нещо като заек, но друго на цвят и с по-дълги крака. Все пак беше добре дошло и месото му се оказа много вкусно. А голямата радост на Ксури беше, че ми носи вест: беше намерил вода за пиене, без да види „див човековци“.

По-късно обаче установихме, че не е имало защо да си правим толкова труд за водата, тъй като малко по-нагоре от устието водата бе добра за пиене, защото приливът не стигаше дотам. Затова напълнихме делвите, гостихме се с убития заек и се приготвихме да си тръгнем, без да сме забелязали следи от човешки крак по тези места.

Понеже веднъж бях плавал край същия бряг, знаех със сигурност, че недалече от него се намират Канарските острови и островите Зелени нос. Но не разполагах с уреди, с които да направя измервания и да установя на каква географска ширина се намираме, пък и не бях научил, или бях забравил, точното местоположение на островите, затова нямах представа в каква посока да ги търся или къде да се отклоня от курса, иначе лесно щях да открия някой от тях. Надявах се обаче, като плавам покрай брега, да достигна място, посещавано от английски кораби, където да заваря търговци, заети с обичайните си сделки, а те да ни избавят и да ни вземат на борда си.

Доколкото можех да преценя, намирахме се тъкмо в областта между мароканските владения и негърските земи – пустинно и безлюдно, обитавано само от диви зверове, мястото беше изоставено от негрите, преместили се по-далече на юг заради страшните маври; а пък маврите го бяха сметнали неподходящо за заселване поради неплодната почва. Беше пренебрегнато и от едните, и от другите, защото гъмжеше от пантери, лъвове, леопарди и други кръвожадни животни, намерили убежище в него; маврите го използваха само за лов и се придвижваха едва ли

не като войска, по две-три хиляди души наведнъж. И наистина в продължение на почти сто мили този бряг денем представляваше само една необятна, безлюдна земя, а нощем се огласяше единствено от воя и ръмженето на дивите зверове.

Веднъж-дваж по светло ми се стори, че виждам връх Тенерифе, най-високата планинска точка на Канарските острови, и твърдо реших да рискувам с надеждата да се доберем дотам; но след като на два пъти правих такъв опит, променливите ветрове отново ме принудиха да поема предишния курс, пък и морето беше твърде неспокойно за малката ми лодка, затова трябваше да се върна към първоначалния си замисъл и да плавам покрай брега.

След като напуснахме това място, на няколко пъти ми се наложи да слеза на сушата за прясна вода. Веднъж, рано сутринта, се случи да хвърлим котва край един неголям нос, който доста се извисяваше, и понеже започваше приливът, спряхме, за да се доближим с негова помощ. Ксури, чиито очи, изглежда, бяха на четири за разлика от моите, тихо ме повика и ми каза, че е по-добре да слезем на брега по-нататък.

– Поглежай! – рече той. – Ей там отстрани на хълмче лежи ужасно чудовище и надълбоко спи.

Погледнах нататък, накъдето сочеше той, и наистина видях ужасно чудовище – в единия край на брега, в сянката, която хвърляше част от хълма, надвиснал отгоре, Лежеше страшен, огромен лъв.

– Ксури – рекох му аз, – ти ще слезеш на брега и ще го убиеш.

Момчето ме погледна уплашено.

– Аз убия го? Той ме изяде на една глътка!

Искаше да каже „ще ме глътне целия“. Както и да е, повече нищо не му рекох, само го помолих да стои неподвижно. Взех най-голямата ни пушка, със заряд почти колкото на мускет, натъпках я с доста барут и с две едри сачми и я оставих; после напълних втората с два големи куршума, а третата (пушките бяха всичко три) заредих с пет по-дребни куршума. Прицелих се колкото може поточно с първата пушка в главата на звяра, но той лежеше леко позакрил носа си с вдигната нагоре лапа, та сачмите попаднаха в крака му, някъде около коляното, и натрошиха костта. Надигна се с ръмжене, но като разбра, че кракът му е счупен, се повали отново, а после стана на три крака и нададе най-грозния рев, който съм чувал през живота си. Само миг се чудих как така не съм го улучил в главата, но веднага грабнах втората пушка и макар че звярът започна да се отдалечава, отново стрелях И куршумът попадна в главата му. С радост видях, че се строполява. Не вдигна много шум, лежеше и

береше душа. Тогава Ксури се окуражи и ме помоли да го пусна на брега. „Добре, върви“ – рекох аз, момчето скочи в морето и заплува към брега с една ръка, а в другата държеше над водата малка пушка. Като се приближи, то опря дулото до ухото на звяра и отново прати куршум в главата му, което довърши лъва.

Вярно, че това беше дивеч, ала не ставаше за ядене, и много ме хвана яд, че изгубихме три пълнежа барут и сачми за твар, която не служи за нищо. Ксури обаче каза, че иска да вземе част от него – качи се на борда и ме помоли да му дам брадвичката.

– Защо ти е, Ксури? – попитах аз.

– Отреже негова глава – отвърна той.

Но момчето не смогна да отреже главата на лъва, затова отрязва едната му лапа и я донесе в лодката. Беше чудовищно огромна.

Помислих си обаче, че кожата все пак не е за изхвърляне и реших да се опитам да одера лъва. И ето че двамата с Ксури се заловихме с това, ала Ксури се справяше много по-умело от мене, понеже аз имах съвсем бегла представа как се дере. Тази работа ни отне цял ден, но накрая смъкнахме кожата, проснахме я върху покрива на каютата, за два дни слънцето я изсуши съвсем успешно и по-късно аз я използвах за постелка.

След този престой продължихме в южна посока десет-дванайсет дни без прекъсване, като се хранехме оскъдно, за да пестим припасите, които взеха много да намаляват. Слизахме на брега само когато ни се налагаше да си набавим прясна вода. Бях намислил да стигнем до река Гамбия или река Сенегал – тоест където и да е около Зелени нос, защото се надявах, че там ще заваря някой европейски кораб. Не успеях ли, нямаше какъв друг път да поема, освен отново да търся островите, или да намеря смъртта си там, сред негрите. Знаех, че всички европейски кораби, плаващи към гвинейския бряг, към Бразилия или към Индия, задължително стигат до въпросния нос или до островите; накратко казано, заложих цялата си съдба на тази единствена възможност – или да срещна някакъв кораб, или да загина.

След като още десетина дни преследвах тази цел (както вече казах), започнах да забелязвам, че тамошният край е обитаем, а на две-три места, край които минахме, имаше хора, които стояха на брега и ни гледаха. Видяхме също така, че са съвсем чернокожи и чисто голи. Веднъж ми хрумна да отида на сушата при тях, но Ксури, който винаги ми даваше добри съвети, рече: „Не отиваш, не отиваш!“ Аз обаче все пак насочих лодката към сушата, за да мога да разговарям с тях, а те доста дълго

време тичешком ме следвах по брега. Уверих се, че не носят оръжия, само един държеше дълга, тънка пръчка – копие, както ми обясни Ксури, което диваците можели да хвърлят надалече с голяма точност. Затова се държах на разстояние и разговарях с тях, доколкото можех, със знаци, като най-вече показвах, че сме гладни. Те ми дадоха знак да спра лодката, за да ми донесат месо. При това положение свалих топсела, легнах на дрейф, а двама туземци се отдалечиха от брега и преди да измине половин час се върнаха с два къса сушено месо и някакво зърно, каквото се отглежда по техните места. Ние не знаехме какво представлява нито едното, нито другото, ала все пак искахме да получим храната, а с това стигнахме до следващото затруднение: не се осмелявах да слеза на брега при тях, а туземците от своя страна изпитвах не по-малко страх. Все пак те измислиха безопасен и за двете страни начин: оставиха донесената храна на пясъка, самите те се отдалечиха доста встрани, докато ние я прибрахме в лодката, а после отново се приближиха.

Показахме им със знаци благодарността си, защото нямаше с какво да се отплатим, и в същия миг се яви прекрасна възможност да им се издължим. Докато лежахме на дрейф, на брега се появиха два могъщи звяра – единият преследваше другия (поне така решихме), гонеше го твърде яростно от хълмовете към брега. Дали беше самец, преследващ женска, дали животните лудуваха, или бяха във вражда – не можехме да знаем, както не знаехме дали поведението им е обичайно, или е необикновено; все пак ми се струва, че беше необикновено, защото, първо, тези ненаситни твари излизат главно нощем и, второ, забелязахме, че хората ужасно се изплашиха, особено жените. Мъжът с копието, сиреч пиката, не ги изостави, но другите мъже избягаха. Зверовете обаче се спуснаха право към морето – не изглеждаше, че имат намерение да нападнат някой негър, просто се хвърлиха във водата и взеха да плуват насам-натам, сякаш бяха дошли да се забавляват; накрая единият дойде по-близо до лодката, отколкото очаквах, но аз се бях приготвил и го дебнех: бях заредил пушката си с цялата бързина, на която съм способен, и наредих на Ксури да зареди другите две пушки. Щом звярът дойде сравнително наблизко, стрелях и го улучих право в главата. Той тутакси потъна, обаче миг по-късно изскочи на повърхността и започна да се гмурка и да изплува, сякаш се бореше за живота си, както всъщност си беше. Веднага се насочи към брега, но измъчван от смъртоносната рана, пък и заплашван от опасността да се удави, умря тъкмо преди да го достигне.

Не е възможно да се опише изумлението на клетите създания, когато изтрещя изстрелът от пушката ми. Някои насмалко да умрат от страх

– обзети от ужас, те се строполиха направо като мъртви. Но щом видяха, че звярът умира и потъва във водата, а аз им правя знаци да се върнат на брега, те се окопитиха и взеха да търсят трупа. Аз го открих по кървавите петна, обагрили водата, и метнах върху му въже, с което негрите го изтеглиха на сушата. Излезе, че това е много чудноват леопард, пъстър и доста красив на вид, а негрите размахваха ръце, смаяни от оръжието, с което го бях убил.

Другият звяр, подплашен от пукота на изстрела, доплува до брега и се понесе право към планината, откъдето бе дошъл, така че отдалече не можах да определя какъв е. Скоро разбрах, че негрите искат да се угостят с месото на животното, и имах желание да им доставя удоволствието да им го дам, затова направих знак да го вземат, а те, изпълнени с благодарност, веднага се заеха да отделят месото от кожата и макар да работеха не с ножове, а със заострени парчета дърво, одраха леопарда сръчно, много по-сръчно, отколкото би станало с истински ножове. Предложиха ми част от месото, но аз отказах; дадох им да разберат, че месото е за тях, а аз искам кожата. Връчиха ми я на драго сърце и донесоха още доста храна, която приех, въпреки че не знаех точно какво е; после им обясних със знаци, че ни трябва вода, и им показах една от делвите, обърнати наопаки, за да разберат, че е празна и че искам да я напълнят. Те веднага викнаха на неколцина свои другари, след което дойдоха две жени, понесли голям пръстен съд – предполагам, печен на слънце – и също както преди го оставиха, за да го взема. Изпратих на брега Ксури с трите делви, за да ги напълни с вода. И жените бяха чисто голи както мъжете.

Сега бях запасен с корени и зърно (каквито и да бяха те), както и с вода, затова напуснах негърските си приятели и продължих да плавам още около единайсет дни, без да се приближавам до брега. Накрая стигнах до място, където сушата се вдаваше доста навътре в морето, на около четири-пет левги пред нас. Понеже нямаше никакво вълнение, направих голям кръг, за да заобиколя тази точка; и най-подир, като отминах носа и бях на около две левги от брега, видях от другата му страна, откъм морето, истинска земя. Тогавя заключих, че трябва да е Зелени нос с островите, носещи същото име. Сушата обаче се намираще твърде далече и не можех да реша какво е най-добре да сторя – ако ме подхванеше силен вятър, можех да не стигна нито до островите, нито до носа.

Дълбоко угрижен от това затруднение, влязох в каютата и седнах. Ксури беше останал на кормилото, но изведнъж го чух, че вика:

„Господарю, господарю, кораб и платна!“ Простоватото момче беше изгубило ума си от страх, защото мислеше, че това е някой от корабите на пирата, изпратен да ни преследва, докато аз бях сигурен, че сме се отдаличили извън неговите владения. Изскочих от каютата и не само че веднага видях кораба, но и познах какъв е: португалски, според мене на път към гвинейския бряг, за да натовари негри. Когато обаче проследих накъде плава, скоро се убедих, че плава в друга посока и не възнамерява да се приближи до брега. При това положение насочих, доколкото успях, лодката към открито море, защото исках при възможност да говоря с хората от кораба.

Макар че вдигнах всички платна, разбрах, че няма да изляза на пътя им и корабът ще отmine преди да привлече вниманието му, но след като плавах с възможно най-голяма бързина и започна да ме обзема отчаяние, те, изглежда, ме забелязаха с помощта на далекогледа и сигурно решиха, че виждат европейска лодка, принадлежаща на някой заблуден кораб, затова свиха платната, за да ги достигна. Това ме насърчи и понеже на борда господарят бе сложил и кърмови флаг, започнах да го размахвам, за да сигнализирам беда, след което стрелях във въздуха. От кораба забелязаха и едното, и другото – казаха, че са видели пушека, макар че не чули изстрела. При дадените сигнали те проявиха добрината да спрат и да легнат на дрейф и след около три часа аз се изравних с тях.

Попитаха ме кой съм – на португалски, испански и френски, но аз не разбирах тези езици. Накрая един от моряците, шотландец, който се намираще на борда, ми подвигна, аз му отвърнах и му обясних, че съм англичанин и че съм бил мавърски роб в Сале, откъдето съм избягал. Тогава те ме поканиха на кораба и ме приеха много дружелюбно, като прибраха и багажа ми.

Всеки може да си представи каква неопишуема радост изпитах, че съм се избавил (така прецених случая) от окаяното и почти безнадеждно положение, в което се намирах, затова тутакси предложих на капитана всичко, с което разполагах, като отплата за избавлението си; той обаче великодушно отказа да вземе каквото и да е; щял съм да получа всичко непокътнато, когато достигнем бреговете на Бразилия, защото, както каза той, „спасявам живота ти при такива условия, при каквито бих искал да бъда спасен и аз, ако някога ме сполети жребият да ме приберат в същото състояние; при това – продължи той, – когато те закарам до Бразилия, толкова далече от твоята родина, а съм ти прибрал имуществото, ще бъдеш заплашен от гладна смърт, при което аз ще отнема живота, който съм спасил. Не, не, сеньор инглезе (което ще рече «господин

англичанино»), ще проявя милосърдието да те отведе до там, а благодарение на това имущество ще можеш да се изхраниш и да си платиш пътя до родината.“

Предложението му беше благородно и той удържа на думата си докрай, защото нареди никой от моряците да не се осмелява да пипа моите вещи, след което взе всичко при себе си, като ми представи точен списък, по който да си го получа обратно – до последното нещо, включително трите пръстени делви.

Що се отнася до лодката, понеже видя, че е много хубава, капитанът каза, че ще ми я заплати и ще я вземе за нуждите на кораба. Попита ме колко искам. Отвърнах, че след като е проявил великодушие към мене във всяко едно отношение, не желая да оценявам лодката, оставям това на него; тогава той каза, че ще ми даде собственооръчно съставена разписка, срещу която ще получа от него в Бразилия осемдесет реала, а ако при пристигането ни ми бъде предложена по-голяма сума, ще покрие разликата. Предложи ми също така и шейсет реала за слугата ми Ксури, които не желяех да приема – не че имах нещо против да го отстъпя на капитана, но никак не ми се искаше да продавам в робство клетото момче, което така предано ми беше помагало да си възвърна свободата. Когато обаче съобщих на капитана причините да му откажа, той ми предложи да се споразумеем така: да обещае на момчето, че ще го освободи след десет години, ако приеме християнската вяра. При това положение, и понеже Ксури каза, че има желание да служи при капитана, аз се съгласих да му го дам.

IV глава

Робинзон – плантатор в Бразилия. Подготовка на ново плаване и последвало корабокрушение.

Плаването ни до Бразилия беше много успешно – след около двайсет и два дни пристигнахме в залива Тодуш-уш-Сантуш (Всех святых). Ето че аз отново се бях избавил от възможно най-мизерните условия за съществуване, а какво щях да направя със себе си занаяпред, трябваше тепърва да решавам.

Никога няма да забравя великодушното отношение на капитана към мене – не искаше да вземе никакви пари за пътуването, даде ми двайсет дуката за леопардовата, а четирийсет – за лъвската кожа, които пазах в лодката, и нареди всичкото ми имущество, взето на кораба, да ми бъде върнато до последно; купи онези вещи, които предложих за продан (например флотския сандък с бутилките, две от пушките и останалото от буцата восък, след като си бях правил свещи); с една дума, накрая разполагах с хиляда двеста и двайсет реала за всичките стоки. Така замогнал се, слязох на бразилския бряг.

Не след дълго бях препоръчан в дома на един човек, добър и честен като капитана, който притежаваше „енженьо“ (ще рече плантация и рафинерия за захар). Известно време живях при него и се запознах с начина, по който отглеждат захарната тръстика и произвеждат захар. Като видях колко добре живеят плантаторите и как изневиделица забогатяват, наумих си, ако получа разрешение, да се заселя там и да стана плантатор като всички, а същевременно бях намислил да намеря начин, по който да ми бъде изпратена сумата, оставена в Лондон. С тази цел си набавих документ за поданство и закупих толкова земя, за колкото ми стигаха парите, след което направих план на плантацията и бъдещото ми жилище – такива, каквито биха подхождали на състоянието, което очаквах да получа от Англия.

Съсед ми беше един португалец от Лисабон, но с родители англичани; казваше се Уелс и се намираще горе-долу в същото положение, в което бях и аз. Наричам го „съсед“, тъй като плантацията му беше редом с моята и доста се сблизихме. И двамата не разполагахме с много средства и около две години се занимавахме със земеделие по-скоро за да се прехранваме, отколкото за друго. Получавахме добра реколта и

постепенно работата потръгна: на третата година засяхме по малко тютюн и всеки отдели голямо парче земя, където да отглежда захарна тръстика на следващата година. И двамата обаче имахме нужда от работна ръка и аз за сетен път разбрах, че съм сбъркал, като съм се разделил с Ксури, слугата си.

Уви! Какво чудно имаше в това, че съм сбъркал, след като винаги бърках? Не ми оставаше нищо друго, освен да продължавам нататък – намерил си бях занимание, което съвсем не отговаряше на природата ми и представляваше пълна противоположност на живота, който ми допаднаше и заради който бях напуснал бащиния дом, без изобщо да се вслушам в добрите съвети. И все пак нали вече навлизах в златната среда, една по-висша степен на по-нисшия начин на живот, а тъкмо такъв бе съветът на баща ми? Ако продължавах така, по-добре да си бях стоял у дома, вместо да се измъчвам, като скитам по света. Често си казвах: можех да върша това и в Англия, сред приятели, а не на пет хиляди мили оттам сред непознати хора и диваци в пустошта – толкова далече, та да не получавам никакви вести от която и да е част на света, където поне са чували за мене.

Ето така гледах на положението си – изпитвах извънредно голямо съжаление. Нямах с кого друго да разговарям освен от време на време със съседа си; единственото, което вършех, беше да работя с двете си ръце – затова често казвах, че живея точно като човек, изхвърлен от вълните на пустинен остров, където е сам-самичък. Ала колко е справедливо (и трябва да накара всички хора да се замислят) това, че когато човек сравнява настоящото си положение с някои по-лоши случаи, небето го заставя да заеме другото място, където от опит се убеждава, че преди е бил щастлив. Та, казвам, много е справедливо, след като си представях мислено един истински самотен живот на напълно пустинен остров, той да стане мой жребий, защото твърде често и незаслужено го бях сравнявал с живота, воден от мен тогава; а ако бях продължил да живея по същия начин, по всяка вероятност щях изключително много да се замогна и да забогатея.

До известна степен бях взел решение и по-нататък да се занимавам с плантацията, когато дойде време скъпият ми приятел (капитанът на кораба, който ме прибра в морето), да тръгне в обратен път. Корабът бе направил престой близо три месеца, за да го натоварят и да се подготви за пътуването, и когато казах на капитана, че в Лондон имам скътани малко спестявания, той ми даде следния приятелски и искрен съвет: „Сеньор инглезе – (каза ми той, защото винаги така ме наричаше), – ако

ми дадеш препоръчителни писма и законно пълномощно и заръчаш на човека, който пази парите ти в Лондон, да закупи и препрати в Лисабон на хора, които аз му посоча, стоки, подходящи за тази страна, при завръщането си, ако е дал Господ, ще ти ги докарам; но тъй като всички човешки дела са изложени на опасността от промени и злополуки, бих ти препоръчал да се разпoredиш само за сто лири, които са, както каза, половината от парите, и да поемеш като начало този риск; а ако всичко завърши благополучно, можеш да се разпoredиш по същия начин и за останалите пари. Ако ли пък те сполети неуспех, ще разполагаш с втората половина, към която да прибегнеш, за да се снабдиш с необходимото.“

Този съвет бе толкова разумен и изглеждаше толкова приятелски, та нямаше как да не се почувствам убеден, че това е най-добрата стъпка, която бих могъл да предприема; ето защо съответно подготвих писма до дамата, на която бях оставил парите, заедно с пълномощно за португалския капитан, както той бе пожелал.

Подробно описах на вдовицата на английския капитан всичките си преждия, робството, бягството, срещата си с португалския капитан в морето, човечното му отношение и положението, в което се намирах в сегашния момент, като й дадох всички други необходими указания за моите спестявания; а когато честният капитан стигнал в Лисабон, той намерил начин посредством някакви английски търговци там да препрати на един лондонски търговец не само разпoredданията ми, но и подробно описание на моите преживелици, пък онзи от своя страна успешно ги представил на вдовицата. При това положение тя не само че дала парите, но и от собствения си джоб изпратила на португалския капитан доста добра сума като дар за човечното му и милосърдно отношение към мен.

Лондонският търговец вложил стоте лири в английски стоки, каквито му бил посочил капитанът, и му ги изпратил право в Лисабон, а капитанът успешно ми ги докара в Бразилия; беше се погрижил (без да е получил указания от мен, тъй като бях твърде начинаещ в работата, за да се сетя за това) между тях да има всякакви сечива, железарски и други материали, които да ми послужат в плантацията и които се оказаха много необходими.

Когато получих тази пратка, реших, че съдбата ми се е усмихнала, защото се изненадах и зарадвах; а моят любезен пълномощник капитанът бе употребил петте лири, които дамата му бе изпратила в дар, за да купи и да ми докара слуга, нает за шест години служба; и не пожела да приеме никакво възнаграждение освен малко тютюн, който не можа да

ми откаже, тъй като бе мое собствено производство.

Това обаче не беше всичко: понеже доставеният товар се състоеше изцяло от английски тъкани – платно, сукно, плюш и други особено ценни стоки, търсени в Бразилия, намерих начин да ги продам с много голяма печалба, затова бих могъл да кажа, че получих четири пъти по-голяма сума от парите, вложени в първата ми сделка, и вече безкрайно бях задминал клетия си съсед – имам предвид по отношение на напредъка в плантацията, защото първото нещо, което сторих, беше да си купя един роб негър и да си наема слуга европейец (освен онзи, искам да кажа, когото капитанът ми докара от Лисабон).

Често обаче тъкмо когато човек се отнася немарливо към благосъстоянието си, то се превръща в най-големия му неуспех; така стана и с мене. И следващата година продължих да имам голяма сполука с плантацията. Получих петдесет големи бали тютюн от собствената си земя – повече, отколкото бях разменил за най-необходими неща със съседите си; и петдесетте бали, всяка от които тежеше над сто фунта, бяха изсушени и складирани настрани в очакване да се завърнат корабите от Лисабон. Сега, когато работата ми се разрастваше и се замогнах, в главата ми се появиха всякакви планове за начинания, надхвърлящи възможностите ми – точно по такива причини и най-добрите умове често се провалят в сделките.

Да бях останал в положението, в което се намирах тогава, щеше да има почва за всички радости, които можеха да ме споходят, и за които моят баща така убедително ми препоръчваше тих, уединен живот – според неговите благоразумни описания тъкмо с радости беше пълен животът на човека от средна ръка; но мене ме привличаха други неща и отново ми предстоеше по своя воля да стана причинител на всичките си злочестини, най-вече за да задълбоча грешката си и да удвоя размислите за същността си, тъй като при бъдещите си нещастия щях да разполагам с достатъчно време за това; докарах си всички последвали несполуки само защото явно и упорито държах на глупавото си хрумване да се скитам по чужди земи и защото твърдо исках да го осъществя, противно на най-ясните изгледи, показващи кое е доброто за мен, стига да осъществя онези планове и предприема онези стъпки в живота, отредени ми от природата и провидението, и да изпълня дълга си.

След като веднъж бях сторил обратното, като напуснах родителите си, вече не можех да намеря мира – не можех да не тръгна, да не изоставя щастливите изгледи да стана богат и да преуспея в новото си начинание, плантацията; можех само да следвам това необмислено и

прекомерно силно желание да се издигна по-бързо, отколкото позволяваше състоянието на нещата; по този начин аз отново се хвърлих в най-дълбоките бездни на човешката злочестина, каквито може да се изпречат на пътя ни и които изобщо не са съвместими с живота и с човешкото здраве.

Но нека сега постепенно се върна към подробностите от първата част на моя разказ. Сигурно предполагате, че след като бях живял вече почти четири години в Бразилия, където плантацията ми процъфтяваше и се замогнах успешно, не само че бях научил езика, но и бях завързал познанства и приятелства сред другарите ми – плантатори, както и сред търговците в Сао Салвадор, нашето пристанище; и че в разговори с тях често им описвах двете си пътешествия до гвинейския бряг, начините за търгуване с негрите там, колко лесно се правят сделки на брега и как срещу дреболии, като мъниста, играчки, ножове, ножици, брадвички, парчета стъкло и тям подобни, можеш да получиш не само злато на прах, лют червен пипер, слонски бивни и така нататък, но и негри за работа в Бразилия, и то много на брой.

Плантаторите винаги изслушваха внимателно моите разкази на тези теми, особено когато станеше дума за купуването на негри, което по онова време не само че не беше широко разпространена търговия, но доколкото изобщо съществуваше, се извършваше посредством асиентос (разрешения от кралете на Испания и Португалия) само от привилегировани търговци, така че се закупуваха малко негри, които при това струваха много скъпо.

Случи се, че бях приказвал доста разпалено за тези неща в компанията на няколко търговци и плантатори; на другата сутрин трима от тях ме посетиха и ми съобщиха, че са размишлявали много върху нашия разговор от предишната вечер и че са дошли да ми направят поверително предложение; след като се увериха, че ще го запазя в тайна, те ми казаха, че възнамеряват да стегнат един кораб за пътуване до Гвинея, защото всички те имат плантации, както имам и аз, а главното им затруднение е липсата на работна ръка; че такава търговия не може да се върши непрекъснато, тъй като няма законен начин да продадат негрите, когато ги докарат; затова искали да направят само едно пътуване, да стоварят тайно негрите на брега и да ги разпределят за собствените си плантации; с една дума, въпросът беше дали съм съгласен да замина с кораба и да се заема със сделката на гвинейския бряг. При това бяха решили да получа своя дял от негрите, равен на техните, без да влагам никакви средства в начинанието.

Трябва да се признае, че това бе справедливо предложение, стига да бе направено на човек без дом и грижи за собствена плантация, която по честен начин е на път да се превърне в твърде солидно предприятие с добри възможности за търговия. След като бях положил такова начало и се бях установил там, нищо не ми оставаше, освен да продължа в същия дух още три-четири години, да си прибера другите сто лири от Англия и с тази малка добавка състоянието ми щеше да възлиза на не по-малко от три-четири хиляди фунта стерлинги, като при това щеше да нараства; затова едно подобно пътуване беше най-нелепата и пагубна мисъл, която би могла да хрумне на човек в моето положение.

Но аз, роден да се самоунищожавам, не бях в състояние да отклоня предложението, така както не можах да се удържа от първите си планове да се скитам, когато баща ми напразно ми даваше добри съвети. С една дума, аз им отговорих, че от все сърце съм съгласен, стига те да се заемат да наглеждат плантацията в мое отсъствие и да се разпоредят с нея според указанията ми, ако претърпя несполука. Всички те поеха отговорността да го правят и се заловиха да уреждат книгата (договорите) в този смисъл, а аз подготвих официално завещание как да се разпоредят с плантацията ми в случай на смърт, като посочвах, както и досега, капитана на кораба, спасил живота ми, за мой единствен наследник, но го задължавах да се разпорежи със собствеността ми според указанията в завещанието: половината да остави за себе си, а останалото да изпрати по кораб в Англия.

Накратко, взех всички възможни предпазни мерки, за да запазя имуществото си и плантацията: само да бях проявил поне наполовина такова благоразумие по отношение на собствената си сигурност, и да бях преценил какво би трябвало и какво не би трябвало да правя, положително нямаше да изоставя едно толкова сполучливо начинание, да се откажа от вероятните изгледи за охолен живот и да тръгна на пътешествие по море, криещо обичайните опасности, дори ако оставим настрана личните ми причини да очаквам, че ще ме сполетят нещастия.

Не разполагах обаче с време и се подчиних сляпо на това, което ми диктуваше моето увлечение, а не на разума си; и така, щом корабът бе подготвен, щом приключиха с товаренето му и съдружниците ми в това плаване уредиха всичко, както се бяхме споразумели, аз тръгнах на път на 1 септември 1659 година, лош час за мене, тъй като на същия ден преди осем години бях напуснал баща си и майка си и бях отишъл в Хъл, опълчил се срещу техните повели и проявил глупост по отношение на собствения си интерес.

Корабът имаше вместимост около сто и двайсет тона, беше с шест оръдия и с четиринайсет души екипаж освен капитана, прислужника му и мене; в трюмовете нямаше голям товар от стоки, а само такива маловажни неща, които ставаха за търговия с негрите: мъниста, парчета стъкло, мидени черупки и разни дреболии, най-вече огледалца, ножове, ножици, брадвички и тям подобни.

Същия ден, когато се качих на борда, корабът потегли от нашия бряг в северна посока с намерението по обиколен път да се спусне към африканския бряг, когато стигне $10-12^{\circ}$ северна ширина – изглежда, в ония години това беше обичайният морски път. Случихме много хубаво време, само дето докато плавахме покрай бразилския бряг, имаше извънредно големи горещини; след това стигнахме до нос Сао Аугушину, откъдето тръгнахме към открито море, докато загубихме от погледа си сушата, и се насочихме така, сякаш крайната ни цел бе остров Фернанду ди Нороня, като поддържахме курс на североизток и север, докато тези острови останаха на изток от нас; по този начин пресякохме екватора след около дванайсет дни и според последните ни пресмятания се намирахме на $7^{\circ}22'$ северна ширина, когато съвсем неочаквано бяхме връхлетени от силно торнадо – ураган, който се появи от югоизток, придвижи се на северозапад и накрая се разрази на североизток, откъдето задуха с такава ужасна сила, че цели дванайсет дни бяхме безсилни да направим каквото и да е, тласкани напред и стремително преследвани от вятъра, като се оставихме да ни носи натам, накъдето му сочеха съдбата и яростта на бурята; няма защо да казвам, че през всеки от тези дванайсет дни очаквах морето да ни погълне, пък и нямаше човек на кораба, който да се надяваше да се отърве жив.

Изпаднахме в беда – не само че ураганът беше ужасен, но и един моряк умря от калентура, а друг моряк, както и прислужникът на капитана, бяха пометени от палубата в морето. Към дванайсетия ден времето малко се оправи, капитанът изчисли, доколкото можеше, местоположението ни и установи, че се намираме на около 11° северна ширина, но сме се отдалечили на запад с още 22° от дължината на нос Сао Аугушину, така че сме достигнали бреговете на Гвиана, тоест северната част на Бразилия, отатък река Амазонка, близо до реката на име Ориноко, наричана обикновено Великата река; тогава той се допита до мен за курса, който се готвеше да поеме – тъй като корабът течеше и бе силно повреден, искаше тутакси да го насочи към бразилския бряг.

Аз бях твърдо против, затова заедно разгледахме картите на южноамериканското крайбрежие и стигнахме до заключението, че докато не

попаднем в окръжението на Карибските острови, няма обитаема земя, към която да се отправим; затова решихме да тръгнем по посока на Барбадос и понеже отивахме в открито море, щяхме да избегнем теченията, които биха ни отнесли в Мексиканския залив, и лесно можехме да достигнем целта (така поне се надявахме) за около петнайсет дни; не бяхме в състояние да плаваме до африканския бряг, без да потърсим някаква помощ – както за кораба, така и за себе си.

С този план наум променихме курса и се насочихме на северозапад и запад, за да се доберем до някой от нашите, английски острови, където се надявах да получим подкрепа, но друго ни било писано: когато се намирахме на $12^{\circ}18'$ северна ширина, връхлетя ни нова буря, която ни отнесе стремително, както и първата, на запад, и ни тласна толкова далече от всякакви оживени търговски пътища, че ако морето бе проявило благосклонност и всички ние бяхме оцелели, по-скоро щяхме да бъдем разкъсани и изядени от диваци, отколкото отново да се завърнем някога в родината си.

Повторно бяхме изпаднали в беда и вятърът продължи да бушува, а рано сутринта се чу викът на един от моряците: „Земя!“ Едва успяхме да изтичаме на палубата, обзети от надежда, че ще разберем в кой край на света се намираме, когато корабът заседна в пясъчна плитчина и след миг, тъй като спря да се движи, вълните го заляха с такава сила, че всички очаквахме тутакси да загинем, и веднага се принудихме да се скрием в тесните си каюти, за да намерим убежище от пяната и пръските.

Не е лесно за човек, който не е изпадал в такова положение, да промее само по описания сковаващия ужас, който обзема хората при подобни обстоятелства: няхахме представа къде се намираме, нито коя е сушата, където бяхме изхвърлени – дали е континентът, или е остров, дали е обитаемо място, или не; и тъй като яростният вятър не стихваше, макар че бе понамалял в сравнение с началото, не хранехме особени надежди, че корабът ще удържи повече от няколко минути, преди да стане на трески, освен ако по някакво чудо вятърът не сменеше посоката си. С две думи, стояхме и се гледахме, като очаквахме смъртта да ни споходи всеки миг, и всеки от нас се държеше в съответствие с чувството, че се готви за отвъдното, защото в случая не ни оставаше друго; в момента утехата ни – при това единствената – беше, че противно на очакванията ни корабът все още е цял, а капитанът съобщи, че вятърът започва да отслабва.

Ала макар да смятахме, че вятърът наистина отслабва, корабът, паднал на пясъчната плитчина, загъваше твърде бързо, за да се

надяваме, че бихме могли да го измъкнем, и всъщност се оказахме в ужасно положение – не ни оставаше нищо друго, освен да мислим кой е най-добрият начин да се опитаме да се спасим; докато не се разрази бурята, на кърмата ни имаше лодка, но тя още в началото се разби, като се блъсна о кормилото, а след това се откъсна от въжетата и сигурно потъна или бе отнесена далече в морето, затова не можехме да разчитаме на нея за избавлението си; на палубата имаше и друга лодка, но се съмнявахме дали ще успеем да я спуснем във водата. Както и да е, място за спорове нямаше, тъй като очаквахме корабът да се натроши всеки миг, а някой каза, че всъщност вече е започнал да се разбива.

Бедата бе надвиснала над нас и тогава помощник-капитанът се добра до лодката и подкрепен от останалите, я прехвърли през борда; всички се качихме в нея и се отблъснахме; единайсет души на брой, ние се оставихме на Божието милосърдие и на развълнуваното море, защото макар че вятърът бе значително утихнал, около брега имаше ужасно големи вълни и спокойно можеше да се каже, че това е Den Wild Zee, както холандците наричат морето по време на буря.

Положението ни беше направо плачевно, защото всички ясно разбирахме, че при такова силно вълнение лодката няма да издържи и в крайна сметка всички ще се удавим. Колкото до това да си стъквим платно, нямаше от какво, пък и дори и да имаше, нямаше да успеем да се справим, защото бяхме залегнали и гребяхме към сушата, макар и с натежали сърца, като хора, които са на път да бъде изпълнена смъртната им присъда: всички знаехме, че щом лодката се приближи до брега, приборът ще я разбие на хиляди тресчици. Все пак душите ни безкрайно пламенно се уповаваха на Бога и понеже вятърът ни тласкаше към брега, бързахме да ускорим със собствените си ръце своето унищожение и с все сила се мъчихме да стигнем до сушата.

А какъв бе брегът – скалист или пясъчен, стръмен или полегат – нямахме представа; единствената ни вяра, в която разсъдъкът можеше да открие поне сянка от надежда, беше случайно да излезем на някой залив или в устието на река, където да имаме късмет и да вмъкнем лодката; или пък да попаднем в закътано от сушата място, където морето е спокойно. Нищо такова обаче не се появяваше, затова пък колкото повече се приближавахме до брега, толкова по-страшна ни се виждаше сушата – по-страшна дори и от морето.

След като гребяхме (или по-скоро се носихме по вълните) около левга и половина, както ни се стори, една свирепа вълна, голяма колкото планина, се понесе към кърмата ни и стана ясно, че трябва да очакваме

coup de gracie!¹⁰. С две думи, вълната ни връхлетя с такава ярост, че лодката тутакси се преобърна; при това хората се пръснаха в различни страни – далече и от лодката, далече и един от друг; едва успяхме да кажем: „Господи, помилуй!“¹¹, когато морето ни погълна.

Неописуеми са обърканите мисли, които минаха през главата ми, когато потънах във водата, защото, макар да плувах много добре, не можех да се измъкна дори и за да си поема въздух от вълните, които ме тласкаха, или по-скоро ме влачеха надалече към брега, а след като загубих силата си и се оттеглих, аз останах да лежа изхвърлен почти на сушата, ала полумъртъв от водата, която бях нагълтал. Все още бях на себе си, пък и не бях останал съвсем без дъх, затова като видях, че съм по-близо до брега, отколкото предполагах, станах и се помъчих да се добера до сушата колкото може по-бързо, преди да се появи друга вълна, която да ме отнесе обратно в морето. Скоро обаче разбрах, че не е възможно да избегна това, тъй като морето ме следваше по петите, високо колкото голям хълм и разярено като враг, с когото няхах нито начин, нито сили да се боря. Гледах само да задържа въздуха си, по възможност да се издигна над водата и да плувам, като пазя дъха си и ако мога, да се насоча към брега; най-много се страхувах, че както прииждащото море ме отнася близо до брега, така оттеглящите се вълни могат да ме завлекат обратно в морето.

Вълната, която ме връхлетя, ме потопи на двайсет-трийсет стъпки във водата и усетих, че бързо ме отнася със страховтна сила към брега; въпреки това съдържах дъха си и си наложих да плувам в същата посока, като се напрегнах до крайност. Щях да се пръсна от съдържания въздух, но усетих, че се издигам нагоре – за мое голямо облекчение главата и ръцете ми изскочиха на повърхността, и макар че успях да остана в това положение не повече от две секунди, изпитах голямо облекчение, защото отново си поех дъх и събрах смелост. Доста време водата ме покриваше, но все пак не толкова дълго, та да остана без въздух, а когато усетих, че вълната губи силата си и се връща назад, заплувах срещу оттичащата се вода и отново усетих твърда почва под краката си. Известно време останах неподвижно, за да се съвзема, докато вълната се връщаше обратно, а после си плюх на петите и затихах с все сила, доколкото я имах, към сушата. Но и сега не се отървах от яростта на морето, което продължаваше да ме следва, и тъй като брегът беше много полегат, на два пъти вълните отново ме отнасяха.

10. Смъртоносният удар, с който се слага край на мъките на жертвата, (фр.) – Б.пр.

Последният от тези два пъти можеше лесно да се окаже пагубен за мене, защото след като морето ме беше влачило, както преди, бях изхвърлен, или по-скоро запратен срещу една скала, и то с такава сила, че останах да лежа безчувствен и с нищо не можех да си помогна и да се спася, защото ударът, който попадна в хълбока и в гърдите, ме остави почти без дъх и ако вълната се беше върнала веднага, щях да се удавя в морето; но аз се окопитих малко преди вълните отново да ме залейт и като видях, че отново ще потъна във водата, реших да се уловя здраво за една издатина в скалата и при възможност да задържа въздуха си, докато вълната отново се оттегли. Понеже бях вече по-близо до сушата, вълните не бяха толкова високи колкото преди и аз успях да се задържа, докато водата понамаля, а после се пуснах по друга вълна, която ме отнесе толкова близо до брега, че макар следващата вълна да ме заля, не ме повлече така, че да ме отнесе; а с вълната подир нея вече достигнах сушата, където за моя голяма радост се изкатерих по крайбрежните канари и седнах на тревата, далече от опасността и напълно недосегаем за морето.

Вече се намирах на сушата, останал невредим, и започнах да се съвземам и да благодаря на Бога, че животът ми бе спасен в случай, когато само преди няколко мига почти нямаше място за надежда. Струва ми се, че е невъзможно човек да изрази как ликува и се възражда избавената му душа, ако преди миг е бил, така да се каже, с единия крак в гроба; вече не се учудвам, че е прието, когато престъпникът с примка на шията получи помилване точно преди да увисне на бесилката, това да стане в присъствието на лекар (казвам ви, не се учудвам!), който да му пусне кръв в мига, когато чуе известието, защото иначе изненадата може да прогони душата от тялото и да го довърши.

Защото радостите неочаквани, подобно мъката, в началото ни смайват.

Тръгнах напосоки по брега, като размахвах ръце и цялото ми същество (ако мога така да се изразя) бе обсебено от чувството, че съм се избавил; правех хиляди жестове и движения, които не съм в състояние да опиша; размишлявах за всичките си другари, които се бяха издавили, за това, че не се спаси нито една душа извън моята. Колкото до останалите, повече не ги видях – от тях нямаше и следа освен три шапки, една барета и две обувки, но никакви хора.

Погледнах към заседналия кораб – вълните се разбиваха о него и се пенеха, а морето така се надигаше, че едва виждах палубата. Намираше се толкова далеч, че си рекох: „Боже! Нима е възможно да съм стигнал

до брега?!“

След като успокоих мислите си с тази утешителна страна от моето положение, започнах да се оглеждам, за да видя на какво място съм попаднал и какво следва да направя по-нататък, при което скоро открих, че утешението ме напуска, защото излизаше, че избавлението ми е ужасно: бях мокър до кости, нямах дрехи, за да се преоблека, нямах и нищо за ядене или пиене, за да се подкрепя, а пред мене не се разкриваха други изгледи, освен да умира от глад или да бъде разкъсан от дивите зверове; и особено много ме опечаляваше фактът, че не разполагам с никакво оръжие – както за да преследвам и убия някое животно за храна, така и за да се защитавам от всеки звяр, който си науми да ме убие, за да се нахрани. С две думи, не притежавах нищо освен нож, лула и кутия с малко тютюн – това бе всичко, с което разполагах; то ме доведе до ужасно мъчителни размисли, така че известно време тичах без посока като обезумял. Скоро щеше да падне нощта и аз с натежало сърце започнах да преценявам какъв ли ще е моят жребий, ако по тия места има кръвожадни зверове, защото знаех, че те излизат нощем, за да търсят своята плячка.

Единственото средство, което успях да измисля, беше да се покатеря на едно дърво, което растеше наблизко – дебело, храстовидно дърво, приличащо на ела, но с бодли; там реших да остана през цялата нощ, а на следващия ден да видя от каква смърт ми предстои да умира, защото засега не съзирах изгледи за живот; отдалечих се на около двеста ярда от брега, за да потърся прясна вода за пиене, и за моя голяма радост открих вода; след като утолих жаждата си и съдвках малко тютюн, за да залъжа глада, аз се върнах, покатерих се на дървото и потърсих място, където да се разположа така, че да няма опасност да падна, когато заспя; отрязях си къса пръчка като кривак, за да се защитавам, и след което се наместих, понеже бях напълно изтощен, бързо заспах и спях толкова спокойно, колкото би се случило на малко хора в моето положение; това ми донесе такава отмора, каквато не помня да съм получавал в подобен случай.

Когато се събудих, слънцето отдавна бе изгряло. Времето беше ясно, бурята бе утихнала, така че морето изглеждаше спокойно и без вълнение; но най-много се учудих, че през нощта придошлият прилив бе измъкнал заседналия кораб от пясъците и го бе завлякъл почти до скалата, която вече споменах (тъкмо тя ме израни, когато морето ме запрати върху ѝ); и понеже мястото се намираще на около миля от брега, където бях, а корабът като че ли все още стоеше изправен, реших да се кача на

борда и поне да се опитам да спася някои необходими неща, които щяха да ми потрябват.

V глава

Робинзон попада на самотен остров и се сдобива с различни предмети от разбития кораб. Той установява новия си живот.

Когато слязох от подслона си в дървото, отново се огледах и първото нещо, което видях, беше лодката – лежеше там, където вятърът и морето я бяха изхвърлили на брега, на около две мили вдясно от мене. Вървах по брега дотогава, докато не стигнах срещу нея, но открих, че между мен и лодката има заливче, сиреч проток, с ширина към половин миля, поради което за момента се върнах обратно, тъй като по-важно беше да се добера до кораба, където се надявах, че ще намеря нещо, с което да се подкрепя на първо време.

Малко след пладне видях, че вълнението съвсем е утихнало, а след отлива водата се е оттеглила толкова далече, че можех да стигна на четвърт миля до кораба. Това отново засили мъката ми, защото ми стана ясно, че ако бяхме останали на борда, всички щяхме да оцелеем – тоест щяхме да стигнем в безопасност до брега и аз нямаше да се чувствам толкова нещастен, изцяло лишен от всякакви удобства и сам-саменичък, както бях сега; при тази мисъл от очите ми отново рунуха сълзи, но тъй като това не ми носеше голяма утеха, реших, ако е възможно, да се добера до кораба. Така че, свалих горните си дрехи – времето беше извънредно горещо – и нагазих в морето, но когато стигнах до кораба, изпаднах в още по-голямо затруднение, защото нямаше как да се кача на борда: корабът бе изхвърлен върху скалите, извисяваше се над водата и не можех да достигна нищо, за което да се хвана. Два пъти обиколих кораба с плуване и втория път открих късо въже – чудно как не го бях забелязал отначало; висеше от носовата част и се спускаше така ниско, че след известни усилия успях да го хвана и благодарение на него се изкатерих на бака. Тогава открих, че дъното е пробито и в трюма е нахлула доста вода, и понеже корабът отчасти бе полегнал върху нанос (от твърд пясък, или по-скоро пръст, кърмата му бе повдигната от наноса, докато носът му почти се потапяше във водата; по този начин имаше достъп до задната му част и всичко, което се намираще там, бе сухо. Можете да не се съмнявате – първата ми работа беше да претърся

навсякъде и да проверя какво се е съсипало и какво е оцеляло. Веднага установих, че всички продукти на кораба са сухи, недокоснати от водата, и тъй като изпитвах силен глад, влязох в склада и напълних джобовете си със сухари, от които да похапвам, докато се занимавам с други работи, защото нямах време за губене. В общата каюта открих и малко ром, от който отпих голяма глътка, понеже наистина имах нужда да укрепя духа си за това, което ми предстоеше. Сега вече ми липсваше единствено лодка, за да пренесе всевъзможни работи, които според предвижданията ми щяха да ми послужат извънредно много.

Нямаше смисъл да стоя със скръстени ръце и да мечтая за нещо, с което не разполагам. Безизходицата ме направи изобретателен. На кораба имаше няколко запасни реи, две-три рангоутови греди, както и една-две запасни стенги; реших да се заловя с тях – прехвърлих зад борда колкото можах, защото бяха тежки, като предварително ги завързах, та да не бъдат отнесени от морето; когато свърших тази работа, смъкнах се по корпуса и като придърпах въжетата, свързах здраво, доколкото можах, четири от тях и в двата края, за да се получи подобие на сал и като прикрепих две-три къси дъски напреки отгоре, открих, че мога да се движа по тях доста успешно, но че те едва ли ще издържат на по-голяма тежест, понеже отделните дъски са доста леки. Затова отново се хванах на работа – с дърводелския трион разрязах една стенга на три части и с доста мъка и усилия ги прибавих към сала, но надеждата, че така ще се сдобия с най-необходимото, ми даде сили да надмина себе си – в друг случай едва ли бих съумял да се справя.

Сега салът ми стана достатъчно солиден, за да устои на всякаква тежест в рамките на разумното; следващата ми грижа беше какво да натоваря на него и как да го запазя от прибоя, но не отделих много време да разсъждавам върху това. Преди всичко натоварих до една талпите, тоест дъските, които намерих, а когато добре обмислих от какво се нуждая най-много, първом взех три моряшки сандъка, счупих ключалките им и ги изпразних, а после ги спуснах на сала и напълних първия с продукти: хляб, ориз, три пити холандско сирене, пет парчета козя пастърма (основна храна на кораба), малко европейска пшеница, останала от храната на кокошките, които бяхме натоварили (самите птици бяха загинали); държахме също така ечемик и пшеница наедно, но за мое голямо разочарование впоследствие открих, че всичко е изядено или унищожено от плъховете; що се отнася до алкохола, открих няколко каси с бутилки, собственост на нашия шкипер – в тях имаше разни ликьори, както и около пет-шест галона¹¹ арак¹², които оставих отделно, тъй като нямаше

нужда да ги прибирам в сандъка, пък и мястото не стигаше. Докато се занимавах с това, забелязах, че приливът започва, макар че морето още бе много спокойно; с покруса видях, че палтото, ризата и жилетката, оставени от мен на пясъчния бряг, са отнесени; облечен бях само с платненни панталони до колената и по панталони (както и по чорапи) бях доплувал до кораба. Случилото се обаче ме накара да претършувам за дрихи и намерих достатъчно, но взех само колкото ми трябваше на първо време, тъй като имаше други неща, на които бях хвърлил око: най-напред сечива, за да имам с какво да работя на брега, и след доста търсене намерих сандъка на дърводелеца, който наистина си заслужаваше да притежавам – в този миг той беше много по-ценен за мене, отколкото би бил товар злато. Свалих го на сала цял и непокътнат, без да губя време и да проверявам какво има в него, защото, общо взето, знаех какво съдържа.

Следващата ми грижа бе да намеря някакви муниции и оръжие; в голямата каюта имаше две много добри ловджийски пушки и два револвера – побързах най-напред да взема тях, както и няколко барутници, торбички със сачми и две стари, ръждясали саби. Знаех, че на борда има три бурета барут, но нямах представа къде ги бе прибрал канонерът, затова ги открих едва след дълго търсене. Едното се бе намокрило, но двете се бяха запазили сухи и аз ги пренесох заедно с оръжието на сала. Реших, че съм се натоварил доста добре, и започнах да мисля как ще се добера до брега без платно, гребло, или кормило – и най-малкият повей на вятъра можеше да обърне плавателния ми съд.

Три неща ме утешаваха: гладкото, спокойно море, започналият прилив, който стигаше до брега, и вятърът – колкото и лек да беше, – духаш към сушата. При това положение, след като открих две-три счупени гребла, останали от лодката, а също така и други сечива, освен ония в дърводелския сандък (два триона, брадва и чук), натоваших всичко и потеглих. Изминах около миля и салът се справяше много добре, само че се отклоняваше малко встрани от мястото, където бях излязъл на сушата попреди, по което разбрах, че има някакво течение и съответно се надявах, че ще открия заливче или устие, които да използвам като пристан, за да сваля товара си на сушата.

Излезе точно така, както си го представях: пред погледа ми се откри място, където морето леко се връзваше в сушата и аз установих, че

11. Мярка за течности, равна на 4,54 л. – Б.пр.

12. Силно спиртно питие. – Б.пр.

приливът мощно нахлува там, поради което насочих сала, доколкото можах, към средата на водния поток. Тук обаче без малко щях да претърпя ново крушение и ако това ми се беше случило, сигурен съм, че щях да падна духом. Тъй като изобщо не познавах брега, салът ми се натъкна на плитчина и понеже от едната страна не бе заседнал, малко оставаше товарът му да се плъзне към свободния край и оттам да потъне в морето. Положих всички усилия, като подпрях с гръб сандъците, за да ги задържа, но не бях в състояние да побутна сала, пък и не смеех да помръдна от мястото си – крепях сандъците, напрегнал се до крайност, и така стоях около половин час, за което време усилващият се прилив поизравни сала, а малко по-късно, когато водата се надигна още, салът отново започна да плава и аз го отблъснах с греблото, което бях взел, в пролива. Когато навлязох по-навътре, най-после се озовах в устието на една рекичка; отстрани се виждаха бреговете, а силното течение – приливът – се носеше нагоре. Огледах едната и другата страна за подходящо място, където да изляза на сушата, защото не ми се искаше да бъда изхвърлен твърде далече от устието – надявах се скоро да забележа кораб, поради което твърдо бях решил да се разположа колкото може по-близо до морския бряг.

Най-после зърнах скалисто заливче на десния бряг на потока и с много усилия и мъка насочих сала натам, докато накрая дотолкова се приближих, че като се отгласках с греблото от дъното, успях да вкарам лодката право вътре, но тогава товарът без малко отново щеше да падне във водата, защото брегът бе доста стръмен, направо отвесен и където и да излезех на сушата, салът щеше да се наклони така, че далечният му край да потъне още повече отпреди и товарът отново да бъде застрашен. Единственото, което можех да направя, бе да изчакам, докато приливът достигне най-високата си точка и да крепя сала с греблото като с котва близо до едно поравно място от сушата, където предполагах, че водата ще се покачи; така и стана. Щом усетих, че е достатъчно дълбоко – около стъпка, – изтиках сала към равното място и там го „закотвих“ – закрепих го, като забих две счупени гребла в земята, за да го подпират от едната и от другата страна. Стоях така, докато водата се оттече и салът с моя товар остана в безопасност на брега.

Следващото, което предприех, бе да разуча околността и да потърся подходящо място, където да се настаня и да складирам имуществото си така, че каквото и да се случи, нищо да не го заплашва. Все още нямах представа дали се намирам на континента, или на остров, има ли обитатели, или е безлюдно, застрашен ли съм от диви зверове, или не.

На около миля от мене се издигаше връх, много стръмен и висок, който сякаш беше най-големият сред планинската верига, простираща се на север от него; взех едната ловджийска пушка, единия револвер и една барутница и така въоръжен тръгнах да направя оглед от върха. Когато най-после с много усилия и мъка го изкачих, разбрах в каква голяма беда съм попаднал; намирах се на остров, отвсякъде заобиколен от морето; никъде не се виждаше суша, само в далечината съзрях няколко скали и две островчета, по-малки от моя, на около три мили в западна посока.

Открих също така, че островът, на който бях, представлява пустош и ми се стори основателно да смятам, че е необитаем; сигурно обаче имаше диви зверове, макар да не ги бях видял засега, затова пък видях много птици, но не ми бяха познати и ако ги убивах, нямаше да зная кои стават за ядене и кои не. На обратния път стрелях по някаква голяма птица, на едно дърво в края на гъста гора. Струва ми се, че това е бил първият изстрел по тези места от сътворението на света насам. Щом изстрелът проехтя, от всички краища на гората се вдигнаха безброй и най-различни птици, които крещяха объркано, всяка с характерния си глас, но между тях нямаше нито една, която да разпозная. Що се отнася до тази твар, която убих, реших, че е някакъв вид сокол заради цвета на перушината и клюна, но ноктите ѝ бяха обикновени, не като на граблива птица. Месото ѝ миришеше на мърша и не ставаше за нищо.

Задоволих се с това откритие, върнах се на реката и се залових с работа, за да сваля товара от сала, в което отиде останалата част от деня. Нямах представа как ще прекарам нощта, нито къде бих могъл да отпочина, защото се боях да легна на земята – не знаех дали няма да бъде разкъсан от някой звяр, макар по-късно да открих, че страховете ми са били неоснователни.

Все пак, доколкото можах, се барикадирах със сандъците и дъските, които бях докарал, и си направих нещо като колиба, където да се подслоня. Колкото до храната, още не виждах по какъв начин бих могъл да си я доставям; бях забелязал само две-три животни, приличащи на зайци, които побягнаха от гората, когато стрелях по птицата.

Започнах да се замислям още колко много полезни неща бих могъл да взема от кораба – главно от такелажата, платната и каквото друго би ми послужило на брега, затова реших при възможност да предприема ново пътуване до кораба и тъй като бях сигурен, че при първата буря вятърът ще го направи на трески, реших да разглюбя каквото успея и да пренеса до едно нещата, които мога да взема; после „свихах съвет“ – сиреч премислих дали е необходимо да отивам със сала, защото ми се виждаше

неудобно. Затова реших да отида по време на отлив, както първия път; така и направих, с тази разлика, че се съблякох, преди да изляза от колибата си, и останах само по карирана риза, платнени долни гащи и обуща.

Качих се на борда както преди, направих втори сал и понеже вече имах опит от първия, този стана по-подвижен, пък и не го претоварих толкова. Така успях да пренеса някои много полезни неща: на първо място сред запасите на дърводелеца бях открил две-три торби с пирони и клинове, голям крик, десет-двайсет бравички и онова особено важно нещо, което наричат точило. Закрепих добре всичко това, като прибавих и някои от принадлежностите на канонера, на първо място два-три лоста, две бурета с куршуми за мускети, няколко мускета, втора ловна пушка, още малко барут, както и голяма торба, пълна с дребни сачми и голям топ олово на листа. Оловото обаче тежеше толкова много, че не можах да го повдигна и да го прехвърля през борда.

Освен тези неща взех всичките моряшки дрехи, които намерих, както и запасен топсел, хамак и няколко постелки и завивки. Натоварих това на втория сал и за своя голяма радост успях да го закарам непокътнато до брега.

Докато бях далече от сушата, изпитвах известни опасения, че провизиите ми на брега може да са пострадали, но когато се завърнах, не открих следи от никакъв посетител; само на един от сандъците седеше животно, подобно на дива котка, което при появяването ми побягна, но скоро спря недалече. Стоеше много спокойно и с безразличие ме гледаше право в лицето, сякаш си бе наумило да се запознае с мене. Насочих пушката си към него, но то не ме разбра, остана си напълно невъзмутимо и дори не се помръдна. Тогава му подхвърлих парче сухар, макар че съвсем нямах в излишък – запасите ми далеч не бяха големи. Все пак, както казах, отчупих му парче и звярът се приближи, подуши го, след което го изяде. Изглежда му хареса и му се искаше още, но аз му благодарих за вниманието, защото не можех да му отделя повече, и той си тръгна.

Когато свалих и втория товар на брега (при което ми се наложи да отворя големите и тежки бурета и да пренеса барута на части), залових се за работа, за да направя малък заслон с платното и няколко кола от клони, които отсякох за тази цел. Под този заслон пренесох нещата, които можеха да се повредят от дъжда или от слънцето, и натрупах около него всички празни сандъци, за да не ме изненада някое внезапно нападение от страна на хора или зверове.

Когато приключих с това, препречих отвътре входа на заслона с

дъски, опрях отвън изправен празен сандък, проснах на земята една от постелките, сложих двата си револвера точно до главата, а пушката редом с мене, и за пръв път се разположих в легло. Цяла нощ спях, без да се помръдна, защото бях много изнурен и угнетен, тъй като предната нощ почти не бях мигнал, а после целия ден работих много усилено – както за да събера нещата от кораба, така и за да ги пренеса на брега.

Разполагах с най-големия склад за всевъзможни вещи, какъвто, струва ми се, е притежавал някога някой самотен човек, но все още не бях доволен, защото мислех, че докато корабът остава в същото положение – изправен, – трябва да измъкна от него всичко, което успеея. Затова всеки ден по време на отлив се качвах на борда и винаги се връщах с още нещо. Да речем, третия път, когато отидох, пренесох колкото можях от такелаж, както и всички въженца и канани, които открих, а също и топ платно за изкърпване на платната в случай на нужда; взех и бурето с мокрия барут. С две думи, пренесох всички платна до едно, само дето ми се наложи да ги нарежа на парчета, за да мога да взема колкото се може повече наведнъж; и без това вече щяха да служат само като платнища, а не като ветрила на кораб.

Още повече се успокоих, когато най-подир, след като бях направил пет-шест такива курса и вече не очаквах да намеря на кораба нищо, което да заслужава вниманието ми, тъкмо тогава, както казах, попаднах на огромна бъчва със сухари, три големи бурета с ром, сандъче захар и буре ситно смляно брашно. Това ме изненада, тъй като не предполагах, че е възможно да открия още някакви продукти, които да не са се намокрили. Тозчас изсипах сухарите от бъчвата и ги опаковах на части в парчетата от платната, които бях нарязал. Накратко казано, успешно пренесох и това на брега.

На следващия ден направих нов курс. Сега, след като бях смъкнал от палубата всичко, което можех да вдигна и пренеса, се заех с корабните въжета. Срязях голямото котвено въже на две парчета, за да мога да ги нося, и по този начин се снабдих с котвено въже, а към него добавих буксирното въже и всички железни, които успях да намеря. След като отсякох останалите реи, както и всичко, което можеше да ми послужи за направата на по-голям сал, натоварих сала с тези тежки неща и отплавах. Сега обаче благосклонността на съдбата започна да ме напуска, защото новият сал се оказа толкова тромав и така претоварен, че след като влязох в малкото устие, където бях спирал дотогава, не успях да насоча сала така умело както преди и той се преобърна. Паднах заедно с товара във водата – не беше кой знае каква беда за мене, защото се намирах

близо до брега, но що се отнася до товара, загубих по-голямата част от него – на първо място всички жеза, а смятах, че тъкмо те ще ми бъдат от голяма полза. Все пак, когато започна отливът, успях да измъкна на брега повечето от парчетата въже, както и част от жезата – направих го с цената на огромни усилия, защото трябваше да се гмуркам във водата, а това много ме изтощаваше. След този случай всеки ден отивах до кораба и пренасях каквото намеря.

Изминаха тринайсет дни, откакто претърпяхме корабкрушение, и за това време бях посещавал кораба единайсет пъти, като успях да взема от него всичко, което може да се вдигне с две ръце, затова съм дълбоко убеден, че ако хубавото време се бе задържало, щях да успея да пренеса и целия кораб парче по парче. Когато обаче се готвех да потегля за дванайсети път, усетих, че излиза вятър. Все пак по време на отлива се качих на борда и макар да смятах, че съм преровил каютата така усърдно, че нищо повече не бих могъл да намеря, открих шкафче – в едно от чекмеджетата му имаше два-три бръснача, големи ножици и десетина-дванайсет хубави ножове и вилици; в друго пък имаше пари, на стойност около трийсет и шест фунта стерлинги, част в европейски и бразилски монети или в реали, някои златни, други сребърни.

Видът на парите ме накара да се усмихна. „О, сладка отрова! – казах си на глас. – Каква полза от тебе? Не можеш да ми послужиш за нищо, не си струва да те пренасям на брега. Един от тези ножове струва колкото цялата купчина пари; не съществува начин да ви използвам, затова си останете тук, за да идете на дъното като творение, чийто живот не заслужава да бъде спасен!“ Когато поразмислих обаче, взех парите, увих ги в парче плат и се опитах да стъкмя нов сал, но докато го правех, видях, че се заоблачва и излиза вятър, а след четвърт час откъм брега се понесе вихър; скоро ми дойде наум, че напразно се мъча да направя сал, след като вятърът духа откъм сушата, че по-скоро трябва да се постарая да се махна, преди да нахлуе отливът, защото в противен случай може изобщо да не стигна до брега. Затова се хвърлих във водата и преплувах пролива между кораба и брега, но дори и това ме затрудни много, отчасти понеже нещата, с които се бях натоварил, тежаха, отчасти поради голямото вълнение: вятърът се усиливаше с всеки изминал миг и още преди отливът да достигне връхната си точка, се разрази буря.

Аз обаче вече бях стигнал до малкия си заслон и лежах в него далеч от всякаква опасност и заобиколен от съкровищата си. През цялата нощ духа много силен вятър, а когато на сутринта надникнах навън, що да видя? Корабът беше изчезнал. Това донякъде ме изненада, но бях

доволен, защото се утеших с мисълта, че без да губя време и с неотслабващо старание измъкнах от него всичко, което можеше да ми послужи, и че всъщност там останаха много малко неща, които не бих успял да пренеса дори ако имах повече време.

Тогава престанах да мисля за кораба и за нещата в него; след като корабът се бе разбил, морето щеше да изхвърли част от останките му на брега – така и стана; по-късно намирах разни работи, но те не ми послужиха много.

Сега бях обзет единствено от мисълта как да се осигуря срещу нападението на диваци, ако се появяха, или срещу диви зверове, ако обитавах острова; размишлявах върху множество начини за това, както и какво жилище да си направя – дали да бъде яма в земята или заслон на повърхността, докато, направо казано, се спрях и на двете и може би е редно да опиша на какво точно се спрях и как изглеждаше.

Скоро се убедих, че мястото, където се бях разположил, не подходеше за жилище, най-вече защото се намира в мочурлива низина край морето и ми се струваше, че ще е усойно, още повече че наблизко нямаше прясна вода, затова реших да намеря по-благоприятно и по-удобно кътче.

Съобразих се с няколко неща, които трябваше да имам предвид в моето положение: първо, мястото да е здравословно и да има прясна вода, както току-що споменах; второ, да е предпазено от жаркото слънце; трето, да е защитено от кръвожадни твари – човеци или зверове; четвърто, да бъде с изглед към морето, та ако Господ ми изпрати някой кораб, да разполагам е възможността за избавление, която все още не исках да прокудя от надеждите си.

Докато търсех място, отговарящо на тези условия, открих малка поляна до склона на един висок хълм, който се спускаше към поляната отвесно, като стена на къща, така че нищо не можеше да ме изненада отгоре; отстрани на тази канара имаше падина, издълбана като вход или отвор на пещера, но всъщност в канарата нямаше нито пещера, нито дупка, откъдето да се влиза.

Реших да издигна заслона си на равното място от ливадата, точно пред падината. Поляната, широка не повече от сто ярда¹³ и около два пъти по-дълга, започваше точно от входа на заслона, а в края ставаше неравна и се спускаше право към крайбрежната низина. Намираше се откъм северозападния склон на хълма, така че денем бях защитен от

13. Мярка за дължина, равна на 91,4 см. – Б.пр.

горещините, докато слънцето не стигнеше до югозапад, или приблизително там, където в тези краища приближава времето на залеза.

Преди да построя заслона, очертах неправилен полукръг досами падината, на около десет ярда от канарата, което представляваше радиусът му на ширина, и с двойно по-голям радиус на дължина.

В този полукръг забучих два реда яки колци – забих ги дълбоко, докато съвсем престанаха да се клатят; прави като стълбове и изострени на върха, те стърчаха от земята на височина около пет стъпки и половина. Двата реда отстояха един от друг на не повече от шест инча¹⁴.

Взех парчетата въже, които бях нарязал на кораба, и ги наредих едно върху друго в кръга между двата реда колци чак до върховете им, после сложих други колци, високи около две стъпки и половина, от вътрешната страна под ъгъл към първите, та да служат подобно подпори на укрепление. Оградата стана толкова здрава, че нито човек, нито звяр би могъл да се промъкне през нея или да я прескочи. Всичко това ми отне много време и труд, особено докато насека клоните в гората, докато ги пренеса и ги побия.

Не исках в мястото да се влиза през врата, затова използвах малка стълба, стигаща до върха на оградата; когато се намирах вътре, вдигах стълбата след себе си и я прибирах с надеждата, че съм се оградило от света отвсякъде като с крепостна стена, и така прекарах в безопасност нощта, което иначе нямаше да мога да сторя, макар по-късно да се разбра, че не е имало нужда да вземам такива предпазни мерки срещу враговете, от които се боях.

14. Мярка за дължина, равна на 2,6 см. – Б.пр.

VI глава

Робинзон пренася всичките свои богатства, провизии и т.н. в своя заслон. Тъга в самота. Утешителни размисли.

Пренесох в ограденото и укрепено място всичките си богатства: всичките продукти, оръжието и припасите, които вече изброих. Издигнах голям заслон и за да ме предпазва от дъждовете, които в един от сезоните тук са много силни, го направих двоен – отвътре по-малък заслон, а върху него по-голям, покрит с голямо парче насмолен брезент, което бях скътал между платната.

Оттогава вече спях не на постелката, която си бях пренесъл на брега, а в хамак и той бе много удобен, тъй като принадлежеше на помощник-капитана.

В този заслон внесох всичките продукти и онова, което би могло да се развали от влагата. След като по този начин прибрах имуществото си, преградих и входа, който досега стоеше отворен – както казах, влизах и излизах с помощта на малка стълба.

Когато свърших и това, започнах да копая в скалата; пренесох през заслона цялата пръст и камъните, които извадих, и ги наредих терасовидно от вътрешната страна на оградата, така че равнището се повдигна с около стъпка и половина, а отзад, досама заслона, разполагах и с пещера, която служеше за мазе на къщата ми.

Хвърлих много сили в продължение на доста дни, докато завърша всичко докрай, затова трябва да се върна назад към някои други неща, за които се случваше да си мисля. По същото време, когато съставих плана да построя заслона и да изкопая пещерата, от един черен и кълбест облак рукна проливен дъжд и изведнъж блесна светкавица, последвана от силен гръмотевичен тътен – както става обикновено. Изумих се не толкова от светкавицата, колкото от една мисъл, която пробягна в съзнанието ми с бързината на самата светкавица: барутът! Сърцето ми се сви, щом се сетих, че пороят за миг може да унищожи всичкия ми барут, а от него изцяло зависеше не само сигурността, но и прехраната ми. Далеч не бях толкова обезпокоен от опасността, в която се намирах самият аз, макар че ако барутът бе пламнал, никога нямаше да узная от какво съм загинал.

Това ме поразя толкова силно, че след като бурята премина,

оставих настрани всичките си начинания, строежа и укрепленията и се заех да шия торби и да правя сандъчета, за да разделя на части барута и да го държа в малки количества на разни места с надеждата, че каквото и да се случи, може и да не пламне отведнъж, пък и да не бъде възможно отделните количества да се подпалят едно от друго. Приключих тази работа след около две седмици и мисля, че разделих барута, който беше всичко на всичко около двеста и четирийсет фунта, на не по-малко от сто части. Що се отнася до бурето, което се бе намокрило, смятах, че от него не ме заплашва опасност, затова го сложих в изкопаната пещера, която ми хрумна да наричам своя „кухня“, докато вързопите и сандъчетата скрих из дупки в скалите така, че да бъдат на сухо, като отбелязах много внимателно къде ги слагам.

Докато се занимавах с това, в промеждутъците излизах всеки ден поне по веднъж на лов – както за разнообразие, така и за да видя дали няма да убия дивеч, подходящ за храна; при това исках да се запозная колкото може по-отблизо с това, което се среща из острова. Първия път, когато излязох, веднага установих, че на острова има кози, което много ме зарадва, но после изпитах известно разочарование, тъй като те бяха толкова боязливи, толкова лукави и толкова бързоноги, че да се приближи човек до тях бе най-трудното нещо на света. Но това не ме обезсърчи – не се съмнявах, че рано или късно ще застрелям някоя коза, както и стана съвсем скоро, защото след като понаучих къде обитават, се скрих и ги причаках. Бях забелязал, че когато се намирам в някоя долина, дори ако бяха по скалите, те побягваха, сякаш силно изплашени: но ако бяха слезли за храна в долината, а аз стоях на някоя скала, те не ми обръщаха внимание, от което заключих, че поради особеното разположение на очите си животните могат да насочват погледа си надолу, но им представлява усилие да забелязват предмети, намиращи се над тях. Затова по-късно винаги предприемах следното: изкатервах се най-напред на някоя скала, за да бъда нависоко, след което добре се прицелвах. Първия път, когато стрелях по тези твари, убих коза, чието яре тъкмо бозаеше, и това много ме насърби; но когато майката се строполи, ярето остана като заковано до нея, докато аз не се приближих и не взех козата. Нещо повече, след като метнах козата на рамене и я понесох, ярето вървя по петите ми чак до оградата на моето жилище, при което аз оставих на земята майката, а него взех и го пренесох през укреплението, като се надявах да го опитомя и отгледам, ала то отказваше да се храни, поради което ми се наложи да го заколя и да го изям. Използвах месото на козата и малкото ѝ дълго време, тъй като се хранех оскъдно и гледах по

възможност да пестя продуктите (особено сухарите).

След като си направих жилище, разбрах, че в никакъв случай не мога да остана без място, където да паля огън и да трупам дърва за огрев, затова, когато му дойде времето, подробно ще опиша какво предприех, как разширих пещерата и какви удобства си създадох. Сега обаче трябва поне малко да разкажа за себе си и за мислите си относно живота, които, както може да се предположи, не бяха малко.

Положението, в което се намирах, ми изглеждаше безизходно, защото, както казах, бях попаднал на този остров не само вследствие на силната буря, която ни отклони далече от посоката на замисленото пътуване, на няколкостотин левги от често използваните морски пътища; имах причини да смятам, че това се дължеше и на небесна повеля, според която трябваше да завърша земния си път тъкмо на това пустинно място и по този безнадежден начин. При тази мисъл по лицето ми започваха да се стичат сълзи, а понякога сам си възразявах, като си казвах, че няма защо провидението да съсипва докрай едно свое създание, да го прави напълно нещастно, без всякаква надежда за помощ, съвсем сломено, защото разумът едва ли е в състояние да изпита благодарност, когато се отреща такъв живот.

Ала винаги, когато ми дойдеха подобни мисли, нещо тутакси ме караше да се усъмня в тях и да се почувствам виновен. Особено го усетих един ден, когато вървах с пушка в ръка по брега – бях потънал в униние поради положението, в което се намирах, когато в съзнанието ми, така да се каже, се появи възражение в обратен смисъл, а именно: „Вярно, че си изпаднал в безнадеждно положение, имаш право; бъди обаче така добър и си припомни къде се намират останалите. Нали в лодката бяхте единайсет души? Къде са десет от тях? Защо се спаси ти, а не те? Защо тъкмо ти беше предопределен за това? Там ли е по-добре, или тук?“, при което аз посочих морските дълбини. Всяко злощастие трябва да се разглежда откъм своята добра страна, а не само откъм най-лошото, което го съпровожда.

После ми дойде наум с колко много неща всъщност разполагам и в какво положение щях да се окажа в противен случай, защото човек има такъв късмет веднъж на сто хиляди пъти: нали морето отнесе кораба от мястото, където бе заседнал отначало, и го довлече близо до брега, та аз имах време да измъкна всичко от него! А какво ли щеше да бъде положението ми, ако бях останал да живея при условията, при които първоначално бях изхвърлен на брега – без жизненонеобходими неща, както и без необходимото, за да се сдобия с тях, да си ги набавя? И най-вече,

казах аз гласно (макар да говорех на себе си), как щях да се чувствам без пушка, без барут, без сечива, с които да измайсторя това-онова или да работя, без дрехи, постелки и завивки, без убежище, без всякакъв изглед да се подслоня? А след като сега разполагах с всичко това в достатъчно количество, съществуваше добра възможност да преживявам така, че да оцелея и без пушка, когато се свършат припасите ми; наистина имаше начини да намирам прехрана до края на дните си, защото още от самото начало бях обмислил какво да предприема, ако неочаквано изпадна в беда, и то не само за бъдеще, когато щях да остана без барут и сачми, но дори и ако се разболеех или отпаднех тялом.

Признавам – тогава не ми дойде наум, че всичкият ми барут може да избухне изведнъж, тоест да се подпали от някоя светкавица, и затова толкова се изумих, когато това ми хрумна по време на гръмотевичната буря, както споменах малко по-горе.

А сега, понеже ми предстои да разкажа тъжната история на едно съществуване, прекарано безмълвно, каквото вероятно светът дотогава не бе познавал, ще започна от самото начало и още вървя подред. Пресметнах, че съм попаднал на този ужасен остров по начина, който вече описах, на трийсети септември, когато слънцето, за Англия в своето есенно равноденствие, тук се намираше почти над главата ми. Затова, като направих изчисления, прецених, че се намирам на $9^{\circ}22'$ северно от екватора.

VII глава

Робинзоновият способ за измерване на времето. Трудности, възникващи от липсата на инструменти. Робинзон подрежда своя живот.

След като изминаха десет-двайсет дни от корабкрушението, дойде ми наум, че поради липсата на хартия, перо и мастило мога да загубя представа за времето и да престана да отличавам неделята от работните дни; за да предотвратя това, върху огромен стълб, който сковах като кръст и побих в брега, където за пръв път стъпих на сушата, издълбах надпис с главни букви, гласящ следното: „Попаднах на този бряг на 30 септември 1659 година.“ Отстрани на този стълб с правоъгълни стени всеки ден издълбавях резка с ножа си, като всяка седма резка бе по-дълга от останалите, а резката за първия ден от всеки месец беше със същата дължина. По този начин си направих календар и записвах изминалото време – седмиците, месеците и годините.

Тук му е мястото да отбележа, че сред многото неща, пренесени от кораба при няколкото ми отивания, предприети до него, както казах, се намираха и разни дреболии, които обаче съвсем не бяха безполезни за мене и които досега не съм споменавал: преди всичко пера, мастило и хартия, собственост на капитана, помощник-капитана, канонера и дърводелеца; три-четири компаса, разни уреди за математически изчисления, секстанти, далекогледы, карти и книги по мореплаване. Сложих ги накуп, без да се замисля дали ще ми послужат, или не. Намерил бях и трите много хубави библии, изпратени ми по кораба от Англия, които носех в багажа си; имах и книги на португалски, сред тях няколко католически молитвеника, както и разни други книги, които грижливо прибрах. Трябва да припомня, че на кораба имахме куче и две котки, и ако разполагам с възможност, ще разкажа забележителната им история. Пренесох на ръце двете котки, а що се отнася до кучето, то само скочи в морето, преплува до брега и дойде при мене на следващия ден – след като разтоварих сала на брега първия път. То ми служи вярно дълги години, носеше ми всичко, което пожелаех, и ми беше другар, доколкото можеше, но на мен най-много ми се искаше да разговаряме, което обаче не стана. Както отбелязах по-горе, намерил бях перо, мастило и хартия,

които пазех като зеницата на окото си – сами ще видите, че докато мастилото не свърши, си водех точни записки, след което престанах, тъй като не можах да се сетя за някакъв начин, по който да си правя мастило.

Всичко това ме наведе на мисълта, че ми липсваха много неща, независимо от купищата, които бях събрал – на първо място мастило, а също така лизгар, кирка и лопата, за да копая и да прехвърлям пръстта; липсваха ми игли, куки и конци. Що се отнася до долните дрехи, скоро и без особени трудности свикнах да минавам и без тях.

Поради липсата на сечива обаче всяка работа, с която се захващах, вървеше бавно и измина почти цяла година, преди да оградя докрай малкото си жилище. Много време отиваше, за да насека и окастря стволите в гората, от които правех коловете за оградата – толкова тежки бяха, че едва ги повдигах; още повече време губех за пренасянето им и понякога се случваше отсичането и пренасянето на един такъв кол да ми отнеме цели два дни, и още ден след това, за да го забия в земята – за тази цел първоначално използвах тежка и дебела тояга, докато най-после не ми хрумна да си послужи с един от железните лостове, но макар да намерих това решение, забиването на коловете си остана много трудно и еднообразно занимание.

Ала нима имаше някакво значение, ако нещата, които правех, бяха еднообразни, след като разполагах с достатъчно време, за да ги свършвам докрай? Та нали щом приключех с тях, не си представях с какво друго бих могъл да се занимавам, освен да обикалям острова в търсене на храна, което и без това правех горе-долу всеки ден?

Тогава се замислих сериозно върху положението, в което се намирах, върху ограничените възможности, с които разполагах, и писмено направих преценка как стоят нещата – не толкова за да го намери някой, дошъл след мене, защото не беше много вероятно да имам приемници, колкото за да се освободя от всекидневния гнет на мислите, които помрачаваха разсъдъка ми; и понеже разумът ми вече започна да надделява над униинето, взех да се утешавам, доколкото можех, да претеглям колко е доброто и колко е злото, за да разполагам с нещо, с което да определя моя случай като не толкова лош. Противопоставях съвсем безпристрастно, като в счетоводен баланс, удобствата, с които разполагах, на несгодите, от които страдах, както следва:

Лото

Извървям съм на един ужасен необитаем остров без всякаква надежда за избавление.

Излязи, че на мен е паднала изборът да съм отвлечен от целия свят, за да бъда заличен.

Аз съм разведен от людеите изгнаник, освенен да бъде аз от човешкото общество.

Имали дреци, за да прикрива големата си,

Имали средства, за да се защитават или да се противопоставят на насилие от страна на човечки или зверове.

Има жива джунга, с която да разговарям или която да ме утешава.

Добро

Обаче останах жив, а не се удавих като всички си другари от кораба.

Но на мене е паднала и изборът измислуват цели еквивалент аз да оцелея, така, който по чудо не избави от смъртния, може да ме избави и от скелетното положение.

Но не уцарих от глад, нито запалих на нуритно място, въпреки че не намерих прехрана.

На времето тук е горещо, така че и да имах дреци, едва ли щях да ги обичам.

Но съм извървям на остров, където не се срещат опасни диви зверове, каквито съм видявал по бреговете на Африка, или ако бях препривля корабкрушение тук?

Но Бог стори чудо и прати кораба достатъчно близо до брега, за да се снайдя с множество полезни неща, които да удовлетават нуждите ми или да ми позволяват да се грижа за себе си, докато съм жив.

Като цяло получи се несъмнено доказателство, че на света едва ли съществува друго дотолкова бедствено положение, но в него имаше както отрицателни, така и положителни страни, за които да бъда благодарен, и нека това послужи за поука, почерпена от опита: и в най-бедственото положение на света човек винаги може да намери нещо, което да му донесе утеха, когато претегли доброто и злото и впише кредита в сметката.

След като по този начин се поуспокоих по отношение на положението си и престанах да наблюдавам морето в очакване да зърна кораб (да, точно така, престанах да върша тези неща!), залових се да направя живота си по-лек и по-удобен, доколкото бе възможно.

Вече описах жилището си – заслон в подножието на канарата, заобиколен със здрав плет от колове и въжета, който по-скоро бих могъл да нарека стена, защото го укрепих от външната страна с нещо като насип от пръст, около две стъпки широк; след известно време, струва ми се, година и половина по-късно, опрях на оградата дъски, които стигаха до канарата; уплътних ги или ги покрих с клонак и с други подходящи неща, за да не пропускат дъжд, понеже стана ясно, че през някои сезони вали като из ведро.

Вече споменах как пренесох всичкото си имущество в ограденото място и в пещерата, която изкопах зад заслона. Но трябва също така да спомена, че отначало всичко бе струпано безредно накуп и поради това заемаше докрай празното пространство и нямаше къде да се обърна.

Затова се заех да разширя пещерата и да изкопая още по-дълбока дупка, защото скалата беше мека и песьчлива и лесно се поддаваше, без да са нужни много усилия. Щом разбрах, че не ме заплашва особена опасност от страна на дивите зверове, копах донякъде надясно в скалата, после отново продължих надясно, докато стигнах навън и поставих врата на ходника, който завършваше оттатък ограденото място.

По този начин не само че можех да влизам и излизам през този заден вход към заслона и склада ми, но и разполагах с повече пространство, за да нареда имуществото си.

След това започнах да се занимавам с направата на някои необходими предмети, които най-много ми липсваха, преди всичко стол и маса, защото без тях не бях в състояние да се радвам на малкото утехи, които имах в живота: да пиша, да се храня и да върша разни неща, които не са толкова приятни, когато не си на маса.

Така че се залових за работа и тук му е мястото да отбележа, че както разумът е същността и предпоставката за математическите способности, по същия начин, когато човек разумно определи и пресметне всяко нещо и трезво прецени всичко, след време от него може да стане отличен майстор във всяка област. Дотогава не бях похващал сечиво, ала с усилен труд, старание и изобретателност не след дълго открих, че не съществува нещо, което да искам и да не мога да направя, особено ако разполагах с необходимите сечива; но дори и без тях успявах да направя куп неща, някои само с помощта на тесла и брадвичка, по начин, който вероятно дотогава не е бил използван, макар да ми струваше безкрайни усилия. Например единственият начин да се сдобия с дъска, ако ми трябваше, беше да отсека дърво и да го одялам от двете страни с брадвата, докато стане тънко, а после да го огладя с теслата. Вярно, че така успявах да извадя от едно дърво само по една дъска, но няхах какво да противопоставя на това освен търпението си, усилията си, както и чудовищно дългото време, което ми отнемаше изсичането на една дъска или талпа. Но и времето, и усилията ми няхаха голямо значение – както и да го погледнеш, беше добре.

Вече споменах, че най-напред си направих маса и стол, които обаче сковах от късите парчета дъска, пренесени със сала от кораба. А когато изработих няколко дъски по начина, описан по-горе, направих от тях дълги полици, около стъпка и половина широки, и ги наредих до тавана на едната стена в пещерата, за да слагам на тях всичките си сечива, гвоздеи и желяза – накратко казано, за да събера всички неща накуп, та да ги намирам лесно; забих и колчета, за да окачам на тях и оръжията си и

разни други работи.

Така че ако някой можеше да види пещерата ми отстрани, би я оприличил на дюкян с най-разнообразни стоки, с всякакви необходими неща, които винаги ми бяха подръка; голямо удоволствие ми доставяше, като гледах всичко, което имах, така подредено, особено когато установих, че запасите ми от най-необходимото са толкова големи.

По това време започнах да си водя дневник, в който записвах с какво се занимавам всеки ден, защото всъщност в началото бях така припрян, и то не само заради усиления труд, но и понеже на душата ми бе неспокойно, че дневникът ми щеше да изобилства с досадни неща. Трябваше например да напиша следното: „30 септември. След като се добрах до сушата и се спасих от удавяне, вместо, да благодаря на Бога за избавлението си, още щом повърнах количеството морска вода, която бях погълнал, и се покопитих, започнах да тичам по брега, да кърша ръце, да удрям с юмруци главата и лицето си, да проклинам злочестината си и да викам: «Свършено е с мене, свършено е!», докато изнурен и отпаднал не се принудих да легна на земята, за да си поема дъх, но не се осмелих да заспя, от страх, че ще бъда разкъсан от дивите зверове.“

Няколко дни по-късно, след като бях ходил на кораба и бях пренесъл всичко, което успях да взема оттам, не можах да се удържа, изкачих се на върха на едно възвишение и започнах да се оглеждам с надеждата, че ще забележа някой кораб. И само си помислете; някъде в далечината различих платна, зарадвах се, че има надежда и се вирах в морето, докато престанах да виждам каквото и да е, сякаш бях ослепял. Тогава седнах и плаках като дете, защото поради своята глупост си бях причинил още по-голяма мъка.

Ала когато донякъде бях превъзмогнал тези неща, когато избрах място за домакинство и жилище, направих си маса, стол и си създадох, доколкото бе възможно, приятна обстановка, започнах да водя своя дневник и ще ви представя препис от него (въпреки че там отново са изложени същите подробности) за времето, докато го водих, защото когато мастилото свърши, бях принуден да го изоставя.

VIII глава

Дневникът на Робинзон. Подробности за стопанството на Робинзон. Шок от земетресение.

ДНЕВНИКЪТ

30 септ. 1659 г.

Аз, клетият Робинзон Крузо, след като претърпях корабокрушение по време на ужасна буря в открито море, стигнах до бряг – до един неприетлив, злочест остров, който нарекох Острова на отчаянието. Всички останали от корабния екипаж се удавиха, а аз самият бях полумъртъв.

Прекарах остатъка от този ден обзет от мъка заради злочестината, която ме бе сполетяла, а именно: нямах храна, нито къща, дрехи или оръжие, нито къде да отида, нито надежда за избавление; виждах пред себе си единствено смърт – или щях да бъда разкъсан от зверове, или убит от диваци, или отнесен в гроба от гладна смърт. Когато падна нощта, подслоних се в клоните на едно дърво, защото се боях от диви животни, но макар да валя през цялата нощ, спях дълбоко.

1 окт.

На сутринта за моя голяма изненада видях, че приливът е довякъл заседналия кораб много по-близо до брега на острова; като видях кораба изправен и невредим, от една страна, изпитах известно облекчение, защото се надявах, ако вятърът утихне, да се кача на борда и да взема оттам храна и неща от първа необходимост, които да ми бъдат от полза; от друга страна обаче, мъката по загиналите ми другари се засили, защото си представих, че ако бяхме останали на кораба, можехме да го спасим, или най-малкото всички те нямаше да се удавят, а ако моряците се бяха спасили, можехме да построим нов кораб от останките на стария и с него да достигнем някое друго място в света. Прекарах голяма част от деня потънал в смут при тези мисли, но когато накрая след отлива видях, че корабът е, кажи-речи, на сушата, тръгнах по оголилия се пясък и вървях, докъдето можеше, а нататък плувах. Този ден продължи да вали, макар че вятърът спря напълно.

От 1 до 24 окт.

Всички тези дни изцяло посветих на пътувания до кораба, за да пренеса от него каквото бе възможно; при отлив се връщах на брега с натоварен сал. И тези дни много валя, въпреки че в промеждутъците времето бе хубаво. По всичко обаче изглежда, че сега е дъждовният сезон.

20 окт.

Салът се преобърна и всичко, което бе върху него, падна в морето, но понеже се случи на плитко и повечето неща бяха тежки, след отлива успях да събера много от тях.

25 окт.

Цял ден и цяла нощ валя, с внезапни пориви на вятъра, докато накрая задуха по-силно и корабът се разби – изчезна от погледа, и само по време на отлив се виждаха следи от корабокрушението. През целия ден увивах нещата, които бях спасил, за да ги запазя сухи от дъжда.

26 окт.

Почти целия ден обикалях брега и търсех място, където да установя жилището си, при това бях доста загрижен, защото трябваше да си осигуря безопасност от нощни нападения от страна на диви зверове или човечи. Привечер се спрях на едно място в подножието на канара и очертах полукръг, в който да бъде лагерът ми. Реших да го укрепя, като издигна стена или ограда от два реда колове, през които да преплета корабни въжета; а от външната страна да направя насип от пръст.

От 26 до 30 окт.

С цената на много усилия пренесох в новото си жилище взетото от кораба, макар че през една част от времето валеше проливен дъжд.

На 31 сутринта

тръгнах с пушка на обиколка из острова, за да потърся храна и да огледам местността. Убих една коза, а ярето ѝ ме последва до дома, но после убих и него, защото не искаше да се храни.

1 ноем.

Построих заслона си под една канара и за първи път преспях в него. Направих го колкото може по-широк и забих колци, за да вържа хамака си.

2 ноем.

Наредих всички сандъци, дъски и парчета дърво, с които бях построил моите салове, и направих от тях ограда – малко по-навътре от линията, която бях очертал за укреплението.

3 ноем.

Излязох на лов и убих две приличащи на патици птици, чието месо беше много вкусно. Следобед се залових да си направя маса.

4 ноем.

Тази сутрин започнах да разпределям времето си: кога да ходя на лов, кога да спя, кога да почивам; реших всяка сутрин, ако не вали, да обикалям два-три часа с пушка, после докъм единайсет часа да работя, после да се храня с каквото разполагам, от пладне до два часа да спя, понеже по това време е изключително горещо, а привечер отново да работя. Този ден, както и следващите три дни, времето ми за работа бе изцяло запълнено е правенето на маса, защото все още бях несръчен, макар че не след дълго нуждата ме превърна в един съвършен и изкусен майстор – както, смятам, би станало и с всеки друг човек.

5 ноем.

Този ден излязох на обиколка с кучето си и застрелях една дива котка. Кожата ѝ е доста пухкава, но месото не става за нищо. (Одирам всяко животно, което убия, а кожата запазвам.) Когато се връщах от брега, видях най-различни видове морски птици, които са ми непознати. Затова пък се изненадах и дори се уплаших от два-три тюлена, но докато ги гледах и недоумявах какво виждат очите ми, животните влязоха в морето и този път успяха да избягат от мене.

6 ноем.

След утринната си разходка отново се залових с масата и я завърших, макар че не стана както ми се искаше. Не след дълго ми хрумна начин, по който да я оправа.

7 ноем.

Лошото време е към края си.

7, 8, 9.10.

На седми, осми, девети, десети и част от дванайсети ноември (защото единайсети беше неделя) бях изцяло зает с направата на стол и след много усилия успях да го докарам на вид, но нещо не ми харесваше и още докато го правех, на няколко пъти го разглобявах и започвах отначало. Забележка: Скоро престанах да се съобразявам с неделите, защото забравих да ги обозначавам на стълба и вече не знаех кога е делник, кога – празник.

13 ноем.

Днес валя дъжд, от който се почувствах много освежен, а земята се разхлади. Беше придружен обаче със страшни светкавици и гръмотевици, които ужасно ме изплашиха, тъй като се боях да не пламне барутът. Щом спря да вали, реших да разделя барута на колкото може по-малки части, за да го предпазя от избухване.

14, 15, 16 ноем.

Прекарах тези три дни в направата на квадратни сандъчета и кутии, които да побират един или най-много два фунта барут, и след като ги напълних, скрих ги на сигурни места, колкото може по-далече едно от друго. През един от тези дни застрелях голяма птица, която ставаше за ядене, но нямам представа как се нарича.

17 ноем.

На този ден започнах да копая в скалата зад заслона, за да разширя мястото и да ми бъде по-удобно. Забележка: За тази цел ми бяха нужни три неща, с които не разполагах, а именно търнокоп, лизгар и количка или кош; поради това преустанових работата и започнах да мисля с какво да заменя липсващите сечива. Вместо търнокоп използвах железни прътове, които подхождаха, макар да бяха много тежки; след това обаче ми трябваше лизгар или лопата, без които в никакъв случай нямаше да мина, защото само така можех да свърша нещо, ала не знаех кое от двете да се заловя да направя.

18 ноем.

На следващия ден обикалях из гората и открих дърво от този (или почти от този) вид, който в Бразилия наричат „желязно дърво“, защото е изключително твърдо. С много усилия и като без малко не повредих брадвата си, отрязах част от него и го занесох у дома, което доста ме измъчи, понеже дървото беше много тежко. Тъй като дървото бе изключително твърдо, а нямаше друг начин да го обработя, дълго време се занимавах с него, като малко по малко успях да го издълбая във формата на лизгар или лопата и направих дръжката съвсем същата като на лопатите в Англия, само дето в широката част нямаше метална обковка, поради което бързо щеше да се износи. Все пак сечивото ми послужи доста добре за целта, за която ми се наложи да го използвам. Не вярвам обаче някога да е била правена лопата с подобен вид, нито пък за толкова дълго време.

Не бях още съвсем готов, защото ми трябваше количка или кош. Нямаше никакъв начин да оплета кош, понеже не разполагах с клонки, които да са жилави като раката (поне не бях открил такива досега), а що се отнася до количката, смятах, че мога да я направя изцяло, с изключение на колелото, защото не знаех и нямах никаква представа как да го подхвана; при това не беше във възможностите ми да изработя железните легла за оста, въртяща колелото, така че се отказах. За да пренасям пръстта, изкопавана от пещерата, направих нещо като коритата, с които чираците пренасят хоросан за зидарите.

Справих се с това по-лесно, отколкото с лопатата; и все пак коритото, лопатата и напразните опити да направя количка ми отнеха не помалко от четири дни – като изключим само задължителната ми утринна разходка с пушка, която рядко пропусках, както и много рядко пропусках да се завърна без нещо, подходящо за ядене.

23 ноем.

Понеже заради правенето на тези сечива останалата ми работа стоеше, щом ги завърших, аз продължих нататък и се трудих всеки ден, през цялото време и с всички сили, поради което в продължение на осемнайсет дни се занимавах с разширяването на пещерата, за да мога удобно да складирам вещите си.

Забележка:

През цялото това време се трудих, за да направя това помещение, сиреч пещера, достатъчно просторно, та да ми служи за склад или

килер, за кухня, трапезария и мазе. Що се отнася до преспиването, продължих да използвам заслона, само дете на няколко пъти през дъждовния период валеше толкова силно, че се измокрях до кости. По тези причини по-късно покрих цялото оградено място с дълги стволове, одялани като греди, опрени в края си о скалата. Натрупах върху им сух треволяк и големи листа от дървета и се получи нещо като тръстиков покрив.

10 дек.

Вече си мислех, че работата по пещерата-склад е към края си, когато внезапно (понеже, изглежда, я бях разширил твърде много) едната ѝ страна и част от тавана се срутиха и падна голямо количество пръст – толкова голямо, че се изплаших, и то не без основание: ако в този миг бях отдолу, изобщо нямаше да имам нужда от гробар. Поради тази злополука ми се наложи отново да повторя вече извършена работа, защото трябваше да изнеса навън купа пръст и, което е по-важно, да укрепя тавана, за да съм сигурен, че друг път няма да се срути.

11 дек.

На този ден се залових за работа, както си бях наумил: изправих два стълба и ги забих в земята така, че да подпират тавана, а върху им накръст приковах дъски; приключих всичко на следващия ден. После сложих още стълбове с приковани дъски и по този начин след около седмица таванът бе укрепен, а стълбовете, забити в редове, служеха да разделят помещението на части.

17 дек.

От този ден да 20-то число поставях лавици и забивах пирони по стълбовете, за да окачвам каквото може, и така сложих някакъв ред вътре.

20 дек.

Вече внесох всичко в пещерата и започнах да обзавеждам къщата си. Направих от парчета дъски нещо като полици на шкафа, върху които да си нареждам хранителните припаси, но се оказа, че дъските започват да се свръшват. Направих си и още една маса.

24 дек.

Проливен дъжд през цялата нощ и целия ден, не съм си показал носа навън.

25 дек.

Вали цял ден.

26 дек.

Не вали. Земята е много по-хладна от преди, което е доста приятно.

27 дек.

Застрелях един млад козел, а друг улучих в крака и понеже куцаше, успях да го хвана. Поведох го към дома, вързан с въже. Когато стигнахме, прикрепих, дъсчица към крака му, защото беше счупен и го превързах. NB. Така се грижих за козела, че той оживя. Кракът му зарасна добре и стана здрав като преди. Понеже дълго време го лекувах, козелът съвсем се опитоми, започна да пасе на полянката пред вратата и не си отиваше. Тогава за пръв път ми хрумна мисълта да опитомя и отгледам някои животни, за да имам осигурена храна, когато барутът и сачмите ми свършат.

28, 29, 30 дек.

Големи горещини и никакъв полъх на вятъра, затова не се показвах навън, само вечер излизах да търся храна. Прекарвах времето, като подреждах нещата вътре в къщата.

1 януари.

Все още е много горещо. Излизам на лов на ранина и привечер, а през обедните часове се спотайвам. Тази вечер навлязох по-навътре в една от долините, които се намират в средата на острова. Попаднах на голямо стадо кози, но бяха много боязливи и не ме допуснаха наблизко. Реших обаче да отида отново, този път с кучето, и да ги издебна.

2 ян.

Както си бях наумил, на другия ден отидох там с кучето и го насъсках по козите, обаче си бях направил криво сметката, защото животните се обърнаха, готови да нападнат, и кучето разбра на каква опасност е изложено и не ги приближи.

3 ян.

Започнах да строя оградата (стената) и тъй като все още изпитвам страх, че ще бъда нападнат, реших да я направя много дебела и здрава.

NB. Понеже по-преди описах оградата, нарочно изпускам същото описание от Дневника. Стига и да отбележа, че ми отне доста време, от трети януари до четиринайсети април, докато я направя, дотъкмя и завърши, макар че бе дълга не повече от 24 ярда, защото представляваше полукръг, свързващ място в скалата с друго място на около осем ярда от него, а входът за моята пещера се падаше в средата, отвъд оградата.

През цялото това време работех много усилено, понеже дъждовете ме спираха дни наред, а понякога и по цели седмици; смятах обаче, че никога няма да се чувствам напълно в безопасност, докато не завърша стената. Трудно е да се повярва колко непосилна работа се изискваше за всяко нещо, особено за пренасянето на отсечените в гората колове и забиването им в земята, защото ги бях направил много по-големи, отколкото бе необходимо. Когато стената бе завършена и двойно укрепена с прилепен към външната ѝ страна насип, успях да си внуша, че ако на този бряг слезеха хора, по нищо нямаше да разберат, че тук има жилище; при един много показателен случай, за който ще стане дума по-късно, се разбра колко съм бил прав.

През това време редовно обикалях из горите за дивеч – всеки ден, когато не валеше дъжд – и при тези разходки често откривах едно-друго, което ми беше от полза; на първо място един вид гривяци, които си правеха гнезда не по дърветата като другите диви гълъби, а в скални дупки като обикновените гълъби. Взех няколко пиленца с намерението да ги опитомя и отгледам, което и сторих, но когато поотраснаха, те отлетяха, може би най-вече защото бяха гладни, тъй като нямаше с какво да ги храня. Независимо от това често претърсвах гнездата на гълъбите и вземах малките, защото бяха много вкусни. Сега, след като вече се занимавах с уреждане на домакинството си, открих, че ми липсват много неща и отначало ми се виждаше, че не съм в състояние да ги направя, което си беше вярно за някои от тях – например в никакъв случай не можех да изработя каца с обръчи. Както вече споменах, разполагах с едно-две буренца, но изобщо не достигнах съвършенството да ги повтора, като ги гледам, макар че изгубих седмици наред с това занимание: нито

можех да закрепя дъната, нито да съединя дъгите така плътно една към друга, че да не пропускат вода. Та и от това се отказах.

На второ място силно усещах липсата на свещи, тъй като още щом се спуснаше мракът, а това обикновено ставаше към седем часа, се принуждавах да си лягам. Спомних си буцата восък, от която си правех свещи по време на африканското ми приключение, но сега не разполагах с подобно нещо; единственото, което можех да сторя по въпроса, беше, че като убиех коза, събирах лойта; направих малка съдинка от пръст, оставих я да се изпече на слънцето, сложих ѝ фитил от някакви кълчища и така се сдобих със светилник, макар че за разлика от свещите той треперливо мъждукаше. Посред тези мъки се случи, като ровех из вещите си, да открия малка торба, в която, както вече споменах, бяха държали храната за кокошките, и то взета не по време на сегашното пътуване, а преди, предполагам, когато корабът е тръгвал от Лисабон. Плъховете бяха нападнали остатъците в торбата, затова открих само люспи и стрити на прах зърна, поради което реших да употребя торбата за нещо друго – струва ми се, за да сложа в нея от барута, който бях разделил на части от страх, че може да се подпали, а може и друго да съм имал наум. Затова изсипах люспите от торбата отстрани на моето укрепление под скалата.

Това стана малко преди големите дъждове, за които разказах неотдавна. Хвърлих боклука, без да му обръщам внимание и дори бях забравил, че съм хвърлил нещо там, но след около месец – горе-долу толкова бе минало забелязах, че от земята се подават някакви зелени стръкчета. И реших, че трябва да е растение, на което дотогава не съм обръщал внимание. Мина още време и тогава не само че се изненадах, ами направо се изумих, защото видях десетина-дванайсет стръка изкласил ечемик, още неузрял, и то от същия вид като европейския – не, по-скоро като английския ечемик.

Не е възможно да изразя с думи изумлението и смута, които ме обзеха в този миг. Дотогава в действията ми нямаше и следа от набожност; в главата ми не се въртяха никакви светли мисли, както впрочем и каквито и да е усещания относно това, което ме бе сполетяло – смятах го за чиста случайност, или, както обичаме да казваме, „такъв ми бил късметът“; изобщо не ми идваше наум да се запитам дали това не е пръстът на провидението, или Божията ръка, която предопределя събитията в този свят. Ала след като видях порасналия там ечемик – в климат, за който знаех, че не подхожда за зърнени храни, и особено след като не можех да си представя как се е появил, усетих, че ме обзема изумление и

започнах да си внушавам, че Бог е сторил чудо, та е поникнало зърно, без да е било посято, с единствената цел да не умра от глад на дивото, злочесто място.

Усетих пристъп на вълнение, от очите ми бликнаха сълзи на благодарност, че такова чудо на природата се е случило в моя чест; и всичко ми се видя дважд по-необикновено, тъй като забелязах до ечемика покрай скалата още някакви безредно поникнали стръкчета, които се оказаха стъбълца на ориз – познах ги, тъй като на африканския бряг бях виждал как расте оризът.

Не само че всичко ми говореше единствено за намесата на провидението, но и въобще не се съмнявах, че ще открия още такива следи. Обиколих старателно Тази част от острова, където вече бях ходил, и огледах земята до всяка скала, като търсех още растения, но нищо не намерих. Накрая изведнъж се сетих, че именно на онова място бях изтръскал торбата от кокошата храна, и тогава престанах да се учудвам: трябва да си призная, че и святото чувство за благодарност към Бога започна да отслабва, след като открих, че всичко е станало по най-обикновен начин; макар че можех да бъда не по-малко благодарен за тази неочаквана и непредвидена намеса на провидението, която все пак беше истинско чудо, защото смятам, че десетината зърна ечемик се бяха запазили, сякаш хвърлени от небесата (докато плъховете бяха изяли всичко останало) тъкмо благодарение на провидението, което се разпорежда и направлява събитията; по същата причина зърната бяха паднали точно на това място, в сянката на високата канара, за да покарат веднага; където и другаде да ги бях хвърлил по това време на годината, стръковете щяха да изгорят от слънцето и да загинат.

Можете да не се съмнявате, че старателно запазих тези ечемичени класове, когато узряха някъде в края на юни. Събрах всяко зрънце и реших да ги засея до едно, с надеждата след време да получа достатъчно голям добив, за да ми замества хляба. Но трябваше да изминат четири години, преди да си позволя да опитам малко от този ечемик, пък и тогава го използвах съвсем пестеливо (което ще разкажа, като му дойде редът), защото напълно се провалих с първия посев, тъй като не бях избрал подходящо време – засях го точно преди сухия сезон и почти не получих реколта, поне не такава, каквато бях очаквал. По-късно ще разкажа и това.

Освен ечемика, както споменах, имаше и двайсет-трийсет стръка ориз, които запазих не по-малко грижливо и се канех да използвам по същия начин и за същата цел, а именно, да си правя хляб, или по-скоро

ядене, защото открих как да приготвям ориза без огън, макар че и това стана след време. Но нека се върна към моя дневник.

Тези три-четири месеца, докато строях стената, работих изключително усилено. На 14 април я завърших, като намислих да влизам не през врата, а да се прекачвам по стълба, за да не си личи отвън, че там има жилище.

16 апр.

Направих стълбата, след което се изкачих по нея до върха на стената, вдигнах стълбата след себе си и я прехвърлих от другата страна. Оградил се бях отвсякъде; разполагах с достатъчно място вътре, а отвън можеше да се влезе само ако най-напред се изкатерише стената.

Точно на идния ден, след като бях завършил стената, без малко да стане така, че целият ми труд изведнъж да отиде на вятъра, а аз да загина. Ето какво се случи... Работех в заграденото място, бях зад заслона точно на входа на пещерата, когато внезапно се стреснах от нещо, което наистина беше твърде ужасно: неочаквано от тавана на пещерата започна да се срутва пръст, която се откътваше от подножието на хълма над главата ми, а два от стълбовете, които бях забил за подпори, взеха застрашително да скърцат. Изплаших се не на шега, но не разсъдих какво всъщност е причина за станалото, само си помислих, че таванът на пещерата пропада, както се беше срутил отчасти преди; от страх да не остана погребан под него, се затичах към стълбата, но понеже си казах, че и там не съм в безопасност, прехвърлих се отвъд оградата, уплашен да не би върху ми да се стоварят отломъци от канарата. Щом като стъпих на твърда земя, веднага разбрах, че е започнало ужасно земетресение, земята под краката ми се разлюля три пъти в продължение на осем минути, и то с такива трусове, които биха съборили и най-здравата сграда на света; голям отломък от върха на канарата, която се намираще на около половин миля от мене по посока на морето, се откъсна с такъв ужасен грохот, какъвто чувах за пръв път в живота си. Забелязах още, че дори морето се развълнува силно от трусовете – предполагам, че под водата те сигурно са били по-мощни, отколкото на сушата.

До такава степен се слисах от земетресението, понеже за пръв път ми се случваше да преживявам подобно нещо, което не познавах дори по чужди разкази, че се вцепених и насмалко не умрях. При движението на земните пластове ми се повдигаше като от морско вълнение, но грохотът от срутващата се скала ме сепна от унеса, в който бях изпаднал, и ме извади от това състояние на вцепененост, а после ме обзе ужас,

защото единственото, за което можех да си помисля, беше, че канарата ще се стовари върху заслона и цялото ми домакинство и в миг ще затрупа всичко. Тогава за втори път изпитах пълно отчаяние.

След като третият трус отзвуча и известно време не последва нов трус, започнах да се окопитвам, но все още не можех да събера достатъчно смелост да се прехвърля обратно през оградата от страх, че мога да бъда погребан жив. Седях на земята, без да помръдвам, много унил и печален, и не знаех какво да правя. През цялото това време в ума ми не се появи нито една мисъл за Бога, нищо друго освен обикновеното „Господи, помилуй!“, а когато всичко свърши, дори и това не си казвах.

Докато седях така, видях, че стана мрачно и мъгливо като преди дъжд; малко по-късно лека-полека вятърът се усили, така че след не повече от половин час се разрази страшен ураган. Морето изведнъж закипя, цялото покрито с пяна, вълните заляха открай докрай брега, дърветата биваха изтръгвани от корен. Бурята бе ужасна и продължи около три часа, подир което започна да отслабва, и след още два часа настъпи пълно затишие и завали силен дъжд.

През цялото това време останах седнал на земята с изпълнено от ужас сърце; после внезапно ми хрумна, че вихърът и пороят са следствие от земетресението, което значеше, че самото земетресение е отминало и свършило и че смело мога да се върна в пещерата. При тези мисли усетих, че духът ми се съвзема, пък и дъждът помогна като убедително доказателство, затова се върнах и седнах в заслона, но пороят, който се сипеше, заплашваше да го събори, ето защо влязох в пещерата, макар да изпитвах голям страх и безпокойство, че таванът над главата ми може да се срути.

Поройният дъжд ме подтикна към ново занимание, а именно да издълбая дупка от укреплението навън, през която, водата да се оттича като през канавка, защото иначе пещерата щеше да се наводни. След като бях поседял в пещерата известно време и видях, че не последваха повече трусове, започнах да се поуспокоявам; и тогава, за да подкрепя духа си, от което наистина имах голяма нужда, отидох до малкия си склад и сръбнах от рома, който обаче и в този миг, и по-късно употребявах съвсем пестеливо, тъй като знаех, че когато се свърши, няма откъде да си го набавя.

Дъждът продължи да вали през цялата нощ и през по-голямата част от следващия ден, така че не можех да се показвам навън, но понеже вече бях по-спокоен, започнах да мисля какво е най-доброто, което да направя; след като стигнах до заключението, че този остров е изложен на

земетресения, реших, че не бива да живея в пещера, а трябва да обмисля как да си построя малка колиба на открито, която бих могъл да ограда със стена, както тук, и така да бъда в безопасност от диви зверове или човечи; стигнах до заключението, че ако остана където съм, положително ще се случи някой път да бъда жив погребан.

С това наум реших да преместя заслона от мястото, където го бях издигнал, защото бе точно в подножието на урвата под скалата, която при един нов трус положително щеше да се стовари отгоре му. Поради това прекарах следващите два дни – 19 и 20 април – в размисъл къде и как да преместя жилището си.

Страхът, че мога да бъда погребан жив, доведе до това, че завинаги загубих спокойния си сън, а опасенията ми, в случай че останех на открито, неоградено място, бяха почти толкова големи. При това, като се оглеждах и виждах колко добре съм подредил всичко, колко умело съм се скрил и запазил от опасност, мисълта за местене ми ставаше съвсем неприятна.

Междувременно си дадох сметка, че за всичко това ще ми бъде необходимо страшно дълго време и че ще трябва да се примиря със заплахата, на която ме излагаше сегашното ми положение, докато не си построя лагер и не го укрепя така, че да мога спокойно да се преместя. Стигнах до този извод, известно време живях без притеснения и реших да работя с пълна пара, за да издигна стена от колове, въжета и така нататък в полукръг, както преди, и когато я завърша, да построя заслона в заграденото място, но докато стане време да се преместя, без страх да стоя там, където съм. Беше 21 април.

22 април.

На следващата сутрин започнах да размишлявам по какъв начин бих могъл да осъществя плана си, тъй като бях в доста затруднено положение поради липсата на сечива. Разполагах с три големи секири и множество брадвички (бяхме взели брадвичките за размяна с индианците), но понеже твърде много бях сякъл и рязал с тях чворесто, твърдо дърво, те се бяха назъбили и изтъпили и макар да имах точило, не можех да го задвижа, за да наостря сечивата. Това ме погълна за толкова дълго време, колкото държавникът би посветил на някой важен политически въпрос или съдията би отделил, за да прецени дали да произнесе смъртна присъда. Накрая измайсторих ремък към търкалото, за да го задвижвам с крак, а ръцете ми да остават свободни. Забележете, че в Англия не бях виждал подобно приспособление и не бях обръщал никакво внимание

как вършат тази работа, макар че по-късно установих колко разпространен е този начин. При това моето точило беше много голямо и тежко. За да изработя механизма и да го доведа до съвършенство, ми отидоха няколко седмици.

28, 29 април.

През тези два дни се захв да наостря сечивата. Механизмът, с който се задвижва точилото, работи много добре.

30 април.

Предположих, че в последно време запасите ми от сухари много са намалели и ги проверих, след което ограничих дажбата си на едно парче дневно; по тези причини се почувствах много угрижен.

IX глава

Придобиване на нови предмети от втория разбит кораб.
Боледуване и страдания.

1 май.

На сутринта, когато хвърлих поглед към брега, забелязах, че морето се е оттеглило далече и е изхвърлило нещо, което изглеждаше много голямо, неочаквано голямо. Заприлича ми на бъчва и когато го доближих, видях малко буре и няколко дъски от разбития кораб, довлечени на брега от урагана. Като потърсих с очи кораба, стори ми се, че се подава от морето повече, отколкото преди. Разгледах бурето, изхвърлено на брега, и скоро открих, че е пълно с барут, който обаче се бе втвърдил и станал на камък от водата. Все пак засега претърколих бурето по-далече от морето, а самият аз тръгнах по пясъка и се доближих до разбития кораб, доколкото можах, за да видя няма ли още бурета. Когато стигнах до останките от кораба, открих, че работата е съвсем друга. Носовата част, дотогава потънала в пясъка, сега се бе издигнала с цели шест стъпки, а поломената кърма, която бурното море бе отделило от корпуса скоро след като бях тършувал из нея, се оказа отнесена и преобърната на една страна; върху палубата, граничеща с кърмата, имаше натрупан толкова много пясък, че там, където преди изминавах последната четвърт миля до кораба с плуване, сега при отлив спокойно стигах вървешком. Отначало се изненадах, но скоро заключих, че сигурно това се дължи на станалото земетресение, и тъй като от силата му корабът се беше разбил още повече, всеки ден намирах нови неща, отвлечени от водата и подети от вятъра и вълните, които постепенно ги изхвърляха на брега.

Случилото се напълно отклони мислите ми от плана да преместя жилището си и се захех с всички сили, особено този ден, да търся начин да проникна в кораба, но излезе, че не можех да разчитам на подобно нещо, защото целият трюм бе задръстен с пясък. Все пак, понеже се бях научил да не изпадам в отчаяние пред нищо, реших да прибера от корпуса всичко, което би могло да бъде разглобено – все щеше да ми послужи.

3 май.

Залових се на работа с триона и отрязях парче греда, което според мене крепеше в едната страна кварталдека, задната част от горната палуба, а когато свърших с гредата, изчистих, доколкото бе възможно, пясъка там, където се беше натрупал най-много, но понеже започваше приливът, наложи се да прекъсна за известно време.

4 май.

Отидох за риба, но между уловените нямаше нито една, която да се осмеля да опитам, ала тъкмо когато това занимание ми дотегна и се канех да се откажа, хванах делфинче. Бях използвал за въдицата си дълго парче от въже, но няхах кукички. При все това често улавях доста риба – колкото ми се искаше – и я използвах за храна след като я изсуших на слънце.

5 май.

Поработих на разбития кораб. Срязях на две още една греда и взех от борда три големи чамови дъски, които вързах заедно и пуснах по прилива, за да ги захвърли на брега.

6 май.

Работих на разбития кораб. Извадих няколко винта, както и други железарии. Хвърлих много труд и се върнах у дома толкова уморен, че дори си помислих да се откажа от това начинание.

7 май.

Отново отидох на разбития кораб, но вече не възнамерявах да работя. Открих, че след като бях прерязал гредите, корабът се бе разпаднал от собствената си тежест и на места частите почти се бяха отделили една от друга, а Вътрешността на трюма направо зееше, така че можах добре да я разгледам, но тя почти изцяло бе запълнена с вода и пясък.

8 май.

Отидох на кораба, като носех със себе си лост, за да разкъртя палубата, която вече беше над водата и пясъка. Откъртих две дъски и ги закарах до брега по време на прилива. Оставих лоста на палубата до следващия ден.

9 май.

Отидох на кораба и с помощта на лоста пробих път към трюма, където напипах няколко бурета. Поочистих около тях с лоста, но не успях да ги отворя. Напипах и навитите на топ листа английско олово, но не успях дори да ги помръдна – толкова тежаха, че не можеше да се извадят.

10, 11, 12, 13,14 май.

Всеки ден ходих на кораба и пренесох доста голямо количество парчета дърво, дъски, както и двеста-триста фунта железарии.

15 май.

Взех със себе си две брадвички, за да проверя дали не бих могъл да отрежа парче от листата олово, като използвам едната за клин, а другата за чук, но понеже над оловния топ имаше около стъпка и половина вода, не можех да замахна, за да се забие брадвичката.

16 май.

През нощта излезе силен вятър и корабът, изглежда, се бе разпаднал още повече поради голямото вълнение. Аз обаче се застоях толкова дълго в гората да дебна диви гълъби, за да си набавя храна, че приливът ми попречи да отида до кораба този ден.

17 май.

Видях, че морето е изхвърлило на брега отломки от кораба, но се намираха доста далече, на не по-малко от две мили. Все пак реших да проверя точно за какво става въпрос, но открих, че е част от носа и прекалено много тежи, за да я пренеса.

24 май.

Всеки ден до днес работих на разбития кораб и с доста големи усилия успях да разхлабя с лоста някои неща дотолкова, че при първия прилив няколко бурета и два моряшки сандъка изплаваха отгоре, но понеже вятърът духаше откъм брега, отнесе ги в обратна посока и при отлива на сушата останаха само парчета дърво и една голяма бъчва, в която още имаше свинско месо от Бразилия, но то се беше развалило от солената вода и пясъка.

Продължих да се занимавам с все същата работа до 15 юни, с изключение на времето, което отделях за търсенето на храна, а него винаги

избирах да бъде тогава, когато не съм зает, или когато е започнал приливът, и гледах да свърша, щом започне отливът. Досега бях събрал достатъчно греди, дъски и жезла и можех да направя една прилична лодка, стига да знаех как; при това пренесох на няколко пъти и на части почти сто фунта от оловото.

16 юни.

Когато слязох на брега, попаднах на голяма костенурка – морска костенурка, първата, която виждах. Дължах това само на лошия си късмет – не че мястото беше неподходящо или костенурки се срещаха рядко: по-късно установих, че ако се бях разположил от другата страна на острова, можех да улавям стотици на ден, но сигурно щях скъпо да заплащам за това.

17 юни.

Прекарах времето си в приготвяне на костенурката. Намерих в нея шейсет яйца, а месото ми се стори най-вкусното и приятно месо, което съм слагал в уста през целия си живот, понеже откакто бях попаднал на това ужасно място се бе случвало да ям само козе и птиче месо.

18 юни.

Целия ден валя и аз си стоях вътре. Стори ми се, че този път дъждът е студен и ми стана малко хладно, макар да знаех, че е необичайно за тази географска ширина.

19 юни.

Много съм зле и ме тресе, сякаш че навън се е застудило.

20 юни.

Цяла нощ не мигнах, имам силни болки в главата и съм трескав.

21 юни.

Много съм зле и се уплаших почти до смърт при мисълта в какво жалко положение се намирам – болен съм, а не мога да разчитам на помощ. За пръв път от бурята след отплаването от Хъл насам се молих на Бога, но направо не зная какво говорех или защо го правех, толкова объркани бяха разсъжденията ми.

22 юни.

Малко по-добре съм, но изпитвам мрачни опасения от болестта.

23 юни.

Отново съм много зле – отначало ми е студено и целият се треса, а после започва страшно да ме боли глава.

24 юни.

Чувствам се доста по-добре.

25 юни.

Имах много силен пристъп на треска, държа ме седем часа – първо разтрисане, после огън, след което леко се изпотих.

26 юни.

По-добре съм, и понеже нямах никаква храна, взех пушката и излязох навън, но усетих, че съм много отпаднал. Все пак убих една коза, завлякох я у дома с много мька, опекох част от месото и ядох. На драго сърце бих си сготвил задушено и супа, но не разполагам с никаква съдина.

27 юни.

Отново пристъп на треска, при това толкова силен, че целия ден лежах – нито ядох, нито пих. Насмалко да умра от жажда, но бях така отпаднал, че нямах сили да стана и да си донеса вода. Отново се молих на Бога, но главата ми бе замаяна, а в миговете на просветление дотолкова се обърквах, че изобщо не знаех какво да кажа, само лежах и виках: „Господи, погрижи се за мене; Господи, пожали ме; Господи, имай милост!“ Предполагам, че съм правил това в продължение на два-три часа, докато пристъпът премина. После съм заспал и се събудих чак късно през нощта и тогава усетих, че се чувствам доста по-добре, но съм отпаднал и ме мъчи жажда. Никъде в жилището обаче нямах вода, затова се принудих да лежа до сутринта и отново се унесох. И тогава, когато заспах за втори път, сънувах ужасен кошмар.

Струваше ми се, че седя на онова място оттатък оградата, където бях, когато след земетресението се разрази буря. Видях, че от един голям черен облак към земята се спуска човек, обгърнат от ярки, огнени пламъци. Целият пламтеше толкова ярко, че трудно задържах очите си

на него, а изражението му беше така неизразимо ужасно, че нямам думи да го опиша. Когато докосна земята с нозете си, стори ми се, че тя потрепери точно както бе станало преди земетресението и със страх забелязах, че навсякъде из въздуха проблясват огнени светкавици. Веднага щом стъпи на земята, човекът се запъти към мене, стиснал в ръка дълго копие – оръжие, с което да ме убие. Когато стигна някакво възвишение, все още далече от мене, той ми заговори – чух толкова страшен глас, че е невъзможно да предам ужаса, който внушаваше; мога само да кажа, че единственото, което разбрах, беше следното: „Понеже виждам, че всички тези неща не те тласнаха към покаяние, сега ти ще умреш“, и като изрече това, стори ми се, че вдига копието, което държеше, за да ме убие.

Никой, на когото някога се случи да прочете моя разказ, не би могъл да очаква, че ще бъда в състояние да опиша с какви страхове изпълни душата ми това ужасно видение (искам да кажа, независимо че всичко беше сън – значи дори насън подобни страхове не ме напускаха); също така ми е невъзможно да опиша какъв отпечатък остави това върху разсъдъка ми, когато се събудих и открих, че просто съм сънувал.

Уви! Аз нямах никакви богословски познания – каквото бях научил посредством добронамерените напътствия на баща си, се бе заличило в паметта ми при непрекъснатия поток от събития през осемте години на морски неблагоприятия и постоянното общуване само с хора като мене, заблудени и нечестиви до най-последна степен. Не си спомням през всичкото това време да ми е идвала наум и една мисъл, с която поне да съм обръщал поглед нагоре, към Бога, или да съм се взирал в себе си, за да размисля върху собствените си постъпки; бях изцяло обладан от някаква душевна леност, без устрем към доброто или съзнание за злото, и се бях превърнал в едно от най-закоравелите, затъпели и нечестиви същества, каквито, знае се, са простите моряци; те не изпитват никакви чувства – нито се боят от Бога, когато ги заплашва опасност, нито са Му благодарни, когато получат избавление.

Лесно бихте се уверили в това от разказа ми, който се отнася за вече отминали мои преживелици, особено когато добавя, че независимо от купищата злополучия, сполетели ме до този ден, и през ум не ми мина, че това е Божията ръка, или чисто и просто е наказание за греха ми – заради непокорното държание към баща ми, или заради сегашните ми грехове, които бяха големи; не ми хрумна, че това е наказание за нечестивия ми живот като цяло. Когато предприех безразсъдното пътуване до пустинния африкански бряг, нито веднъж не си помислих какво ще стане с мен, нито веднъж не отправих молба към Бога да ми посочи пътя,

който да поема, или да ме предпази от опасността, която явно ме заплашваше отвсякъде, както и от кръвожадните зверове и свирепите туземци. Не си и помислях за Бога и провидението, постъпвах като истински скот само според законите на природата, а предписанията на здравия разум следвах рядко или почти никога.

Когато португалският капитан ме намери в морето и ме спаси и с мен се отнесоха добре, честно и почтено, а също така и великодушно, в мислите ми нямаше и сянка от благодарност. Когато отново преживях корабкрушение, съсипан и изложен на опасността да се удавя край този остров, съвсем не изпитах угризения на съвестта, нито погледнах на това като на възмездие; просто си повтарях, че съм злочест клетник, роден за вечни страдания. Вярно, че когато първом попаднах на острова и разбрах, че всички моряци от кораба са се удавили, а аз съм се отървал, бях обзет от някакво възторжено изумление, душата ми ликуваше и ако Божията милост ме бе споходила, това можеше да прерасне в истинска благодарност, но всичко свърши още щом започна, с един обикновен изблик на радост; може да се каже, че просто бях щастлив, дето оцелях, но ни най-малко не размишлявах каква небивала доброта бе проявила ръката, запазила ме невредим и избрала тъкмо мен да оцелея, а всички останали да погинат; не си зададох въпроса защо провидението е проявило такова милосърдие към мене – както моряците, добрали се здрави и читави до брега след корабкрушение, аз изпитвах присъщата им обикновена радост, която те скоро удавят напълно в купата с пунш и почти мигновено забравят за случилото се; и останалата част от живота ми бе все в този дух. Дори когато по-късно след съответни разсъждения успях да осъзная положението си (че съм изхвърлен на този ужасен остров, далече от пътищата на човешкия род, без всякаква надежда за помощ и изгледи за спасение), щом видях, че има някакъв начин да преживявам, че няма да страдам от лишения и да умра от глад, тутакси престанах да изпитвам чувството, че страдам: с леко сърце се захех да върша неща, с които да си осигуря безопасност и препитание, и далеч не се измъчвах от мисълта, че положението ми се дължи на небесно възмездие, сиреч на Божията ръка, която ме наказва – това минаваше през ума ми много рядко.

Поникването на зърното, както отбелязах в дневника си, отначало имаше известно въздействие върху мене – когато започнах да го възприемам сериозно при мисълта, че се дължи на някакво чудо, но веднага щом тази мисъл бе изместена от съзнанието ми, напълно избледня и впечатлението, което ми бе направила, както вече обясних. Да вземем

земетресението (макар че нищо не е по-ужасно по своята природа, нито изявява по-непосредствено невидимата сила, която единствено ръководи подобни явления); още щом се свързах от първоначалната уплаха, усещането, което ме бе обзело, също избледня. Не чувствах присъствието на Бога или неговото възмездие, а още по-малко съзнавах, че постигналата ме страдалческа съдба се дължи на неговата ръка – възприемах всичко това не по-различно от миговете на най-голямо благоденствие в моя живот.

Ала сега, когато не бях вече здрав и пред очите ми бавно изникваше картината на една злочеста смърт, когато духът ми взе да изнемогва под игото на тежка болест, а тялото ми се изтощи от силните пристъпи на треска, съвестта ми взе да се събужда от дългия си сън и аз започнах да се укорявам за живота, който бях водил, защото с необичайната си нечестивост явно бях предизвикал Бог да ми отсъди необичайни удари на съдбата и да се отнесе към мен по особено отмъстителен начин. Тези разсъждения ме гнетяха през втория или третия ден на моето боледуване и поради силната треска, придружена от мъчителни угризения на съвестта, от мене се изтръгнаха думи, с които се молах на Бога, макар че не бих могъл да кажа дали молитвата ми бе изпълнена с искания, или с надежди; по-скоро това бе просто гласът на страха и страданието; мислите ми бяха объркани, съзнанието ми – изпълнено с чувство за вина, а ужасът, че ще умра в такова окаяно положение, помътъваше разсъдъка ми и задълбочаваше опасенията ми. Не съм в състояние да си представя какво е могла да изрече устата ми при подобно душевно вълнение, най-вероятно това са били възклицания, като: „Боже! Има ли по-злочесто създание от мене? Щом съм толкова болен, положително ще умра без да ми бъде помогнато, и какво ще стане с мене тогава?!“ След което сълзите рукваха от очите ми и доста време не можех да кажа нищо повече.

В този промеждутък ми дойде наум добрият съвет, който ми бе дал баща ми, а сетне и пророчеството му, споменато в началото на моя разказ, а именно: че ако предприема тази глупава стъпка, ще се лиша от Божията благословия и в бъдеще, когато няма да има кой да ми подаде ръка, за да се свързема, ще осъзная, че съм пренебрегнал Божия съвет. „Ето – казах си аз на глас, – дойде време да се сбъднат думите на баща ми: стигна ме небесното възмездие и няма кой да ми помогне или да ме чуе. Отхвърлих напътствията на провидението, които милостиво поставяха живота ми в такова положение и състояние, та да получа възможността да бъда щастлив и безгрижен, но аз нито пожелах сам да го проумея, нито го възприех като благословия посредством родителите си. Оставих ги

да оплакват моето безразсъдство, а сега аз самият оплаквам последиците от него; отказах помощта и подкрепата на хората, готови да ми осигурят по-високо място на този свят, а те щяха да облекчат живота ми, и ето че сега трябва да се боря с прежеждия, които са толкова големи, та дори самата природа изпитва затруднения с тях, и няма кой да ме подкрепи, да ми помогне, да ме утеши и да ме посъветва.“ И тогава извиках: „Господи, помогни ми, защото съм в голяма беда!“

Това беше първата молитва (ако мога да я нарека така), която отправях от много години насам. Но нека се върна към дневника си.

Х глава

Оздравяването на Робинзон. Намиране на утеха в четене на Библията. Извършване на поход във вътрешността на острова. Стъкмяване на навес.

28 юни.

Донякъде ободрен, След като бях поспал и пристъпът изцяло бе преминал, аз станах и макар да изпитвах много голяма уплаха и ужас от съня си, прецених, че на следващия ден пристъпът от треската ще се повтори и че сега е времето да утоля жаждата и глада си и да се подкрепя, преди отново да се почувствам зле. Първото, което направих, беше да напълня с вода голяма четвъртита бутилка и да я сложа на масата така, че лесно да я стигам от леглото, а за да не ми се вижда водата студена и неприятна, сипах и размесих в нея около четвърт пинта¹⁵ ром. После взех парче козе месо и го опекох на въглените, но можах да хапна съвсем малко от него. Повървах, но бях много отпаднал, а при това се чувствах мрачен и с натежало сърце поради злочестото си положение, защото се боях от болестта, която щеше да се завърне на следващия ден. Вечерята си приготвих от три яйца на костенурка, които опекох върху жарта и ги изядох, както се казва, заедно с черупките. Това е първата хапка храна в живота ми, за която, доколкото си спомням, съм потърсил Божиата благословия.

След като се нахраних, опитах се да вървя, но се усетих толкова отпаднал, че едва носех пушката (без която никога не излизах навън). Затова се отдалечих съвсем малко, седнах на земята и се вторачих в морето, което лежеше под мене гладко и много спокойно. И както си седях там, ето какви мисли ме връхлетяха.

Какво представляваха сушата и морето, които познавах така добре? Откъде се бяха появили? И какво представлявах аз заедно с всички други създания: диви и питомни, човеци и зверове? Откъде се бяхме появили?

Без съмнение ние бяхме създадени от някаква тайнствена сила, сътвориลา сушата и морето, въздуха и небето. Коя бе тя? Отговорът дойде съвсем естествено: Бог бе Създателят на всичко. Да, но после ми се

15. Мярка за обем, равна на 0,56 л. – Б.пр.

стори странно: щом Бог бе създал всички тези неща, значи Той ръководеше и направляваше и тях, и всичко, свързано с тях, защото силата, създала всички неща, положително е в състояние да ги ръководи и насочва.

Ако е така, значи не бе възможно във великия кръговрат на неговите дела да се случи нещо без негово знание или воля.

А след като нищо не се случваше без негово знание, той знаеше, че аз съм тук в бедствено положение; и след като всичко се случваше по негова воля, значи волята му беше да бъде подложен на това изпитание.

В мислите ми не се появи нищо, което да противоречи на тези заключения, и това още повече потвърди убеждението ми, че е станало както е било писано, че Бог ме е подложил на това изпитание, че съм стигнал до това окаяно състояние по Негово решение, защото Той единствено притежава силата да се разпорежда не само с мене, но и с всичко, което става на света. И веднага се запитах: „А защо Бог постъпва с мене така? Какво съм сторил, за да заслужи подобна участ?“ На този въпрос, сякаш бе сквернословен, тутакси се възпротиви съвестта ми и сякаш проговори с човешки глас: „Клетнико! Нима се питах какво си направил? Обърни се и ще видиш един напразно пропилян живот, и тогава се попитай какво не си направил; попитай се защо още преди време не си бил лишен от живот: защо не се удави по пътя за Ярмът? Защо не загина в битката, когато корабът бе превзет от мавританските пирати? Защо не те разкъсаха дивите зверове на африканския бряг? Или защо не се удави тук, където загинаха всички моряци освен тебе? Нима се питах какво си направил?“

Тези разсъждения ме накараха да онемея, бях съвсем изумен и нямаше, наистина нямаше какво да кажа, за да си отговоря на въпроса. Надигнах се опечален и угрижен, тръгнах към убежището си и се прекачих през стената с намерение да си лягам, но мислите ми бяха обзети от печал и смут, поради което сънят не ме спождаше. Тогава седнах на стола и запалих светилника, защото вече се здрачаваше. И тъй като се измъчвах от ужасните опасения, че пристъпът на болестта ми иде се повтори, сетих се, че бразилците използватха тютюна като лек почти за всички неразположения. В един от сандъците имаше малко тютюн, напълно обработен, както и зелени, не докрай обработени листа.

Няма съмнение, че небето ми посочи пътя, защото така открих лек и за душата, и за тялото си. Отворих сандъка и открих това, което търсех, а именно – тютюна. Няколкото книги, които бях запазил, също се намираха вътре. Извадих една от библиите, за които споменах по-преди,

но до този миг нито бях имал свободно време, нито изпитвах влечение да надникна в тях. Та значи взех една от библиите и заедно с тютюна я отнесох на масата.

Нямах представа как да използвам тютюна по отношение на моята болест, нито дали е подходящ лек тъкмо за нея, или не, но си позволих да направя няколко опита, понеже бях сигурен, че все нещо ще се получи. Най-напред взех част от едно листо, сложих го в устата си и го сдъвках. Отначало почти ми се зави свят, понеже тютюнът беше зелен и силен, пък и не му бях много-много свикнал. После накуснах малко от тютюна в ром за час-два, с намерението да изпия глътка от течността, когато си легна. Накрая запалих тютюн върху един мангал, надвесих се над него и вдишвах дима през носа, докато можеше да се търпи, защото топлината пречеше, пък и ме задушаваше.

В промеждутъците, докато правех това, взех Библията и започнах да чета, но този път главата ми беше прекалено замаяна от тютюна, за да се съсредоточа. Отворих книгата наслуки и първите думи, на които попаднах, бяха: „И призови ме в ден на напаст, и аз ще те избавя; и ти ще ме прославиш“. Думите съвсем отговаряха на моя случай и когато ги прочетох, оказаха известно въздействие върху мислите ми, но то донякъде избледня по-късно; що се отнася до думата „избавя“, мога да кажа, че тя нямаше смисъл за мене: подобно нещо ми се струваше толкова далечно, толкова невъзможно при моето положение – такова, каквото го виждах, че започнах да си казвам, както са си казвали синовете Израилеви, когато са им обещавали месо за ядене: „*Може ли бог да приготви трапеза в пустинята?*“¹⁶ Казах си: „Нима Бог може да ме избави от това място?“ и тъй като трябваше да изминат много години, преди да се появи някаква надежда, тази мисъл често ме завладяваше. Но все пак думите от Библията ми бяха направили силно впечатление и аз често размишлявах върху това.

Стана късно, а тютюнът, както вече казах, така ме беше упоил, че ми се приспа. Оставих светилника да гори в пещерата, да не би да ми потрябва нещо през нощта, и се запътих към постелката си. Но преди да си легна, сторих това, което не бях вършил никога през живота си: коленичих и отправих молитва към Бога да изпълни обещанието си да ме избави, ако се обърна към Него в ден на напаст. След като нестройната ми и несъвършена молитва беше изречена, изпих рома, в който бях киснал тютюн, а той бе толкова силен и с такава остра миризма на тютюн, че

16. Стария завет, Псалми, 50:15; 73:19. – Б.пр.

едва го преглътнах. Веднага след това си легнах. Скоро усетих, че здраво ме удря в главата, заспах дълбоко и се събудих едва на другия ден, когато слънцето клонеше към три часа след пладне. Все още си мисля, че всъщност съм спал цял ден и цяла нощ и съм се събудил следобед към три часа на по-следващия ден, иначе не мога да си обясня къде ми се губеше един от дните на тази седмица, както установих няколко години по-късно при пресмятането им. Ако бях пропуснал деня, когато зачерквах накръст резките, щеше да ми се губи повече от един ден. Но нямаше съмнение, че един от отбелязаните дни ми се губеше, макар че не разбрах точно как бе станало.

Все едно, както и да е. Когато се събудих, разбрах, че извънредно много съм заякнал, а духът ми е бодър и весел. Станах и за разлика от предния ден усетих прилив на сили, а и стомахът ми беше по-добре, защото изпитвах глад. Накратко казано, този ден пристъпът не се повтори, а състоянието ми започна бързо да се подобрява. Това бе на двайсет и девети юни.

На трийсети вече бях, разбира се, съвсем добре. Взех пушката и отидох на лов, но не посмях да се отдалеча много. Убих една-две морски птици, нещо като диви гъски, и ги отнесох у дома, но не изпитвах силно желание да ги изям, затова хапнах още няколко костенурчи яйца, които бяха много вкусни. Същата вечер повторно употребих лекарството, което предполагах, че ми бе помогнало предния ден, а именно ром с накиснат в него тютюн, само че този път изпих по-малко от преди, пък и нито дъвках листа, нито вдишвах тютюнев дим. На следващия ден обаче (беше първи юли) не се чувствах толкова добре, колкото бях очаквал. Все още леко ме побиваха студени тръпки, но това не бе твърде обезпокоително.

2 юли.

Възобнових използването на лекарството и по трите начина и се приспах както първия път. Удвоих количеството, което пиех.

3 юли.

Пристъпите на треска напълно изчезнаха, въпреки че едва след няколко седмици си възвърнах всичките сили. Докато се съвземах, мислите ми се връщаха непрекъснато към светите слова: „Аз ще те избавя...“, но невъзможността да бъде осъществено моето избавление гнетеше съзнанието ми и осуетяваше надеждите ми. Ала докато тези мисли ме

обезсърчавах, хрумна ми, че прекалено много разсъждавам върху избавлението си от главната беда, а не обръщам внимание на избавлението, което вече съм получил. Точно затова тогава ми се наложи да си задам някои въпроси, а именно: „Нима не бях получил – и то по чудодееен начин – избавление от болестта? От възможно най-голямата злочестина, която ме бе сполетяла и от която изпитах такъв страх? А какво внимание бях обърнал на това? Бях ли изпълнил своя дълг? Бог ме бе избавил, но аз не му отдадох възхвала, сиреч не бях възприел това като избавление, за което да съм благодарен. Тогава как можех да очаквам по-голямо избавление?“

Тези мисли много развълнувах сърцето ми и аз тутакси коленичих и отправих гласно своята благодарност към Бога, че ме е избавил от болестта.

4 юли.

На сутринта взех Библията и като започнах от Новия завет, заех се сериозно да я чета и си наложих да чета по малко всяка сутрин и всяка вечер, без да се ограничавам с определен брой глави; просто четях, докато мога да се съсредоточавам. Скоро след като се бях заловил сериозно с тази работа открих, че душата ми искрено и дълбоко преживява греховността на предишния ми живот. Отново попаднах под впечатлението от съня си и думите „Всичко това не те подтикна към покаяние“ сериозно занимавах мислите ми. Горещо молах Бога да ми даде опрощение и точно в същия ден, когато четях Светото писание, по волята на провидението стигнах до следните думи: „Той е възвисен за Началник и Спасител, да даде покаяние и прощение на греховете.“¹⁷ Побързах да оставя книгата и устремил сърцето си, както и ръцете си към небесата, извиках високо: „Иисусе, сине Давидов, Началнико и Спасителю, дай ми покаяние!“

Това беше първият път в моя живот, за който мога да кажа, че съм се молил в истинския смисъл на думата, защото тогава се молах, съзнавайки положението си и с истинска надежда за спасение според Писанието, подхранена от насърчителното Божие слово. Мога да кажа, че оттам нататък започнах да се надявам Бог да чуе гласа ми.

Тогава започнах да тълкувам думите, споменати по-горе – „Призовай ме и аз ще те избавя“ – в съвсем различен смисъл от онзи, който бях

17. Новия завет, Деяния на апостолите, 5:31. – Б.пр.

намирал преди, защото не бях имал представа за нещо, което може да се нарече избавление, освен да бъда избавен от плена, в който се намирах – макар че на острова разполагах със свобода, все пак за мене той си беше затвор, и то в най-лошия смисъл на света; сега обаче се научих да го възприемам в друг смисъл. Вече гледах на предишния си живот с ужас, а моите грехове ми се струваха толкова отвратителни, че единственото, което душата ми искаше от Бога, бе Той да ме избави от хомота на провинението, което угнетяваше изцяло духа ми. Що се отнася до усамотения ми живот, това не бе нищо – нито си помислих за него, нито отправих молба за избавление; в сравнение с другото той нямаше никакво значение. Добавих тук тази част, за да загатна на онези, които я прочетат, че винаги, когато се доберат до истинската същност на нещата, ще открият, че да се избавиш от грях е много по-голяма благодат, отколкото да се избавиш от беда.

Но нека оставя това и се върна към дневника си.

Макар че моето положение продължаваше да бъде все така окаяно по отношение на начина ми на живот, възприемах го много по-леко и щом мислите ми се насочеха, посредством постоянно четене на Писанието и молитви към Бога към по-възвишени неща, изпитах такова голямо душевно успокоение, каквото дотогава не бях подозирал да съществува; при това, след като здравето и силите ми се възстановиха, залегнах да измайсторя всичко, от което имах нужда, та – доколкото е възможно – да тура в ред живота си.

От 4 до 14 юли

главното ми занимание беше да обикалям с пушка в ръка малко по малко всеки ден, като човек, който събира сили след дълго боледуване, защото трудно можете да си представите колко бях съсипан и до каква отпадналост бях стигнал. Средството, което бях използвал, беше съвсем ново и може би никога дотогава не бе лекувало от треска, затова не бих препоръчал на никого да го употребява, като прави същите опити, защото, макар че наистина пресече пристъпите, значително допринесе да ме омаломощи; известно време крайниците ми все потръпваха и се чувствах напрегнат.

Всичко това ме накара да извлека най-вече следната поука: възможно най-гибелното нещо за здравето ми бе да излизам на открито по време на дъждовния период, особено когато дъждовете са придружени от бури и ураганни ветрове, а тъй като дъждът, който валеше през

сухия период, най-често се придружаваше тъкмо от такива бури, според мене той беше по-опасен от дъждовете през септември и октомври.

Намирах се на злочестия остров вече повече от десет месеца и всяка възможност да се избавя от това положение, изглежда, ми бе напълно отнета. Твърдо вярвах, че на това място изобщо не е стъпвал кракът на човешко същество. След като вече бях укрепил жилището си, според мене съвсем както ми се искаше, изпитах силно желание да проуча попълно острова и да видя няма ли да открия някакви други растения, за които дотогава не съм подозирал.

На 15 юли

започнах да се занимавам с по-подробен оглед на острова. Най-напред тръгнах покрай потока, където, както вече споменах, изкарвах саловете си на брега. След като извървах около две мили нагоре по течението му открих, че приливът не стига по-нататък и че това всъщност е едно бързоструйно ручейче с много прясна и вкусна вода, но понеже беше по време на сухия период, на места бе почти пресъхнало – поне не си личеше да тече на струи.

На бреговете на този поток открих приятни савани – равни, гладки и обрасли с трева морави, а върху склоновете, спускащи се към тях от по-високите места, които, както можеше да се предположи, никога не бяха заливани от водата, открих доста тютюневи растения – зелени и с много дълги и здрави стебла. Имаше и различни други треви, които нито бях виждал, нито можех да позная какви са; може би си имаха своите достойнства, но нямаше как да го разбера.

Търсих клубени на маниока, от които индианците повсеместно си приготвят хляб, но не открих нищо. Видях избуяли храсти алое, но тогава не знаех какво представляват. Видях и няколко захарни тръстики, ала бяха диворастящи, а когато не се обработва, тръстиката не струва. Задоволих се за момента с тези открития и се върнах у дома, унесен в мисли какви стъпки трябва да предприема, за да узная достойнствата и ползата от разните растения и плодове, които ми се случи да откроя. Не стигнах обаче до никакво заключение, защото, да си кажа право, толкова рядко се бях вглеждал в природата на Бразилия, че познавах малко от растенията по тези места, или поне много малко от онези, които биха ми послужили за нещо в сегашното ми бедствено положение. На следващия ден, 16 юли, извървах същия път и след като отидох малко по-далече, отколкото предишния ден, стигнах до извора на потока, където саваната се губеше и местността ставаше по-гориста. Там намерих различни

плодове: изобилие от пъпеши по земята и грозде по дърветата – всъщност лозите се бяха увили около дърветата и кичестите гроздове тъкмо сега бяха най-вкусни, съвсем узрели и сладки. Това откритие ме изненада и особено много ме зарадва, но от опит знаех, че трябва да ям от тях умерено, понеже помнех, че когато слязохме на берберийския бряг, няколко от нашите англичани, роби по тези места, умряха от дизентерия и треска, след като бяха яли грозде. Намерих обаче чудесен начин да запазвам гроздето, като го обработвах, тоест сушех го на слънце и си правех запаси от така наречените стафиди, защото реших (и с право), че когато времето на гроздето мине, стафидите ще са не по-малко полезни и подходящи като храна.

През цялата нощ не се завърнах в жилището си – останах на онова място и между другото мога да кажа, че това бе първият път, когато не се прибирах вкъщи. Преношувах както някога, като се покатерих на едно дърво, и спях добре, а на следващата сутрин продължих да проучвам околността и извървах почти четири мили, съдейки по това колко бе дълга долината. Движех се право на север, където както и на юг се издигаха планинска верига.

В края на пътя си стигнах до гол, стръмен скат, който като че ли се спускаше в западна посока, а едно поточе със сладка вода, извиращо от склона на близкия хълм, течеше противоположно, сиреч право на изток. Местността изглеждаше толкова свежа, зелена и благодатна, всичко така неудържимо растеше или бе обсипано с пролетни цветове, че приличаше на истинска градина.

Отбих се малко встрани от склона на чудната долчинка и огледах околността с някакво скрито чувство на доволство (макар и смесено с други тревожни мисли) при мисълта, че всичко това е мое, че аз съм неоспорим крал и владетел на цялата тази земя и имам правото да я притежавам; ако можех да я преместя, щях да разполагам със законна наследствена собственост като всеки земевладелец в Англия. Видях множество какаови дръвчета, портокалови, лимониви и цедратови горички, но всички се намираха в диво състояние и много малко от тях бяха дали плод – поне по това време. Все пак откъснах няколко лимонели,¹⁸ които бяха приятни на вкус, а знаех, че са и много полезни. По-късно ги изцедих и добавих вода; тази напитка е твърде здравословна, прохладна и освежаваща.

Оказа се, че има много плодове, които мога да набера и да пренеса

18. Цитрусово растение – Б.пр.

у дома. Реших да си направя запаси от грозде, лимонели и лимони, за да се подготвя за дъждовния период, който както знаех приближаваше.

За тази цел струпах на едно място голям, а и по-малък куп грозде, другаде пък събрах много лимонели и лимони и като се натоварих с част от плодовете, потеглих към къщи с намерението да се върна с чувал, с торба или с нещо, което мога да пригода, за да пренеса и останалите запаси у дома.

Този поход ми отне три дни, след което се завърнах у дома, както вече ще трябва да наричам заслона и пещерата. Но още преди да пристигна там, гроздето се съсипа – зрелите зърна, натежали от сок, се спускаха, смачкаха и не ставаха почти за нищо. Лимонелите се бяха запазили, но от тях успях да пренеса твърде малко.

На следващия ден, 19 юли, отново отидох в местността, след като уших две торбици, в които да прибера реколтата си. Ала като стигнах до купа грозде, зряло и хубаво на вид, когато го бях набрал, с учудване видях, че чепките са разхвърляни наоколо, изпотъпкани или безразборно пръснати, повечето зърна са оронени и изядени. Това ме накара да си помисля, че там се навъртат диви зверове, но кой знае какви бяха.

Тъй като разбрах, че няма смисъл да събирам плодовете накуп, нищо да ги пренасям в торба, защото в единия случай ще бъдат унищожени, а в другия – смачкани от собствената си тежест, предприех друга стъпка: нахъсах много чепки грозде и ги окачих по крайните клони на дърветата, за да се изсушат на слънце. А от лимонелите и лимоните пренесох толкова, колкото можах да вдигна на гръб.

Когато се завърнах у дома от този поход, изпитах голямо доволство при мисълта колко плодородна е тази долина, с какво приятно разположение е, защитена от бурите отсам брега и заобиколена с гора, и стигнах до заключението, че всъщност съм построил своята обител в най-неподходящата част на сушата. Лека-полека взех да преценявам как бих могъл да преместя жилището си, като потърся не по-малко безопасно място, от сегашното, при това разположено по възможност в приятната и плодородна област на острова.

Тази мисъл дълго се въртя в главата ми и доста време я чувствах извънредно съкровена, защото приятният облик на мястото ме изкушаваше, но когато започнах да разсъждавам по-задълбочено и да си припомням, че сега се намирах край морския бряг, където поне не беше изключено да се случи нещо, което да ми помогне, тъй като злочестата съдба, довела ме там, можеше да доведе на същото място и други клетници, и макар че едва ли беше вероятно такава нещо изобщо да се случи, все

пак да се уединя из хълмовете и горите насред острова значеше да се обрека на затвор и да предреша всякакви събития, като ги направя не само невероятни, но и невъзможни. Следователно по никой начин не биваше да се мества.

Ала откритата от мен долина толкова много ми допадна, че прекарах там по-голямата част от времето до края на месец юли и макар че след като размислих, стигнах до споменатото вече решение да не се мества, все пак построих там нещо като малък навес и на известно разстояние от него направих здрава ограда, която представляваше двоен плет, висок докъдето можех да стигна, с дълбоко забити колове и клони, затъкнати между тях. Там се намирах в пълна безопасност и оставах понякога две-три нощи подред, като се прекачвах вътре по стълба, както у дома; представях си, че вече разполагам и с къща в планината, и с къща край морето. Тази работа ме погълна до началото на месец август.

Тъкмо бях завършил оградата и започнах да се радвам на плодовете от своя труд, когато заваляха дъждовете и ме принудиха да се навъртам около първото си жилище, защото макар че на новото място също си бях направил заслон както предишния от парче корабно платно и го бях опънал много добре, там нямаше хълм, който да ме предпазва от бурите, нито пещера, където да се скрия, ако дъждовете са извънредно проливни.

Както казах, в началото на август построих навеса и започнах да живея доволно. На трети август установих, че гроздовете, които бях увесил, вече са напълно изсушени, превърнати в отлични стафида, затова взех да ги свалям от клоните и имах голям късмет, че го сторих, защото последвалите дъждове щяха да ги съсипят и щях да изгубя най-хубавите запаси, които си бях приготвил за зимата, защото бяха над двеста големи чепки. Тъкмо ги бях свалил до една и пренесох повечето у дома в пещерата, когато започна да вали, и оттогава насетне (беше четиринайсети август) валя горе-долу всеки ден, до средата на октомври; понякога дъждовете бяха толкова проливни, че дни наред не можех да си подам носа от пещерата.

През този период за мое голямо изумление домочадието ми се увеличи. Безпокоях се, че една от котките ми се изгуби – избяга от мене, и си мислех, че сигурно е загинала, защото вече нито я чух, нито я видях, но за моя изненада тя си дойде у дома в края на август и доведе три котенца. Това ми се видя още по-необичайно, тъй като бях застрелял една котка – дива, както смятах, и ми се струваше, че е съвсем различен вид от нашите европейски котки, а пък котенцата бяха от същата домашна

порода като майка си. Понеже и двете ми котки бяха женски, това ми се видя много необичайно. По-късно обаче потомството от тези три котета се превърна в цяла напаст и се принудих да ги убивам като вредители или като диви зверове и да ги прогонвам във от къщи, доколкото бе възможно.

От четиринайсети до двайсет и шести август валя непрекъснато, така че не смеех да си подам носа навън, защото вече много се пазех да не се намокря. Така затворен, започнах да изпитвам затруднения с храната, но се осмелих да изляза само два пъти – един ден убих козел, а последния ден, на двайсет и шести, намерих голяма костенурка, което беше направо благодат. Взех да разпределям храната си така: на закуска изяждах стафидите от една чепка, на обяд парче козе или костенурче месо (за голямо мое съжаление няхах съдина, в която да приготвям варено или задушено), а за вечеря – две-три от яйцата на костенурката.

По време на този принудителен затвор, скрит от дъжда, работех два-три часа на ден – разширих пещерата и постепенно я уголемих от едната страна, като прокопах тунел през хълма и направих врата, или по-скоро вход, който беше извън стената, тоест извън оградата, и след това винаги влизах и излизах оттам. Изпитвах обаче известно безпокойство за сигурността си, защото преди бях свикнал да бъда заобиколен от плет отвсякъде, а сега ми се струваше, че се е появило слабо място, откъдето ще ме връхлети нещо, макар да няхах представа може ли да ме заплашва някоя живина, след като не бях срещал на острова твар, по-голяма от коза.

На трийсети септември беше злочестата годишнина от попадането ми на острова. Преброих резките върху стълба, и установих, че съм прекарал на брега триста шейсет и пет дни. Посветих този ден на дълбоки пости и го отредих за религиозни занимания: проснат на земята, с дълбоко смирение изповядвах греховете си пред Бога, признавах справедливата му присъда над мене и го молах да прояви милосърдието си чрез Иисус Христос и след като в продължение на двайсет часа, чак до зник слънце, нито ядох, нито пих, накрая хапнах един сухар и чепка грозде, след което си легнах и приключих деня така, както го бях започнал.

През цялото това време не бях зачитал неделите, защото първоначално в съзнанието ми нямаше религиозно чувство, а след известно време престанах да тегля една по-дълга резка за неделите и не отделях различните седмици, поради което всъщност не знаех кой ден е; но сега, след като пресметнах дните, както вече казах, разбрах, че съм тук от цяла година. Тогава разделих дните на седмици, като обозначах всяка

неделя, макар че впоследствие открих, че съм пропуснал ден-два при записването. Скоро подир това мастилото ми започна да се свършва и аз се принудих да го използвам по-пестеливо и да водя бележки само за най-забележителните събития в живота ми, без да продължавам да документирам всекидневните неща.

Постепенно взех да забелязвам последователността на дъждовния и сухия период и се научих да ги определям, та да се подготвям за тях както си му е редът. За съжаление преди опитът да ме научи какво да правя, претърпявах провали и тъкмо такова нещо имам намерение да споделя – едно от най-обезсърчителните начинания, които въобще съм започвал. Споменах вече, че бях събрал ечемика и ориза от няколкото стръка, които бяха поникнали много загадъчно, от само себе си, както тогава си мислех. Струва ми се, че бяха около трийсет стръка ориз и двацет – ечемик. Сега, когато дъждовете отминаха, реших, че е дошло време да ги засея, понеже слънцето се бе изместило на юг и грееше по-слабо върху острова. Прекопах съответно парче земя, доколкото можах с дървената си лопата, и като го разделих на две части, засях семената; но докато ги сеях, изведнъж ми дойде наум, че не бива да използвам всичките, защото още не зная кое време е най-подходящо за тази работа. Като засях около две трети, остана ми по една шепа от ечемика и от ориза. По-късно изпитах огромно облекчение, че съм постъпил така, защото нито едно зърно, което засях тогава, не поникна – следваше сухият период и след сеитбата нямаше никакви валежи, а липсата на влага в почвата попречи на покълването и не се показа нито стрък, докато отново не дойде дъждовният период – чак тогава растенията поникнаха, сякаш бяха току-що засети.

Когато открих, че първите семена не растат, лесно си го обясних със сушата и потърсих по-влажно място, където отново да си опитам късмета. Прекопах парче земя близо до новия си заслон и засях останалите семена през февруари, малко преди пролетното равноденствие. Така, понеже следваха дъждовните месеци март и април, посевите бяха напоени, избуяха доволно и получих много добра реколта, но понеже ми беше останала само малка част от зърното и понеже не посмях да засея всичко, зърното накрая също не беше много, не повече от половин мяра ориз и толкова – ечемик.

Този опит обаче ме направи господар на положението, защото разбрах точно кога е времето за сеитба и можех да засявам зърно два пъти годишно и да получавам две реколти.

Докато посевите растяха, направих едно малко откритие, което ми

беше от полза по-късно. Щом престана да вали и времето започна да се оправя, а това се случи горе-долу към месец ноември, отидох да посетя навеса във вътрешността на острова и макар че не бях ходил там няколко месеца, заварих всичко точно както го бях оставил. Оградата, сиреч двойният плет, който бях направил, не само че беше здрава и непокътаната, но и коловете, които бях одялкар от клони на дървета, растящи наблизко, се бяха вкоренили и пуснали дълги филизи, така както върбата обикновено покарва още на първата година, след като са окастрили короната ѝ. Нямам представа как се казва дървото, от което бях направил коловете. Бях и изумен, и много доволен, като видях как растат младите дръвчета. Подрязах ги, за да растат еднакво, доколкото това бе възможно, и едва ли може да си представите какви красиви наглед израснаха те след три години, така че макар плетът да ограждаше кръг с диаметър около двайсет и пет ярда, дърветата – защото вече можех да ги наричам така – скоро го покриха и се превърнаха в плътен сенник, под който можеше да се живее през целия сух период.

Това ме наведе на мисълта да отрежа още колове и да направя подобен плет в полукръг около моята ограда – имам предвид оградата на първото си жилище. Така и сторих. Забих дърветата, тоест коловете, в двоен ред на около осем ярда от първата ми ограда и след време те се вкорениха. Отначало хвърляха гъста сянка върху моя дом, а по-късно ми послужиха да се защитавам, както ще разкажа, където му е мястото.

XI глава

Робинзон прави обиколка, за да изследва острова. Занимава се с плетене на кошници.

Установих, че годишните времена най-общо могат да се разделят не на лято и зима, както е в Европа, а на дъждовни и на сухи периоди, най-общо така:

<i>Втората половина от февруари</i>	<i>Дъждовно, съществува е мляк равнодеспетна, или близко до нея.</i>
<i>Март</i>	
<i>Първата половина от април</i>	
<i>Втората половина на април</i>	<i>Сух, съществува топлово е на север от екватора</i>
<i>Май</i>	
<i>Юни</i>	
<i>Юли</i>	
<i>Първата половина на август</i>	
<i>Втората половина на август</i>	<i>Дъждовно, тогава съществува е зорица.</i>
<i>Септември</i>	
<i>Първата половина на октомври</i>	<i>Сух, тогава съществува е на юг от екватора</i>
<i>Втората половина на октомври</i>	
<i>Ноември</i>	
<i>Декември</i>	
<i>Януари</i>	
<i>Първата половина на февруари</i>	

Това, най-общо казано, са наблюденията, които направих, макар че понякога дъждовният период се удължаваше или скъсяваше в зависимост от това, как духат ветровете. След като си бях извлякъл поука от лошите последствия, които може да има ходенето по дъжд, грижех се да се запасявам предварително с храна, за да не бъда принуден да излизам навън, и през месеците, когато валеше, колкото може повече си седях у дома.

Този път си намерих много работа (и то твърде подходяща за времето, с което разполагах), защото най-сетне имах възможност да направя някои от нещата, с които дотогава успях да се сдобия единствено с цената на усилен труд и постоянство. Най-вече, много пъти се бях опитвал да оплета кошница, но винаги клонките, които използвах за тази цел, се оказваха толкова чупливи, че нищо не излизаше. Имах само прекрасното предимство, че в града, където живеех с родителите си като момче, обичах да се навъртам около кошничарите и често наблюдавах как приготвят ракивовите пръчки. И понеже като всяко момче бях много

услужлив и гледах да помагам, следях внимателно точно какво правят плетачите, а понякога дори вземах участие, така че по този начин изцяло бях запознат с хода на работата, и сега единственото, което ми липсваше, беше материалът. Тогава ми хрумна, че е възможно клонките на дървото, от което сечах вкореняващите се колове, да са жилави като ивиците, върбите и раките в Англия, затова реших да опитам с тях.

И така, на следващия ден отидох до „лятната си къща“, както наричах навеса, и нарязях от по-тънките клонки. Открих, че подхождат на целта ми до немай-къде, затова следващия път се върнах, въоръжен с брадвичка, за да насека по-голямо количество, което сторих бързо, тъй като имаше изобилие от такива дървета. Наредих клонките да съхнат от вътрешната страна на оградата, сиреч плета, и когато бяха готови, ги пренесох в пещерата, където по време на следващия дъждовен период се залових да оплета колкото може по-хубаво голям брой кошници – и за да насипвам пръст, и за да слагам в тях или да нося разни неща – както се случи; и макар че накрая не станаха много красиви, можеха спокойно да ми служат за съответните цели. Оттогава нататък гледах никога да не оставам без кошници и когато клонките им изгниеха, плетях нови. Приготвих и специални дълбоки и здрави кошове, та когато имах вече достатъчно зърно, държах го в тях вместо в чували.

След като успях да се оправя с тази трудна работа, която ми отне безкрайно много време, замислих се какви възможности има, за да задоволя две свои нужди. Нямах съдове, в които да слагам течности, освен двете бурета, почти пълни с ром и разните стъкла, няколко от обикновения вид, а други – четвъртити, за вода, алкохол и т.н. Нямах дори гърне, в което да си варя ядене, а котелът, който бях измъкнал от кораба, беше прекалено голям за нуждите ми, тоест за да си правя супа или просто да задуша парче месо. Другото, което много исках да имам, беше лула, но не беше възможно да си изработя нещо подобно. Все пак накрая намерих разрешение и на този въпрос.

Залових се да побивам втория ред пръти, сиреч колове, както и да плета кошници, и така мина цялото лято или сухият период, докато не се появи работа, която ми отне много повече време, отколкото предполагах, че ще мога да отделя.

Споменах вече, че имах силно желание да проуча целия остров и че бях вървял нагоре по потока до мястото, където построих новия заслон, а там започваше гол скат, спускащ се право към морето от другата страна на острова. Реших да прекося местността, докато стигна до морския бряг от другата страна. Затова си взех пушката, една брадвичка и повече

барут и сачми от обикновено, две големи парчета сухар и много чепки сухо грозде, които сложих в торбата при мунициите, и заедно с кучето си потеглих на път. Когато минах през долината, където, както вече казах, се намираше моят нов заслон, пред очите ми се откри морето на запад и понеже денят беше много ясен, успях да различа очертанията на суша, но нямах представа дали е някой остров, или е континентът. Извисяваше се и се простираше от запад на югозапад; отстоеше много далече, по моите пресмятания на не по-малко от петнайсет-двайсет левги.

Нямах представа коя част от света е това, но все пак знаех, че сигурно е част от Америка, и като премислих всичко видно, реших, че трябва да е близко до испанските владения и вероятно е изцяло населена с диваци, така че ако бях попаднал там, щях да се окажа в много по-лошо положение от сегашното; това ме накара смирено да приема отреденото ми от провидението, чието съществуване вече признавах и вярвах, че всичко, направено от него, е в името на доброто. Та така утеших духа си с тези мисли и престанах да се измъчвам от безплодни желания да попадна на континента.

И още нещо: след като поразмислих върху тази работа, реших, че сушата е испанска, а в такъв случай положително все някога щях да видя кораб, който плава нататък или в обратната посока; ако това обаче не станеше, значи виждах населения от диваци бряг между испанските земи и Бразилия, където обитаваха най-злите диваци, защото те са канибали или людоеди, и без изключение убиват и изяждат всяко човешко същество, попаднало в ръцете им.

Обзет от такива размисли, бавно продължих напред и се озовах в онази част от острова, която вече знаех, че е много по-приятна от моята – с просторни, благоуханни савани, обсипани с цветя и треви, и множество прекрасни гори. Видях гъмжило от папагали и ми се прииска да улова някой и ако е възможно, да го взема и да го опитомя, за да го науча да разговаря с мене. След известни усилия наистина улових едно папагалче, което цапардосах с тоягата си, а като се съвзе, го занесох у дома; ала изминаха няколко години, преди да го накарам да проговори, но все пак накрая го научих да ме вика по име като добър приятел. Премеждието, което последва обаче, макар и незначително, ще представлява забавен разказ, когато му дойде времето.

Пътешествието ме разведри извънредно много. На по-ниските места попаднах на диви зайци (поне за такива ги взех) и на лисици, но тези животни се различаваха от всички други видове, които познавах, и макар че убих няколко, месото им не ми хареса. Нямахме обаче и нужда да

ги преследвам, защото ми се намираше достатъчно храна, и то съвсем хубава, най-вече следните три неща: кози, гривяци и костенурки, а като добавех към тях и гроздето, дори на пазара Ледънхол в Лондон не могат да се намерят продукти за по-добра трапеза от моята, като се има предвид, че сам се справях с всичко. И макар че все пак се намирах в окаяно положение, имах достатъчно причини да бъда благодарен, че не страдам от лишения – напротив, храна имах в изобилие, дори и лакомства имах.

По време на това пътешествие никога не извървявах повече от две или около две мили на ден, но толкова често се отклонявах или се връщах назад, за да гледам какви открития мога да направя, че стигах съвсем изнурен до мястото, където решавах да почина и да прекарам нощта. И тогава се разполагах на някое дърво или се ограждах, като забивах колове в земята между две дървета, или пък ги нареждах така, че нито един див звяр да не може да ме доближи, без да се събудя.

Щом стигнах до морския бряг, с почуда разбрах, че ми се е паднало да се заселя в най-лошата част на острова, защото тук брегът направо гъмжеше от костенурки, докато от другата страна за година и половина бях намерил едва три. Имаше и невъобразимо много птици от всякакви видове, някои от които бях срещал вече, други виждах за първи път. Месото на повечето бе съвсем хубаво, но не знаех какви са, знаех само името на птиците, които се наричат пингвини.

Можех да застрелям колкото си искам от тях, но използвах много пестеливо барута и сачмите, поради което предпочитах при възможност да убия коза, защото щеше да е по-подходяща храна, но макар че тук имаше повече кози, отколкото на моята страна от острова, много потрудно успявах да се приближа до тях: местността беше равнинна, без възвишения, и те ме забелязваха много по-рано, отколкото когато стоях на някой хълм.

Признавам, че този край бе много по-приятен от там, където се бях заселил, но въпреки това не изпитах ни най-малкото желание да се преместя, защото след като се бях установил в моето жилище, аз се привързах към него, а през цялото време тук се чувствах като на пътешествие, далече от родния дом. Както и да е, тръгнах по морския бряг в източна посока и предполагам, че извървях около дванайсет мили, след което забих в пясъка огромен кол, който да служи за ориентир. После реших да се връщам у дома, а следващото пътешествие да предприема от другата страна на острова, на изток от моето жилище, и по обиколен път да стигна отново до този кол. По за това – като му дойде времето.

Върнах се по различен път от този, по който бях дошъл, като си

мислех, че лесно мога да държа под око целия остров, така че няма начин да не разпозная по околността къде се намира първото ми жилище. Обаче се лъжех, защото след като бях извървял две-три мили, аз се спуснах в много голяма долина, но тя бе оградена от хълмове, които пък бяха обрасли с гори, и затова се ориентирах накъде да вървя единствено по слънцето, а дори и в този случай успях само когато бях сигурен къде би трябвало да се намира слънцето по това време на деня.

Стана така, че несполуката ми се увеличи, защото тези три-четири дни, докато бях в долината, времето бе мъгливо и не можех да видя слънцето. Лутах се, обзет от притеснения, и накрая се принудих да стигна до морския бряг и да потърся онзи стълб, за да се върна по същия път, по който бях дошъл; по този начин лесно разбрах коя е върнатата посока и тръгнах към дома. Времето беше изключително горещо, а пушката, припасите, брадвичката и другото, което носех, ми дотежаха много.

XII глава

Робинзон се завръща в своята пещера. Неговите земеделски занимания и достижения.

По време на това пътешествие моето куче подплаши едно яре и го притисна натясно, а аз дотичах, за да го отърва от кучето, хванах го и така то остана живо. Много ми се искаше, ако е възможно, да го отведе у дома, защото отдавна си бях наумил да опитам да намеря едно-две ярета и да започна да отглеждам опитомени кози, които щяха да ми служат за храна, когато се свършат барутът и сачмите.

Направих оглавник за малкото създание и с връв, която бях извадил от едно корабно въже и винаги носех със себе си, го вързах и го поведох, макар и с известни затруднения, докато стигнахме до новия заслон, където го пуснах в ограденото място, защото нямах търпение да се прибера у дома – бях отсъствал повече от месец.

Не мога да опиша каква радост изпитах, когато влязох в старата си колиба и легнах на хамака. Пътешествието, по време на което обикалях и се лутах без покрив, под който да се приютя, ми беше толкова неприятно, че моята „къща“, както я наричах мислено, в сравнение с това ми се видя направо превъзходна, заобиколен бях от всякакви удобства, така че реших никога вече да не се отдалечавам много от нея, след като ми бе писано да остана на острова.

Почивах си у дома около седмица, за да възстановя силите си и да си угаждам след дългото пътешествие; през повечето време се занимавах с тежката задача да направя клетка за моя папагал Пол, който вече съвсем се беше опитомил и изобщо не се боеше от мене. След това започнах да се безпокоя за горкото яре, което бях оставил в Ограденото място, и реших да отида и да го доведа у дома или да му дам храна. Така и направих – отидох и го заварих край навеса, защото всъщност нямаше начин да се измъкне; беше съвсем отпаднало поради липсата на храна. Залових се да нарежа клонки от дърветата и храстите, които растяха наоколо, и ги прехвърлих оттатък плета, а когато яретото се нахрани, вързах го както преди и го поведох. Нямаше обаче нужда от това, защото след като вече не изпитваше глад, то бе съвсем кротко. Вървеше по петите ми като кученце и понеже непрекъснато го хранех, така се привърза към мене, беше толкова гальовно и мило, че оттогава нататък стана едно от

домашните ми животни и никога не се отделяше от мене.

Беше настъпил дъждовният период през есенното равноденствие и аз прекарах трийсети септември по същия благоговееен начин както преди, защото това бе втората годишнина от попадането ми на острова, а изгледите да получа избавление бяха все същите, както и в първия ден, когато кракът ми стъпи тук. Посветих целия ден смирено да благодаря за множеството чудотворни прояви на милосърдие към мен, осъдения на самота, без които положението ми щеше да бъде далеч по-окаяно. Отправих смирена и дълбока благодарност към Бог, който бе имал добрината да ме забележи и така стана възможно да съм по-щастлив в своята самота, отколкото ако бях свободен, сред човечи и изпитвах всички удоволствия на света; Бог изцяло възмезди лишенията в моя самотен живот и липсата на човешко общество чрез своето присъствие и чрез благоволенията, с което обсипа душата ми, като ме подкрепяше, утешаваше и насърчаваше да се остава в ръцете на провидението в този миг, за да се надявам на вечното Му присъствие По-късно.

Едва тогава осезаемо започнах да усещам колко по-щастлив бе животът, който водех сега независимо от окаяното ми положение, в сравнение с греховния, презрян и отвратителен живот, който бях водил в миналите дни. Сега и мъките, и радостите ми бяха различни, дори в желанията ми имаше промяна, чувствата ми избликваха в друга посока и аз се наслаждавах на съвършено нови неща, като се има предвид какво изпитвах отначало на острова, пък и през двете изминали години.

Доскоро, когато обикалях с пушката или проучвах околността, често се случваше душата ми внезапно да бъде връхлетяна от терзания заради моето положение и усещаш как сърцето замира в гърдите ми, щом си помислех за горите, планините и пустините, сред които се намирах; чувствах се затворник, хвърлен зад вечните решетки и ключалки на океана и безлюдната пустош, погубен завинаги. Дори когато съзнанието ми бе обзето от пълно спокойствие, тези мисли ме връхлитаха като буря, караха ме да кърша ръце и да ридая като дете. Понякога, както вършех някаква работа, изведнъж се сепвах, тутакси присядах и въздишах, забил поглед в земята, и така минавах час-два; още по-лошо беше, защото не можех да си поплача или да ми олекне, като говоря, а тогава бих се съвзел и мъката ми щеше да отслабне и да заглъхне.

Сега обаче започнаха да ме занимават нови мисли: всеки ден четях Божието слово и всичката утеха, която получавах в своето положение, черпех от него. Една сутрин, когато ми беше особено тъжно, отворих Библията, попаднах на думите: „*Няма да отстъпя от тебе, нито ще*

те оставя ¹⁹ и веднага си помислих, че са предназначени за мене – иначе защо ме намираха така целенасочено, точно в мига, когато окайвах своята съдба на човек, забравен и от Бога, и от хората? „Добре тогава – казах си аз, – ако Бог не ме изоставя, няма съм в беда и какво значение има, ако бъда изоставен от целия свят, след като разбирам, че, от друга страна, щом притежавам целия свят, а изгубя Божията грижа и благословия, загубата ще бъде несравнимо по-голяма?“

От този миг нататък постепенно стигнах до убеждението, че е възможно да съм много по-щастлив в пустошта и самотата, отколкото бих бил при всяко друго положение и другаде в света, и това бе мисълта, която ме накара да благодаря на бога, че ме е довел на това място.

Не зная защо, но нещо в тази мисъл ме потресе и не посмях да я изрека. „Как можеш да бъдеш толкова лицемерен – казах си тогава аз, и то гласно – и да се преструваш на благодарен заради една съдба, с която дори да ти се иска да се примириш, по-скоро би предпочел да платиш скъпо и прескъпо, за да се освободиш От нея?!“ И спрях дотам. Но макар че няхах сърце да изкажа благодарност на Бога заради това, че съм на острова, все пак му благодарях искрено, защото ми беше отворил очите, макар и с терзаещи ме знамения, за да разбере какъв е бил досегашният ми живот, да съжаля за греховете си и да се покая. Винаги когато отварях или затварях Библията, от цялата си душа благославях Бога, че бе упътил моя приятел в Англия, та да сложи Библията при разните стоки, както и че по-късно ме подпомогна да я спася от претърпелия корабкрушение кораб.

Така и с такава нагласа на ума започна третата ми година и макар че няма да отегчавам читателя и да описвам подробно заниманията си, както предните години, като цяло може да се отбележи, че много рядко стоях със скръстени ръце; нещо повече, бях разделил времето си равномерно в съответствие с няколкото всекидневни грижи, които ме очакваха, а именно: първо, задълженията ми към Бога и четенето на Светото писание, което правех неотклонно три пъти на ден; второ, ходенето на лов, което обикновено ми отнемаше три часа всяка сутрин, ако не валише; трето, подреждането, обработването, съхраняването и готвенето на дивеча, който бях застрелял или уловил, за да попълня запасите си; така минаваше по-голямата част от деня. Трябва също да се има предвид, че по пладне, когато слънцето беше в зенита си, горещината бе толкова голяма, че не можех да се помръдна; затова всичкото време, което ми

19. Стария завет. Книгата на Иисус Навиев, 1:5. – Б.пр.

оставаше да работя, беше общо около четири часа привечер, с единственото изключение понякога да разменям времето за лов и за работа, като работех сутрин, а обикалях с пушката следобед.

Освен че времето за труд беше малко, иска ми се да добавя, че страшно бавно се справях с работата: поради липсата на сечива, липсата на помощ и несръчността ми всичко, което правех, ми отнемаше дълги часове. Например употребих цели четирийсет и два дни, за да издялам дъска за една дълга полица, която исках да поставя в пещерата, а двамата дърводелци, разполагащи с разни сечива и триони, за половин ден биха отрязали от същото дърво шест такива дъски.

Ето как постъпих: намерих голямо дърво, което трябваше да отсека, защото исках дъската да бъде широка. Три дни минаха, докато отсека дървото, и още два, докато го окастрия, за да се превърне в греда, сиреч талпа. След като невъобразимо дълго време кълцах и рязах, издялках го от двете страни така, че стана достатъчно леко и можех да го поместя, после го обърнах, изравних и огладих едната страна открай докрай като дъска, след което отново захлупих дървото върху първата страна и го дялках, докато намалих дебелината на около три инча; така дъската стана гладка и от двете страни. Можете да си представите какво мина през ръцете ми, но и с това, както и с много други неща, аз се справих благодарение на своето усърдие и търпение. Нарочно обръщам внимание на този случай, за да обясня защо толкова много от времето ми отиде за толкова малко работа – нещо, което е дребно, когато разполагаш с необходимите сечива и ти помагат, изисква огромни усилия и безкрайно време, за да го свършиш с голи ръце, и то съвсем сам.

При все това благодарение на своето усърдие и търпение аз се справих с много неща; както ще си проличи, всъщност успях да измайсторя всичко, от което се явяваше нужда в моето положение.

Сега, през ноември и декември, очаквах реколтата от ечемик и ориз. Парчето земя, което бях подготвил, тоест прекопал, не беше голямо – вече споменах, че имах не повече от половин мяра семе от едното и от другото, защото първия път сях в сухия период и изгубих цялата реколта. Изгледите сега бяха много добри, но изневиделица се разбра, че има опасност отново да загубя всичко заради различни врагове, от които бе почти невъзможно да се опазя, на първо място заради козите и животните, които наричах диви зайци – след като вкусиха от растенията още щом покараха, преди да бяха изкласили, и ги харесаха, те денонощно се въртяха там и прегризваха всичко до корен, така че не позволявах на посева да избуи.

Реших, че единственият начин да се справя е да оградя мястото с плет, което ми струва много усилия, още повече че се налагаше да бързам. Ала тъй като нивата ми беше малка, смогнах да я оградя изцяло за около три седмици. По светло успях да застрелям някое животно, а нощем оставях кучето си да пази – връзвах го за един кол до портата, където то лаеше по цяла нощ. Не след дълго козите и зайците престанаха да пакостят, посевет ми порасна и укрепна и скоро започна да зрее.

Но както преди животните съсипваха току-що покаралите растения, сега, изглежда, дойде ред на птиците да съсипват класовете. Когато обиколих, за да проверя как вървят нещата, забелязах, че около нивичката ми е пълно с Бог знае колко вида птици, които стояха и сякаш само чакаха да си отида. Незабавно стрелях по тях, защото никога не излизах без пушка. Още преди да заглъхне изстрелът, от посевите се вдигна малък рояк птици, които изобщо не бях забелязал.

Това много ме разтревожи, защото добре разбирах, че само за няколко дни птиците ще погубят всичките ми надежди, че ще бъде обречен на глад и никога вече няма да мога да отгледам ечемик и ориз, а не знаех какво да направя. Все пак твърдо бях решил да спася реколтата, ако това е възможно, дори да ми се наложи да бдя денонощно. Като начало обиколих навсякъде, за да видя какви са щетите дотук и открих, че доста голяма част от растенията са пострадали, но понеже не всички бяха достатъчно узрели за птиците, загубата не беше толкова непоправима – оцелялото щеше да представлява добра реколта, ако успееш да го спася.

Спрях се, за да заредя пушката, а когато тръгнах, видях, че крадците незабавно накацах по околните дървета, сякаш само чакаха да си отида. И наистина така си беше: престорих се, че се махам, и щом ме изгубиха от погледа си, птиците една по една се спуснаха към посева. Толкова се ядосах, че не се удържах да изчакам, докато се съберат още, защото знаех, че всяко зрънце, което изяждат в този миг, за мен беше, може да се каже, цяла мяра в бъдеще. Затова отидох до плета, отново стрелях и убих три птици. Точно това ми беше целта. Вдигнах ги от земята и постъпих с тях така, както постъпват с отявлените крадци в Англия, като ги обесват, оковани във вериги за назидание. Трудно може да си представи човек колко значителни бяха последствията: птиците не само че престанаха да обикалят нивата, но и не след дълго въобще изчезнаха от тази част на острова и докато направените от мене плашила стояха там, не се доближи нито една птица.

Можете да не се съмнявате, че сърцето ми се изпълни с радост,

защото в края на декември, когато е втората жътва по тия места, аз събрах реколтата си.

Чудех се как да свърша работата, като нямам сърп или косер, та да ожъна посева. Единственото, което успях да направя, беше да пригодя една от късите, плоски саби, които бях спастрил от корабните оръжия. Ала тъй като първата ми реколта не беше голяма, жътвата не ме затрудни особено. С две думи, окосих както можах, като режах само класовете и ги пренасях с една голяма кошница, която бях направил. Олющих зърната, като търках класовете с ръце, и когато приключих с всичко, установих, че от половин мяра зърно съм получил повече от два бушела²⁰ ориз и над два и половина бушела ечемик – по моя преценка, разбира се, защото по това време нямаше как да ги премеря точно.

При все това много се насърчих, защото си представях, че с божията помощ след време ще разполагам и с хляб. Но се появи ново притеснение, защото нито знаех как да смеля зърното на брашно, нито как да го изчистя и да разделя ориза от ечемика, а и да го смелех, нямаше представа как да приготвя тесто от брашното; а дори да приготвех тесто, нямаше представа как да го опека. Понеже всичко това се добави към желанието ми да си направя значителни запаси, които да успея да поддържам постоянно, реших да не използвам сегашната реколта за храна, а изцяло да я запазя за семе до следващата сеитба, като междуременно вложа всичките си знания и непрекъснато се трудя, за да довърша това голямо дело – да имам зърно и хляб.

Вече с право можеше да се каже, че работа за хляба си. Доста чудно е, пък и ми се струва, че малко хора са се замисляли по този въпрос, а именно: колко много, необикновено много са незначителните неща, които трябва да се извършат, за да се засее зърното, да се отгледа, събере, очисти, обработи и да се свърши докрай делото по приготвянето на нашъщия хляб.

Понеже бях принуден да живея като истински дивак, всичко това всекидневно ме обезсърчаваше и аз го усещах все по-осезаемо с всеки изминал час, дори след като се сдобих с първата шепа зърно за семе, което, както казах, за мое голямо изумление поникна неочаквано.

Преди всичко нямаше плуг, за да преора земята, нито търнокоп или лопата, за да я прекопая. Вярно, справих се, като си измайсторих дървена лопата, както вече отбелязах; но дървото си е дърво – не подхожда за тази цел, и макар че дълго си играх, докато стане, понеже не беше от

20. Мярка за обем, равна на 8 галона или 36 литра. – Б.пр.

желязо, лопатата не само че се съсипа бързо, но и работата вървеше трудно, пък и я свърших не както трябва.

Така че бях принуден търпеливо да се трудя, примирен с положението и с нескопосната работа. Засях зърното, но не разполагах с брана, затова ми се наложи да влача по земята голям, тежък клон, при което може да се каже, че по-скоро заглаждах повърхността, вместо да разбивам буците и да заривам смето.

Вече отбелязах от колко много неща се яви нужда, когато зърното покара и порасна: трябваше да направя ограда, да го опазя от вредителите, да го окося, сиреч ожъна, да го изсуша и да го пренеса у дома, да го очукам, да го отделя от плявата и да го прибера. После трябваше да имам мелница, за да смеля зърното, сито, за да пресея брашното, квас и сол, за да го замеся, и пещ, в която да опека хляба, и все пак успях да се справя и без всичките тези неща, както ще разберете. При все това изпитвах безкрайно голяма радост, че съм се сдобил със зърно, от което щях да имам такава полза. Както вече казах, справих се с цената на много труд и усилия, защото разчитах само на себе си, но всъщност съвсем не се пилеех, тъй като си бях разпределил времето и една част от него всеки ден отиваше за тази работа. Понеже реших, че ще правя хляб едва когато събера достатъчно количество зърно, през следващите шест месеца се залових с цялото си трудолюбие и изобретателност да измайсторя необходимото за извършването на всички дейности, така че когато получа зърното, то да може да ми послужи.

XIII глава

Робинзон прави глинени изделия, като ползва идеи от печенето на хляб.

Най-напред обаче трябваше да подготвя още земя, защото зърното вече стигаше, за да се засее повече от акър. Преди това поне една седмица си правих лопата, която в окончателния си вид беше жалка гледка, тежеше много и бяха нужни двойно повече усилия, за да се работи с нея. Въпреки това се справих и засях зърното в два големи равни парцела земя, които гледах да се намират колкото може по-близо до дома ми. Оградих ги със здрав плет от колове, отрязани от онова дърво, което бях открил по-рано, защото знаех, че ще се вкоренят, така че догодина щях да разполагам с жив плет без особена нужда да го поддържам. Цялата тази работа съвсем не беше проста и ми отне почти три месеца, понеже по-голямата част се падна в дъждовния период, когато не можех да излизам навън.

На закрито, сиреч когато валеше и седях вкъщи, аз си намирах различни занимания: например през цялото време, когато работех, се развличах, като приказвах на папагала си и го карах да ми отговаря. Бързо го научих да разпознава името си – Пол, а накрая и да го повтаря доста високо и така чух първата дума, която се произнасяше на острова не от собствената ми уста. Но това, разбира се, не беше главното, което вършех, то ставаше покрай другото, защото сега, както вече казах, се залових с важна работа. По-точно от доста време се канех да измисля начин, по който да си направя пръстени съдове, защото нуждата ми от тях бе огромна, но не знаех откъде да започна. И все пак, като имах предвид горещия климат, бях сигурен, че ако открия подходяща глина, мога и да скалпя някое гърне, което, изсъхнало на слънце, да се окаже достатъчно здраво, за да ми служи: да слагам вътре разни сухи неща, та да се запазват от влагата, а тъй като това бе необходимо и за зърното, и за брашното и т.н., а тъкмо за тях ми беше мисълта, реших да направя колкото може по-големи съдове, нещо като делви, които да се използват само за съхраняване на продукти.

Читателят сигурно ще ме съжали, или по-скоро ще ми се присмее, като научи каква непохватност проявих, докато приготвих добра смес, какви странни, злополучни и грозни неща изработих, колко много от

тях се кривяха навън или навътре, тъй като глината не беше достатъчно гъста, за да издържи на собствената си тежест; колко други се напукаха от изключително жаркото слънце, понеже ги бях изнесъл на открито, без да изчакам; колко много пък се разпадаха, щом се опитвах да ги преместя (или преди сушенето, или след това) – с една дума, положих много усилия да намеря глина, да я изкопая, да я омеся и да я пренеса у дома, и след като се трудих почти два месеца, успях да направя едва два огромни и грозни пръстени съда, които не бих нарекъл дори делви.

Както и да е, благодарение на слънцето те се опекоха и втвърдиха съвсем добре, а после ги вдигнах много внимателно и ги поставих в два големи плетени коша, специално изработени за тази цел, защото исках да ги предпазя от счупване, а понеже между съдовете и кошовете оставаше малко място, уплътних го с оризова и ечемичена слама. Тъй като двата съда винаги щяха да бъдат сухи, смятах да държа в тях огрухано зърно, пък дори и брашно.

Макар че моят замисъл да направя големи делви претърпя доста несполуки, имах повече успех с някои по-малки съдини – кръгли паници, плитки чинии, кани и гърнета, всякакви неща, които ми хрумнеше да направя, а опечаха ли се на силното слънце, съдините ставаха необичайно здрави.

Всички те обаче не отговаряха на поставената от мене цел – да направя такъв съд, който да не пропуска вода, или в който да може да се пали огън – досега не го бях постигнал. Не след дълго се случи така, че бях наклал доста голям огън, за да опека месо, а когато свърших и се захех да го угася, намерих сред въглените парче от счупен пръстен съд, станало кораво като камък от огъня и почервеняло като керемидата. Това бе радостна изненада за мен и си рекох, че след като това е станало с едно парче, може да се опече и цяла съдина.

По тези причини се замислих какъв трябва да е огънят, за да пека в него глинени съдове. Нямах представа от жижниците, които използват грънчарите за печене или гледжосване (макар че имах олово, което ставаше за глеч), но все пак сложих накуп върху дебел пласт жар три по-големи гърнета и още два-три по-малки съда, а наоколо натрупах цепеници. Поддържах огъня, като слагах нови дърва отстрани, и отгоре, докато съдовете вътре не се нажежиха до червено, и то без да се напукат. Щом видях, че са се зачервили, оставих ги да престоят в огъня още пет-шест часа, но тогава една от съдините, която също не се бе напукала, направо се размекна и потече, защото силната температура стопи смесения с глината пясък и щеше да го превърне в течено стъкло, ако горещината

продължеше. Затова постепенно намалих огъня, докато червенината на съедините започна да избледнява, след което ги следих цяла нощ – огънят не биваше да угасва прекалено бързо. На сутринта разполагах с три, макар и грозновати, но много здрави гърнета и още две съдини, които се бяха опекли от добре по-добре, а едната дори се бе гледжосала от разтопилия се пясък.

След този опит няма нужда да казвам, че повече не страдах от липса на каквито и да е пръстени съдове, но ще си призная, че по отношение на външния вид те бяха доста първобитни, както може да се предполага, защото ги правех така, както децата правят кюфтета от кал, или някоя домакиня, която въобще не се е учила да меси тесто, прави сладки.

Не е имало радост по-голяма от моята, когато успях да направя нещо толкова дребно по същество, а именно пръстени съдове, които издържат на огън. Нямах търпение и едва ги дочаках да изстинат, преди отново да запаля огъня, да сложа върху него един от съдовете, пълен с вода, и да си сваря месо, което се получи превъзходно.

От парче козе месо сготвих доста хубава супа, макар че, ако разполагах с овесено брашно и с някои други неща, щеше да стане още по-хубава.

Следващата ми грижа беше да си направя каменна чутура, в която да чукам и стривам зърното. За мелница и дума не можеше да става, защото нямаше начин да постигна подобно изкуство и съвършенство с две голи ръце. Много се затрудних, докато удовлетвори и тази своя нужда, защото и за каменоделство ме биваше не повече, отколкото за всичките други занаяти на света, пък и нямаш никакви сечива, с които да работя. Дни наред търсих достатъчно голям камък, за да го издълбая отвътре и да ми служи за чутура, но напразно. Наоколо имаше само цели скали, от които не можех да отсека или отчупя нито къс. Скалите на острова не бяха достатъчно твърди, защото всъщност представляваха ронлив пясъчник, който не би издържал тежестта на едно здраво чукало, пък и стритото в такъв съд зърно щеше да се смеси с пясък. Така че след като изгубих доста време в търсенето на подходящ камък, аз се отказах и реших да търся дебел пън от твърдо дърво, какъвто намерих много по-лесно. Спрях се на един пън, който едва имах сила да помръдна. Огладих го и го заоблих отвън с топора и брадвичката и след това с помощта на огъня и с безкрайно много усилия го издълбах отвътре така, както индианците в Бразилия правят своите едноръвки. След това изработих голямо, тежко чукало, сиреч бяло, от така нареченото желязно дърво. Оставих чутурата и чукалото да чакат прибирането на следващата реколта,

когато сякаш да чукам, или по-скоро да стрия зърното на брашно, за да си меся хляб.

Следващото ми затруднение беше да измайсторя решето, тоест сито, за да пресявам брашното и да отделям триците и люспите – в противен случай не виждах как сякаш да си правя хляб. Оказа се, че това е твърде трудна работа, колкото и да я мислех. Сигурно беше, че не разполагам с нищо от необходимото, за да изработя сито – нито с тънка канава, нито с някаква рядка тъкан, през която да пресявам брашното. Ето че ми се налагаше да прекъсна работата си кой знае за колко месеца, понеже наистина не знаех какво да сторя. Нямах никакво платно освен разни останали парцали; имах кози косми, но не знаех по кой начин да ги сплета в мрежа, а дори и да знаех, не разполагам с куки за тази цел. Единственото, с което открих, че мога да си помогна, беше когато най-подир си спомних, че сред дрехите на моряците, които бях пренесъл от кораба, имаше шалчета от батиста или от муселин. Използвах парчета от тях и направих три сита – бяха малки, но вършеха добра работа. Те ми служиха няколко години, а как се оправях по-късно, ще разкажа като му дойде времето.

Следващото, за което трябваше да помисля, беше изпичането на хляба, а също така и как щеше да втасва тестото, когато смелех събраното зърно. Първо, не разполагам с квас, но се примирих, защото в това отношение нямаше какво да се направи; също така много се измъчвах от липсата на пещ. Най-подир реших и този въпрос с един опит, а именно: измайсторих няколко пръстени съда, много разлати, с диаметър около две стъпки, но дълбоки не повече от девет инча. Изпекох ги както останалите и ги извадих от огъня. Когато исках да опека хляб, запалвах голям огън в огнището, което бях застлал със собственоръчно изработени и опечени от мене квадратни плочи. Впрочем пресилено е да ги наричам квадратни.

Когато почти всички дърва изгоряха и се превърнаха в живи въгленни, сиреч в жар, аз ги наместих върху плочите така, че да ги покрият изцяло и ги оставих, докато нажежат докрай огнището. После ги насметох встрани, наредих на тяхно място хляба и като го захлуших с една от пръстените съдини, насипах въглените наоколо и отгоре, за да поддържат температурата. Това бе начинът, по който печех ечемичения си хляб не по-зле, отколкото в най-добрата пещ на света, а не след дълго се превърнах в изкусен майстор-пекар, защото на няколко пъти си правих оризови питки и пудинг. Всъщност това не беше пудинг, защото нямаше какво да използвам за плънка – разполагам само с козе и птиче месо.

Не е чудно, че в тези занимания премина по-голямата част от третата ми година на острова, но трябва да добавя, че междуременно прибрах новата реколта и се занимавах със стопанството си – ожънах нивата, когато зърното узря, и се постарях да го пренеса без загуби у дома. Насипах го в големите кошове, докато ми остане време да го очистя, защото не можех да го очукам направо на земята, нито пък имаше с какво да свърша тази работа.

Сега запасите ми от зърно наистина се увеличиха и ми се искаше да си направя по-големи хамбари. Трябваше ми място, където да прибирам реколтата, защото нивата роди много и имах към двацет бушела ечемик и не по-малко или дори повече ориз. При това положение реших да сложа край на пестеливостта, защото от доста време карах без хляб. Така че реших да пресметна какво количество ми е необходимо за цяла година и да сея веднъж годишно.

Стигнах до заключението, че четирийсет бушела ечемик и ориз са повече, отколкото мога да употребя за една година, затова реших всеки път да засявам толкова, колкото бях засял предишната година, като се надявах, че това количество напълно ще ми стига за хляб и за други работи.

XIV глава

Робинзон обмисля бягство от острова. Строи кану, провал на неговия подход и изоставяне на начинанието. Той си прави ново облекло.

През цялото време, докато се случваха тези неща, можете да не се съмнявате, че мислите ми често се връщаха към сушата, която бях забелязал от другата част на острова – все пак тайно мечтаех да попадна на онзи бряг, защото си представях, че е част от континента, а ако местността бе безлюдна, сигурно щях да намеря начин, по който да се придвижа по-нататък и най-подир да открия пътя към избавлението.

При все това не си правех никакви илюзии за опасностите в едно такова положение – можех да попадна в ръцете на диваци, и то такива, каквито основателно смятах за по-страшни от лъвовете и тигрите в Африка. Ако ме пленяха, вероятността да остана жив пред това да ме убият или изядат беше едно на хиляда, защото бях чувал, че карибският бряг е населен с канибали, сиреч людоеди, а географската ширина, на която се намирах, свидетелстваше, че не съм много далече от тези места. Да предположим, че не бяха канибали – въпреки това можеха да ме убият, както са постъпвали с множество европейци, попаднали в ръцете им, дори ако са били по десетина-двайсет души; още повече че аз почти или никак нямаше да мога да им се съпротивявам. Да си призная, всички тези неща, върху които трябваше да размисля добре, ми дойдоха наум едва по-късно, а в началото не изпитвах никакво безпокойство и съзнаването ми беше заето единствено от мисълта да стигна до онзи бряг.

Как ми се искаше при мене да е слугата ми Ксури и да разполагам с дългата лодка с тригълното платно, с която бях преплавал повече от хиляда мили покрай африканския бряг! Но напразно. Тогава реших да отида и да разгледам корабната лодка, която, вече споменах, бе изхвърлена от бурята далече нагоре по брега още по време на корабкрушението. Намираше се горе-долу на същото място като преди, но имаше разлика: под напора на вълните и ветровете почти се бе преобърнала, захлупена върху висок насип от слегнат крайбрежен пясък, а наоколо ѝ вече нямаше вода.

Ако бях майстор и можех да я поправа, щях да я пусна на вода и

лодката би устояла. Лесно можех да се завърна с нея в Бразилия, но не съумях да предвидя, че бих успял да я обърна толкова, колкото да преобърна и самия остров. Все пак отидох в гората, нарязвах клони, за да ги подпъхна, да я плъзна по тях и да я изместя, и ги пренесох при лодката, твърдо решен да видя какво мога да направя, като си казах, че само да успея да я изправа, после все някак ще изкърпя счупените места, и лодката ще стане хубава, че веднага ще мога да тръгна по море с нея.

Наистина хвърлих всичките си сили в това безплодно начинание, което ми отне, струва ми се, три-четири седмици. Накрая, като разбрах, че не съм в състояние да повдигна лодката, започнах да дълбая пясъка под нея, за да я подкопая и да я прекатурия; подлагах парчета дърво, с които да я подпирам и да я насочвам, та да се преобърне накъдето трябва.

Свърших и това, но отново не можех нито да я помръдна, нито да се пъхна под нея, а още по-малко – да я придвижа към морето. Бях принуден да се откажа. Но макар да бях изгубил надеждата да се сдобия с лодка, вместо да се намали, желанието ми да се добера до континента стана още по-силно, въпреки че изглеждаше невъзможно да се осъществи.

Накрая всичко това ме наведе на мисълта да потърся начин, по който да си направя кану, сиреч пирога, като лодките от стволите на големи дървета, каквито правят туземците по тези места, без дори да използват сечива, а бих казал, и без ръчна обработка. Това ми се видя не само възможно, но и лесно; мисълта, че ще се заема с направата на еднодръвка, извънредно много ми допадна, особено след като за разлика от негрите или индианците разполагах с много повече материал за нея. Не се съобразих обаче ни най-малко с по-особените затруднения, произтичащи от положението, в което се намирах, за разлика от индианците, а именно, че след като я направех, нямаше кой да ми помогне да я преместя до водата – едно много по-голямо препятствие, чието превъзможване изискваше далеч повече усилия, отколкото полагаха индианците вследствие липсата на сечива. Какво щях да правя, след като избира в гората някое високо дърво, отсека го подир много суетня, после успея да го окастрия и огладя отвън със сечивата си и да му придам подходяща форма, сетне издълбая или прогоря вътрешността, за да стане истинска лодка, а накрая излезеше, че трябва да я оставя където съм намерил дървото, защото няма да бъда в състояние да пусна лодката на вода?

Човек би си рекъл, че не е възможно, докато правех лодката, да не ми е дошло наум в какво положение се намирам, и веднага ми е хрумнало, че ще трябва да я отнеса до морето, но съзнанието ми дотолкова бе

заето от мисълта как ще преплавам до онзи бряг, че дори за миг не разсъдих по кой начин ще я спусна в морето. По същество беше много по-лесно да я направлявам, за да преплава четиридесет мили, отколкото да прекося с нея осемдесет разтега по сушата от мястото, където се намираще, до водата, за да отплавам.

Залових се да правя тази лодка като най-големия глупец на света, който не забелязва нищо около себе си. Замисълът ми допадна, макар че не бях преценил дали мога да го осъществя; често се сещах колко трудно ще ми бъде да пусна лодката на вода, но си забраних да си задавам въпроси, като сам си отговорих по следния глупав начин: „Нека първо я направя, пък свърша ли, сигурно е, че все ще се намери как да я преместя.“

Подходът ми беше твърде нелеп, но бях подлудял по тази приумица, затова се залових за работа. Отсякох един кедр и доста се питах дали Соломон е имал такъв кедр за построяването на Господния дом в Йерусалим. В най-ниската си част, близо до дънера, стволът бе с диаметър пет стъпки и десет педи, дълг бе дващест и две стъпки, а диаметърът в горния му край беше четири стъпки и единайсет педи, след което поизтъняваше, а после се разклоняваше. Само с цената на огромни усилия успях да го поваля – цели дващест дни сякох и кълцах ствола в дебелината му част; още четиринайсет дни ми отидоха, за да отрежа клоните и кичестата корона – отсякох ги и ги окастрих с топора и брадвичката, което беше извънредно мъчно. След това цял месец си играх да придавам форма на дървото – огладих го равномерно, да заприлича поне малко на дъното на лодка, та да плава, без да се накланя, както му е редът. Още почти три месеца ми отидоха, за да очистя вътрешната част и да я докарам съвсем като на лодка. Справих се всъщност без огън, само с чукче и длето, и благодарение на усиления ми труд накрая се получи много красива пирога, достатъчно голяма, за да побере дващест и шест души и следователно достатъчно голяма, за да се натоваря на нея заедно с всичката си покъщнина.

Когато приключих цялата работа, бях извънредно доволен от постигнатото. Вярно, лодката бе по-голяма от всяка еднодръвка, от всяко кану или пирога, които бях виждал досега. Можете да сте сигурни, че ми струваше твърде много изнурителни часове, но сега оставаше само да я спусна на пода и ако бях успял да го сторя, няма съмнение, че щях да потегля на най-безумното и невероятно пътешествие, което е било предприемано някога.

Ала всичките ми опити да пренеса лодката до водата се провалиха,

макар че също ми струваха безкрайни усилия. Брегът бе на около сто ярда, не повече. Първото затруднение беше, че до потока се стигаше по нанагорнище. Така че за да премахна това препятствие, реших да прокопая наклон в земята. Залових се за работа и страшно много се измъчих, но кой ти гледа мъките, ако вижда своето бъдещо избавление? Когато се справих и с тази трудност, нещата си останаха същите; колкото бях успял да помръдна корабната лодка, толкова помръднах и кануто.

Тогава измерих разстоянието и реших да прокопая улей, сиреч канал, за да стигне водата до кануто, след като се разбра, че кануто няма да стигне до водата. Плух си на ръцете, но когато понавлязох в работата и изчислих колко трябва да е дълбок каналът, колко да е широк и как да изхвърлям изкопаната пръст, установих, че понеже разполагам само с двете си ръце, щяха да изминат десет-дванайсет години, докато приключача, защото брегът беше висок и в горната част трябваше да копая на дълбочина поне двамайсет стъпки. Така че най-подир с голямо нежелание се отказах и от този опит.

Това дълбоко ме опечали, защото вече разбрах, макар и твърде късно, колко е глупаво да започнеш една работа преди да пресметнеш какво ще ти струва и преди да прецениш правилно дали силите ти ще стигнат, за да я довършиш докрай.

Посред тези занимания изтече и четвъртата година от пребиваването ми на острова, и аз отбелязах паметната дата все така набожно и смирено, както преди, защото с постоянство в изучаването и прилагането на Божието слово и благодарение на Божието милосърдие очите ми се отвориха за много работи, които дотогава не знаех. Получих различна представа за нещата; започнах да гледам на света като на нещо далечно, с което нямам допирни точки, от което не очаквам нищо и към което не отправям никакви желания. С една дума, светът наистина ми беше чужд и не изглеждаше, че някога може да бъде другояче. Затова ми се виждаше като нещо, останало в миналото: място, където бях живял, но от където бях излязъл. Можех да кажа, както е казал патриархът Авраам на богаташа: „*Между нас и вас е утвърдена голяма бездна.*“²¹

На първо място, тук бях отстранен от цялата греховност на света. Не страдах нито от *изкушения на плътта*, нито от *съблазън за очите*, нито от *прекомерна гордост*. Не ламтях за нищо, защото сега притежавах всичко, на което бях в състояние да се радвам: бях господар на имението си; ако исках, можех да се нарека крал или император на тази

21. Новия завет, Евангелие от Лука, гл. 16, 22–26. – Б.пр.

страна, която бе станала мое владение. Нямах съперници, никой не заплашваше да ме измести или да раздели с мене върховната власт и управлението. Можех да добия зърно, с което да се натовари кораб, но нямаше какво да го правя, затова отглеждах не повече, отколкото ми трябваше в случая. Разполагах с достатъчно морски костенурки, но имах нужда само от една, и то от време на време. Разполагах с достатъчно дървен материал, за да построя цяла флотилия. Имах достатъчно грозде, за да го правя на вино или на стафиди, с които можех да натоваря корабите си, когато ги построя.

Ценно за мене обаче беше само това, което можех да използвам. Разполагах с достатъчно храна, за да задоволявам нуждите си, така че имаше ли някакво значение за мене изобилието? Ако убиех повече дивеч, отколкото ми трябваше за храна, излишъкът щеше да бъде изяден от кучето или от дивите зверове. Ако засеях повече зърно, отколкото можех да използвам, излишъкът щеше да се похаби. Дърветата, които бях отсякъл, гниеа по земята. Нямаше за какво друго да ги използвам освен за гориво, и то само за да готвя храната си.

С една дума, когато размислих трезво върху естеството на човешките съдбини, те ми се сториха доказателство, че всички добри неща на този свят са добри само тогава, когато можем да ги използваме, и че онова, което трупаме, вместо да оставим другиму, всъщност ни носи радост само дотолкова, доколкото можем да го използваме, не повече. И най-алчният, най-страстният скъперник на света би излекувал своя порок, ако попаднеше в моето положение, защото аз притежавах безкрайно много неща, с които не знаех какво да правя. Място за желаниа нямах, освен за дреболии, които ми липсваха, но те бяха незначителни, макар че за мене биха били от голяма полза. Както вече споменах, имах куп пари – и злато, и сребро, на стойност около трийсет и шест фунта. Уви! Те лежаха захвърлени като непотребни, жалки боклуци – нямаше за какво да ми послужат и често си мислех, че бих дал цяла шепа от тях за десетина лули или за ръчна мелница, с която да меля зърното; нещо повече, бих дал всичките пари, за да си поръчам от Англия семена от ряпа и моркови, които струват половин шилинг, или шепа грах и боб и шише мастило. А сега нямах никаква изгода от тях, никаква облага – лежаха в едно сандъче и плесенясваха от влагата в пещерата през дъждовния период. Ако сандъчето бе пълно с диаманти, нещата нямаше да се променят – парите бяха без всякакво значение или стойност за мене, след като не можех да ги използвам.

Вече бях облекчил съществено живота си в сравнение с началото и

изпитвах това облекчение и духом, и тялом. Често сядах да се храня, преизпълнен с благодарност, и се удивлявах как ръката на Божието провидение ми е приготвила трапеза в пустинята. Научих се да обръщам повече внимание на добрите страни в моето положение, отколкото на лошите, и да се вълнувам по-скоро от радостите, отколкото от лишенията. Това ми носеше понякога такова вътрешно умиротворение, което не може да се опише. Отбелязвам всичко тук, за да се замислят недоволните, които не могат да се радват спокойно на онова, което им дава Господ, защото виждат нещо, което не им е дал, и ламтят за него. Струваше ми се, че цялото недоволство, че не притежаваме достатъчно, произтича от това, че не сме благодарни за вече полученото.

Още едно размишление ми беше от голяма полза и без съмнение така би станало с всеки, изпаднал в подобна беда, а именно, че сравнявах сегашното си положение с онова, което първоначално предполагах да стане; по-точно с онова, което положително щеше да стане, ако милосърдното Божие провидение не бе сторило чудо, за да отреди на кораба да бъде изхвърлен близо до този бряг, откъдето не само че можах да стигна до кораба, но и за моя радост и утеха успях да пренеса това, което намерих на него: в противен случай нямаше да разполагам със сечива за работа, с оръжие за защита или с барут и сачми, за да ловувам.

Часове наред – не, бих казал, дни наред прекарвах, като си представях в най-живи краски как щях да се оправям, ако не бях успял да взема нищо от кораба: как тогава нямаше да се сдобивам с никаква храна, освен с риба и костенурки, а понеже мина много време, преди да ги открия, дотогава щях да умира от глад, а и да оцелеех, щях да живея като дивак; дори ако успеех да убия с хитрост някоя коза или птица, тогава пък нямаше да мога да я одера или очистя, да отделя месото от кожата и вътрешностите или да я нарежа на парчета, а щях да я късам и дърпам със зъби и нокти като див звяр.

Тези размишления ме накараха да почувствам много осезателно добротата на провидението и да бъда много благодарен за сегашното си положение с всичките му трудности и злочестини. Не мога да се въздържа и да не посоча тъкмо този пример, за да се породи размисъл у онези, които са склонни, изпаднали в беда, да казват: „Няма равно на моето нещастие!“ Нека си представят в колко по-лошо положение се намират някои други хора и че със самите тях можеше да се случи същото, ако им го отредеше провидението.

И още едно размишление ми помогна да утеша с надежди душата си, а именно, когато сравнявах сегашното си положение с онова, което

заслужавах и което следователно имах причини да очаквам от ръката на провидението. Бях водил ужасен живот в съвършено неведение и без всякакъв страх от Бога. Бях получил правилни наставления от своите родители, които още от ранните ми години се бяха постарали да ме възпитат в духа на едно религиозно благоговение към Бога, да ми внушат чувство за дълг, в съответствие с естеството и целите на моето съществуване. Уви! Отрано избрах моряшката участ, най-малко богобоязливата измежду всички участы, макар че Бог непрекъснато изпраща на моряците страшни премеждия; та така, след като отрано избрах моряшката участ и попаднах сред моряци, изгубих и малкото преклонение, което имах пред Бога, подпомогнат от насмешките на моите другари, презиращи опасностите и заплахата на смъртта, и по този начин постепенно привикнах с това, защото дълго време ми липсваше всякаква възможност да разговарям с хора, различни от мене или да чувам думи, които са пристойни или имат подобен смисъл.

До такава степен бях лишен от добродетели и ни най-малко не създавах какво представлявам или в какво се превръщам, че дори ако се радвах на невероятни избавления, както при бягството ми от Сале, когато ме прибра португалският капитан, та се заселих и замогнах в Бразилия, когато получих стоките от Англия, и така нататък, дори тогава не благодарих на Бога нито гласно, нито наум; и в най-голямата беда да изпаднех, изобщо не ми хрумваше да отправя към Него молитва или поне да кажа „Дано Бог ме пожали“. Не и не, изричах Божието име само в сквернословни ругатни.

Както вече споменах, месеци наред душата ми се измъчваше от ужасни терзания заради моята греховност и коравосърдечие в миналото, но когато се сепнах и осъзнах колко пъти, откакто бях попаднал на острова, провидението беше проявявало добронамереност към мене, а великодушният Бог ме бе наказал по-малко, отколкото заслужавах пороците ми, при това без да ми отрежда лишения, аз много се обнадеждих, че покаянието ми е било прието и че и занапред Бог ще ме дарява с милосърдие.

Обзет от тези размисли, аз не само стигнах до убеждението, че съм попаднал в такива обстоятелства по Божия воля, но и изпитах искрена благодарност за положението си. И наистина, бях останал жив и нямаше от какво да се оплаквам, след като виждах, че не съм наказан както се полага за греховете си; радвах се на голямо милосърдие, което нямаше причини да очаквам тук, и вместо да окайвам съдбата си, занапред трябваше да ликувам и всекидневно да благодаря за хляба си насущни, който

можеше да се дължи само на сонм чудеса. Не можех да мисля другояче, освен че се е сторило чудо, не по-малко, отколкото когато враните са донасяли хляб и месо на Илия²²: че всъщност това е една дълга поредица от чудеса и че едва ли бих могъл да посоча друго място в необитаемата част на света, където бих попаднал при подобри условия – място, където, от една страна, нямаше човешко общество и това ме правеше злочест, но също така нямаше и кръвожадни зверове, нито свирепи вълци или тигри, които да застрашават живота ми, нито пък ядовити и отровни твари, които да ми навредят, ако ги използвам за храна, както нямаше и диваци, за да ме убият и изядат.

С една дума, ако в известен смисъл животът ми можеше да се нарече злочест, то в друг смисъл той бе обсипан с милосърдие. Нищо не ми липсваше, за да се чувствам удобно, само дето трябваше да осъзная колко добър е Бог и как се грижи за мене, изпадналия в беда, така че това да е всекидневната ми утеха. И след като наистина прецених справедливо, че нещата вървят на оправяне, аз се съвзех и престанах да скърбя.

Вече се намирах на острова толкова дълго време, че бях използвал напълно или изразходвал почти докрай много от нещата, които бях пренесъл на брега, за да си помогна.

Както казах, от известно време вече няхах излишък от мастило и малкото, с което разполагах, все разреждах и разреждах с вода, докато стана толкова бледо, че почти не оставяше черни следи по хартията. Преди съвсем да се свърши, използвах го, за да записвам тези дни от месеца, в които ми се случваше нещо забележително. И когато най-напред преценявах какво е било, спомням си, че някои странни съвпадения в дните ми направиха впечатление с това, че тогава са ме спохождали различни знамения, и ако бях суеверен по природа, та да отделям фаталните, сиреч съдбовните, измежду тези дни, с основание щях да проявя към тях далеч по-голямо внимание.

Най-напред забелязах, че съм попаднал в плен на войните от Сале точно на годишнината от деня, когато напуснах бащиния си дом и приятелите си и избягах в Хъл, за да стана моряк.

А денят, когато се спасих от корабкрушението край Ярмът, съвпаднаше с деня, когато избягах с лодката от Сале.

На рождения си ден – 30 септември – двайсет и шест години покъсно, когато бях изхвърлен на брега на този остров, останах по чудо жив, така че както греховният, така и самотният ми живот започваха в

22. Стария завет, Трета книга на царете, 17:6. – Б.пр.

един и същи ден.

Съдбата на мастилото бе последвана от хляба, тоест от сухарите, които бях донесъл от кораба. Пестях ги до последно, като повече от година си позволявах само по едно парче на ден, и въпреки това стоях без троха хляб почти цяла година, чак докато добия свое зърно, което само по себе си бе достатъчно голяма причина, за да изпитвам благодарност, защото, както вече отбелязах, семената поникнаха почти по чудодееен начин.

И облеклото ми започна много да се окъсва. Вече от доста време нямах никакви долни дрехи, бяха ми останали само разни ризи, които намерих в моряшките сандъци и грижовно пазех, защото често се случваше единствената дреха, която можех да търпя на себе си, да е ризата; слава Богу, че сред дрехите от кораба имаше почти три дузини ризи. Там имаше и няколко вахтени шинела, но не ги използвах, защото бяха дебели и държаха прекалено топло. Вярно, че при страшно горещия климат нямаше нужда от дрехи, но аз не можех да ходя чисто гол. Макар че и това ми идваше наум, не можех да се примиря с тази мисъл при все че бях съвсем сам.

Причината да не ходя чисто гол е, че когато бях гол понасях още по-трудно жарките лъчи на слънцето, отколкото когато обличах някоя дреха. Често ми излизаха мехури по кожата от самата топлина, докато щом обличах риза, усещах някакво раздвижване на въздуха върху тялото си и ми ставаше двойно по-прохладно, отколкото без риза. Също така изобщо не можах да свикна да издържам на жаркото слънце без шапка; палещите лъчи се сипят с такава сила по тези места, че скоро човек получава главоболие – всеки път, когато излезех без шапка, слънчевите лъчи се забиваха право в главата ми и ставаше нетърпимо, но сложех ли си шапка, скоро главоболието ми преминаваше.

Предвид това започнах да се замислям как да сложа малкото дрипи, които притежавах, в някакъв ред. Бях износил всичките си жилетки и сега си наумих да опитам дали не бих могъл с подръчни средства да преправя морските шинели, които бях взел, на палта. Залових се да кроя и шия, по-скоро – да съсипвам дрехите, защото произведенията ми бяха твърде жалки. Все пак се премених с две-три нови палта, за които се надявах да ми служат дълго. Що се отнася до панталоните и долните гащи, справих се едва по-късно, а досегашният ми опит бе съвсем плачевен.

Споменах, че запазвах кожата на всички животни, които убивах, исках да кажа, на четириногите. Простирах ги на слънце, опънати върху пръчки, като по този начин някои така се втвърдяваха от сушенето, че

не ги биваше за нищо, но други, изглежда, ставаха съвсем както трябва. Първото, което изработих от такива кожи, беше широкопола шапка с козината навън, за да не пропуска дъжд. Справих се толкова добре, че след това се захех да си уشيا изцяло кожени дрехи, по-точно жилетка и панталони до колената, и двете много свободни, защото целта ми беше да ме пазят най-вече от горещина, а не от студ. Не бива да пропускам да си призная, че бяха зле изработени, защото ако бях лош дърводелец, то бях още по-лош шивач. При все това те много добре ми служеха и в този вид – когато се случеше да изляза навън и да завали, оставах съвсем сух, защото жилетката и шапката бяха ушити с козината навън.

След това отделих много време и сили, за да си направя чадър. Наистина много ми беше нужен чадър и отдавна бях наумил да си направя. Бях гледал как ги правят в Бразилия, където са много необходими за големите горещини, а чувствах, че горещините на острова ни на йота не им отстъпват и дори са по-големи, защото се намирах по-близо до екватора. При това, понеже ми се налагаше често да бъда на открито, един чадър щеше да ми е много необходим както за дъждовете, така и за горещините. Невъобразимо се измъчих с тази работа и едва подир доста време успях да измайсторя някакво подобие; при това, след като вече реших, че съм на прав път, съсипах два-три чадъра, докато излезе такъв, който да отговаря на замисъла ми; накрая обаче горе-долу се получи. Главното затруднение, което срещнах, беше, че чадърите не се съгваха. За разгъването бях успял, но ако не се прибираха надолу и не се съгваха, нямаше да бъдат удобни, защото трябваше непрекъснато да ги нося над главата си; а така не можеше. Както и да е, накрая, казах вече, направих чадър по правилата и го покрих с кожи, и то с козината навън, за да се стича дъждът по него като по наклонен навес; при това чадърът толкова успешно пазеше от слънце, че и в най-големите горещини да излезех, се чувствах по-добре, отколкото преди в най-хладното време, а когато вече не ми трябваше, съгвах го и го носех под мишница.

По този начин си създадох доста удобства и духът ми съвсем се успокои, защото се бях покорил на Божията воля и се бях оставил напълно в ръцете на providението. Така заживях по-хубаво, отколкото ако общувах с хора, и започнех ли да съжалявам, че няма с кого да си говоря, си задавах въпроса дали когато мислено разговарях със себе си и (надявам се, че мога да си позволя да го кажа) дори със самия Бог посредством възклицания, не бях в по-добро положение, отколкото ако имах най-голямото щастие на света – да бъда сред хора.

XV глава

Робинзон подкарва по-малка пирога, с която се опитва да обиколи острова. Опасно положение в морето. Успешно завръщане в заслона.

Не бих казал, че през последвалите пет години ми се случи нещо изключително. Животът ми протичаше по същия начин, бях в същото положение и на същото място като преди. Главното ми занимание беше всяка година да полагам усилия, за да отглеждам ечемик и ориз и да суша грозде, като си правех запаси за не повече от година напред. Та така, освен че вършех това всяка година и всеки ден излизах на лов, вършех още една работа: правех си кану и накрая успях. След като прокопах до лодката канал, широк шест стъпки и дълбок три стъпки, преместих я до потока, отстоящ на около половин миля. Що се отнася до първата ми лодка, онази с огромните размери, бях я направил, без да обмисля предварително, както му е редът, по какъв начин щях да я спусна на вода, и понеже въобще не успях да я пренеса до водата или да прокарам вода до нея, принудих се да я оставя където си беше, за да ми служи за урок и да ми напомня, че следващия път трябва да проявя повече разум. А следващия път, въпреки че трудно намерих подходящо дърво и мястото бе отдалечено от водата на не по-малко от половин миля, както вече споменах, все пак прецених, че най-после има изгледи да успея и упорствах докрай. И макар тази работа да ми отне почти две години, не ми се зловидеше трудът, защото лелеех надеждата най-после да разполагам с лодка, с която да тръгна по море.

Завърших малката си пирога, ала по размери тя съвсем не отговаряше на замисъла, с който бях направил първата лодка – по-точно, за да предприема пътуване до онази *terra firma*²³, до която имаше поне четирийсет мили. Втората лодка беше малка и това помогна да се сложи край на замисъла ми, от който се отказах; но след като вече имах лодка, реших по-нататък да обиколя с нея острова и понеже, както вече писах, бях ходил по суша до отдалечената му страна, след откритията, направени по време на това малко пътешествие, изпитвах силно желание да видя и други части от брега. Тъй като вече разполагах с лодка,

23. Твърда земя (лат.). – Б.пр.

единственото, което ме занимаваше, беше да обиколя с нея острова.

За тази цел, изискваща да свърша всичко без излишни рискове и добре обмислено, направих малка мачта на лодката, а понеже имах голям запас от корабни платна, съших платно от няколко парчета.

Като нагласих мачтата и платното, проверих как плава лодката и останах много доволен. След това сковах малки шкафчета, или по-скоро сандъчета, които поставих в двата ѝ края, за да слагам в тях храна, други необходими неща, барут и т.н., където да се запазват сухи както от дъжда, така и от пръските на вълните; а от вътрешната страна на лодката издълбах продълговата кухня, където да се хваща пушката ми, като окачих отгоре и платно, за да не се мокри от водата.

Закрепих и чадъра си в една дупка като в гнездо на мачта, за да бъде над главата ми и да ме пази наместо навес от горещото слънце. Така подготвен, от време на време предприемах някое пътуване с лодката, но засега не отивах в открито море, нито пък се отдалечавах от малкия поток. Накрая обаче, обзет от нетърпение да огледам малкото си царство от всички страни, се реших да обикалям по-дълго и съответно се запасих с храна, като натоварих две дузини от моите ечемичени хлябове (би трябвало по-скоро да ги наричам питки), както и едно пръстено гърне с пържен ориз (каквото често си приготвях), малка бутилка ром, половин коза, а също така барут и сачми, за да се снабдявам с още месо, и два дебели шинела от онези, които, както вече споменах, бях прибрал от моряшките сандъци – нощем единият щеше да ми служи за постелка, а другият – за завивка.

На шестия ден от месец ноември през шестата година от моето царуване или, ако предпочитате, моето заточение, потеглих на това пътешествие и се оказа, че то ще продължи много повече, отколкото предполагам, защото макар самият остров да не беше твърде голям, когато стигнах до източната му страна, попаднах на дълъг риф, простиращ се на две левги навътре в морето. Отчасти бе подводен, отчасти се показваше над повърхността, а отгатакъ рифа имаше пясъчен насип, който продължаваше половин миля и повече; така че щеше да ми се наложи да се отдалеча много навътре в морето, за да заобиколя този нос.

Щом видях рифа и плитчината, отначало бях готов да се откажа от начинанието си и да се върна обратно, понеже нямах представа колко ще трябва да се отдалечавам в открито море. И тъй като преди всичко се съмнявах, че ще ги заобиколя успешно, хвърлих котва (бях си направил нещо като котва от счупена абордажна кука, която бях пренесъл от кораба).

След като подсигурих лодката, взех пушката, слязох на брега и се изкачих на един хълм, откъдето се вижда носът, и като огледах колко надалече се простира, реших да продължа.

Когато оглеждах морето от върха на хълма, забелязах, че има силно, направо страшно течение в източна посока, което стига точно до носа. Обърнах му твърде голямо внимание, тъй като съзнавах, че ще представлява известна опасност, защото доберях ли се до него, можеше да ме повлече неудържимо в открито море и да не успея да тръгна обратно към острова. Всъщност мисля, че ако не се бях изкачил на хълма, така и щеше да стане, защото от другата страна минаваше същото течение, само че на по-голямо разстояние от острова; при това видях, че край брега има бурни водовъртежи. Не ми оставаше нищо друго, освен като се измъкна от първия поток, веднага да попадна във водовъртежа.

Останах обаче на котва цели два дни, защото на югоизток духаше доста силен вятър и понеже беше съвсем противоположен на споменатото течение, вдигаше високи вълни, които се разбиваха в рифа, така че приближих ли се до брега, заплашваше ме прибойт, а отдалечех ли се много – течението.

Вятърът стихна през нощта на третия ден, морето се успокои и аз потеглих още сутринта. Постъпката ми обаче може да послужи за урок на всички припрени и невежи лоцмани, защото, щом приближих рифа, преди да се отдалеча от брега на разстояние, по-голямо от дължината на лодката ми, попаднах на много дълбоко място, където течението беше като във воденичен яз. Лодката се понесе с такава сила, че едва успявах да я задържа да не се повлече право по талвега; постепенно обаче видях, че все повече и повече се отдалечавам от водовъртежа, който оставаше вляво. Нямах дори полъх на вятъра, за да ме подпомогне, а колкото и да работех с греблата, не постигах нищо, така че започнах да си мисля, че с мене е свършено. Понеже и от двете страни на острова имаше течение, знаех, че след няколко левги те положително ще се слоят, а тогава ще бъда безвъзвратно загубен; пък и не виждах начин да избегна това, така че нямах други изгледи, освен да загина, и то не от удавяне, защото морето бе достатъчно спокойно, а от гладна смърт. Вярно, че на брега бях намерил костенурка – доста едра, едва успях да я повдигна; бях я хвърлил в лодката; имах и голям съд (тоест една от моите пръстени кани), пълен с прясна вода, но нима те щяха да ми стигнат, когато течението ме отнесеше далеч в океана, където без съмнение брегът на континента или на някой остров щеше да бъде най-малко на хиляда левги?

В този миг разбрах, че Божието провидение с лекота може да

превърне и най-злочестото положение, в което се случи да изпаднат човечите, в още по-злочесто. Започна да ми се струва, че моят безлюден, самотен остров е най-приятното място на света и единственото щастие, за което можеше да мечтае сърцето ми, бе да се завърна там. Протягах ръце нататък, обзет от силно вълнение. „О, щастлива пустош – казах аз, – никога вече няма да те видя! – И добавих; – О, клетнико, къде си тръгнал?“ А после взех да се обвинявам за неблагодарния си характер, за това, че бях окайвал самотата си, а какво не бих дал сега да бъде отново на този бряг! Ето как ние забелязваме истинското си положение едва когато видим обратната страна на нещата и се научаваме да ценим радостите само ако ги загубим. Трудно можете да си представите какъв ужас изпитвах в мига, когато бях отнесен почти на две левги от любимия си остров (защото такъв ми изглеждаше той сега) сред безбрежния океан, и върховното ми отчаяние, че кракът ми никога вече няма да стъпи там. При все това се залових за работа, докато останах съвсем без сили и доколкото можех, гледах лодката да държи курс все на север, сиреч по посока на онази страна на течението, където бяха водовъртежите, а по обяд, когато слънцето беше точно над главата ми, ми се стори, че усещам откъм югоизток лек полъх на вятъра върху лицето си. Това ме поразведри, особено когато след около половин час вятърът се усили и се разрази малка буря. По това време страшно се бях отдалечил от острова и ако случайно се бе появило някое облаче или мъглица, с мене щеше да е свършено по още една причина, защото на борда нямаше компас и ако изгубех острова от погледа си, въобще нямаше да се ориентирам как да обърна лодката към брега. Ала денят продължаваше да е ясен, аз се залових да изправя падналата мачта и опънах платното, като насочих лодката доколкото може на север, за да се измъкна от течението.

Още щом вдигнах мачтата, сложих платното и започнах да напредвам, забелязах колко бистра е водата и разбрах, че течението скоро ще смени посоката си, защото там, където то бе силно, водата се размътваше, но когато стана бистра, разбрах, че течението отслабва и след малко зърнах на около половин миля по-нататък на изток скали, върху които се разбиваха вълните. Стана ми ясно, че тези скали отново разделят течението, и докато главният поток се спуска още по-надолу на юг, а скалите остават на североизток, вторият поток се връща назад, отблъснат от скалите и образува силен водовъртеж, който извива отново и се носи стремително на северозапад.

Тези, които знаят какво е да бъдеш помилван, когато примката е вече на шията ти, или да бъдеш спасен тъкмо когато злодеите се канят да

те убият – хората, чийто живот е бил заплашван по такъв начин, могат да си представят колко радостно бях изненадан в този миг и с каква готовност пузнах лодката в потока на водовъртежа, след което опънах платното, а засилилият се вятър весело ме тласна напред и лодката се плъзна по бурно носещия се водовъртеж.

Водовъртежът ме върна около левга назад право към острова, но с допълнително отклонение от около две левги още по-далече на север от предишното течение, затова когато наближих острова, открих, че съм излязъл откъм северния му бряг, сиреч в другия му край, на противоположната страна оттам, откъдето бях тръгнал.

След като плавах малко повече от една левга с помощта на този поток или водовъртеж, открих, че силата му е намаляла и вече не може да ми служи. При това се оказа, че между двете големи течения (отдалечаващото ме на юг от острова и другото, на около левга в северна посока) на пътя към острова водата беше неподвижна и не течеше на никъде, но тъй като все още имаше подходящ бриз, продължих да плавам право към острова, макар че не напредвах толкова бързо, колкото преди.

Към четири часа следобед, когато бях на около левга от острова, видях скалистия нос, който бе станал причина за премеждието ми. Както вече споменах, той се простираше на юг, а течението се отклоняваше още по-нататък и отново образуваше водовъртеж на север, който ми се видя много бурен, но не извиваше съвсем в моята посока, на запад, а течеше почти право на север. Ала тъй като излезе по-силен вятър, аз прекосих водовъртежа, леко се насочих на северозапад и след не повече от час стигнах на около миля от брега, и понеже морето бе спокойно, скоро стъпих на сушата. Щом слязох на брега, паднах на колене и благодарих на Бога за избавлението си, решен да се откажа от всяка мисъл да напусна острова с лодка; и след като се подкрепих с каквото носех, вкарах лодката в скалисто заливче, което бях забелязал под едни дървета, и легнах да спя, крайно изтощен от усилията и умората по време на моето пътешествие.

Сега изпаднах в голямо затруднение – не знаех в коя посока да тръгна, за да се прибера у дома с лодката. Бях се изложил на доста опасности и твърде добре разбирах положението си, за да се опитвам да се върна по обратния път; при това не знаех какво може да ме чака оттатък (имам предвид западната страна), нито пък имах желание отново да изпадам в беда. Затова реших на сутринта да потегля на запад покрай брега и да търся някой поток – сигурно място, където да оставя платнохода си, за да мога да го използвам, когато пак ми потрябва. След като плавах

така около три мили, стигнах до много подходящо и съвсем малко заливче, врязано на около миля навътре в сушата, което се стесняваше, докато стигаше до една рекичка, или поточе, чието устие ми се видя много удобно за пристан на лодката, защото изглеждаше като нарочно направено за нея. Вкарах я там и след като я оставих в пълна безопасност, слязох на брега да се огледам и да видя къде се намирам.

Скоро открих, че съм съвсем малко по-нагоре от мястото, докъдето бях стигнал, когато обикалях пешком крайбрежието; затова взех от лодката само пушката и чадъра си, тъй като беше изключително горещо, и се отправих на поход. Придвижвах се доста леко, особено в сравнение с плаването, което бях предприел, и привечер стигнах до стария си заслон, където заварих всичко както го бях оставил, защото винаги го поддържах в добро състояние, тъй като го смятах, казах вече, за своята лятна къща.

Прехвърлих се през оградата и полегнах на сянка, за да се отморят краката ми, защото бях доста изнурен, след което заспах. Сами отсъдете, ако ви е възможно, колко бях изненадан, когато се събудих от глас, който на няколко пъти ме извика по име: „Робин, Робин, Робин Крузо, къде си, Робин Крузо? Къде си? Къде беше?“

Бях толкова дълбоко заспал, уморен от карането на лодката (или както се казва, от гребането) в първата половина на деня и от пътя през последвалото време, че отначало не се събудих напълно, а се намирах в някаква полудрямка, затова си помислих, че сънувам как някой ми говори. Но гласът продължи да повтаря: „Робин Крузо, Робин Крузо!“, докато не започнах да се събуждам наистина. Отначало страшно се уплаших и направо се вцепених от ужас, но щом отворих очи, видях моя папагал Пол, настанил се отгоре на плета, и веднага се досетих, че тъкмо той ми говори – същите изпълнени с мъка думи бях използвал, за да му приказвам и да го науча да ми отвръща, а той ги бе запомнил до такова съвършенство, че кацаше на пръста ми, почти допираше клюна си до лицето ми и крещеше: „Клети Робин Крузо, къде си? Къде беше? Как попадна тук?“, заедно с други неща, които го бях научил.

При все това, макар да знаех, че говори папагалът и че всъщност няма кой друг да бъде, трябваше ми доста време, докато се успокоя. Най-напред се зачудих как птицата бе дошла тук, а после – че се бе задръжала на това място, без да се отдалечи, но спрях да разсъждавам, понеже се зарадвах, че виждам не друг, а тъкмо верния си Пол. Протегнах ръка и като го повиках по име, дружелюбното създание долетя, кацна на палеца ми както обикновено и продължи да ми говори: „Клети Робин

Крузо! Как попадна тук? Къде беше?“, сякаш ликуваше, че отново ме вижда. Взех го и го отнесох у дома.

Засега се бях наситил на скитането по море и спокойно можех да се въздържа от пътуване дълго време и да размишлявам върху опасността, която ме бе заплашвала. Щеше да е много хубаво, ако можех отново да разполагам с лодката откъм моята страна на острова, но не знаех по какъв начин е най-разумно да я преместя. Що се отнася до източния бряг, край който бях плавал, вече добре знаех, че не бива да тръгвам по този път. Само при мисълта да тръгна повторно сърцето ми направо се свиваше, а кръвта замръзваше в жилите ми. За противоположния бряг пък изобщо не знаех какво представлява, но ако течението го връхлиташе с тази сила, с каквато минаваше покрай източния бряг, щях да се изложя на същата опасност да ме повлече и отнесе далече от острова, както вече ме беше отнесло. При тези мисли престанах да се безпокоя, че лодката ми я няма, макар че я направих след дълги месеци усилен труд и още толкова месеци ми трябваша, за да я пусна на вода.

Близо година запазих същото разположение на духа: както може да се предположи, водех улегнал живот в уединение и понеже приемах съдбата си без всякакви вълнения, и без страх се бях оставил изцяло в ръцете на providението, мисля, че наистина живеех много щастливо по отношение на всичко освен на човешкото общество.

По това време вече бях усвоил всевъзможните занаяти, с които неволята ме принуди да се занимавам, и смятам, че успях при случай да се проявя като много добър дърводелец, особено като се има предвид с колко малко сечива разполагах.

Нещо повече: неочаквано постигнах съвършенство в правенето на пръстени съдове и сполучих да ги изработвам съвсем добре на грънчарско колело, което ме улесняваше, и съдовете ставаха по-хубави – сега бяха заоблени и оформени, а преди имаха отвратителен вид. Струва ми се обаче, че не съм проявявал толкова много славолубие от постигнатото, нито толкова радост от някое откритие, колкото проявих, когато успях да си направя лула. И макар тя да беше много грозна и нескопосна, изпечена до почервяване като всичките ми съдове, глината здраво се бе втвърдила и лулата теглеше добре. Тя ми донесе изключително голяма утеха, защото отдавна бях привикнал да пуша и на пострадалия кораб имаше лули, но отначало не ги взех, понеже не знаех, че на острова расте тютюн, а по-късно, когато отново претърсих трюма, въобще не можах да ги намеря.

Много напреднах и в кошничарството, като оплетох купища

полезни кошници така, както ми подсказваше моята изобретателност, и макар че не бяха много красиви, при все това те ми служеха съвсем успешно за прибиране или пренасяне на разни неща. Да речем, ако убиех коза, можех да я повеса на някое дърво, да я одера и очистя, да я нарежа на парчета и да я пренеса у дома с кошница. Същото беше и като намерих костенурка, можех да я заколя, да извадя яйцата, да си взема два-три къса месо, колкото ми стигаше, и да пренеса всичко това у дома, а останалото да не вземам. Също така имах големи, дълбоки кошове, където слагах зърното. Щом класовете изсъхнеха, олющвах зърното, отделях го от плявата и го изсипвах в големите кошове.

Започнах да забелязвам, че барутът ми значително е намалял, а такава липса няхах възможност да запълня, затова започнах не на шега да се замислям какво щях да правя, когато остана съвсем без барут – по какъв начин въобще щях да се снабдявам с козе месо. Както вече отбелязах, на третата си година на острова бях взел една козичка, бях я опитомил и се надявах да ѝ намеря козел, но както и да се мъчех, все не успявах и козата порасна и остаря. Сърце не ми даваше да я убия и накрая тя умря на преклонна възраст.

XVI глава

Робинзон събира стадо кози. Неговият дневник. Неговите навици и начин на живеене. Повишаване на благоденствието му.

Понеже обитавах острова вече от единайсет години и, както казах, барутът и сачмите ми намаляваха, залових се да изуча изкуството да залагам капани и примки за козите и да видя дали не мога да ги хващам живи; най-много ми се искаше да уловя женска, която скоро ще се окози.

За целта заложих примки по тези места, където ходеха стадата, и смятам, че в тях неведнъж се хващаха животни, но нямях тел, а въжетата, които използвах, не бяха здрави, така че все намирах примките скъсани и примамката – изядена.

Накрая реших да опитам с ями – изкопах няколко дълбоки ями в земята (там, където козите търсеха храна), а вътре сложих капани, също саморъчно направени от мен, към които прикрепих големи тежести. На няколко пъти слагах в ямите класове ечемик и сух ориз, без да залагам капана, и после се уверявах, че козите са влизали, защото примамката беше изядена и се виждаха следи от копита. Накрая една нощ заложих три капана и когато отидох на следващата сутрин, заварих ги здрави – в първия имаше голям стар козел, а във втория – три ярета, едно мъжко и две женски.

Що се отнася до козела, не знаех какво да го правя – толкова беше свиреп, че не смеех да сляза в ямата и да го доближа, сиреч да се опитам да го измъкна жив, както си бях наумил. Можех да го убия, но друго бях намислил и целта ми не беше такава. Затова взех, че го пуснах, а той хукна, явно обезумял от страх; тогава обаче бях забравил нещо, което си припомних по-късно: че от глад и лъвът става кротък като агънце. Ако бях оставил козела три-четири дни без храна, а после му бях занесъл вода, за да пие и малко зърно, щеше да бъде кротък като яретата, защото тези животни са много умни и послушни, когато се отнасяш добре с тях.

Както и да е, пуснах го, тъй като този път не ми хрумна нищо по-добро, а после слязох при трите ярета и ги извадих едно по едно, навързах ги заедно и с известни затруднения успях да ги отведа у дома.

Доста време мина, преди да започнат да се хранят, но като им хвърлих от вкусното зърно, те не се удържаха и постепенно взеха да се укротят. Беше ми ясно, че ако очаквам да си набавям козе месо и когато остана без барут и сачми, единственият начин е да отглеждам кози и да имам нещо като стадо у дома.

Скоро обаче се сетих, че питомните кози не бива да се събират с дивите, иначе непременно ще подивеят, като пораснат, а единственият начин успешно да го предотвратя, бе да ги прибера в нещо като кошара, добре оградена или с жив плет, или с колове, та онези, които са вътре, да не могат да излизат, а онези отвън – да влизат.

Това начинание беше твърде непосилно за двете ми ръце, но аз виждах, че няма друг изход, освен да го предприема и първата ми работа беше да намеря подходящо място, тоест някъде, където има растителност, за да пасат, вода, за да пият, и сянка, за да ги пази от слънцето.

Хората, които имат представа от подобни кошари, ще си кажат, че съм проявил много малко изобретателност в избора на подходящо място за тази цел, след като се спрях на обикновена ливада, тоест савана (така наричат откритите тревни пространства в западните колонии), където имаше две-три изворчета с прясна вода, а в единия край растеше гъста гора. Повтарям, те биха се усмихнали на моите пресмятания, ако научеха, че започнах да ограждам това парче земя по такъв начин, че дължината на живия плет или на наредените колове трябва да имаше най-малко две мили. Но безумието да правя такава ограда далеч не е толкова голямо, защото и десет мили да беше обиколката ѝ, щях да имам време да я довърша. Не прецених обаче, че в тази голяма кошара козите ми ще бъдат толкова диви, колкото и ако разполагаха с целия остров, и че при такова пространство ще трябва да ги преследвам, ако изобщо искам да хвана някоя.

Започнах да глася плета и ми се струва, че вече бях оградил около петдесет ярда, когато това ми дойде наум. Веднага спрях и като начало реших да оградя място с дължина около сто и петдесет ярда и ширина сто ярда, където щяха да се поберат всичките кози, които можех да улова в най-скоро време, а когато стадото ми се увеличише, щях да разширя кошарата.

В това имаше известна предвидливост, затова се залових за работа на драго сърце. Първата кошара ми отне около три месеца, а докато я завърша, държах трите ярета да пасат вързани в най-хубавата част на поляната, като гледах да се приближавам колкото може повече до тях, когато ги храня. Много често им носех ечемичени класове или шепа ориз

и те ядяха от ръката ми, така че като приключих с плета и ги отвързах, те ме следваха по петите и врещяха, за да им дам зърно.

Така постигнах целта си и след около година и половина имах стадо от близо дванайсет кози и ярета, а след още две години животните бяха вече четирийсет и три, без да броим онези, които заклах за ядене. По-късно оградих няколко места, свързани с вратички, където да ги вкарвам и да ги храня, за да мога лесно да ги ловя.

Това обаче не беше всичко, защото сега не само че имах козе месо, когато си поискам, но се сдобих и с мляко – първоначално не бях и помислил за това нещо, но когато се сетих впоследствие, бях приятно изненадан. Започнах до доя козите и понякога получавах един-два галона мляко дневно. И понеже природата, която дава храна на всяко създание, по естествен път му повелява как да постъпи с нея, аз, който никога през живота си не бях доил крава, а още по-малко коза, нито пък бях виждал как се получава млякото или се прави сиренето, след безброй много усилия и безплодни опити най-после успях да направя дори масло и сирене и оттогава нататък те никога не ми липсваха.

Какво милосърдие може да прояви нашият велик Създател към своите творения, дори към онези, на които им се струва, че са напълно изгубени! Как само съумява да облекчи и най-тежките превратности на съдбата и да ни даде основание да го възхваляваме дори за тъмниците и затворите! Каква трапеза бе приготвена за мене тук, в пустинята, където отначало не очаквах нищо освен гладна смърт!

Един стоик би се усмихнал, ако ме видеше как сядам да се храня заедно с малкото си домашно: аз бях височество, господар и владетел на целия остров; имах пълна власт над живота на всичките си поданици – можех да коля и беся, да осъждам и помилвам, и сред поданиците ми нямаше бунтовно настроени.

Само да ме видеше как се хранех като истински крал, при това съвсем сам, заобиколен от слугите си! Единствено на Пол, понеже ми беше любимец, позволявах да разговаря с мене. Кучето ми, вече престаряло и оглупяло, не си бе намерило на острова другар в живота и сега стоеше от дясната ми страна, а двете котки, в единия и в другия край на масата, чакаха да проявя нарочно благоволение, за да получат от ръката ми някоя хапка.

Това обаче бяха други две котки, а не онези, които първоначално донесох от кораба. Корабните котки умряха и аз собственоръчно ги погребях близо до жилището си. Ала едната се беше събрала кой знае с каква твар и сегашните котки бяха единствените, останали от котилото ѝ,

защото другите се разбягаха, подивяха и след време започнаха да ми създават неприятности, тъй като често влизаха в къщата и откъсваха храна. Накрая се принудих да стрелям по тях и убих доста много, след което ме оставиха на мира. Така живеех, заобиколен от внимание и разкош. Може да се каже, че единственото, което ми липсваше, беше човешкото общество, но след още известно време щях и това да имам, и то в повече от необходимото.

Както вече посочих, все ми се искаше да използвам лодката, макар че няхах никакво желание да се излагам на опасности. Затова понякога седях и размишлявах по какъв начин да я докарам до моята страна на острова, а друг път бях направо доволен, че не е тук. И все пак душата ми се измъчваше от странно безпокойство – щеше ми се да отида до онзи нос, където, както вече казах, при последното си пътуване се изкачих на хълма, за да огледам крайбрежието и посоката на онова течение, за да реша какво да направя. Това мое желание се засилваше с всеки изминал ден и накрая реших да тръгна натам пешком, като следвам извивките на брега. Така и направих. В Англия обаче човек с моя вид или би уплашил хората, или би предизвикал голям смях и понеже често се спирах, за да се оглеждам, не можех да се въздържа и се усмихвах при мисълта за едно пътуване през Йоркшир с такава свита и в такива одежди. С удоволствие ще ви опиша след малко как изглеждах.

На главата си имах висока безформена шапка, ушита от козя кожа, с периферия, увиснала отзад – както за да ме пази от слънцето, така и за да пречи на дъжда да ми влиза във врата. По тия места нищо не е повредно от дъжда, намокрил тялото през дрехите.

Бях облечен с палто от козя кожа, чиито поли стигаха до средата на бедрата ми, и със също такива панталони до коленете – измайсторени от кожата на толкова стар козел, че дългите косми висяха от двете страни и достигаха средата на прасците ми. Няхах чорапи и обувки, но си бях ушил и нещо за краката – просто не знам как да го нарека, приличаше на полуботуши, преплащащи се отгоре и вързани отстрани като гамаш; имаше дивашки вид, както между впрочем изглеждаха и всичките ми одежди.

Препасан бях с широк колан от изсушена козя кожа, с кожени върви вместо тока, с нещо като петелки на хълбоците, от които вместо меч и кама висяха трион че и бравичка – от едната и от другата страна. Втори колан, не толкова широк, който също се връзваше, минаваше през дясното ми рамо, а в края му, под лявата ми мишница, висяха две торбички, също от кожа – в едната слагах барута, в другата – сачмите.

На гърба си носех кошница, на рамо – пушка, а над главата си държах огромен, нескопосан, грозен чадър от кози кожи, но в крайна сметка само пушката бе по-необходима от него. Що се отнася до лицето ми, цветът му не ме оприличаваше чак дотам на мулат, колкото можеше да се очаква от човек, който никак не се пази, когато живее на деветдесет градуса от екватора. Бях оставил преди време брадата си да порасне, докато стана дълга към половин лакът, но понеже не ми липсваха ножици и бръснари, бях я намалил много и сега растеше главно над горната ми устна, като я подрязах така, че се получиха големи мохамедански мустаци, каквито бях виждал да си пускат някои турци в Сале – само турците го правеха, не и маврите. Няма да кажа, че мустаците ми бяха достатъчно дълги, за да си закачам на тях шапката, но все пак дължината и формата им бяха чудовищни и в Англия направо биха плашили хората.

Всичко това обаче е маловажно. Що се отнася до фигурата ми, в нея нямаше нищо забележително и затова ще приключа с тази част. В този си вид тръгнах отново на пътешествие, продължило пет-шест дни. Най-напред вървах покрай морския бряг право към мястото, където първоначално хвърлих котва и се изкатерих по скалите. Понеже сега не се мъчех с лодка, стигнах по сушата по-близо до същата височина, на която се бях изкачил тогава, когато оглеждах докъде се простира скалистият риф, който се наложи да заобиколя с лодката, и както вече казах, с учудване бях видял, че морето е гладко и спокойно, няма вълни, повърхността е неподвижна и течението е не по-голямо, отколкото на други места.

Тогава съвсем не успях да разбера как става това, ето защо бях решил да го наблюдавам известно време. Сега обаче установих какво се получава, а именно: приливът, тоест покачването на водата, идва от западна посока и като се слива с водите на някаква голяма река на брега, става причина да се образува течението, а в зависимост от това дали вятърът духа с по-голяма сила от запад или от север, течението се приближава или се отдалечава от брега. След като се въртах из околността до здрачаване, отново се изкачих на скалите и понеже приливът бе започнал, различих ясно, както и преди, течението, само че сега минаваше подалече, на около половин левга от брега, докато в моя случай се спускаше съвсем до брега и повлече лодката, в която бях – нещо, което не би станало в друго време.

Това наблюдение ме убеди, че единственото, което мога да направя, за да заобиколя отново острова с лодка, е да следя приливите и отливите, но когато си наумих да извърша това на дело, такъв ужас връхлетя

душата ми при спомена за опасността, на която се бях изложил, че вече не можех търпеливо да обмислям плана си. Тъкмо обратното: взех решение, което ми носеше по-голяма сигурност, макар че изискваше повече усилия. Щях да си построя, или по-скоро да си направя, нова пиروга, тоест кану, за да използвам една лодка за източната и една – за западната страна на острова.

Трябва да знаете, че плантацията ми на острова бяха, така да се каже, две: едната в подножието на скалата – малкото оградено укрепление със заслона, зад които се намираше пещерата; по това време я бях разширил и разполагах с няколко помещения, свързани едно с друго. В най-голямото и най-сухото от тях, което имаше изход с врата извън укрепителната стена отгатък мястото, където оградата стигаше до скалата, бях сложил купища големи глинени съдове, за които вече споменах, и четиринайсет-петнайсет големи коша, всеки от които побираше по пет-шест бушела, и в тях трупях запасите си, най-вече зърното – или още на класове, или това, което вече бях очистил от плевата.

Що се отнася до оградата, тя бе направена по стария начин – с дълги пръти, тоест колове, които се вкорениха, превърнаха се в дървета и толкова пораснаха и се разклониха за това време, че напълно скриваха мястото от погледа и не си личеше то да е обитавано.

Близко до жилището ми, но малко по-нататък, където бе по-ниско, бяха двете ми нивички, които старателно прекопавах и засявах, и старателно прибирах реколтата, когато му дойде времето, а винаги, щом получех повече зърно, можех да добавя ново парче земя, също толкова подходящо.

Освен това и във второто си имение вече имах сносна плантация. Най-напред направих заслон – така го нарекох – и го поддържах добре, тоест гледах плетът, който го заобикаля, навсякъде да бъде еднакъв, а стълбата винаги да стои от вътрешната страна.

Поддържах дърветата – отначало не по-големи от коловете, те вече бяха много заякнали и се извисяваха, а аз ги подкастриях отгоре, за да растат настрани, стволите им да наедреят, а клоните да се преплетат, за да правят по-хубава сянка, и постигнах своето. В средата на мястото винаги имаше навес, който представляваше парче корабно платно, вързано за колове, побити за тази цел. Никога не се яви нужда да ги поправам или подменям. Под този покрив за легло ми служеше постелка от кожи на убити от мен животни и разни други меки неща, а отгоре метнах взето от кораба одеяло, с каквито застилат койките, както и един голям шинел, с който да се завивам. И винаги, когато се случеше да

отсъствам от главната си квартира, преспивах в своята лятна къща.

Кошарите за добитъка, сиреч за козите, се намираха редом. И понеже невероятно много се бях измъчил, за да ограда открай докрай мястото, все се притеснявах дали плетът е в добро състояние, та козите да не могат да се измъкнат. Успокоих се едва когато с безкрайно прилежание забих нагъсто малки колове от външната стена на оградата – толкова близко един до друг, че по-скоро направих зид, отколкото жив плет. Почти нямаше място, където човек да може да си пхне ръката, а когато коловете пуснаха корени и пораснаха, през следващия дъждовен период се превърнаха в стена, по-здрава и от зид.

Това е свидетелство в моя полза – че не мързелувах и не жалех сили, за да доведе докрай всичко, което ми се виждаше необходимо, та да си създам удобства. Прецених, че ако отглеждам опитомени кози, винаги ще имам под ръка (дори ако пребиваването ми на острова продължи четирийсет години) жив източник на месо, мляко, масло и сирене, а запазването на стадото зависи единствено от това да направя кошарите толкова съвършени, та животните със сигурност да се задържат заедно. И с метода, който използвах, се оказа, че съм постигнал това твърде успешно: когато малките фиданки започнаха да растат, на места ги бях засадил толкова нагъсто, че се наложи да ги поразредя.

На същото място вирееше и гроздето, от което си приготвях запасите от стафиди за зимата. Винаги съумявах да положа много старание и да ги запазя, понеже бяха най-хубавото и най-вкусното нещо от храната ми. Не само че бяха вкусни, бяха и целебни, полезни, засищаха и даваха сили до такава степен, че повече не може.

Тъй като заслонът се намираще на половината път между жилище-то ми и мястото, където бях оставил лодката, обикновено се спирах и преспивах там, преди да продължа. Често ходех до лодката – поддържах и нея, и всичко, необходимо за плаване, в много добър вид. Понякога излизах в морето да се поразвлека, но вече не предприемах опасни пътешествия, отдалечавах се от брега най-много на малко повече от хвърлей камък, понеже страшно се боях да не бъда отвлечен неусетно от течени-ята или ветровете, или да не ми се случи някакво друго преমেждие. Вече обаче стигам до нова картина от моя живот.

XVII глава

Неочаквани тревоги. Поводи за притеснения. Робинзон укрепява своя дом.

Случи се така, че един ден около пладне, когато отивах към лодката, с огромна изненада видях на брега следа от бос човешки крак, отпечата се много ясно върху пясъка. Спрях като поразен от гръм или като човек, съзрял привидение. Ослуствах се, озъртах се, но нито чух, нито видях нещо. Изкачих се на една височина, за да огледам надалече; обиколих нагоре-надолу по брега – все тая, не видях друга следа освен споменатата. Отново отидох да разгледам отпечатъка, да потърся дали няма други наоколо и да проверя дали всичко не е плод на въображението ми, но нямаше място за съмнение, беше точно следа от човешки крак: стъпало с пръсти, пета и така нататък. Не знаех как се е озовало тук, въобще не можех да си го представя, но след като ми хрумваха до безкрай какви ли не мисли, както става с човек, напълно объркан и не на себе си, се прибрах в своята крепост. Както се казва, не усещах земята под нозете си, бях уплашен донемайкъде, обръщах се назад на всеки две-три крачки, стряхах се от всеки храст и всяко дърво и всеки по-отдалечен ствол оприличавах на човек. Не е възможно да бъде описано множеството от различни форми, в които се превръщаше видяното с очите на страха, обладал съзнанието ми; множеството от безумни мисли, които ме връхлитаха всеки миг, и странните, необясними приумици, блуждаещи междуременно в главата ми.

Когато стигнах до моята крепост – струва ми се, че след време така нарекох жилището си, аз се втурнах тичешком вътре, като че ме гонеха. Дали се прекачих през оградата по стълбата, както възнамерявах да направя, или влязох през дупката в скалата, която наричах врата, не си спомням. Не си спомням и на следващата сутрин – бързах към убежището си по-уплашен от подгонен заек или от лисица, тичаща към дупката си в земята.

Тази нощ будувах – колкото по-далече се намирах от причината, породила страха ми, толкова повече се засилваха моите опасения – съвсем противно на очакванията в подобни случаи, когато изплашените създания се чувстват другояче. Моите собствени мисли ме хвърлиха в страшен смут и си представях само мрачни картини, макар че се

намирах далече. Минаваше ми през ума, че сигурно е бил дяволът, и логиката ме подкрепяше в това предположение, защото как би могло нещо друго, приело човешки облик, да се появи там? Къде беше корабът, с който бяха дошли хората? Дали нямаше други следи от човешки крак? Нима бе възможно тук да е попаднал човек? Пък и мисълта, че Сатаната се е явил в човешки облик на място, където не е имало какво друго да прави, освен да остави следа от крака си, при това съвсем безсмислено, тъй като нямаше откъде да е сигурен, че ще я видя, в крайна сметка ме развесели: помислих си, че дяволът можеше да избере безброй други начини, за да ме уплаши, вместо да оставя следа от крака си – тъй като живеех точно на противоположната страна на острова, беше много глупаво да ми дава знак на място, където вероятността да го забележа беше едно на хиляда, при това следата в пясъка щеше да бъде заличена веднага щом излезеше вятър и вдигнеше вълни. Така че всичко изглеждаше съвсем несъстоятелно и не отговаряше на обичайните представи за лукавия.

Имаше множество потвърждения в този смисъл и с тяхна помощ се отървах от страховете, че това е бил дяволът. Не след дълго стигнах до заключението, че вероятно следата е на някое много по-опасно създание, поточно на някой дивак от сушата отсреща – индианците сигурно бяха излезли в морето с лодките си, и отнесени от теченията или от вятъра, духащ в обратна посока, бяха стигнали до острова, слезли на брега, а после отново бяха отплавали, тъй като оставането на този пустинен остров положително би им се понавило не повече, отколкото на мене щеше да се понави срещата с тях.

Докато ме занимаваха такива разсъждения, мислено бях дълбоко благодарен, че съм имал щастието по това време да бъда другаде и че диваците не бяха забелязали лодката ми – иначе щяха да разберат, че на острова има хора и вероятно щяха да започнат да ме търсят. След което обаче въображението ми започна да рисува ужасни картини: те бяха открили лодката и знаеха, че съм тук. А при това положение сигурно щяха да се появят отново, този път многочислени, и щяха да ме изядат. Ако случайно не ме откриеха, непременно щяха да открият ограденото от мене място, да унищожат всичките ми посеви, да отвлекат питомните ми кози и накрая аз щях да умра ако не от друго, то от глад.

И ето че този страх измести цялото ми упование в Бога, изчезна всичкото ми доверие, изградено върху онези прекрасни знамения, които ми бяха засвидетелствали Неговата доброта, сякаш Бог бе сторил чудо, за да попадна на острова, но не беше по силите Му да запази условията, които бе създал за мене благодарение на своята доброта. Укорих се за

лекомислието си – защо засяхах само толкова зърно, колкото да ми стигне до следващата реколта? Ами ако някое бедствие ми попречеше да събера узрялото зърно? Стори ми се, че това е съвсем справедлив укор, затова реших в бъдеще да се запасявам за две-три години напред, така че каквото и да се случи, да не ме заплашва гладна смърт поради липсата на хляб.

Колко странно си играе провидението с човешкия живот! С промяната на обстоятелствата се променят и тайните пружини, които движат нашите чувства. Днес обичаме онова, което утре мразим, днес се стремим към нещо, а утре го отбягваме, днес го желаем, а утре се боим от него, то ни кара дори да треперим от страх! В този миг това нагледно ми беше показано, и то по възможно най-красноречивия начин: та нали единственото ми нещастие беше, че явно няхах достъп до човешко общество, че бях сам, заобиколен от безбрежния океан, откъснат от човечеството и осъден на живот, който наричах немота; нали бях като човек, когото небето не е сметнало достоен да бъде причислен към живите, или да се появява сред останалите Божии създания; тъкмо аз, видял свой събрат, би трябвало да смятам, че съм възкръснал, че небето ме е дарило с най-голямата благословия освен върховната благословия на избавлението; а вместо това треперех от страх да не срещна човек, готов бях да се скрия вдън земя само при вида на сянката или безмълвното появяване на човек, стъпил на този остров.

Такива са превратностите на нашата съдба – впоследствие, когато се бях посъвзел от първоначалната изненада, това ми даде повод за твърде много любопитни размисли; реших, че безкрайно мъдрото и добро провидение ми е предопределило да живея в това положение и че след като не мога да предугадя каква е крайната цел на святата мъдрост, не бива да поставям под съмнение неоспоримото право на Бог да властвува над мене, своето създание, да ме насочва и да се разпорежда със съдбата ми точно както намери за добре; и понеже бях създание, което го е пренебрегвало, Бог също така имаше законното право да ми отсъди такова наказание, каквото намери за нужно; а от мене се искаше да се повинувам и да изтъпявам гнева Му, защото съм съгрешил против Него.

След това разсъдих, че така както Бог бе намерил за нужно да ме накаже и да ми изпрати злочестини, понеже беше не само справедлив, но и всемогъщ, той бе в състояние и да ме избави. Мой дълг беше сяпа да се подчинявам на волята Му, напълно и изцяло; от друга страна, мой дълг беше също и да имам вяра в него, да Му отпращам молитви и всеки

ден смирено да очаквам повели и напътствия от неговото провидение.

Тези мисли ме занимаваха много часове и дни, бих казал дори седмици и месеци наред, и не мога да пропусна да отбележа едно особено последствие от разсъжденията ми върху това събитие, а именно: рано една сутрин, както си лежах в леглото, погълнат от мисли каква опасност ме заплашва, ако се появят диваци, открих, че безпокойството ми много е нараснало. И в този миг в съзнанието ми отново се появиха думите от Светото писание: „*призови ме в ден на напаст, и аз ще те избавя; и ти ще ме прославиш.*“

Това ме разведри и станах от леглото не само успокоен, но и окуражен, с намерението да отправя към Бог гореща молба за избавление. Сторих го, след което взех Библията и когато я отворих, за да почета от нея, първите думи, на които попаднах, бяха: „*Чакай Господа; дерзай и нека се укрепи сърцето ти. Да! Чакай Господа.*“²⁴ Не е възможно да изразя облекчението, което почувствах. В отговор оставих книгата, обзет от благодарност, и поне за момента тъгата ми изчезна.

Посред тези разсъждения, страхове и размисли един ден ми хрумна, че може би всичко е плод на въображението ми, че може аз да съм оставил следата, когато съм слизал от лодката на брега. Това също ме утеши донякъде и започнах да си внушавам, че просто съм се заблудил, че следата не може да не е отпечатък от собствения ми крак, защото след като бях минал оттам, за да стигна до лодката, защо да не бях минал оттам и на връщане? Отново си казах, че по никоя начин не мога да си спомня със сигурност къде съм стъпвал и къде – не; и че щом в крайна сметка следата е моя, значи съм изпаднал в положението на онези глупаци, които са склонни да разказват истории за духове и привидения, а после се плашат от тях повече, отколкото всеки друг.

Започнах да си възвръщам смелостта и да се показвам навън, след като три дни и три нощи не си бях подавал носа от укрепеното убежище и запасите ми попривършиха, защото няхах почти нищо освен малко ечемичени питки и вода. После знаех, че козите трябва да се издоят (обикновено се занимавах с това вечер); животните много страдаха и толкова се бяха измъчили, че някои едва не се поболяха и млякото им почти секна.

И така, повярвал, че това е отпечатък от собствения ми крак, аз се успокоих и престанах да се боя, както би могло да се каже, и от сянката си. Отново започнах да излизам навън и отидох до лятното си имение,

24. Стария завет. Псалми, 27:14. – Б.пр.

за да издоя козите. Ако обаче някой ме видеше с какъв страх вървя по пътя, колко често се обръщам, готов всеки миг да оставя на земята кошницата и да спася кожата си с бягство, той би си помислил, че ме измъчва нечиста съвест или че наскоро съм преживял голяма уплаха – което си беше истина.

Както и да е, два-три дни обикалях така и след като не видях нищо обезпокоително, започнах да ставам по-самоуверен и да смятам, че съм се излъгал, че съм си въобразил всичко това. Не можах обаче напълно да повярвам, че е така, преди да отида на брега, да видя следата и да я сравня с отпечатък от собствения си крак, за да проверя дали само си приличат или съвпадат, и да знам със сигурност, че там съм стъпвал аз. Ала когато стигнах до мястото, веднага ми стана ясно, че – първо – когато оставих лодката, не е било възможно да слеза на брега точно там, и – второ – щом се залових да меря отпечатъка, открих, че в сравнение със собствения ми крак той е много по-малък. Тези две неща дадоха нова храна на въображението ми, в главата ми загъмжаха безброй химери, побиха ме студени тръпки като човек в пристъп на треска и се върнах обратно у дома, напълно убеден, че на брега е стъпвал човек (или човеци) – с една дума, че островът е обитаем и преди да се усетя, могат да ме изненадат; а как можех да се защитя от опасността, нямах представа.

О, какви нелепи решения вземат хората, когато са обладани от страх! Страхът не им позволява да използват онези средства, които им предлага разсъдъкът, за да ги облекчи. Казах си, че първото, което трябва да направя, е да махна оградите и да пусна опитомения добитък отново да подивее в горите, за да не го намерят враговете и да не започнат да посещават често острова с цел да го плячкосват и тям подобни; после чисто и просто да обърна земята на двете си ниви, за да не намерят там никакво зърно и да не продължат да посещават често острова заради него; после – да разруша заслона и навеса, за да не намерят каквито и да е признаци за човешко присъствие и да нямам повод да търсят кой живее там.

Това беше главното в размислите ми през първата нощ, след като се завърнах у дома, докато опасенията, нахлули в главата ми, бяха още пресни, и си представях, както вече казах, безброй химери. Да, страхът от опасността е десет хиляди пъти по-ужасяващ от самата Опасност, която виждаме с очите си, и товарът на притесненията ни тежи много повече от злината, която ни гнети. Още по-лошо беше, че в тази беда аз напразно се надявах да получа облекчение от покорството, което си налагах. Струваше ми се, че съм като Саул, който не само се оплаквал, че

е нападнат от филистимците, но и че е *забравен от бога*²⁵: не се поста-рах да успокоя духа си както следва, като се обърна към Бог в злочести-ната си и се оставя както преди в ръцете на Неговото провидение, за да ме защити и избави. Ако го бях сторил, сигурно с по-леко сърце щях да приема това ново изпитание и да го понеса с по-голяма твърдост.

Поради обърканите си мисли цяла нощ спях на пресекулки, но при-зори се унесох и понеже съзнанието ми се беше измъчило и не ми бяха останали повече сили, заспах здрав сън и се събудих много по-успокоен, отколкото когато и да било преди. Тогава започнах да разсъждавам трезво и след доста вътрешни противоречия стигнах до заключението, че този остров, извънредно приятен, плодороден и, както бях забелязал, не много далече от континента, противно на мислите ми не бе напълно безлюден, макар че на него нямаше обитатели в пълния смисъл на дума-та, сигурно понякога го посещаваха с лодки от другия бряг – или идваха с определена цел, или само когато излезеше насрещен вятър и ги отне-сеше насам.

След като живеех на острова вече от петнайсет години, през което време нямаше и помен от хора, значи ако се бе случвало да попадат тук, те положително бяха бързали да си отидат колкото може по-скоро, ре-шили, че засега няма условия да останат за дълго.

Единствената опасност, която според мене можеше да ме заплашва, беше тъкмо от такива непредвидени и принудителни посещения на заб-лудили се хора от крайбрежието, които са отнесени от течението по вся-ка вероятност против волята си, така че не оставах тук, а гледаха час по-скоро да си тръгнат, като много рядко пренощуваха, за да използват отлива и дневната светлина при завръщането си. Следователно не ми оставаше нищо друго освен да помисля за някое сигурно убежище, къ-дето да се оттегля, ако видя, че на острова се появят диваци.

Тогава започнах горчиво да се разкайвам, че разширих пещерата дотолкова, та да ѝ правя нова врата, която, както казах, беше от външна-та страна на укреплението, там, където оградата стигаше до скалата. И като обмислих всичко по-задълбочено, реших да си направя второ ук-репление, също в полукръг, на такова разстояние от оградата, на какво-то, както вече споменах, бях засадил двоен ред дървета преди дванайсет години. Дърветата бяха толкова нагъсто едно до друго, че трябваше са-мо да вмъкна помежду им по няколко кола, за да ги укрепя и заздравя още повече, поради което завърших бързо новата ограда.

25. Стария завет, Първа книга на царете, 28:5, 6. – Б.пр.

Така че сега разполагах с двойна ограда, която уплътних от външната страна с вършини, стари въжета и всичко, което ми дойде наум, за да стане по-здрава, като оставих седем дупки, големи колкото да си провреш ръката. От вътрешната страна я укрепих така, че дебелината ѝ стана около десет стъпки, като непрекъснато пренасях пръст от пещерата, насипвах я до стената и я утъпквах. През седемте дупки успях да промуша седемте мускета, които, писах вече, бях пренесъл от кораба. Както казах, нагласих ги като оръдия – върху платформи вместо лафети, така че можех да стрелям и със седемте в продължение на две минути. Оградата ми струва много месеци усилен труд, но докато не я укрепих докрай, не се почувствах в безопасност.

Когато приключих тази работа, забих нагъсто в земята отвъд оградата във всички посоки и надалече клони от подобното на върба дърво, което се хващаше, както бях установил, много добре и израстваше на височина. Толкова много клони набучих, че сигурно са били към двайсет хиляди, а между тях и оградата оставих доста място, за да има как да видя враговете, и ако те решат да се промъкнат към външната ограда, да не могат да се скрият сред фиданките.

Така за две години порасна гъст върбалак, а след още пет-шест години на пътя към жилището ми имаше истинска гора от високи дървета, страхотен гъстак, който бе направо непроходим. Никой човек, какъвто и да беше, изобщо не би предположил, че отвъд гората може да се намира нещо, най-малко – човешко жилище. Що се отнася до начина, по който намислих да влизам и да излизам, тъй като не си бях оставил място за минаване, използвах две стълби: едната опирах върху ниска издатина на скалата, а там, където тя свършваше, имаше възможност да се настави втората стълба. Така че вдигнеш ли стълбите, нито един жив човек нямаше как да се спусне долу при мене, без да си напакости, а дори и да се спуснеше, щеше все пак да бъде оттатък външната ограда.

Така взех всички възможни мерки за оцеляване, които може да подскаже човешкото благоразумие; по-нататък ще стане ясно, че те не се оказаха лишени от основание и смисъл, макар че първоначално не предугаждах нищо повече от онова, което ми бе предиктувано от чисто човешкия страх.

Докато вършех всичко това, аз не изоставих напълно другите си занимания. Доста бях угрижен за малкото си стадо, защото не само че си попълвах от него запасите в случай на нужда, не само че получавах достатъчно месо, без да хабя барут и сачми, но и си спестявах умората да ходя на лов за диви кози. Затова ми беше неприятна мисълта, че мога да

изгубя това преимущество и да ми се наложи да развъждам наново козите.

След дълги размишления по този въпрос се спрях на два начина, за да ги запазя: единият беше да открия друго подходящо място, където да изкопая подземна пещера и всяка вечер да вкарвам вътре козите: другият – да оградя две-три малки парчета земя, отдалечени едно от друго и, доколкото е възможно, скрити от погледа, и навсякъде да държа по пет-шест млади животни, така че ако стадото бъде сполетяно от някакво нещастие, да бъде в състояние отново да отглеждам кози, без да губя сили и време. Този план ми се стори най-мъдър, въпреки че изискваше и време, и много труд.

И така, известно време обикалях най-затътената част на острова и попаднах на едно място, което беше толкова уединено, че повече не може да се желае. Представляваше малко и влажно парче земя сред девствени, гъсти гори, където, както отбелязах, едва не се бях заблудил по-реди, когато се опитах да се върна по този път от източната страна на острова. Точно там открих ливада, голяма близо три акра и заобиколена отвсякъде с дървета, които от само себе си образуваха нещо като ограда, така че нямаше нужда от толкова много труд, колкото бях хвърлял на другите места, където плетовете толкова ме измъчиха.

XVIII глава

Предпазни мерки срещу изненади. Робинзон открива, че неговият остров е бил посещаван от канибали.

Веднага се залових да оградя мястото и това ми отне по-малко от месец, след което прибрах моята стока, сиреч стадото (можете да използвате думата, която предпочитате), което вече не беше толкова диво, колкото можеше да се очаква първоначално, в това почти сигурно място, във от опасност. Без да се помайвам, преместих там десет кози и два пръча, след което продължих да догъкмявам оградата, докато не стана здрава като предишната, за която, макар че я бях правил на спокойствие, ми беше отишло значително повече време.

Целият този труд, който хвърлих, беше по причина на опасенията ми вследствие на отпечатъка от човешки крак, който бях виждал, макар че не бях забелязал жива душа да се приближава до острова, вече от две години живеех с тези притеснения, които усложниха всекидневието ми много повече от преди, както лесно може да си представи всеки, който знае какво е човек да се намира под непрекъсната заплаха от страна на някого. С прискърбие трябва да отбележа, че угнетенията ми оказаха голямо влияние и върху религиозната насока в моите мисли, защото изпитвах смъртен ужас, че мога да попадна в ръцете на диваци и людоеди, поради което рядко се намирах в подходящо разположение на духа, за да се обръщам към създателя – поне не с толкова примирение, кротост и покорство в душата, колкото ми се искаше. Молех се на Бога по-скоро като човек с натезало сърце, сполетян от голяма беда и заобиколен от опасности, който всяка нощ очаква да бъде убит и изяден, преди да види утрото. От собствен опит мога да твърдя, че състоянието на спокойствие, благодарност, любов и привързаност е далеч по-подходяща нагласа за молитва, отколкото ужасът и тревогите, и че обладан от страха пред приближаващото нещастие човек е толкова годин да изпълни дълга си с молитви към Бога, колкото и да се покае на смъртния си одър, защото тези притеснения влияят на духа така, както други – на тялото, и няма начин душевната угнетеност да е с по-малко значение от телесната, тя е дори много по-голяма, тъй като молитвите към Бога са дело на ума, а не на тялото.

Но нека продължа нататък. След като по този начин запазих

малкото си добитък, обиколих целия остров, за да търся друго затънтено място, където да скрия още животни. Бях се отдалечил на запад повече, отколкото ми се бе случвало дотогава, и като хвърлих поглед към морето, стори ми се, че някъде в далечината различавам платна на лодка. В моряшките сандъци, които спасих от кораба, бях намерил един-два далекогледа, но не ги носех със себе си, а разстоянието в случая беше толкова голямо, че не знаех какво да си мисля, макар че се взирах, докато вече не можех да напъягам очите си. Дали това бе наистина лодка, или не, нямам представа. Когато обаче слязох от хълма, вече нищо не виждах и магнах с ръка. Ала все пак реших друг път да не тръгвам без далекоглед в джоба.

Спуснах се по склона до края на острова, където наистина не бях стъпвал, и скоро се убедих, че появата на отпечатъка от човешки крак на брега не е толкова странно нещо, колкото си мислех, и че само благодарение на провидението, което ме бе изхвърлило в онази част на острова, където никога не идваха диваци, не бях разбрал веднага, че тук често от всичко друго са се появявали лодки от голямата земя – отдалечили се малко повече в морето, те са спирали на пристан от тази страна на острова; при това, тъй като неведнъж са предприемали враждебни действия със своите канута, победителите са довеждали пленниците си на този бряг и като истински людоеди, в съответствие с ужасните си обичаи, са ги убивали и изяждали. Но за това – по-късно.

Когато се спуснах по склона и стигнах до брега, озовах се в югозападната част на острова и както вече казах, преживях извънредно голям потрес и изумление. Ужасът, който ме завладя, когато видях, че брегът е осеян с черепи и с кости от човешки крайници, е неопишуем; още по-силно впечатление ми направи мястото за огнище, където в земята беше издълбано нещо като кръгла арена, около която отвратителните диваци сигурно се нареждаха, за да се гощават с телата на събратята си.

Толкова бях поразен от тази гледка, че дълго време и през ум не ми мина да се боя, че ме заплашва опасност; всичките ми страхове бяха заглушени от мисълта за безкрайно нечовешката и сатанинска жестокост и от ужаса до какво падение може да стигне човешката природа – макар че често бях чувал подобни истории, сега за пръв път можех да се уверя в тях с очите си. С една дума, погнусен отвърнах лице от тази картина, започна да ми се гади и малко оставаше да изпадна в несвяст, когато природата ми помогна да се освободя от тежестта в стомаха и след като повърнах необикновено бурно, малко ми полекна, но не можех да остана на това място нито миг повече, затова се изкатерих обратно по хълма

с всичката бързина, на която бях способен, и тръгнах към жилището си.

Когато малко се отдалечих от тази част на острова, доста време продължих да съм замаян, а щом се съвзех, от очите ми бликнаха сълзи и с душа, обзета от любов, благодарих на Бога, че ми бе отредил жребия да се появя на белия свят на място, където хората се различават от подобни ужасни същества; благодарих Му също, че макар да бях преценявал сегашното си положение като много окаяно, той многократно бе улеснявал живота ми; най-вече независимо от окаяното си положение бях получил утехата да позная Създателя и да се надявам на благословията Му – щастие, което възмездяваше повече от необходимото всичките злочестини, които бях преживял или щях да преживея.

Изпълнен с това чувство на благодарност, аз се прибрах в своята крепост много по-спокоен от всякога по отношение на заплашващите ме опасности, защото разбрах, че изчадията никога не идваха на острова, за да търсят нещо – вероятно нито търсеха, нито искаха, нито се надяваха да открият каквото и да е тук; без съмнение те често посещаваха гористата му част, но никога не бяха попадали на нещо, което да послужи на целите им. Знаех, че се намирам на острова вече почти осемнайсет години, за което време изобщо не бях виждал следи от човешки крак. Можеше да изкарам още осемнайсет години напълно скрит, както бях сега, стига да не им се покажех; а нямаше изгледи да се случи обратното, тъй като единствената ми работа беше да се крия старателно, както вече правех, освен ако не се появяха същества, подобри от людоедите, на които можех да се представя.

Въпреки това изпитвах такова отвращение към гореспоменатите диви изчадия и към гадния им нечовешки обичай да изяждат ближните си, че продължавах да бъда угрижен и потиснат, затова близо две години се въртях все из моя кръг. Като казвам „моя кръг“, имам предвид трите си плантации: крепостта ми, лятната ми къща, която наричам „заслона“, и кошарата в гората. След тази случка въобще не потърсих повече ново място за козите, защото природата ми до такава степен не можеше да приеме сатанинските изчадия, че се боях от срещата с тях като от среща със самия дявол. През цялото това време не погледнах и лодката си, като по-скоро си наумих да направя още една, защото не бях в състояние и да помисля за нови опити да обиколя острова с лодка, понеже можех да срещна в морето някои от тези твари, а случеше ли се това и попаднеш ли в ръцете им, знаех каква съдба ме очаква.

С течение на времето и благодарение на увереността, че диваците не биха могли да ме открият, безпокойството ми по отношение на тях

започна да отслабва и започнах да живея както някога – без тревоги. Единствената разлика беше, че станах по-предпазлив и повече от преди си отварях очите, да не би да ме съзре някой от тях. Проявявах повече предпазливост, като стрелях с пушката, да не би да имаше диваци на острова, които случайно да чуят изстрела; при това положение много ми беше провървяло, че се бях сдобил с питомни кози и вече нямаше нужда да ходя на лов из горите и да стрелям по дивеч. Ако исках да улова някое животно подир това, правех го все с капани или с примки, както преди, така че в продължение на последвалите две години ми се струва, че не гръмнах нито веднъж с пушката, макар че никога не излизях без нея. Нещо повече, понеже бях взел три пищова от кораба, винаги носех и тях, по-скоро два от тях, затыкнати в кожения ми колан. Лъснах и една от големите саби, взети от кораба, и си направих ремък, на който да я закачам. Като добавите към предишното описание на външния ми вид тези два пищова и сабята, провесена на ремък отстрани, голяма и широка, но без ножница, изглеждах извънредно страшен, когато обикалях из околността.

Както казах, при такова развитие на нещата за известно време (като изключим предпазните мерки, които вземах) аз си възвърнах предишния спокоен и безбурен начин на живот. Всичко това все повече ме убеждаваше, че положението ми далеч не е за окайване, особено като го сравнях с някои други – не, не с някои, а с много други случаи в живота, които можеха да бъдат и мой жребий, ако Бог го бе пожелал. И започнах да си мисля колко малко щяха да роптаят хората, изпаднали в каквото и да е положение, ако винаги се мереха с онези, които са по-зле (поради което щяха да изпитват благодарност), а не с онези, които са по-добре (което подхранва недоволството и оплакванията).

Макар че в сегашното ми положение всъщност ми липсваха малко неща, все пак си мисля, че страховете, които изпитвах от тези диви изчадия и грижите, които положих, за да бъда в безопасност, ми попречиха да проявявам изобретателност и да си създавам удобства. Изоставих един хубав замисъл, който преди време много ме занимаваше: да проверя възможно ли е да направя малц от ечемика, след което да се опитам да си варя пиво. Това хрумване всъщност беше доста несъстоятелно и често се обвинявах, че е глупаво, защото междуременно разбрах, че от нещата необходими за правенето на пиво, ще ми липсват няколко, които е невъзможно да си набавя: най-напред бъчви, в които да го съхранявам, а без тях, както вече отбелязах, не можеше да се мине – въпреки че дни, по-точно седмици, а още по-точно месеци наред се мъчех да измисля

нещо, не постигнах успех. На второ място, няхах хмел, който да добавя, нито квас, за да втаса течността, нито пък меден котел, където да я варя. И въпреки това искрено вярвам, че ако споменатите неща не се бяха намесили (имах предвид страха и ужаса от диваците), щях да се заема с тази работа и може би дори да я завърша, защото рядко се отказвах преди да доведе всичко докрай – стига да си представех нещо, веднага се залавях да го майсторя.

Сега обаче моята изобретателност пое съвсем друга посока: ден и нощ само мислех как бих могъл да погубя някои от онези чудовища по време на кървавото им пиршество и ако е възможно, да спася жертвата, която водеха да погубят тук. Ще са необходими много повече страници, отколкото имам намерение да изпиша в случая, за да изброя всичките кроежи, които ми хрумнаха, или по-скоро за които мислено мечтаех, само за да погубя тези твари, или поне да ги изплаша, та да не посмеят повече да идват тук; ала всичко щеше да е обречено на провал и нямаше да постигне целта си, ако не отидех на място и не го изпълнях лично, а какво можеше да направи сам човек срещу двайсетина-трийсетина диваци, събрани наедно? С техните копия, лъкове и стрели, с които могат да улучват целта толкова точно, колкото аз – с пушката си?

Понякога си представях, че ще изкопая дупка под мястото, където е огнището им, и ще насипя вътре пет-шест фунта барут, та като запалят огъня, барутът да избухне и да вдигне във въздуха всичко наоколо; ала най-вече никак не ми се искаше да изразходвам толкова много барут за тях, тъй като запасите ми не надхвърляха едно буре, пък и не можех да съм сигурен кога точно ще се подпали, за да ги изненада; при това в най-добрия случай най-много, което щеше да стане, беше жаравата да се пръсне в лицата им и да ги изплаши, но не дотам, че да ги накара да не идват повече на острова. Затова се отказах и вместо това реших да се скрия на подходящо място и да направя засада с трите си пушки, всичките с двоен заряд, и да засипя диваците с дъжд от олово в разгара на кървавото им тържество, за да съм сигурен, че с всеки изстрел ще убия двама-трима от тях, а после, нападнех ли ги с трите си пищова и сабята, не изпитвах съмнение, че и двайсет да са, ще се справя с всичките. Няколко седмици мислено се радвах на този план и толкова бях погълнат от него, че често го сънувах и понякога малко оставаше да стрелям по диваците насън.

Дотолкова бях увлечен от въображението си, че в продължение на няколко дни се занимавах с търсенето на удобни за засада места, откъдето, както казах, щях да следя обстановката. Често отивах и досами

брега, с който вече бях посвикнал. Особено след като съзнанието ми беше изпълнено с мисли за отмъщение и си представях, така да се каже, как посичам с окървавената си сабя двайсетина-трийсетина диваци, ужасът, който изпитвах от това място и от свидетелството, че тези изчадия се изяждат взаимно, намаля за сметка на моята злост.

Накрая намерих подходящо Място на склона, откъдето ми се струваше, че спокойно мога да следя появяването на лодките им и откъдето да успея, докато те се приготвят да слязат на брега, да се преместя незабелязано в горския гъсталак, а там възнамерявах да се скрия в достатъчно голямата хралупа на едно дърво. Щях да стоя, да наблюдавам кървавите им дела и да се целя точно в главите им, когато са скупчени толкова близо един до друг, че би било почти невъзможно да не улуча и да не рана трима-четирима още с първия изстрел.

Така че реших да изпълня замисъла си от това място и съответно приготвих два мускета и пушката, с която ходех на лов за птици. Напълних всеки от мускетите с по двайсет едри сачми и с по четири-пет помалки куршума, горе-долу каквито се използват за пищови, а пушката заредих с близо шепа от възможно най-едрите сачми за птици, с които разполагах. Заредих и всеки от пищовите си с по три-четири куршума и свършил всичко това, снабдил се с достатъчно муниции, за да повтора и потрета зареждането, се приготвих да тръгна на своя поход.

След като пристъпих към изпълнение на плана си според замисленото, започнах всяка сутрин да правя обиколка до върха на хълма на три или повече мили от моята крепост, както наричах жилището си, откъдето да гледам дали няма лодки в морето, които да се насочват към острова и да го приближават. В продължение на два-три месеца непрекъснато стоях на вахта, но това тежко задължение започна да ме уморява и винаги се завръщах оттам, без да се е случило каквото и да е – през цялото време не съзрях нищо, не само на брега или наблизо, но и в самия океан, докъдето стигаше взорът или далекогледът ми.

Продължавах всекидневната си обиколка на хълма, откъдето правех наблюдения, поддържах и готовността си да изпълня своя план – непрекъснато бях в такова състояние на духа, че можех да извърша едно толкова жестоко дело като убиването на двайсет или трийсет голи дивака заради престъпление, което изобщо не бе подлежало на обсъждане в мислите ми – просто стигнах дотам, че ужасът, който ме обзе, като научих за противоестествения обичай на хората от тази страна, тутакси разпали ненавистта ми, а те, изглежда, бяха онеправдани от провидението, колкото и всеобхватно да е то, след като нямаха друг наставник освен

собствените си отвратителни и скверни страсти, и като следствие бяха оставени, и то сигурно векове наред, да вършат потресавачи неща и да упражняват такива отблъскващи обичаи, към които биха могли да бъдат подтикнати само от една природа, напълно забравена от Бога и управлявана от сатанинско падение. Сега обаче, когато, както вече казах, безплодните ми излизания започнаха да ми дотягат, защото всяка сутрин напразно вървях толкова дълго и толкова надалече, мнението ми за тези действия също претърпя промяна и аз започнах по-хладнокривно и спокойно да обмислям с какво се каня да се нагърбя, каква власт или притезание имам, та да се превръщам в съдник и палач на тези хора, които аз смятах за престъпници, а небето не беше сметнало за нужно да накаже векове наред – както си личеше, бе ги оставило да бъдат такива, каквито са, и да изпълняват взаимно неговите присъди; в каква степен тези хора вършеха престъпление спрямо мене и какво право имах да вземам участие във враждите им, в които те безразборно се папаха с пролятата си кръв? Често си поставях този въпрос по следния начин: „Откъде мога да знам какво отсъжда Господ точно за този случай? Сигурно е, че тези хора нямат чувството, че вършат престъпление, те не изпитват угризения на съвестта, това не е против убежденията им. Те не знаят, че деянието им е наказуемо и го извършват, без да зачитат Божия съд, така както и ние вършим повечето си грехове. За тях убиването на военнопленник е не по-голямо престъпление, отколкото е за нас убиването на някой вол; те ядат човешка плът както ние говеждо месо.“

След като известно време размишлявах върху това, стигнах до неизбежното заключение, че съм изпаднал в грешка – тези хора не бяха убийци в онзи смисъл, в който ги заклеях с разсъжденията си, така както не са убийци християните, които често лишават от живот пленените в битка, или в много случаи посичат безпощадно цели войски, макар че са хвърлили оръжието и са се признали за победени.

Следващото, което ми хрумна, беше че макар да се отнасяха един към друг толкова жестоко и нечовечно, това ни най-малко не ме засягаше: тези хора не ми навреждаха с нищо. Друг въпрос беше, ако посегнеха на мене или аз сметнех за необходимо да осигуря безопасността си, като ги нападам, но тъй като засега не бях в ръцете им и те всъщност нямаха представа за съществуването ми, значи те не замисляха нищо против мене, затова нямаше да бъде справедливо, ако аз ги нападах. Противоположни на тези оправдания си намираха испанците за зверствата, които вършеха в Америка, където унищожиха милиони туземци, а те, макар че са идолопоклонници и диваци и имат разни кървави и дивашки

обреди в своите обичаи, като например да принасят човешки тела в жертва на своите идоли, все пак в сравнение с испанците са направо невинни. Сега дори самите испанци, както и всички други християнски народи в Европа, говорят за изстребването на туземците с върховна погнуса и отвращение, смятат го за чиста касапница, за кървава и противоестествена проява на жестокост, която не може да бъде оправдана нито от Бог, нито от хората – до такава степен, че дори името „испанец“ бе започнало да всява страх и ужас сред всички човечни или по християнски състрадателни хора, сякаш кралство Испания е било нарочно отредено да създаде човешка раса, на която липсва милосърдие или обикновеното чувство на жал, приемани за белег на великодушие сред мислещите хора.

Тези съображения наистина ме възпряха, и то напълно. Малко по малко започнах да се отказвам от замисъла си и да стигам до заключението, че моето решение да нападна диваците е било погрешна стъпка; че не ми е работа да им се меся, освен ако не ме нападнеха първи, но нали тъкмо това се мъчех по възможност да предотвратя. Ако обаче ме откриеха и ме нападнеха, знаех как да постъпя.

От друга страна – спорех сам със себе си аз, – последното всъщност не беше път към избавление, а към пълно унищожение и гибел, защото, ако не успееш със сигурност да убия не само всички диваци, които слязат на брега по това време, но и които се появят впоследствие, ако дори един успееше да избяга и да съобщи на събратята си какво се е случило, щяха да пристигнат хиляди диваци, за да отмъстят за смъртта на своите другари, и аз положително щях да загина, докато засега нямаше опасност от това.

Като цяло стигнах до заключението, че трябва да се придържам към такива принципи и такъв подход, че по никакъв начин да не се замесвам в подобна история. Единствената ми работа беше на всяка цена да се крия от диваците и да не им оставям никакви следи, по които да се досетят, че на острова има живи същества, искам да кажа, същество с човешки облик.

Вярата ми в Бога се присъедини към тези благоразумни съображения и много бяха начините, по които се убедих, че съвсем не ми е било работа да правя кръвожадни планове за унищожаването на невинни същества, тоест невинни по отношение на мене. Що се отнася до престъпленията, които вършеха едни спрямо други, това нямаше нищо общо с мене, то е присъщо на туземците въобще, и трябваше да ги оставя на Божието милосърдие, защото Бог е отец на всички народи, знае как да

наказва цели народи със справедливо възмездие за общите им престъпления, и съди открито така, както иска, онези, които също открито са престъпили законите Му.²⁶

Всичко това вече ми изглеждаше твърде ясно и нищо не ми носеше по-голяма радост от чувството, че не ми се е наложило да извърша дело, за което вече имах много причини да вярвам, че нямаше да бъде по-малък грях от едно предумишлено убийство. Затова коленичих и смирено благодарих на Бога, който не ми позволи да се изцапам с кръв, и Го молах да ми довери закрилата на своето провидение, та да не попадна в ръцете на диваците или да им вдигна ръка, освен ако не получа по-точна насока от небето да постъпя така в защита на собствения си живот.

26. Стария завет. Книгата на пророк Исая, 2:4. – Б.пр.

XIX глава

Робинзон открива пещера, която може да му служи за защита срещу диваците.

Почти година подир това живях в този дух и бях толкова далече от желанието да ми се отдаде възможност да нападна диваците, че за цялото това време нито веднъж не се изкачих на хълма, за да проверя дали не се виждат лодки и дали диваците са слизали на брега, защото исках да избегна изкушението и да не подновявам замислите си против тях. Единственото, което направих, беше, че преместих лодката си, оставена от другата страна на острова – прехвърлих я на източния бряг и я вкарах в устието на малка река, която открих в подножието на високи скали. Знаех, че поради теченията диваците в никакъв случай нямаше да се осмелят да отидат дотам – поне не с лодки.

Пренесох с лодката всичките ѝ принадлежности, които бях оставил там (макар че не си струваше да го правя): мачтата и платното, изработени от мене, и онова подобие на котва, което всъщност не подходеше да се нарече нито котва, нито абордажна кука, но в случая не можах да направя нещо по-добро. Махнах всичко това оттам, за да не остане никаква следа, по която да открият, че на острова има лодка и човешко обиталище.

Нещо повече – както вече казах, живеях в далеч по-голямо уединение от преди и много рядко напусках килията си освен за обичайните работи: да издоя козите и да се погрижа за малкото стадо в гората, което, понеже се намираще в съвсем друга част на острова, беше в пълна безопасност. Сигурно е, че дивите хора, които понякога се навъртаха около острова, никога не идваха с мисълта да намерят нещо на него и съответно никога не отиваха по-далече от брега. Не се съмнявам, че от както страховете ме бяха направили по-предпазлив, те може би бяха идвали още няколко пъти на острова, но вече изпитвах известен ужас при мисълта в какво положение щях да се окажа, ако случайно бях попаднал на тях или ме бяха открили преди това – когато, гол и въоръжен с една-единствена пушка, която при това често пълнех само с дребни сачми, непрекъснато обикалях из острова и търсех какво може да се намери. Колко ли щях да се изненадам, ако вместо отпечатъка от човешки крак бях видял петнайсет-двайсет дивака и те ме погнаха! Като се има

предвид как бързо тичат, не виждах възможност да им се изплъзна.

Мисълта, че това можеше да се случи, понякога така свиваше сърцето ми и ме потискаше, че доста време не можех да се съвзема – все си представях какво бих направил, и как не само че нямаше да успея да им се съпротивявам, но дори щях дотам да изгубя присъствие на духа, та да не направя и каквото е възможно, или да направя много по-малко от онова, което бях обмислял и подготвял и което бе по силите ми. След като сериозно преценявах тези вероятности, изпадах в дълбоко униние, което понякога дълго не ме напускаше. Накрая обаче реших да превърна всичко това в благодарност към онова провидение, спасило ме от толкова непредвидени опасности и от беди, които по никой начин не бих могъл да избегна сам, тъй като няхах ни най-малка представа, че ме заплашват, нито пък допусках дори за миг, че могат да ме сполетят.

Това възобнови размишленията, които често ме спохождаха по-преди, когато за пръв път усетих милосърдното благоразположение на небесата при опасностите, през които минаваме в живота: как се спасяваме като по чудо, без изобщо да си даваме сметка за това; как, изпаднали в разни затруднения, когато се съмняваме или колебаем накъде да поемем, получаваме таен знак, който сочи насам, след като сме възнамерявали да тръгнем нататък; по-точно, когато нашите предчувствия, наклонности или дори задължения са ни теглели към другия път, сме изпитвали странно внушение, появило се неизвестно откъде и притежаващо неведома власт, което взема връх и ни сочи пътя, а после става ясно, че ако бяхме постъпили, както смятахме за нужно и както са ни съветвали представите ни, щели сме да бъдем съсипани и погубени. Предвид тези и множество подобни разсъждения по-късно аз се придържах към следния закон: винаги, когато усещах в душата си някакви настойчиви внушения да извърша или да не извърша съответно нещо, и да поема този или онзи път, без изключение се подчинявах на тайните указания, макар да не намирах обяснение защо подобни настойчиви внушения завладяват разума ми. Бих могъл да посоча множество примери за успеха, който постигаше едно такова поведение в течение на целия ми живот и особено във втората половина от времето, когато обитавах злочестия остров; много са също така и случаите, когато положително щях да предприема друго, ако гледах със същите очи, с които гледах впоследствие. Ала никога не е късно да проявиш мъдрост, затова не мога да не дам своя съвет на всички разсъдливи хора, чийто живот е съпроводен, подобно на моя, с необичайни прекеждия. А дори ако станалото не е чак толкова необичайно, хората не бива да пренебрегват тайните указания

на провидението, независимо че идват от невидим разум, който няма да обсъждам, тъй като вероятно не би могло да бъде обяснен – положително обаче тези указания са свидетелство за общуването между духовните същности и за тайната връзка между прозрението и заблудата, а такова свидетелство не може да бъде оборено. В останалата част от самотния ми живот на това мрачно място ще имам възможност да посоча някои забележителни примери в този смисъл.

Вярвам, че читателят на тези редове не би сметнал за странно, ако си призная, че моите страхове, непрекъснатите опасности, които ме заплашваха, и безпокойството, което ме бе обзело, сложиха край на всичките замисли да направя бъдещия си живот по-лек и по-удобен. Грижата за моята сигурност ме занимаваше повече, отколкото грижата за прехраната. Вече се боях и гвоздей да забия или да нацепя дърва, да не би шумът, който вдигам, да стигне до чужди уши; по същите причини още повече се боях да стрелям с пушката; но най-вече извънредно много се притеснявах, когато палех огън, да не би димът, който се вижда отдалече денно време, да ме издаде. По тези причини вършех всичко, за което бе нужен огън (правенето на пръстени съдове и лули) на новото си място в гората, а след известно време за неизразима своя радост открих там пещера в земята – природно образувание, чиито проходи стигаха доста дълбоко, и смело мога да кажа, че нито един дивак или който и да е друг не би дръзнал да влезе вътре дори ако видеше входа, освен ако не беше човек като мене, който търси сигурно скривалище.

В пещерата се влизаше откъм подножието на голяма канара, където се озовах според мене съвсем случайно (ако нямах куп основания да приписвам всички подобни неща на провидението), когато отидох да сека дебели клони, за да си правя въглища. Преди да продължа с разказа си, искам да отбележа причините, по които ми се наложи да върша това.

Боях се, както вече споменах, от дима около жилището си, но при все това не можех да не пека хляб, да не варя месо и така нататък, затова се захех и изгорих малко дърва в гората, както бях гледал да правят в Англия – затрупани с торф – докато се овъглиха и се превърнаха в дървени въглища. После угасих огъня и събрах въглищата, за да ги отнеса у дома, където вече можех да върша всичко, за което бе нужен огън, без опасност от дим.

Това обаче стана между другото. А когато сечах дървата, забелязах, че зад един много гъст шубрак, където храстите бяха ниски, има някаква дупка. Любопитно ми беше какво представлява и след като с известен труд се вмъкнах в нея, открих, че по-нататък се разширява, така че един

и дори двама души спокойно можеха да стоят прави. Трябва да призная, че излязох по-бързо, отколкото бях влязъл, защото когато втрених поглед към вътрешността, където бе тъмно като в рог, видях раздалечените святкащи очи на някаква твар – не знаех дали е дяволът, или е човек, – които блестяха като звезди, понеже отразяваха сумрачната светлина, проникваща през входа на пещерата и падаща право върху тях.

Когато след известно време все пак дойдох на себе си, започнах да се укорявам, че съм постъпил като истински глупак, и да си казвам, че човек, който се бои от вида на дявола, не е достоен да живее двайсет години сам на пустинен остров, и би трябвало да съм сигурен, че в пещерата не може да има нищо по-страшно от самия мене. Така насърчен, взех една голяма главня и Отново се втурнах вътре с пламтящата факла в ръка. Бях направил само три крачки, когато се уплаших не по-малко от преди, защото чух дълбока въздишка, изтръгната сякаш от гърдите на човек, изпитващ болка, последвана от несвързани звуци като недоизречени думи, и подир това отново дълбока въздишка. Отстъпих назад, обзет от такова изумление, че ме изби студена пот, и не бих твърдял със сигурност, че ако имах шапка на главата, настръхналата ми коса нямаше да я повдигне нагоре. Все пак отново събрах сили, доколкото можах, и като се насърчавах с думите, че бог властва и присъства навсякъде и ще ме закриля, отново пристъпих напред и на светлината на факлата, която държах малко над главата си, видях, че на земята лежи чудовищно страшен престарял козел с броени мигове на тази земя, който поемаше последни глътки жителен въздух и всъщност умираше от старост.

Побутнах го, за да видя не мога ли да го измъкна навън, и той направи опит да се изправи, но не успя да се удържи на крака. Тогава си помислих, че е по-добре да остане там, понеже имаше да живее още дни, а след като толкова ме беше изплашил, положително щеше да изплаши и диваците, ако се намереше някой от тях да прояви дързост и да влезе в пещерата.

Съзвел се от изненадата, започнах да се оглеждам и открих, че пещерата е съвсем малка, да речем, може би с дължина дванайсет стъпки, при това с неопределена форма, нито кръгла, нито четвъртита – нали не беше правена от човешка ръка, а от самата природа. Забелязах също така, че в отдалечената ѝ част има ходник, който продължава нататък, но е толкова нисък, че трябва да пълзя по корем през него. Не знаех дали да тръгнавам натам и понеже не носех свещ, засега се отказах, но реших да се върна на другия ден, запасен със свещи и огниво, представляващо затвора на един мускет, и гръцки огън²⁷, който приготвих в една съдина.

Така че на другия ден пристигнах, запасен с шест големи свещи собствено производство (защото вече правех много хубави свещи от козя лой) и като се вмъкнах в тясната дупка, наложи ми се, както вече казах, да се придвижвам на четири крака в продължение на близо десет ярда. Между другото мисля, че начинанието ми е било много смело, след като нямах представа докъде стигаше ходникът и какво ме чакаше накрая. Когато се промъкнах през стеснението, установих, че таванът става по-висок, може би стигаше приблизително двайсет стъпки, и смея да кажа, че гледката, която се откри пред очите ми, когато съзрях стените и тавана на тази пещерна зала, надминаваше по красота всичко, видяно на острова: светлината от двете свещи, които носех, се отразяваше със стотици хиляди отблясъци. Нямах представа дали това се дължи на скалата, по-скоро си мислех, че в нея има диаманти, скъпоценни камъни или злато.

Мястото, където се озовах, беше най-приятното подземие, сиреч пещера, което можете да си представите, макар да бе потънало в мрак. Подът беше сух и равен, засипан с нещо като ситен чакъл, така че нямаше къде да се скрият разни отвратителни или отровни твари, а по стените и тавана не се виждаха плесен и влага. Единственото затруднение представляваше входът, но това ми се стори по-скоро удобство, тъй като правеше от мястото сигурно убежище, каквото търсех. Затова се зарадвах на откритието си и реших без да се помайвам да пренеса вътре някои от нещата, за които най-много се безпокоях, най-вече барутния си запас и излишното оръжие – две ловджийски пушки (имах всичко на всичко три такива пушки) и три мускета (от които имах всичко осем), така че в крепостта си оставих само пет пушки, закрепени като оръдия на най-външната ограда, от които можех да вземам за походите си.

Понеже се наложи да пренасям мунициите, използвах случая, за да отворя бурето, което бе изхвърлено на брега и барутът в него сигурно се беше намокрил. Открих, че водата се е просмукала на три-четири инча от всички страни и скашканият, втвърдил се барут беше запазил останалия барут сух като в заряд на шрапнел, така че в средата на бурето имаше почти шейсет фунта много хубав барут, което откритие по това време доста ме зарадва. Пренесох целия запас, като гледах в крепостта да ми останат поне два-три фунта, защото се боях от изненади. Пренесох също така и всичкото олово за леене на куршуми, с което още разполагах.

27. Запалителна смес.

Започнах да си мисля, че съм един от онези древни великани, за които разправят, че живеят в напълно непристъпни пещери и дупки в скалите. Стигнах до убеждението, че докато се намирам вътре, няма да бъде открит от диваците, дори ако са петстотин на брой; а ако ме откриеха, нямаше да се осмелят да ме нападнат тук.

Старият козел, който береше душа, умря на входа на пещерата още на другия ден, след като го бях намерил, затова реших, че ще е много по-лесно да изкопая дълбока яма вътре, да го хвърля в нея и да я засипя с пръст, отколкото да го измъквам навън. Зарових го вътре и така попречих да се вмирише.

Вече обитавах острова от двайсет и три години и дотолкова се бях приспособил към мястото и към начина си на живот, че ако можех да знам със сигурност, че няма да ме обезпокоят диваци, с радост щях да се примиря да прекарам остатъка от дните си тук, до последния си миг, докато легна на смъртен одър и умра като стария козел в пещерата. Бях започнал вече по малко да се развличам и забавлявам, така че времето минаваше доста по-приятно от преди. Най-напред, както вече казах, научих папагала си Пол да говори. Той вършеше това толкова трогателно и приказваше толкова членоразделно и ясно, че изпитвах голямо удоволствие. Живя с мене не по-малко от двайсет и шест години, а колко е живял подир това, не зная, макар в Бразилия да се смята, че тези птици живеят по сто години. Може би клетият Пол е жив и до ден-днешен и продължава да вика по име клетия Робин Крузо. Не пожелавам на никой свой сънародник да има злощастieto да попадне там и да го чуе, но ако все пак такава нещo се случи, човекът положително ще го вземе за самия дявол. Кучето ми беше много добър и предан другар за не по-малко от шестнайсет години от престоя ми, след което кротко умря от старост. Щo се отнася до котките, както вече отбелязах, те се развдиха до такава степен, че в началото ми се наложи да застрелям доста от тях, та да ги възпра да не изядат и мене, и всичко, което притежавах. Накрая обаче, когато двете стари котки, които бях донесъл, умряха, непрекъснато гонех надалече другите и не им давах никаква храна, затова те избягаха в гората и подивяха, с изключение на две-три питомни мои любимки, които си оставих и те се превърнаха в част от семейството ми. Но котенцата, които се раждаха, удавах. Освен котките държах в къщи две-три козлета, които свикнаха да ядат от ръката ми, и имах още два папагала, които говореха доста добре и също викаха: „Робин Крузо!“, но първият ми папагал бе ненадминат; пък и не положих за тях толкова усилия, колкото бях положил за него. Опитомих и няколко морски птици, чиито

названия не зная – бях ги хванал на брега и им подрязах крилата. Малките клони, забити от мене в земята пред крепостната ми стена, сега се бяха превърнали в истински горски гъсталак и тези птици си бяха направили гнезда по ниските дървета. Всичко това много ме радваше и както вече казах по-горе, да не беше страхът от диваците, щях да се чувствам съвсем доволен от живота.

Но друго ми било писано и може би няма да е излишно, ако заради хората, които попаднат на моята история, обърна внимание на следното вярно наблюдение по този повод: колко често в течение на човешкия ни живот тъкмо злото, което най-много се стремим да избягваме и което ни се струва най-ужасното нещо на света, когато ни сполети, в много случаи става начин или средство за нашето избавление, единственият път, по който да се извисим отново от падението си. Бих могъл да дам много примери от целия си непредвидим живот в подкрепа на това свое твърдение, но няма друго, в което то така ярко да си пролича, както в случилото се през последните години от самотното ми съществуване на острова.

XX глава

Друго посещение на диваците. Робинзон ги наблюдава танцуват. Той вижда пореден разбит кораб.

Настъпи месец декември от двацет и третата ми година тук, както казах по-горе-; и понеже започна южното слънцестоене (защото не мога да нарека това време „зима“), трябваше да прибера реколтата, поради което прекарвах доста време във от къщи. Излязох много рано една сутрин, още преди да се развидели напълно, и с учудване забелязах светлина на брега – гореше някакъв огън на около две мили от мене към онзи край на брега, който бях забелязал, че се посещава от диваци. За съжаление беше не от другата, а от моята страна на острова.

Направо се втрещих от тази гледка, спрях като истукан край горичката пред оградата и не смеех да продължа нататък, за да не ме връхлетят изневиделица, но и останал вътре, не се успокоих, защото се опасявах, че ако диваците тръгнат из острова, могат да открият нивите ми – къде ожънати, къде не; да видят някоя друга следа от работата ми или подобренията, които правя, и тутакси да разберат, че на това място живеят хора, след което нямаше начин да се откажат да ме търсят, докато не ме намерят, Отчаян до крайност, аз се върнах право в крепостта, прибрах стълбата след себе си и се постарях, доколкото бе възможно, да придам на всичко див и естествен вид.

След това започнах да се подготвям за положение на отбрана. Заредих всичките си оръдия (както наричах мускетите, които бях вдигнал на платформи в най-външната ограда) и всичките си пищови, твърдо решен да се защитавам до последния си дъх, без да забравям, че изцяло съм се оставил на Божието милосърдие и че отправям горещи молби към Бога да ме избави от ръцете на диваците. В това положение издържах два часа, след което обаче изпитах безпокойство, защото не знаех какво става навън, а няхах съгледвачи, които да изпратя за сведения.

Поседях така още известно време, потънал в размисъл как да постъпя, докато вече не издържах да бъда в неведение. Опрях стълбата на скалата, там, където имаше плоска издатина, както вече писах изкачих се и като вдигнах стълбата, отново я закрепих на скалата и се изкачих така до върха на хълма. Извадих далекогледа си, който носех за целта, легнах по корем на земята и започнах да търся мястото. След малко

открих, че там има поне девет голи дивака, насядали около своя малък огън – не за да се топят, защото нямаше нужда от това, тъй като времето бе изключително горещо, а, предполагам, за да си приготвят дивашко ястие от човешкото месо, което бяха донесли със себе си – във вид на живо същество или не, няхах представа.

Бяха пристигнали с две канута, сега изтеглени на брега, и понеже всичко ставаше по време на отлив, имах чувството, че чакат да започне приливът, за да си тръгнат. Трудно може да си представи човек какъв смут всели в душата ми тази гледка, особено като видях, че са дошли на моята страна от острова, при това толкова близко до мене. Но когато си дадох сметка, че винаги идват според приливите и отливите, постепенно престанах да се тревожа, като си казах, че бих могъл без всякакви опасения да излизам по време на отлив, стига да не са се появили дотогава. Направих това заключение и излязох да прибирам реколтата си вече поспокоен.

Както предполагам, така и стана: щом течението пое западна посока, видях, че всички се качиха на лодките, заработиха с греблата и отплаваха. Трябва да спомена също, че около час и нещо преди да си тръгнат, диваците започнаха да танцуват и с далекогледа успях да различа разположението и движенията им; понеже ги виждах много ясно, нямаше как да не забележа, че са чисто голи, без да са прикрити с каквото и да е, но дали бяха мъже или жени, не успях да разбера.

Веднага, щом видях, че се натоварват на лодките и потеглят, взех две пушки на рамо, затъкнах в колана си два пишова и окачих отстрани сабята си, след което с най-голямата бързина, на която бях способен, отидох до хълма, откъдето за пръв път бях открил присъствието на диваците. Когато стигнах там (след не по-малко от два часа, тъй като не можех да тичам, натоварен с оръжията), разбрах, че на това място са спирали още три канута, защото като погледнах към морето, ги видях на път за крайбрежието.

Тази гледка ми се стори ужасна, особено когато слязох на брега и видях страшните следи, останали от мрачното дивашко занимание, сиреч кръв, кости и недоядено човешко месо, което тези изчадия бяха разкъсвали и поглъщали сред радост и веселие. Гледката ме възмути толкова много, че започнах да си представям как ще погубя следващите диваци, които се появяват, независимо какви са и колко са на брой.

Ясно ми беше, че те не правеха често подобни посещения на острова, защото изминаха над петнайсет месеца, преди някой от тях отново да се появи на този бряг – с една дума, за цялото това време нито видях

диваци, нито забелязах следи или други признаци да са идвали. Що се отнася до дъждовните периоди, тогава те положително не предприемаха пътувания или поне не стигаха толкова далече. И все пак през всички тези месеци живях в безпокойство поради непрекъснатите ми опасения, че могат да ме изненадат. Оттук вадя заключението, че да очакваш една злина е по-лошо, отколкото да страдаш от нея, особено ако няма начин да се отърсиш от страховете на очакването.

През цялото това време духът ми бе склонен към убийство и вместо да се занимавам с нещо по-добро, часове наред кроях планове как още следващия път, когато видя диваците, ще се промъкна незабелязано и ще ги нападна, особено ако са разделени на две групи, както последния път. И през ум не ми мина, че ако убиех една група, да речем, от десетдванайсет души, трябваше още на следващия ден, на следващата седмица или на следващия месец да убия нова група диваци, после още, и така *ad infinitum*²⁸, докато накрая и аз щях да стана убиец като людоедите, дори по-голям убиец от тях.

Прекарвах дните си в състояние на голяма обърканост и безпокойство, като очаквах все някой ден да попадна в ръцете на тези безжалостни изчадия, и ако се осмелявах да изляза навън, непрекъснато се оглеждах и проявявах възможно най-голямата предпазливост. Тогава с радост открих какво щастие е, че разполагам със стадото питомни кози, защото по никой начин не смеех да стрелям с пушката, особено близо до тази част на острова, която диваците обикновено посещаваха, защото се боях да не ги уплаша – избягаха ли от мен, положително щяха да се завърнат след няколко дни, само че с двеста-триста канута, а после знаех какво ме очаква.

При все това измина повече от година и три месеца преди отново да видя някакви диваци – чак тогава пак ги забелязах, както скоро ще разкажа. Вярно, че може да бяха идвали веднъж-дваж, но или не се бяха задържали дълго, или не ги бях усетил. През месец май на двайсет и четвъртата ми година на острова (доколкото можех да пресметна) преживях много странна среща с тях. Но за това – като му дойде времето.

Душевният ми смут през този промеждутък от петнайсет-шестнайсет месеца беше извънредно голям. Спях неспокойно, непрекъснато сънувах кошмари и често се стряхах посред нощ. Понеже денем умът ми бе зает с грижи, нощем често сънувах как убивам диваците и си намирах оправдания, че го върша. Но нека засега оставя това настрана. Беше

28. До безкрайност (лат.). – Б.пр.

средата на май, струва ми се, на шестнайсетия ден от месеца, доколкото може да се вярва на дървения ми календар (защото продължавах да отбелязвам дните на онзи стълб). Та така, на шестнайсети май се изви силна буря с ураганен вятър и с много светкавици и гръмотевици, която продължи целия ден. Времето през нощта беше също отвратително. Не зная точно по какъв случай четях Библията, погълнат дълбоко от мисли за тогавашното си положение, когато ме стресна оръдеен изстрел, както ми се стори, откъм морето.

Веднага реших, че това трябва да е кораб в беда и че го придружава негов другар, тоест втори кораб, на който дават знак с оръдията, че са изпаднали в беда и се нуждаят от помощ. В този миг запазах дотам присъствие на духа, че си помислих: макар да не мога да им помогна, може би те ще могат да ми помогнат. Затова събрах всичките сухи дърва, които ми бяха под ръка, и направих прилично голяма клада на хълма. Понеже дървата бяха сухи, пламнаха бързо и макар че духаше много силен вятър, кладата продължи да гори. Бях сигурен, че ако изобщо има кораб в морето, непременно ще я забележат и няма съмнение, че стана така, защото щом огънят лумна, чух нов оръдеен изстрел, последван от още няколко, всички от една и съща посока. Цяла нощ поддържах огъня, а когато настъпи утрото и се развидели, съзрях нещо далече в морето – дали платно, или корпус на кораб, не можех да кажа; дори далекогледът не ми помогна при голямото разстояние, пък и времето не се беше оправило съвсем и навътре в морето имаше лека мъгла.

Цял ден току поглеждах нататък, но не забелязах никакво движение, поради което реших, че това е кораб, хвърлил котва, и понеже нямах търпение да проверя дали съм прав, грабнах пушката си и хукнах към южната част на острова – към скалите, където някога ме бе отнесло течението. Докато стигна там, времето се оправи напълно и за мое голямо съжаление видях съвсем ясно разбития кораб, изхвърлен през нощта върху подводните скали, открити от мене при обиколката с лодката – скалите, които спираха силното течение и така се образуваше противоположно течение, или водовъртеж, и бяха станали причина да изляза от най-отчаяното и безнадеждно положение, в което бях изпадал през живота си.

Ето как спасението за едни е гибел за други – изглежда, че хората от кораба, каквито и да бяха, не са имали представа за напълно скритите под водата скали и са били отнесени към тях през нощта при силен източен и североизточен вятър. Ако бяха видели острова (а по всичко си личеше, че не е било така), мисля, че положително щяха да се опитат да

стигнат до спасителния бряг с лодките си. Какво ли не предположих, когато си спомних как стрелях с оръдията в очакване на помощ, особено след като бях видели (както бях убеден) огъня, запален от мене. Най-напред си представих, че като са видели пламъците, може да са се качили на лодката си с намерението да стигнат до брега, но понеже морето е било много бурно, сигурно ги е отнесло встрани. После си представих, че още преди това са останали без лодка, както често става: вълните така заливат кораба, че в много случаи моряците са принудени да пробият или счупят лодката, а понякога и да я изхвърлят в морето собственоръчно. Представих си, че може също така корабите да са били няколко, при сигнала за бедствие да са се притекли на помощ, да са прибрали екипажа и да са отплавали. Друг път си казвах, че всички са се натоварили в лодката, но течението, в което бях попаднал и аз, ги е отнесло далече в океана, където са осъдени на страдания и гибел – може би точно в този миг ги спохваждаше мисълта за гладна смърт и положението им беше такова, че бяха готови да изядат ближния си.

В най-добрия случай това просто бяха догадки, понеже в положението, в което се намирах, можех само да мисля за злочестината на клетниците и да ги окайвам, което поне оказа някакво благотворно въздействие върху мене, тъй като ми даваше нови и нови основания да благодаря на Бога, че дарява с толкова щастие и спокойствие самотния ми живот и че вече два кораба претърпяваха корабкрушение в тази час на света, а от всички моряци само аз бях спасен от смърт. И отново ще отбележа поуката от това: много редки са случаите, когато Божието провидение ни отрежда да изпаднем толкова ниско или да изпитаме такива големи страдания, та да не намираме нищо, за което да му бъдем благодарни и да не съзнаваме, че други се намират в още по-тежко положение от нас.

Сигурно такава е била участта на моряците и няхах никакъв повод да се съмнявам, че не е възможно да са се спасили. Не откривах разумни доводи в подкрепа на предположението, че не са загинали веднага, колкото и да желаех и да очаквах противното. Единствената друга възможност беше да са били прибрани от кораб, който е плавал заедно с техния, но това бе само възможност, нищо повече, защото не бях забелязал ни най-малките признаци или изгледи да е било така.

Не съм в състояние да опиша с каквито и да е думи силните желания и копнежи, от които бе обзета душата ми в този миг. Понякога възкликвах: „О, да бяха останали поне един-двама!“ Дори само един да беше оцелял от корабкрушението и да се беше спасил на този бряг, щях да

си имам другар, щях да си имам един събрат, който да ми говори и с когото да разговарям! За пръв път през времето на самотния си живот толкова горещо и неудържимо жадувах да общувам със себеподобни и дълбоко съжалявах, че това не ми е отредено.

XXI глава

Робинзон посещава разбития кораб и прибира от него много запаси. Отново обмисля напускане на острова. Той има забележителна мечта.

Чувствата се задвижват от някакви скрити механизми, които започват да действат, когато нещо се появи пред очите ни, а дори ако не се намира пред очите ни, все пак съществува в съзнанието ни по силата на нашето въображение и стремително понася душата ни към такова неистово и неудържимо сливане с предмета на възжеланията ни, че липсата му става непоносима.

Толкова силно бе желанието ми поне един човек да се беше спасил! „О, поне един да бе останал, поне един да бе останал!“ – повторих аз, струва ми се, най-малко хиляда пъти и ме обземаше такова вълнение, че когато изричах тези думи, здраво стисках юмруци, пръстите ми се заби- ваха в дланите и ако държах нещо меко, сигурно неволно щях да го смачкам. Конвулсивно стисках зъби с такава сила, че известно време не можех да си отворя устата.

Но да оставим на естествоизпитателите да обясняват тези неща, причините за тях и проявленията им. Единственото, с което бих могъл да им помогна, е да опиша състоянието си, което изненада и мен самия – макар че нямах представа какво го бе породило, несъмнено то бе последствие от пламенното ми желание и силно възбуденото ми въображение, понеже съзнавах каква утеха щеше да бъде, ако можех да разговарям с някой свой християнски събрат.

Но не било писано това да се случи нито на мене, нито на тях, а може би на всички ни заедно. До последния си ден на острова не узнах дали се беше спасил човек от този кораб, само дето няколко дни след бурята имах нещастие да видя трупа на млад гонга, изхвърлен на брега в онази част на острова, край която бе станало корабкрушението. Беше без горни дрехи, само по моряшка куртка, дълга до коленете, платнени гащи и синя памучна риза. По нищо не можех да отгатна от каква народност е – в джобовете му имаше само две монети по осем реала и лула, която беше за мене десет пъти по-скъпа от парите.

Морето се успокои и аз твърдо реших да стигна с лодката си до

пострадалия кораб, защото не се съмнявах, че ще намеря на него полезни неща, но не това ме караше да бързам, а мисълта, че не е изключено на борда да е останало някое живо същество, което не само че можеше да бъде спасено от смъртта, но със спасяването му бих облекчил живота си безкрайно много. Това предположение така ме обсеби, че нямаше да имам мира нито денем, нито нощем, докато не отидех с лодката си до кораба. И понеже оставях всичко друго на Божието провидение, струваше ми се, че чувството с такава сила е завладяло съзнанието ми, че не мога да не му се поддам, и следователно то представлява невидимо напътствие, в което трябва да се вслушам, за да не си навреда.

Все още под силното впечатление от това чувство аз побързах да се върна в крепостта и се приготвих за път. Взех доста хляб, голяма делва с прясна вода, компас, за да се ориентирам, бутилка ром (запасите ми от него още бяха големи) и кошница, пълна със стафиди. И като се натоварих с всичко необходимо, слязох на брега при лодката, изгребах водата от нея, пуснах я в морето, прехвърлих вътре товара си и се върнах у дома да взема още неща. Втория път пренесох голям чувал с ориз, чадъра, който закрепвах да ми пази сянка, още една голяма делва с прясна вода и около две дузини от малките ми хлебчета (от ечемичените питки) – повече, отколкото бях взел преди, както и кана козе мляко, а също така и сирене. С много труд и пот прехвърлих всичко това в лодката и като се молах Бог да напътва начинанието ми, потеглих. Гребях покрай брега, докато стигнах най-отдалечената точка на острова от тази страна – на североизток. Пред мене беше океанът – имах ли достатъчно смелост, или не? Гледах бързите течения в далечината, които се спускаха към острова от двете му страни, и при спомена за опасността, в която бях попаднал преди, те ми се видяха направо ужасни и сърцето спря да бие в гърдите ми, защото си представях, че ако лодката бъде повлечена към някое течение, ще бъде отнесен далече в океана, откъдето няма да мога да се върна и никога отново не ще зърна острова, а излезеше ли и най-леката буря, щях да бъда безвъзвратно загубен.

Тези мисли толкова ме потиснаха, че започнах да се отказвам от намерението си и като вкарах лодката в устието на малка рекичка, измъкнах се навън и седнах на едно ниско възвишение, много угрижен и обезпокоен, разкъсан между страха и желанието да потегля. И докато размишлявах, видях, че приближава приливът и прибоят се засилва, поради което за много часове оттук нататък отплаването ми ставаше неосъществимо. При това положение ми хрумна да се изкача на най-високото място, което мога да намеря, и да наблюдавам, ако е възможно, как се

променят теченията по време на прилива, за да преценя дали ако бъда отнесен в някаква посока, не бих могъл да разчитам да се върна по друг път, като използвам същите бързи течения. Щом тази мисъл ми влезе в главата, веднага очите ми се спряха на един малък хълм с подходящо разположение, така че от него да има изглед към морето и в двете посоки. Оттам щях да се виждат добре приливите, отливите и теченията, а също и накъде да се насоча при завръщането. Така открих, че течението на отлива се образува близо до южната част на острова, докато течението на прилива минава близо до северната част, следователно единственият ми избор беше при завръщането си да плавам покрай северния бряг, и щях да успея.

Насърчен от това наблюдение, реших да потегля на следващата сутрин с началото на отлива. И като се нагласих, прекарах нощта в кануто, завит с големия шинел, за който споменах, а на зазоряване вдигнах котва. Първо се насочих леко на север към открито море, докато течението не започна да ми помага – понеже завиваше на изток, понесе ме с голяма бързина, но все пак не толкова стремително, колкото ме носеше преди южното течение, което въобще не ми позволи да управлявам лодката. Така, използвайки греблото вместо витло, без време полетях като стрела право към мястото на корабкрушението и след по-малко от два часа стигнах до него.

Съзрях печална гледка: корабът, испански – ако се съди по направата му, – беше загазил здравата, заклещен между две скали. Кърмата и цялата му задна част бяха станали на трески от бурята, а бакът, който стърчеше сред скалите, се бе разбил с голяма сила. Гротмачтата и фокмачтата бяха отплавали в морето, т.е. бяха счупени до основи, но бушпритът беше оцелял, а носовата част изглеждаше напълно запазена. Когато стигнах по-наблизо, на палубата се появи куче и като ме видя, започна да скимти и да вие. Щом му заговорих, то се хвърли в морето, доплува до мене и аз го прибрах в лодката. Изглеждаше полумъртво от глад и жажда. Дадох му една от питките и то я изгълта като кръвожаден вълк, който е изкарал две седмици без храна в снега. После дадох на клетото животно да пие и ако го бях оставил, щеше да поема вода, докато се пръсне.

След това се качих на палубата и първото, което видяха очите ми, бяха трупове на двама удавници в готварницата, сиреч в бака, вкопчили се един в друг. Като размислих, реших (и вероятно съм бил прав), че когато корабът е заседнал, поради бурята вълните са били толкова големи, че непрестанно са го заливали и моряците са загинали – водата

непрекъснато е нахлувала и те са се удавили, както ако бяха паднали от кораба. Освен кучето на кораба нямаше никакво друго живо същество и всичките хранителни запаси, които видях, бяха съсипани от морето. По-навътре в трюма имаше няколко бурета с алкохол (дали с вино или с ракия, не зная), които забелязах, когато водата се оттегляше, но бяха твърде големи, за да ги измъкна. Попаднаха ми и няколко сандъка, сигурно собственост на моряци, и пренесох два от тях в лодката, без да проверявам какво има вътре.

Ако кърмата не се беше разбила и беше оцеляла наместо носовата част на кораба, сигурен съм, че плаването ми до него щеше да си струва, защото намереното в сандъците ми даде повод да допускам, че на борда е имало цяло богатство. А по курса, който бе поел, съдех, че сигурно е плавал от Буенос Айрес или река Рио де ла Плата в южната част на Америка отгатак Бразилия към Хавана и Мексиканския залив, а оттам може би към Испания. Без съмнение е носил товар от скъпи стоки, които обаче не са били от полза за никого по време на бедствието, а какво бе станало с екипажа, нямаш представа.

Освен сандъците намерих и малко буре с алкохол (около двайсет галона), което с много труд прехвърлих в лодката. В една каюта имаше няколко мускета и голяма барутница с около четири фунта барут в нея. Що се отнася до мускетите, нямаш нужда от тях, затова ги оставих, но барутницата взех. Взех една лопатка за въглища и маша, от които имах изключително голяма нужда, както и два малки месингови котела, медна съдина за варене на шоколад и една скара. Отплавах към дома с всичко това и с кучето, защото приливът започваше, и още същата нощ към един часа стигнах до острова, уморен и отпаднал до крайна степен.

Пренощувах в лодката, за да се съвзема, а на сутринта реших да не пренасям всичко, което бях взел, в крепостта си, а да го складирам в новата си пещера. След като се подкрепих, свалих целия товар на брега и започнах да го разглеждам подробно. Открих, че в бурето има някакъв ром, но не такъв, какъвто правеха в Бразилия – с една дума, съвсем не го биваше; когато обаче отворих сандъците, намерих вътре неща, които ми бяха от голяма полза. Например в единия имаше красиво сандъче с необикновени на вид бутилки, пълни с изискани и скъпи питиета. Всяка съдържаше около три пинти и запушалките бяха сребърни. Намерих и много вкусни сукадес, сиреч захаросани плодове в два добре запушени буркана, така че солената вода не бе проникнала вътре, и още два, развалени от водата. Намерих и няколко много хубави ризи, които ми бяха добре дошли, както и двайсетина бели ленени кърпи и шарени шалчета.

Кърпите също ми свършиха добра работа, тъй като беше приятно да бърша с тях лицето си в горещи дни. Освен това, като стигнах до чекмеджето на сандъка, намерих три големи вързопи с монети от по осем реала, общо около хиляда и сто парчета, а в единия вързоп имаше шест златни дублона и малки кюлчета злато, увити в хартия. Предполагам, че общото им тегло бе около фунт.

В другия сандък, който бях взел, намерих дрехи, които обаче не струваха. По всичко си личеше, че сандъкът е принадлежал на помощник-канонера, така че единственият барут, който открих вътре, фин и специално приготвен, бе насипан в три малки стъкленици и сигурно с него са зареждали ловджийските си пушки. Като цяло отиването до кораба ми донесе много малко истински необходими неща – например нямаше никакъв начин да оползотворя парите, за мен те имаха толкова стойност, колкото калта под краката ми и бих дал всичките за тричетири чифта английски обувци и чорапи, от които изпитвах остра нужда и каквито не бях обувал от дълги години. Наистина сега разполагах с два чифта обувци, които свалих от краката на двамата удавници на кораба, а в един от сандъците намерих още два чифта и много им се зарадвах, но те не бяха нито толкова удобни, нито толкова трайни, колкото нашите английски обувци, и по-скоро биха могли да се нарекат пантофи. В сандъка на моряка намерих и около петдесет монети от по осем реала, но нямаше злато. Предполагам, че собственикът му е бил по-беден от другия, явно с офицерска длъжност.

Все пак обаче примъкнах парите у дома в пещерата и ги складирах при останалите, които бях взел от нашия кораб, но колко жалко – както вече казах, – че не получих като свой дял другата част на кораба, защото съм сигурен, че щях да натоваря няколко пъти лодката си с пари, а ако се случеше да се добера до Англия, парите щяха да си стоят на това сигурно място, докато се завърна и ги взема.

След като разтоварих всичко на брега и го пренесох, за да го прибере, отново се качих на лодката, подкарах я с греблата покрай брега към стария й пристан и там я оставих. После по най-прекия път се върнах в жилището си, където не заварих нищо обезпокоително или тревожно. Постепенно си отдахнах, започнах да живея по стария начин и да се грижа за домакинството си. Не мина много време и вече заживях, кажи-речи, без главоболия, само дето проявявах повече предпазливост от преди – по-често наблюдавах околността и излизах вън от къщи малко по-рядко. Движех се без всякакъв страх само когато посещавах източната част на острова, защото бях почти сигурен, че диваците никога не

ходят там, поради което тръгнах без да вземам извънредно много предпазни мерки и не се товарех с оръжието, което винаги носех, когато отивах в другата част на острова.

Близко две години подир това живях по същия начин, но проклетата ми глава, която винаги ми напомняше, че съществува, за да прави нещастно тялото ми, беше пълна в течение на тези две години с планове и замисли как при възможност да се измъкна от острова. Понякога ми хрумваше да предприема ново пътуване до мястото на корабокрушението, макар че гласът на здравия разум ме съветваше да не рискувам, защото няма да намеря там нищо полезно; искаше ми се да отплавам в една или в друга посока и съм дълбоко убеден, че ако разполагах с лодката, с която бях избягал от Сале, щях да се осмеля да го сторя и да поема накъдето ми видят очите, без да знам крайната си цел.

Всеки миг от моя живот може да служи за поука на хората, поразени от общата за цялото човечество напасть, от която (знам го от опит) произтичаха половината ми злочестини – имам предвид случаите, когато човек не седоволява с положението, което му е предопределено от Господ и от природата. Да оставим първобитните условия на съществуването ми и отличния съвет на баща ми, на който се противопоставих и извърших, така да се каже, първоначалния си грях. Последвалите грешки от същия род обаче бяха причината да изпадна в сегашното си окаяно положение, защото ако провидението, което така великодушно ме бе направило плантатор в Бразилия, ме беше благословило със скромни желания и аз се бях задоволил да продължавам малко по малко в същия дух, подир толкова години (имам предвид времето, което бях прекарал дотогава на острова) можех да бъда един от най-големите бразилски плантатори. Нещо повече: убеден съм, че след като за краткия си престой в онези страна бях постигнал така много, ако бях останал, сигурно щях да преуспея и да натрупам поне сто хиляди мойдора²⁹. Защо ми трябваше да напускам сигурното си щастие, добре уредената си плантация, която се развиваше и преуспяваше, и да потеглям с кораб, за да докарам негри от Гвинея? Ако бяхме проявили търпение, след време щяхме толкова да се замогнем, че без усилия да си купим негри в самата Бразилия от онези, за които доставянето им е основно занимание. И макар че щяхме да се поохарчим, иначе пък се спестяваха пари, които в никакъв случай не струваха излагането на подобна голяма опасност.

Но такава обикновено е съдбата на буйните глави, докато

29. Старинна португ. златна монета, в обръщение и в Англия. – Б.пр

размислите върху младежкото безразсъдство обикновено се появяват в по-зряла възраст, или когато скъпо платим за своя дългогодишен опит – същото ставаше сега и с мене, но при все това направените грешки така дълбоко се бяха вкоренили в характера ми, че не можех да се задоволя с положението си, а непрекъснато разсъждавах какви начини и възможности имам да се измъкна от това място. И за да зарадвам читателя, като разкажа останалата част от моята история, може би няма да е излишно, ако изложа донякъде първите си хрумвания по въпроса за моя глупав план за бягство: какво предприех и кое ме накара да постъпя така.

Представете си следната картина: аз съм се завърнал в своята крепост след последното пътуване (до мястото на корабкрушението); фрегатата ми е закотвена на сигурно място и отново съм започнал да водя дотогавашния си живот. Вярно, че разполагах с повече богатство от преди, но това въобще не ме правеше по-богат, защото можех да го използвам толкова, колкото са го използвали перуанските индианци преди идването на испанците.

Това се случи през една мартенска нощ по време на дъждовния период, на двайсет и четвъртата година, откакто кракът ми бе стъпил на този остров на усамотението. Лежах в кревата, тоест в хамака; бях буден, в много добро здраве, нищо не ме измъчваше, настроението ми беше хубаво, не изпитвах телесни притеснения; нещо повече – не изпитвах и душевни притеснения, поне не повече от обикновено. Ала никак не можех да затворя очи, тоест да се унеса, и така изкарах нощта без да мигна, а правех ето какво...

Не е възможно, пък и не е нужно да изброявам онзи безкраен сонм от мисли, които вихрено извървяха великия път на мозъка – паметта ми – в течение на тази нощ. Прехвърлих през ума си цялата история на своя живот в намалени размери (тоест в съкратен вид, както би могло да се каже) отпреди идването ми на острова до тази част от моя живот, която прекарах на него. Като разсъждавах върху положението, в което попаднах, откакто стъпих на този бряг, сравнявах щастието, съпътстващо всичките ми дела в първите години на моето заселничество, със сегашния си живот, изпълнен с опасения, страх и безпокойство подир мига, когато видях отпечатъка на човешки крак в пясъка. Не че не вярвах, че диваците бяха идвали на острова през цялото това време – понякога на брега дори може да са се събирали по няколкостотин души, но това и през ум не ми беше минавало, поради което не бях имал причини да се притеснявам. Бях живял напълно доволен, макар опасността да е била същата, щастлив в своето неведение – така, сякаш никога не съм бил

заплашван от опасност. Всичко това измести размислите ми в много полезна насока, най-вече в смисъл колко безкрайно добро е онова провидение, което при своите напътствия към човечеството му дава такива тесни граници на погледа и знанията за нещата, та човек не забелязва заобикалящите го хиляди опасности, сред които върви и така запазва ясното си съзнание и бодрия си дух; живее тихо и безметежно, понеже събитията са скрити от очите му, и въобще не усеща опасностите, които го заобикалят.

След като тези разсъждения ме занимаваха известно време, започнах сериозно да се замислям върху истинската опасност, която ме заплашваше години наред тъкмо на този остров: бях вървял из него с чувство на най-голяма сигурност и всичкото възможно спокойствие, докато само един хребет, едно високо дърво или приближаването на нощта ме е деляло от най-грозната гибел, сиреч да попадна в ръцете на канибалите и диваците, които щяха да имат същите намерения към мене, каквито аз имах към козите или костенурките, и нямаше да сметнат за някакво престъпление това да ме убият и изядат, както аз изяждах дивия гълъб или дъждосвиреца. Ще се оклеветя несправедливо, ако не кажа, че искрено благодарях на великия си закрилник и с голямо смирение признавах, че дължа необяснимите си избавления на неговото покровителство, защото иначе бездруго щях да попадна в безжалостните людоедски ръце.

Когато тези мисли ме напуснаха, известно време умът ми бе зает с разсъждения за природата на тези клетки създания (имах предвид диваците) и за това как така изобщо е било възможно мъдрият Отец на всичко в света да остави някои свои създания отдадени на подобна безчовечност, или по-скоро на нещо по-ниско и от жестокостта, а именно да изядат себеподобните си. Но понеже стигнах (по това време) до безплодни заключения, хрумна ми да проверя коя част на света обитаваха тези изчадия, на какво разстояние от острова беше мястото, от което идваха, защо се осмеляваха толкова да се отдалечават от дома си, какви лодки използваха и защо да не наглася нещата и работата си така, че и аз да успея да отида дотам, както те идваха тук.

Нито за миг не си направих труда да си представя как ще трябва да постъпя, когато стигна там – какво щеше да ми се случи, ако попаднех в ръцете на диваците, или как щях да избягам от тях, ако посегнеха на живота ми. Нещо повече, дори не си помислих как така щях да стигна до брега им без някой от тях да ме нападне, при което да бъда лишен от възможността за избавление; а ако не попаднех в ръцете им, как щях да

осигурявам прехраната си и накъде щях да тръгна. Казвам ви, че нито една от тези мисли дори не ми дойде наум, защото съзнанието ми бе изцяло погълнато от плановете да се добера с лодката си до голямата суша. Смятах, че се намирам във възможно най-окаяното положение и по-лоша от него може да бъде само смъртта; а ако стигнех до крайбрежието, можех да намеря помощ, или пък щях да се спусна по брега (както направих в Африка), докато стигна до населени места, където да ми помогнат; в края на краищата можех да попадна на християнски кораб, който да ме прибере, а в най-лошия случай щях да умра и така всичките ми злочестини отведнъж да свършат. Моля ви да обърнете внимание, че тези размисли бяха плод на един болен мозък и на изчерпило се търпение, защото наистина бях стигнал до отчаяние поради непрекъснатите беди и разочарованията, които ме чакаха на пострадалия кораб, и то тъкмо когато бях толкова близко до мига да постигна най-желаното, сиреч да намеря човек, с когото да Общувам, и да получа сведения за мястото, където се намирам, както и за възможните начини да се избавя. Тези мисли ме доведоха до невероятна възбуда. Сякаш за момента се сложи край на всичкото ми душевно спокойствие и смиреното ми приемане на съдбата и аз очаквах да ми бъде даден знак за благоразположението на небето – стана така, че няха сили да насоча мислите си към нищо друго освен към плановете да предприема пътуване до крайбрежието, които ме завладяха толкова неудържимо и страстно, че не можех да устоя на това желание.

След като прекарах два и повече часа в това възбудено състояние, в което мислите ме връхлитаха така стремително, че дори кръвта ми закипя, а ударите на сърцето ми зачестиха като при треска, и то само защото не бях на себе си от изключителното вълнение, природата, която сякаш се бе уморила и изтощила дори само от мисълта за това мое намерение, ми изпрати дълбок сън. Човек би си помислил, че трябваше да ми се присъни точно този план, но не ми се яви нито той, нито нещо, свързано с него. Просто сънувах, че както обикновено, излизам сутринта от крепостта си и виждам две канута, от които на брега слизат единайсет дивака, водещи друг дивак, когото се готвят да убият и да изядат. Изведнъж дивакът, когото се готвеха да убият, скочи и хукна да спасява живота си и насън ми се стори, че дотича до гъстата горичка пред укреплението ми, за да се скрие. И понеже видях, че е сам и не се сетих, че го гонят, аз му се показах и като му се усмигнах, го насърчих. Тогава той коленичи пред мене и сякаш ме молеше да му помогна, при което аз му посочих стълбата, накарах го да се качи по нея и го заведох в пещерата, където

той стана мой слуга. И щом се сдобих с този човек аз си рекох: „Сега спокойно мога да потегля към континента, защото този приятел ще ми служи за водач, ще ми казва какво да правя, кога да ходя за храна и кога – не, от страх да не бъда изяден; къде е безопасно и от какво да се пазя.“ Събудих се с тази мисъл и до такава степен бях под радостното впечатление от избавлението, което получих насън, че разочарованието ми, когато се сепнах и разбрах, че това не е станало наяве, бе също така прекомерно и ме хвърли в много голямо униние.

При все това обаче стигнах до заключението, че единственият път, по който можех да направя опит за напускане на острова, беше при възможност да намеря някой дивак – при възможност от пленниците, осъдени да бъдат изядени, и доведени на острова, за да бъдат убити. Но в този план все още се криеше едно затруднение – нямаше да осъществя замисъла си, без да нападна цялото им сборище и да ги избия до крак, а така щях да направя отчаян опит, който можеше да не се увенчае с успех. От друга страна, имах много скрупули дали такава постъпка е оправдана и сърцето ми се свиваше при мисълта, че ще пролея толкова кръв, макар и за да се избавя. Няма нужда да повтарям доводите, които ми дойдоха наум против това, понеже вече съм ги споменавал. Сега можех да изтъкна нови причини, а именно, че тези хора застрашаваха живота ми и при възможност щяха да ме изядат; че да спася живота си от тази смърт бе стремеж към самосъхранение в най-висша степен, и щях да действам при самозащита, все едно, че те наистина ме нападаха, и тям подобни, но въпреки това, въпреки че имах с какво да подкрепя правотата си, мисълта, че ще пролея човешка кръв, за да се спася, ми се виждаше направо ужасна, и дълго време по никой начин не можех да свикна с нея.

Накрая обаче, разкъсван от множество вътрешни противоречия и големи затруднения как да постъпя (защото доводите „за“ и „против“ дълго време се бориха в съзнанието ми), най-после силното ми желание да се спася надделя над всичко и аз реших, ако е възможно, да заловя някой дивак на всяка цена. Следващата ми работа бе да намясля как да стане това и този въпрос извънредно много ме затрудни. И понеже не можах да се спра на подходящ начин, който да обещава успех, реших да започна наблюдение и когато видях диваците да слизат на брега, да предоставя другото на случая, като предприема стъпки, съответстващи на обстановката, пък да става каквото ще.

С тези решения наум залових се да излизам и да дебна колкото може по-често, всъщност толкова често, че новото ми занимание

истински ми дотегна, защото прекарах в очакване повече от година и половина, и през по-голямата част от това време обикалях западния и източния край на острова почти всеки ден и гледах дали не се задава някое кану, но напразно. Това много ме обезсърчи и започнах доста да се безпокоя, макар че не бих казал, че в случая желанието ми да изпълня своя замисъл намаля, както бе станало поприди. Колкото повече се отлагаше изпълнението му, толкова по-силно ставаше желанието ми. С една дума, докато в началото много внимавах да не попадна пред очите на диваците, за да не ме видят, сега беше наопаки: гледах да им изляза насреща.

Нещо повече – представях си, че ако това се случи, ще мога да се оправя с един, а дори и с двама-трима диваци: щях да ги превърна изцяло в свои роби, за да изпълняват всичките ми нареждания, и по всяко време можех да се предпазя, ако замислеха нещо против мене. Доста дълго се залъгвах с такива приятни мисли, но всичките ми мечти и планове се провалиха, защото също така дълго не се появиха никакви диваци.

XXII глава

Робинзон спасява един от пленниците на диваците, когото нарича Петкан, и го прави свой слуга.

Около година и половина след като бях хранил тези надежди и безконечните ми размисли сякаш ги бяха направили на пух и прах, тъй като не се появи възможност за осъществяването им, рано една сутрин с изненада забелязах на брега откъм моята страна на острова не по-малко от пет канута, спрели накуп: хората явно бяха слезли и се бяха скрили от погледа ми. Големият брой на диваците надхвърли всичките ми очаквания и понеже знаех, че с една лодка идваха четирима, шестима, а понякога и повече души, няхах представа какво да си мисля и какво да предприема, та да нападна двайсет-трийсет дивака съвсем сам. Затова се спотаих в крепостта си, объркан и притеснен, като все пак нагласих всичко за нападение, както си го бях наумил отнапред, и бях напълно готов да действам, ако се случеше нещо. След като изчаках доста дълго и междуременно се ослушвах дали диваците вдигат шум, накрая не можах да издържа повече и като занесох пушките си до стълбата, се покатерих на върха на хълма (на два пъти, както преди). Застанах обаче така, че главата ми да не се подава над върха, за да не ме забележат дори случайно, и Оттам с помощта на далекогледа си видях, че диваците са не по-малко от трийсет, че са запалили огън и приготвят храната за угощението си. Как точно я приготвиха, нямам представа, нито знам какво щяха да ядат, но гледах, че обикалят според обичая си около огъня и телата им непрекъснато се движат в дивашки танц.

Докато ги наблюдавах, различих с далекогледа как довякоха двама клетници от лодките, където, изглежда, ги бяха оставили, а сега ги водеха на заклание. Забелязах, че единият от тях мигновено се строполи, ударен, предполагам, с тояга или дървен меч (според дивашките навици), след което двама-трима тутакси се заловиха да го режат на парчета, за да го сготвят, докато другата жертва стоеше настрани сама и чакаше да ѝ дойде редът. Точно в този миг клетникът, който се усети донякъде свободен, бе вдъхновен с чудодейна надежда за живот и хукна да бяга, като тичаше невероятно бързо по пясъка право към мене, тоест към този край на брега, където беше жилището ми.

Когато разбрах, че тича насам и особено когато ми се стори, че го

преследва цялата пасмина, трябва да си призная, че ме обзе смъртен страх. Вече очаквах, че ще се сбъдне онази част от съня ми, в която той се скриваше в горичката, но по никой начин не можех да разчитам, че сънят ми изцяло ще се сбъдне, а именно, че диваците няма да продължат да го сподирят и да го заловят там. Въпреки това останах на поста си и започнах да си поемам дъх едва когато видях, че го следват само трима души, а още повече се насърчих, като разбрах, че той тича значително по-добре от тях и се отдалечава, защото ако продължаваше все така до половин час, лесно щеше да им се изплъзне завинаги.

Между тях и крепостта ми се намираше потокът, който често споменавах в началото на моя разказ (край него бях стоварил взетото от кораба), и ми стана ясно, че клетникът или ще трябва да го преплува, или ще го заловят тъкмо там. Но когато беглецът стигна до потока, той се хвърли във водата, без да обръща внимание, че е прилив и като загреба около трийсет пъти, излезе на другия бряг и продължи да бяга изключително бодро и бързо. Щом тримата преследвачи стигнаха дотам, видях, че двама от тях заплуваха, а третият остана на брега, загледан в беглеца, но не продължи, а скоро бавно се върна обратно (което, както излезе, в общи линии му беше от полза).

Видях, че двамата преплуваха потока за двойно по-дълго време, отколкото жертвата (а може и за повече). Тогава усетих как ликувам, при това неудържимо, че е дошъл мигът да се сдобия със слуга, а може би и с другар и помощник, и че явно провидението се обръща към мене да спася живота на клетото създание. Тутакси се спуснах по стълбите с възможно най-голяма бързина, грабнах двете си пушки, които бях оставил на земята, както вече писах, и като се изкачих не по-малко чевръсто обратно на хълма, тръгнах направо към морето. Понеже скъсих пътя и вървах все по нанадолнище, успях да се вмъкна между преследвания и преследвачите и викнах на беглеца, който се обърна и сигурно отначало се уплаши от мене не по-малко, отколкото се плашеше от тях; но аз му направих знак с ръка да дойде при мене, като същевременно бавно тръгнах към двамата преследвачи. Скоро се спуснах върху първия, ударих го с приклада на пушката и го повалих. Не ми се искаше да стрелям, за да не чуят останалите диваци, макар че голямото разстояние щеше да заглуши шума, пък и като не видеха пушек, трудно биха проумели какво става. Щом повалих този приятел, вторият, който тичаше подире му, изглежда, се уплаши, защото спря, и аз бавно пристъпих към него, но когато го приближих, забелязах, че е въоръжен с лък и стрели и ги гласи, за да стреля по мене, така че се принудих да го преваря и го улучих, при

това смъртоносно, още с първия изстрел. Клетият дивак, който първо бягаше, но после спря, когато видя двамата си врагове повалени и, както си мислеше, убити, толкова се бе уплашил от пламъка и изтрещяването на пушката, че стоеше като ударен от гръм и не мръдваше нито напред, нито назад, макар че все пак сякаш бе по-склонен да побегне, отколкото да се приближи. Отново го повиках и му показах със знаци да дойде. Той веднага ме разбра и направи няколко крачки, но отново спря и тогава видях, че целият трепери, сякаш вече бе попаднал в плен и му предстоеше да умре, както стана с неговите врагове. Отново го подканих да се приближи и го насърчих с всевъзможни жестове, които ми хрумнаха, докато той не започна да идва към мене, като на всеки десет-дванайсет стъпки коленичеше в знак на признателност, че съм спасил живота му. Аз му се усмихвах, гледах го доброжелателно и го подканях да се приближи още повече. Накрая той стигна до мене, при което отново падна на колене, целуна земята и като се прилепи о нея, улови единия ми крак и го сложи върху главата си – изглежда, така ми даваше да разбере, че се заклева да бъде винаги мой роб. Изправих го на крака, за да го успокоя и направих всичко възможно, за да го обнадежда. Ала работата ми не беше приключила, защото забелязах, че поваленият дивак не е мъртъв, а само зашеметен от удара и вече идва на себе си. Посочих го на беглеца, а като видя, че дивакът е жив, той изрече някакви думи и макар да не ги разбрах, стори ми се много приятно, че ги чувам, защото бяха звуците на първата човешка реч (освен собствения ми глас), която чувах от двайсет и пет години насам. Но сега нямаше време за подобни разсъждения – зашеметеният дивак се свързе дотам, че седна на земята и аз забелязах, че моят човек започна да се плаши. Веднага насочих втората си пушка към преследвача, като се правех, че се готвя да го убия, при което моят дивак (както започнах вече да го наричам) ми направи знак да му дам сабята, закачена без ножница отстрани на пояса ми. Сторих го и щом я взе, дивакът изтича до врага си и с един замах отдели главата от тялото му така бързо и умело, както едва ли би се справил дори един немски палач, макар това да ми се видя много странно за човек, който, както имах причини да смятам, за пръв път в живота си виждаше не дивашки дървен меч, а истинска сабя. По-късно обаче научих, че диваците правят мечовете си толкова остри и тежки, а дървото е толкова здраво, че лесно могат да секат с тях и глави, и ръце, при това отведнъж. Когато свърши, беглецът се върна, като високо и победоносно се смееше. Носеше ми меча и с куп жестове, чието значение не разбрах, го положи на земята точно пред мене заедно с главата на дивака, когото беше убил.

Но това, което го изумяваше най-много, беше желанието да разбере как съм успял да убия другия индианец толкова отдалече и като го сочеше, ме молеше със знаци да му позволя да отиде при него и аз му обясних, доколкото успях, че може да го стори. Когато стигна до убития, моят дивак се спря като втрещен и започна да го обръща ту на едната, ту на другата страна. Гледаше раната от куршума, която като че беше точно на гърдите, където имаше дупка, но без да тече много кръв – дивакът беше умрял от вътрешното кървене. Моят човек взе лъка със стрелите на дивака и се върна при мене, при което аз понечих да тръгна обратно и му обясних, че трябва да ме последва, като му показах със знаци, че може да дойдат още от онези изчадия.

Тогавата ми показва също със знаци, че ще зарови убитите в пясъка, та ако останалите дойдат насам, да не ги видят, и аз му обясних със знаци, че съм съгласен. Той се залови за работа и само след миг беше издълбал с ръце яма в пясъка, достатъчно голяма, за да закопае първия. Довлече го в нея и го засипа с пясък, после направи същото и с другия; мисля, че погребва и двамата за не повече от четвърт час. Повиках го да тръгваме и го поведох, по не към своята крепост – отидохме чак в пещерата в по-далечната част на острова, така че наяве не оставих да се изпълни докрай сънят ми, в който дивакът намираще убежище в горичката.

Дадох му за ядене хляб и шепя стафиди, сипах му вода (от която се оказва, че е имал голяма нужда заради тичането) и когато се подкрепи, обясних му, че трябва да си легне и да спи, като му посочих място, където бях хвърлил голям наръч оризова слама с одеяло отгоре, защото се случваше да пренощувам там. Клетникът легна и заспа.

Беше приятен, хубав мъж със съвършено телосложение: с дълги здрави крайници (но не прекомерно дълги), висок и строен, според мене на около двайсет и шест години. Изражението му ми се видя много кротко, а не свирепо и намусено; в чертите му имаше нещо извънредно мъжествено, но при все това те запазваха своята привлекателност и мекота (както е у европейците), особено когато се усмихваше. Косата му беше черна, дълга и права (не беше къдрав като овца), имаше голямо и високо чело, погледът в проблясващите му очи бе изключително жив и остър. Кожата му не беше съвсем черна, а доста мургава на цвят, но не с онази грозна, болезнено жълтеникава мургавина, както при бразилците, при жителите на Вирджинските острови³⁰, и разни други американски

30. Група от Малките Антили. – Б.пр

туземци, а с по-ярък и наситен маслинен цвят, в който имаше нещо много приятно за окото, макар че не е лесно да се опише. Лицето му беше кръгло и загладено, носът му – малък, но без да е сплескан, както при негрите; имаше много хубава уста, тънки устни и равни красиви зъби, бели като слонова кост. След като прекара половин час по-скоро в унес, отколкото в сън, дивакът се надигна, излезе от пещерата и дойде при мене. Аз доях козите в кошарата, която беше съвсем наблизко; когато ме съзря, той пристигна тичешком и отново се просна на земята, като изразяваше, смирение и благодарност с всевъзможни жестове, много от които бяха чисто кривене. Накрая се прилепи към земята близо до единия ми крак и сложи другия ми крак върху главата си, както вече бе правил, след което ми засвидетелства покорство, послушание и раболепие с какви ли не жестове, за да ме увери, че ще ми служи до края на живота си. Разбрах много от нещата, които искаше да ми каже и му отвърнах със знаци, че съм много доволен от него. Не след дълго започнах да му говоря и да го уча да ми отвръща. Най-напред му обясних, че името му ще бъде Петкан, защото спасих живота му в петък – нарекох го така за спомен от този ден. Научих го да казва „господарю“, а след това му обясних, че това ми е името; научих го още да казва „да“ и „не“ и да знае какво означават тези думи; сипах мляко в една пръстена паница и го изпих пред него, като топях хляба си вътре, а после му дадох една питка, за да повтори същото и той бързо го направи, като ми показа с жестове, че много му е харесало.

Останахме там през нощта, но щом се развидели, накарах дивакът да тръгне с мене, като му обясних, че ще му дам дрехи, и той, изглежда, много се зарадва, тъй като беше чисто гол. Когато минавахме край мястото, където бе закопал двамата туземци, той посочи точно къде е ямата, даде ми да разбере, че е сложил белег, за да може да ги намери, след което ми показа със знаци, че трябва да ги изровим и да ги изядем. Тогава аз се престорих на много ядосан и му обясних, че изпитвам отвращение – показвах му, че само при мисълта за това ще повърна, и му махнах с ръка да напусне това място, което той стори незабавно и с голямо покорство. После го заведох до върха на хълма, за да проверим дали враговете му са си отишли, и като извадих далекогледа, насочих го и видях мястото, където бяха, но нямаше следа нито от тях, нито от канутата им, така че ставаше ясно, че са си отишли и че са оставили двамата си другари, без да ги потърсят.

Това откритие обаче не ме задоволи. Понеже вече се чувствах посмел и любопитството ми съответно нарасна, повиках моя слуга Петкан,

в едната ръка стиснал сабята, която му дадох, с лъка и стрелите на гръб (установих, че много умело си служи с тях) и с една от пушките ми в другата ръка (останалите две понесох сам) и го поведох към мястото, където бяха слезли тези изчадия, защото си бях наумил да науча нещо повече за тях. Когато стигнах на брега, кръвта направо замръзна в жилите ми, а сърцето ми замря от ужас при гледката, която видях. Наистина беше ужасно – поне за мене, макар че Петкан изобщо не се развълнува. Навсякъде се въргаляха човешки кости, пясъкът бе почервенял от кръв, тук-там се виждаха недооглозгани кокали, полуизядени, разкъсани и овъглени парчета месо – накратко, личаха си всички следи от победоносното пиршество на диваците, надвили враговете си. Видях три черепа, пет ръце, кости от три-четири крака и множество други телесни части, а Петкан ми обясни със знаци, че били докарали четирима пленници, с които да се угощават; трима изяли, а четвъртият (той посочи себе си) бил той; имало голяма битка между тези диваци и съседния им владетел, чийто поданик, изглежда, беше и Петкан; диваците взели много пленници, които били заведени на различни места от заловилите ги по време на боя, за да се гощават с тях така, както изчадията бяха постъпили с доведените на моя остров.

Накарах Петкан да събере черепите, костите, късовете месо и разните други остатъци на един куп, да запали върху му голям огън и да изгори всичко, докато се превърне в пепел. Усетих, че на дивака все още му се иска да хапне човешко месо, тъй като по природа си е канибал, но понеже му дадох да разбере колко се отвращавам само като си помисля за това или като си го представя, той не посмя да разкрие желанието си, защото по някакъв начин успях да му втъппя, че в противен случай ще го убия.

Когато свършихме тази работа, върнахме се в укреплението и аз се залових да се погрижа за слугата си. Най-напред му дадох чифт платнени долни гащи, които бях взел, както споменах, от сандъка на клетия канонер от разбилия се кораб. Преправих ги малко и му станаха съвсем по мярка, след което му уших, доколкото ми беше по силите, късо палто от козя кожа (бях се превърнал в сравнително сносен шивач) и му дадох една шапка, която бях направил от заешка кожа – много удобна и доста умело изработена, и така успях да го облека криво-ляво, а той страшно много се зарадва, като видя, че е облечен почти толкова добре, колкото господаря си. Вярно, че отначало дрехите спъваха движенията му – гащите му пречеха, а ръкавите на палтото го жулеха на раменете и под мишниците, но като ги отпуснах малко на местата, където се оплакваше,

че му стягат, и като посвикна с тях, накрая му станаха съвсем удобни.

На другия ден, след като го бях завел в колибата си, започнах да обмислям къде да го настаня; и за да му е добре, а едновременно с това и да не се притеснявам, направих му малък навес в празното място между двете укрепления, отсам втората и отгатък първата ограда, и тъй като там се намираше и входът към пещерата ми, сковах от дъски нещо като каса с врата, които поставих не на самия отвор, а малко зад него, и то така, че вратата да се отваря навътре. Нощем я залоствах и прибирах стълбите, поради което Петкан нямаше начин да се прехвърли през първата ограда без да вдигне толкова много шум, та положително да се събудя, защото над първата ограда, направена от дълги колци, сега се беше получил истински покрив, който засланияше жилището ми и опираше в планинския склон. Бях преплел в него клони вместо летви, след което използвах неизсъхнала оризова слама, жилава като тръстика, за да го уплътня, докато пластът стана съвсем дебел. Там, където бях оставил дупка, тоест празно място, за да излизам и влизам по стълбата, сложих нещо като капак, който при никакъв опит отвън не би могъл да се отвори, без да се вдигне голям шум. Що се отнася до оръжията, прибирах ги вътре при мене всяка вечер.

Всички тези предпазни мерки обаче се оказаха излишни, защото ед-ва ли някой човек е имал по-верен, по-предан и по-искрен слуга от Петкан, спокоен, ведър и безхитростен, съвършено покорен и изпълнителен, той ме обичаше с любовта, която изпитва детето към баща си. Осмелявам се дори да кажа, че ако се наложеше, той би пожертвал живота си, за да ме спаси – даде ми много доказателства за това и аз не се съмнявах ни най-малко, че ще го стори, поради което скоро се убедих, че няма нужда да вземам предпазни мерки и да се боя от него.

По тези причини често ме спохождаше мисълта, че макар Господ посредством providението и делата, които направляваше с ръката си, да бе решил да лиши такава голяма част от света на своите създания от най-доброто предназначение, за което бяха пригодени техните способности и душевни сили, Той все пак им бе отредил същите сили, разсъдък, усещания, сърдечност и чувство за дълг, същите страсти и нетърпимост към злините, същите представи за благодарност, искреност и преданост и същото предразположение към вършенето на добрини и приемането им, които бе отредил и на нас, а когато решише да им даде възможност да ги проявят, диваците бяха готови дори повече от нас да ги употребят по правилното им предназначение, за което са били предопределени. Понякога това много ме натъжаваше, защото имаше случаи,

когато си давах сметка колко лошо използваме всички тези неща, макар да разполагаме с власт, озарена от великия светилник на напътствието – от Божия дух – и от познанието на неговото слово, добавено към нашата възприемчивост; питах се защо Бог бе решил да скрие такива спасителни знания от толкова милиони души, които, ако съдех по този клет дивак, биха ги използвали много по-добре от нас.

Тръгнах оттук и често стигах толкова далече, че отправях нападки към царството на провидението и го обвинявах, че е извършило такова несправедливо и произволно разпределение на богатата, та е скрило от някои хора прозрението, което е дало на други, а очаква от всички еднакво да изпълнят дълга си. Възпях се обаче и обуздах мислите си със следното заключение: първо, че не знам по какви съображения и закони е било писано така на диваците, защото Бог, поради самата си същност, е принуден да бъде безкрайно свят и справедлив, така че не е възможно всички тези създания да са били нарочно лишени от неговото присъствие по причина, че са съгрешили срещу това прозрение, което, както се казва в Писанието, е закон за тях, според правила, които човешката съвест признава за справедливи, макар че не ни е дадено да знаем на какво основание; и, второ, че след като всички ние все още сме глина в ръцете на грънчаря³¹, нито една съдина не би могла да му каже: „*Защо ме направил такава?*“

Но нека се върна към новия си другар, който много ме радваше. Залових се да го науча на всичко необходимо, за да ми бъде от полза, да се справя и да ми помага, но особено се постарях да го науча да говори и да ме разбира, когато аз му говоря, и той се оказа най-възприемчивият ученик на света, при това винаги, когато се случеше да ме разбере или да ме накара да го разбере, така се развеселяваше, че ставаше още по-усърден и доволен и ми беше много приятно да разговарям с него; положението ми дотолкова се облекчи, че започнах да си казвам: стига да не бъда заплашван повече от диваците, не ме е грижа дали някога ще се махна от мястото, където живея.

31. Стария завет, Книгата на пророк Исая, 64:8. – Б.пр.

XXIII глава

Робинзон обучава и цивилизова Петкан и се старае да го запознае с християнството.

Два-три дни след като се бях завърнал в своята крепост, си помислих, че за да откажа Петкан от ужасната храна с която бе свикнал, и от канибалските гастрономически увлечения, трябва да го накарам да опита друго месо; затова една сутрин тръгнахме към гората. Отидох с намерението да убия някое яре от моето стадо, да го донеса у дома и да го сготвя. Но по пътя видях една коза, легнала на сянка, с две ярета край нея. Хванах Петкан за ръка. „Стой – казах му аз, – не мърдай!“ И му направих знак да остане на мястото си, след което вдигнах пушката и убих едното яре. Клетият Петкан, който беше видял отдалече как убивам неговия брат дивака, но нито знаеше, нито можеше да си представи как точно е станало това, се стресна от изумление, разтрепери се от глава до пети и изглеждаше така втрещен, че си помислих, че ще се строполи. Не видях ярето, в което се целех, или пък не схвана, че съм го убил, защото взе да запретва дрехата си и да проверява дали не е ранен и както скоро установих, си мислеше, че съм решил да го убия, защото дойде и коленичи пред мене, прегърна нозете ми и каза много неща, които не разбрах, но лесно се досетих какво означаваха: молеше ме да го пощадя.

Скоро открих начин да го убедя, че не му мисля злото – вдигнах го на крака, разсмях се и като му посочих ярето, което бях убил, накарах го да отърчи и да го донесе, и Петкан го стори. А докато разглеждаше животното и се чудеше как е убито, аз заредих отново и започнах да се озъртам, докато забелязах голяма колкото ястреб птица, кацнала на едно дърво в обсега на пушката ми. И за да разбере Петкан поне малко какво възнамерявам да направя, повиках го да дойде и му посочих птицата (която всъщност беше папагал, макар да я бях взел за ястреб). Та така, посочих му я, след което посочих също така пушката и земята под папагала, за да види къде ще го сваля, и успях да му обясня, че ще стрелям по птицата и ще я убия. После съответно стрелях, като го накарах да гледа, и макар Петкан да видя, че папагалът тутакси падна, отново се вцепени от страх, защото не беше разбрал всичките ми обяснения. Досетих се, че е толкова учуден, защото не ме е видял да зареждам пушката и затова си мисли, че в нея се крие някаква тайна сила, носеща смърт и

разруха, която убива човек, звяр, птица и всяко нещо наблизко и надалече, и недоумението, което го обзе, го държа дълго време; вярвам, че ако му бях позволил, щеше да почита като божества и мене, и пушката ми. Що се отнася до самата пушка, в продължение на няколко дни след това Петкан не смееше да я докосне и ако се случеше да остане край нея, приказваше ѝ като на живо същество и както узнах по-късно, увещавал я да не го убива.

Когато изумлението му попремина, посочих му птицата, която бях застрелял и го пратих да изтича и да я донесе и той го стори, но малко се забави, защото папагалът още не беше умрял и беше прелетял доста далече от мястото, където го свалих, но Петкан го намери, взе го и ми го донесе. И понеже вече бях разбрал невежеството му по отношение на пушката, отново използвах възможността да я заредя, без да ме види, за да бъда готов, ако се появи друг дивеч, но междувремежно нищо не ми падна на мушката. Тогава занесох ярето у дома и същата вечер го одрах и криво-ляво го нарязвах на парчета. И като го сложих в котле за тази цел, сварих, тоест задуших част от месото и приготвих много хубава супа, а след като я опитах, дадох и на човека си, който, изглежда, много я хареса. Най-много се изуми обаче, че ѝ добавям сол и ми показва със знаци, че е лошо да се яде сол: сложи малко в устата си, направи гримаса на отвращение и шумно плю, след което изплакна устата си с прясна вода. Аз от своя страна сложих в уста късче месо без сол и се престорих, че го изплювам, защото не е солено и ми е противно не по-малко, отколкото му е противна солта, но не постигнах успех. Петкан не обичаше да соли нито месото, нито супата и така продължи дълго време, а и след това употребяваше съвсем малко сол.

След като го нахраних с варено месо и супа, реших на следващия ден да го нагостя с печено ярешко. Приготвих месото, като го вързах и го окачих над огъня, както често бях виждал да правят в Англия: забива се по една соха от двете страни на огъня, а отгоре се закрепва прът и като се върже месото за него, непрекъснато се върти, за да се изпече. Всичко това много допадна на Петкан и когато дойде време да опита месото, той така надълго и нашироко взе да ми обяснява колко му харесва, че нямаше как да го разбере погрешно: накрая, стана ясно, че никога вече нямало да яде човешко месо, което извънредно много ме зарадва.

На другия ден му поръчах да счука малко зърно и да го пресее (вече писах по какъв начин го правя); той скоро схвана какво се иска и го свърши не по-зле от мене, особено когато разбра, че ще послужи за

приготвянето на хляб. А след като го оставих да види как правя и пека хляба, не мина много време и Петкан ме отмени и в тази работа, като я вършеше също така добре, както я вършех аз.

Тогава се замислих, че след като имам да храня не едно, а две гърла, трябва да намеря още подходящи места за ниви и да засея повече зърно от обикновено; затова си набелязах един голям участък и се заложих да го ограждам както преди. Петкан не само се включи с голямо желание и работи много усилено, но и вършеше всичко с неимоверна радост, тъй като му обясних защо ни трябва: че ще засеем още зърно, за да имаме повече хляб, след като вече сме заедно и хлябът ще трябва да стига и за мене, и за него. Дивакът прояви много разсъдливост в това отношение, защото ми даде да разбере, че му е ясно колко много труд в повече полагам заради него, след като не съм сам, и че той ще работи още по-усилно, когато му казвам какво да прави.

От всичките години, които прекарах на острова, тази беше най-приятната. Петкан започна да говори доста добре и почти винаги, когато исках нещо, разбираше за какво става дума, знаеше къде го изпращам и обичаше да разговаряме. Накратко, отново можех отчасти да използвам езика си не за друго, а за реч, което преди ми се случваше съвсем рядко. И освен че много ми харесваше да разговаряме, самият човек особено ми допаднаше: с всеки изминал ден все повече ми правеше впечатление неподправената му искреност и честност и направо обикнах това създание; от друга страна, вярвам, че Петкан ме обичаше повече, отколкото е възможно да бе обичал някого дотогава.

Веднъж ми хрумна да проверя дали копнее отново да се върне в родната си земя и понеже го бях научил на английски език така добре, че да може да отговаря почти на всичките ми въпроси, попитах го дали народът, към който принадлежи, никога не побеждава в битка. При тези думи Петкан се усмихна и ми отвърна: „Да, да, ние винаги се бием по-добре“, сиреч искаше да каже, че винаги надвиват в битката. Подир кое-то започнахме следния разговор: „Щом винаги се биете по-добре, Петкане, защо ти попадна в плен?“ – попитах го аз.

Петкан: Въпреки това мой народ се бие повече.

Господарят: Как така „повече“? Ако сте били повече, защо те хванаха?

Петкан: На място, където бях, те били много повече многоброй от мой народ. Пленили един, двама, трима и мене, мой народ ги победил ей там, където аз не бил; там мой народ взел един, двама, голямо хиляда пленници.

Господарят: Защо тогава твоите хора не те спасиха от ръцете на враговете?

Петкан: Бързо завели един, двама, трима и мене и накарали да влезем в кану. Мой народ тогава няма кану.

Господарят: Добре, Петкане, а какво прави твоят народ с пленниците, които взема? Завеждат ли ги някъде, за да ги изядат, като тези диваци?

Петкан: Да, мой народ също яде човек, целия изяжда.

Господарят: А къде ги водят?

Петкан: Ходят друго място, което намисли.

Господарят: А идват ли тук?

Петкан: Да, да, идват тук и идват друго още място. *Господарят:* Ти идвал ли си тук с тях?

Петкан: Да, аз идвал тук. (И посочва северозападната страна на острова, където, изглежда, е ходело неговото племе.)

Така разбрах, че моят слуга Петкан преди е бил сред диваците, които са посещавали по-отдалечения бряг на острова с цел да си направят такова угощение, за каквото и той бе доведен тук. След известно време, когато добих смелост да го заведа на този бряг (същия, който споменах по-горе), Петкан позна мястото и ми каза, че веднъж, когато идвал тук, изляли двайсет мъже, две жени и едно дете. Не знаеше как е цифрата „двайсет“ на английски, но ми я предаде, като нареди съответния брой камъчета и ме накара да ги преброя.

Разказах този епизод, защото е предисловие към това, което стана по-сетне. След като поговорих така с Петкан, попитах го какво е разстоянието между нашия остров и крайбрежието и дали се случва често канутата да объркват посоката. Той ми отговори, че няма такава опасност, че никога не са се обърквали, само дето по-навътре в морето минава течение и излиза вятър, който винаги духа сутрин в една посока, а вечер – наопаки.

Сметнах, че става въпрос не за друго, а за приливите и отливите, когато морето приижда или се оттегля, но по-късно разбрах, че това се случва вследствие на покачването и спадането на водите на великата Ориноко, защото, както научих по-късно, нашият остров бе разположен в устието на тази река, а сушата, която бях забелязал на запад и северозапад, беше големият остров Тринидад, намиращ се в северната част на устието. Задах на Петкан хиляди въпроси за неговата страна, за обитателите, за морето, за бреговете и за народите, които живеят наблизо, а той ми разказа всичко, което му беше известно, възможно най-

откровено. Разпитвах го как се наричат различните индиански народи, но единственото име, което той можа да ми каже, беше „кариби“; веднага разбрах по това, че става дума за карибските племена, които според нашите карти населяват тази част от Америка, която се простира от река Ориноко до Гвиана, а по-нататък стига до остров Свети Мартин. Петкан ми каза, че много далече зад луната, тоест зад мястото, където залязва луната (което сигурно се намираще на запад от родината му), живеят бели брадати хора като мене (и посочи големите ми бакенбарди, за които вече писах), които убивали „много човековци“ (такава дума употреби). По всичко това съдех, че има предвид испанците, чиито жестокости в Америка са известни във всички страни, помнят се от всички народи и бащите разказват за тях на децата си.

Попитах Петкан дали знае как бих могъл да стигна от този остров до белите хора и той ми отвърна: „Да, да, може да стигне с две кану.“ Не разбирах какво има предвид, нито успях да го накарам да ми опише тези „две кану“, но накрая след много затруднения стана ясно, че има предвид лодка, която да е много голяма, колкото две канута.

Тази част от разговора с Петкан ми подежда много добре, защото оттогава нататък започнах да храня надежди, че все някога ще ми се отдаде случай да се измъкна от острова, а клетият дивак можеше да ми помогне в това дело.

За дългото време, откакто Петкан беше с мене и започна да говори и да ме разбира, не ми липсваше възможност да заложа в съзнанието му основите на вярата в Бога. Веднъж например го попитах кой го е създал. Клетото същество изобщо не ме разбра и си помисли, че го питам кой е баща му. Тогава поставих въпроса другояче и го попитах кой е създал морето, земята, по която вървим, хълмовете и горите, а той ми отвърна, че ги е направил старият Бенамуки, който е живял най-дълго от всички на света. Не можа да ми каже нищо повече за този велик човек, освен че с много стар – „много по-стар – каза Петкан – от море и суша, от луна и от звезди“. Тогава го попитах защо ако този старец е направил всичко, не се радва на всеобщо преклонение. На което Петкан със съвсем невинен вид отвърна: „Ами всички казват «О!»“ Попитах го още дали неговите сънародници отиват някъде, когато умрат, и Петкан отговори: „Да, всички отива при Бенамуки“; тогава го попитах дали изядените също отиват там, и той ми отвърна: „Да“.

Малко по малко започнах да го възпитавам във вяра към истинския Бог. Казах му, че великият Създател на всички неща живее горе (и посочих небето), че управлява света със същите сила и провидение, с които

го е създал; че е всемогъщ, че може да направи всичко за нас – да ни даде всичко, или да ни отнеме всичко; и така постепенно отворих очите на дивака. Той ме слушаше с голямо внимание и много се зарадва, когато научи, че Иисус Христос е бил изпратен, за да ни спаси. Научи се как отправяме молитви към Бога и че той ни чува дори от небето. Един ден Петкан ми каза, че щом като нашият бог може да ни чуе и отгатакъ слънцето, сигурно е по-велик бог от Бенамуки, който живее съвсем наблизко, но те чува само ако му говориш от подножието на високите планини, където живее. Попитах Петкан дали е ходил да разговаря с Бенамуки и той ми отговори, че младите мъже изобщо не ходят там, ходят единствено старците на племето, които той нарече уоаки. Накарах го да ми обясни кои са те и стана ясно, че това е тяхното духовенство – жреците, които отиват там, за да кажат: „О!“ (така наричаше Петкан отправянето на молитви), а после се връщат и съобщават какво е казал Бенамуки. Това ме накара да стигна до заключението, че дори сред най-безпросветните и невежи езичници на света има жреческо съсловие и далновидността да се придава тайнственост на религията, за да се запази благоговението на народа към духовниците, е характерно не само за католицизма, но може би и за всички световни религии дори сред най-свирепите и безчовечни диваци.

Постарах се да разкрия тази измама на слугата си Петкан и му обясних, че техните старци се преструват и лъжат, че ходят до планината да казват „О!“ на Бенамуки, а още по-малко пък предават на хората негови думи и че ако изобщо са получавали някакъв отговор на въпросите си или пък са говорили с някого там, това трябва да е било нечиста сила. След което започнах дълъг разговор с Петкан за дявола: как се е появил, как се е разбунтувал против Бога, как ненавижда хората, каква е причината за това, как си намира мрачни кътчета в света, където да го почитат вместо Бога и като Бог, и колко много лукавства използва, за да отклони човечеството от правия път към неговата гибел; как намира таен достъп до нашите страсти и наклонности така, че да се превърнем в изкусители на самите себе си и да стигнем до падение по собствено желание.

Открих, че е по-трудно да създам в съзнанието на Петкан вярна представа за дявола, отколкото за съществуването на Бог. Природата подкрепяше всичките ми доводи и предлагаше доказателства да го убедя във великата първопричина и върховна напътстваща власт, в тайно насочващото ни провидение, в безпристрастността и справедливостта на преклонението ни към създателя и тям подобни. Но нямаше нищо, което

да потвърждава представата за нечистата сила: за зараждането ѝ, за съществуването ѝ, за нейното естество и най-вече за склонността ѝ да върши злини и да ни подмамва да вършим същото. Веднъж клетото създаване ме озадачи толкова много, като ми зададе един напълно естествен и невинен въпрос, че просто не знаех какво да му отговоря. Бях му приказвал много за властта на Бога, за неговото могъщество, за нетърпимостта му към греха и за всепоглъщащия огън, погубващ извършителите на неправди; че както Бог е създал всички ни, в един миг може да унищожи и нас, и света. През цялото време Петкан ме слушаше много внимателно.

След това му казах, че дяволът в сърцата на хората е враг на Бога, защото използва докрай злобата и уменията си, за да проваля добрите замисли на провидението и да съсипе Христовото царство на земята, и така нататък. Петкан се обади:

– Господар каза Бог много силен и много велик, тогава защо не е по-много силен, по-много могъщ от дявол?

– Така е, Петкане, така е – отвърнах аз. – Бог е по-силен от дявола, Бог превъзхожда дявола и затова се молим на Бога, та да стъпче дявола под нозете ни, да ни даде сили да устоим на изкушенията и да угаси огнените му стрели.

Но Петкан пак се обади:

– Тогава щом Бог по-много силен и по-много могъщ от дявол, защо Бог не убие дявол и го не направи вече да върши никакво зло?

Този въпрос необикновено ме изненада, понеже в крайна сметка, макар да бях на възраст, едва прокождах в тази област и ми липсваше опит в казуистиката, сиреч в разрешаването на спорни положения. Отначало не знаех какво да кажа, затова се престорих, че не съм чул добре и помолих Петкан да повтори въпроса си. Ала той твърде много държеше да получи отговор, за да е забравил какво ме попита, затова повтори въпроса си на същия развален английски, както по-горе. По това време вече леко се бях окопитил и му рекох:

– Накрая Бог ще го накаже жестоко, той чака да дойде страшният съд и тогава дяволът ще бъде хвърлен в бездънна яма, където пламти вечен огън.

Обяснението не задоволи Петкан и той ми го върна, като повтори моите думи:

– Чака накрая, мене това не разбира. Защо не убие дявол сега, защо не убие още много преди?

– По същия начин можеш да ме попиташ – рекох аз – защо Бог не

убива мене и тебе, когато вършим лоши дела, които ни провиняват пред него. Оставаме живи, за да се покаем и да получим опрощение.

Известно време Петкан размишляваше върху казаното, след което възкликна доста развълнувано:

– Е, добре, това добре, значи ти, аз и дявол, всички лоши, всички чака, покае се, Бог всички даде опрощение.

Тогава отново усетих, че се затруднявам до крайна степен и целият разговор ми доказваше, че макар получените по естествен път представи да насочваха разумните създания към познание на Бога, за да благоговоят и да отдават дължимата почит на върховното същество съобразно природата ни, нищо освен божие откровение не може да внуши познание за Исус Христос и за това как той, посредникът в изпълнението на библейските завети и нашият застъпник пред Божия трон, е изкупил греховете ни. Повтарям, нищо освен откровението на небето не може да подейства на душите, ето защо Евангелието на нашия Бог и спасител Исус Христос (има предвид Божие слово и Божия дух, предопределени да напътстват и пречистват неговото стадо) задължително трябва да поучава човешките души, да разнася спасителното Божие познание и да служи като средство за избавление.

За това отклоних по-нататъшния разговор между мен и слугата ми, като побързах да стана, сякаш внезапно ми се налагаше да изляза, след което го отпратих да ми донесе нещо отдалече и искрено се помолих на Бог да ми даде сили, та да спася с напътствията си клетия дивак; Божият дух да помогне сърцето на клетото невежо създание да се просветли, то да познае Бог в лицето на Исус Христос и да заживее в мир с него, а мене да подкрепи, та да му говоря Божие слово, което да успокои съвестта му, да отвори очите му и да спаси душата му. Когато Петкан се върна, започнах дълъг разговор с него по въпроса как човешките грехове са били изкупени от Спасителя на света и за това, каква е същината на евангелското учение, проповядвано от небесата, а именно, че трябва да се каем за греховете си и да имаме вяра в благословения Бог Исус Христос. След това му обясних, доколкото можах, защо нашият благословен избавител не е взел образа на ангел, а на Аврамовото семе и как поради тази причина падналите ангели нямат дял в избавлението; а също и че Бог се явява само на заблудените овци от дома Израилев и така нататък.

Господ ми е свидетел, че в методите, които използвах, за да напътя клетото създание, имаше повече искрена вяра, отколкото знания, но трябва да споделя заключението си до какво води всяко действие,

извършвано на този принцип. Докато разкривах откровено всичко на Петкан, аз самият всъщност научих много и се осведомих за разни неща, които или не знаех, или бях пренебрегвал, без да вниквам в тях; но когато се задълбочавах, за да търся доказателства за клетия дивак, те ми идваха наум без всякакви усилия и удоволствието, което получих, когато търсех подходящи примери, надминава всичко, изпитвано от мен дотогава; така че независимо дали клетият див туземец щеше да ми бъде от полза, или не, имах всички причини да бъда благодарен, че изобщо се появи при мене. Скръбта не ме мъчеше толкова много, а в жилището ми стана повече от приятно. И когато размишлявах, че в самотния живот, който бях принуден да водя, не само стигнах дотам, че обърнах поглед към небето и потърсих ръката, която ме бе изпратила тук, но вече се превръщах и в оръдие на провидението, за да спася живота, и (кой знае?) може би и душата на един клет дивак, като го приобща към истинската вяра и му предам християнското учение, за да опознае Исус Христос – онзи, чийто живот е вечен; повтарям, че когато размишлявах върху всичко това, скрита радост бликна във всяко кътче на душата ми и често ликувах, че изобщо бях попаднал на това място, макар толкова пъти да го смятах за най-голямата злочестина, която ме е сполетявала.

Продължих да живея по-нататък все в същото състояние на откровеност и разговорите, които часове наред водехме с Петкан, бяха такива, не направиха трите години, които прекарахме заедно, напълно и изцяло щастливи, ако е възможно да съществува пълно щастие на земята. Дивакът вече бе станал добър християнин, много по-добър от мене, макар че имам причини да се надявам и да благославям Господа за това, че двамата с Петкан еднакво се каехме и получавахме утехата на покаяли се грешници – четяхме Божието слово и бяхме толкова близо до напътствията на духа му, колкото и ако живеехме в Англия.

С четенето на Светото писание се занимавах аз и гледах да обясня на Петкан колкото може по-добре значението на Божието слово. А той, както вече казах, проявяваше дълбок интерес и ме разпитваше, с което направи от мен един много по-учен познавач на Писанието, отколкото щях да бъда, ако бях продължил да чета само заради себе си. Също така не бива да пропусна да отбележа тук още нещо, което разбрах от собствен опит по време на усамотения си живот, а именно, че познаването на Бога и на учението за спасението ни от Исус Христос е едно безкрайно и неизразимо блаженство; всичко е ясно изложено в словото Господне и толкова лесно се възприема и проумява, че дори самото прочитане на Писанието ме направи способен да разбере достатъчно дълга си

и ме насочи право към великото дело искрено да се покая за греховете си и да поверя на Спасителя живота и душата си, от което така трайно се промених, че започнах да се подчинявам на всички Божи заповеди, и то без да съм имал учител или наставник (имах предвид човек, който нарочно да ме просвещава); а същите прости напътствия послужиха и за просветлението на дивото същество и направиха от него такъв християнин, че малко биха могли да се сравняват с него, поне доколкото съм срещал през живота си такива хора.

Що се отнася до разните спорове, препирни, борби и раздори, каквито съществуват в света по отношение на религията, независимо дали става въпрос за неточности в учението или за устройството на църковното управление, всичко това беше за нас съвсем безполезно, както е безполезно, доколкото мога да съдя, и за останалата част от света. Имахме си сигурен водач за рая, а именно – Божието слово; имахме също така – благословен е Бог! – достатъчно доказателства за Божия дух, който ни учеше, напътстваше и водеше към едничката истина, който караше и двама ни с желание и смирение да се вслушваме в словото Му: ето защо смятам, че щеше да е съвсем безсмислено, ако бяхме стигнали до най-големите подробности и опознаехме изтънко спорните положения в религията, които са предизвикали такава бъркотия в света. Но нека се върна към историята, която описвам и разказва всичко по реда му.

XIV глава

Робинзон и Петкан построяват лодка, за да отплават към родното място на Петкан. Техният план се бива възпрян от ново пристигане на диваците.

След като Петкан и аз се сближихме и той започна да разбира почти изцяло думите ми и да ми отговаря свързано, макар и на развален английски, аз го запознах със собствения си живот, или поне с онази част от него, свързана с попадането ми на острова и времето, прекарано на него. Разкрих му тайната (защото за него това бе тайна) на барута и куршумите и го научих да стреля: подарих му нож, на който той се радваше като дете, и му направих колан с клуп, каквито правят в Англия за носене на кортици, но вместо кортик в него се затъкваше брадвичка, която в много случаи е не по-лошо оръжие от кортика, а в други направо го превъзхожда.

Описах му как изглежда Европа и най-вече Англия, където съм роден: как живеем, как почитаме Бог, как се държим един към друг и как търгуваме с кораби из всички части на света. Разправих му подробно за корабкрушението, което претърпяхме, и му показах, доколкото бе възможно, къде горе-долу беше потънал корабът, вече отдавна станал на трески и изчезнал без следа:

Показах му и останките от лодката, която се изгуби, когато се спасявахме и която едно време няха сили да помръдна от мястото ѝ на брега; сега тя почти се бе разпаднала. Като я видя, Петкан дълго време стоя замислен, без да каже дума. Попитах го какво го занимава толкова, а той отвърна: „Аз видях лодка като такава дошла на място мой народ.“

Дълго време не проумявах думите му, ала накрая, като го разпитах по-подробно, разбрах от него, че една такава лодка спряла на брега, където живеело племето му – по-скоро, както обясни той, била изхвърлена там от вълните. Веднага си представих, че някой европейски кораб се е разбил наблизко, а лодката се е откъснала от въжетата и морето я е понесло към брега, но проявих такава глупост, че изобщо не си помислих дали от корабкрушението не са се спасили хора, а още по-малко – къде са отишли; поради което накарах Петкан да ми опише само лодката.

Той доста добре я описа и за да ми стане още по-ясно, добави

развълнувано: „Спасили бели човековци от удавяне.“ Чак тогава го попитах дали в лодката е имало бели „човековци“, както ги наричаше той, и Петкан отвърна: „Да, лодка пълна с бели човековци.“ Попитах го колко са били на брой и той ми показа с пръсти: седемнайсет. Тогава попитах какво е станало с тях и чух отговора: „Те живи, останали при мой народ.“

Това ме наведе на нови мисли, защото си представих, че в лодката сигурно са били моряците от кораба, претърпял крушение край „моя“ остров, както вече го наричам; че след като корабът им е заседнал на скалите и те са разбрали, че са безвъзвратно загубени, може да са се спасили с лодката и да са стигнали до пустинния бряг, обитаван от диваци.

Тогава започнах да разпитвам Петкан по-настойчиво какво е станало с моряците. Той ме уверяваше, че продължават да живеят там, че са там от около четири години, че диваците не ги закачали и им носели храна. Попитах го как така се е случило, че не са ги убили и изяли. Той отвърна:

„Не, те стават брат с тях“ (сиреч изясни се, че са сключили мир), след което добави: „Те не яде човековци, ако не война и битка“, тоест диваците изяждали само онези, които водели война с тях и били пленени по време на битка.

Доста време подир това веднъж се качих на хълма в източната част на острова, откъдето, както вече споменах, в един ясен ден бях зърнал крайбрежието на американския континент. Времето беше хубаво и Петкан, вперил поглед към крайбрежието, внезапно започна да подскача и да танцува от изумление и да ме вика (защото бях на известно разстояние от него). Попитах го какво има. „О, радост! – възкликна той. – О, хубаво! Там видял моя страна, там мой народ!“

Забелязах, че лицето му изразява необикновено голямо щастие: очите му святкаха, а в изражението му се появи странен копнеж, сякаш бе решил да се завърне в родината си. Това мое наблюдение ме наведе на множество мисли, които отначало ме накараха да изпитам притеснение за слугата си Петкан, каквото не бях изпитвал дотогава. Въобще не се усъмних, че ако Петкан можеше да се завърне при народа си, той щеше изцяло да забрави не само вярата си в Бога, но и задълженията си към мене; щеше да прояви достатъчно отзивчивост, та да разкаже на събратята си моята история и сигурно щеше да дойде със стотина-двеста от тях, за да си направят угощение с мене, при това сигурно би се веселил, както когато изяждаха враговете си, пленени по време на война.

Бил съм обаче твърде несправедлив към клетото създание, за което

много съжалих по-късно. Ала подозренията ми нарастваха и продължиха да ме измъчват няколко седмици, през което време проявявах; повече сдържаност и не се отнасях към Петкан така приятелски и любезно, колкото дотогава. Несъмнено и с това сбърках, защото честното и благодарно създание изобщо не си мислеше подобно нещо и се държеше според най-добрите принципи както на вярващ християнин, така и на благодарен приятел, в което по-късно се уверих с голяма радост.

Докато проявявах подозрителност към него, можете да бъдете сигурни, че всеки ден го изпитвах, за да установя няма ли да издаде някоя от новите мисли, които според мене криеше. В думите му обаче намирах само откровеност и невинност, така че не оставаше с какво да подхранвам съмненията си, и накрая независимо от безпокойството ми Петкан успя да ме разубеди напълно, макар никак да не усещаше, че се безпокоя и че съответно го подозирам в измяна.

Един ден, когато вървахме по същия хълм, от който обаче сега не се виждаше крайбрежието, защото над морето имаше мараня, аз повиках Петкан и му казах:

– Петкане, нима не искаш да се завърнеш в родината си при своя народ?

– Да – отвърна Петкан, – той много се радва, о, да се върне при свой народ.

– А как ще живееш там? – продължих аз. – Ще станеш ли отново дивак, който яде човешко месо, Както е било преди?

Петкан придоби много угрижен вид и като поклати глава, отговори:

– Не, не, Петкан им каже да живее с добро, каже те да се молим на Господ, каже после да се ядат хляб от зърно, месо от добитък и мляко и никога вече не ядат човековци.

– Ами тогава те ще те убият – подхвърлих аз. При тези думи Петкан се замисли и отвърна:

– Не, те не убият мене, те поискат много аз научи ги.

С което искаше да каже, че диваците ще проявят желание да се учат. И добави, че са научили много от брататите мъже, дошли с лодката. Тогава го попитах дали би се завърнал при хората си. Той се усмихна на думите ми и отговори, че не може да преплува такова голямо разстояние. Рекох, че ще му направя кану. Той отвърна, че ще отиде, ако и аз тръгна с него.

– Ако дойда – казах аз, – те ще ме изядат веднага.

– Не, не – възпротиви се Петкан, – аз направя те да не ядат господар, аз направя те много обикнат тебе.

Имаше предвид, че ще им разкаже как съм убил враговете му и съм го спасил от смърт, което щяло да ги накара да ме обикнат. После ми обясни, доколкото можеше, колко добре се държали със седемнайсетте бели мъже (с брататите, както ги наричаше), претърпели корабкрушение край техния бряг.

Признавам, че след този разговор си наумих да стигна до континента и да опитам да се присъединя към брататите хора, за които не се съмнявах, че са испанци или португалци; нямаше съмнение, че ако успея, заедно щяхме да намерим начин да заминем оттатък; понеже щяхме да сме на континента и да представляваме значителна група, щеше да е полесно, отколкото от остров на четирийсет мили от брега, където бях сам и без помощ отникъде. Ето защо няколко дни по-късно отново се залових с Петкан – подхванах разговор с него и му казах, че ще му дам лодка, за да се върне при народа си. После съответно го заведох до фрегата, която бях оставил от другата страна на острова, и като изгребах водата от нея (защото винаги я държах потопена), извадих я от реката, показвах му я и двамата се качихме вътре.

Открих, че Петкан много умело се справя с управлението и лодката се носи почти толкова бързо, колкото когато гребах аз. И когато се поотдалечихме от брега, рекох:

– Е, Петкане, ще идем ли сега при твоя народ?

Той ме погледна недоумяващо, защото, изглежда, смяташе, че лодката е прекалено малка, за да стигне толкова далече. Тогава му казах, че имам и по-голяма лодка и на другия ден отидохме до мястото, където бях оставил първата си лодка, която обаче не успях да пусна на вода. Петкан се съгласи, че тази лодка е достатъчно голяма, но понеже не бях полагал никакви грижи за нея в продължение на двайсет и три години, тя се бе повредила и разсъхнала от слънцето и имаше доста жалък вид. Според Петкан такава лодка щеше да се справи съвсем добре, след като натоварехме „много достатъчно храна, вода и хляб“, както се изрази той.

Понеже като цяло в този миг бях твърдо решил да изпълня плана си и да се добера с Петкан до континента, казах му, че ще направим нова лодка, също толкова голяма, с която той да се върне у дома. Петкан не ми отвърна нищо, но изглеждаше много умислен и натъжен. Попитах го какво му е, а той ми отговори с въпрос:

– Защо ядосан на Петкан, какво аз направил?

Помолих го да ми обясни какво има предвид, като му казах, че не ме е ядосал.

– Не ядосал, не ядосал! – повтори той няколкократно думите ми. – А защо тогава изпраща Петкан у дома при мой народ?

– Ами... нали сам каза, че искаш да се завърнеш там?

– Да, да – потвърди той, – но иска и двамата там, не иска Петкан някъде, а господар някъде.

С други думи, нямаше намерение да тръгне без мене. Тогава попитах:

– Ако и аз дойда, какво ще правя там?

На този въпрос той отговори тутакси:

– Ти направиш много голямо добрини. Научиш диви човековци да бъде добър, кротък, питомен човековци. Кажеш им да познава Бог, да се моли и живее нов живот.

– Уви, Петкане – възпротивих се аз, – ти не знаеш какво говориш, та аз самият съм неук!

– Не, не – продължи той, – мене научи добро, тях научи добро!

– Не може, Петкане – не се съгласявах аз, – ти ще отидеш сам, а аз ще остана да живея тук без тебе, както преди.

При тези думи той сякаш отново се обърка и като сграбчи една от бравичките, които обикновено носеше на пояса си, бързо я измъкна, дойде и ми я подаде.

– Какво искаш да направя? – попитах го аз.

– Вземеш и убиеш Петкан – отвърна той.

– Защо да те убивам? – отново попитах. А той веднага ми отговори:

– Защо гониш Петкан? Вземеш, убиеш Петкан, не гониш!

Изрече това толкова развълнувано, че видях как очите му се насълзиха. С една дума, толкова ясно стана колко е привързан към мене, като твърдо е решил да не ме изоставя, че още тогава му казах (а по-късно го повтарях), че никога няма да го изгоня, след като иска да бъдем заедно.

В заключение от този разговор разбрах, че привързаността на Петкан е толкова силна, та нищо не би могло да го откъсне от мене; разбрах също, че единствената причина за желанието му да се завърне у дома се крие в пламенната му привързаност към неговия народ и в надеждите му, че ще им сторя добрини, а понеже аз няхах представа за това, не си го бях мислил, нито имах такива намерения, нито го бях искал. Все още обаче твърдо възнамерявах да направя опит да се измъкна от острова по горепосочения начин заради предположението, до което стигнах вследствие на разговора ни, а именно, че там има седемнайсет братати мъже. Затова, без да губя повече време, се залових за работа заедно с Петкан, за да намерим и отсечем голямо дърво и да направим дълга пирога или

кану, с което да предприемем пътуването. На острова растяха достатъчно дървета, които щяха да стигнат и за малка флотилия, и то не от пироги или канута, а от здрави, големи плавателни съдове. Ала първото, за което внимавах, беше да намеря дърво толкова близо до морето, че когато направим лодката, лесно да я пуснем на вода и така да избегна предишната си грешка.

Най-накрая Петкан откри такова дърво и аз се уверих, че той знае много по-добре от мене кое дърво е най-подходящо, макар че и до деннешен не знам как се казва дървото, което отсякохме; мога само да добавя, че твърде напомняше на дървото, което наричат фъстик или на кръстоска между фъстик и никарагуански бор, защото беше същото на цвят и миризма. Петкан настояваше да направим лодката, като прегорим вътрешността, сиреч сърцевината, но аз му обясних, че е по-добре да издълбаем ствола със сечива и щом му показах точно как да работи, той прояви голяма сръчност и като се трудихме усилено около месец, направихме лодката. Стана много красива, особено когато показах на Петкан как да си служи с брадва, за да издялкаме и огладим външните стени, та дървото да придобие вид на истинска лодка. После обаче ни отидоха почти две седмици, докато с помощта на подпори примъкнахме лодката педя по педя, така да се каже, до водата. Но щом я вкарахме в морето, стана ясно, че с лекота ще издържи и двайсет души на борда.

Когато я пуснахме на вода, изненадах се, че независимо от големите й размери моят слуга Петкан се справяше с управлението много ловко и бързо, докато сменяше посоката или я придвижваше с греблата покрай брега, затова го попитах дали при желание бихме могли да тръгнем да плаваме с нея.

– Да – отговори той, – тръгнем на плаване с нея много добре, макар духа силен вятър.

Аз обаче имах и по-нататъшен план, за който Петкан не знаеше нищо: исках да направя мачта и платно и да снабдя лодката с котва и въжета. Що се отнася до мачтата, беше лесно постижимо: на острова растяха много кедри и недалече намерих дърво с прав ствол. Накарах Петкан да се залови за работа и да го отсече, като му дадох указания как да го окастри и приготви. Платното обаче си беше моя грижа – знаех, че имам достатъчно стари платна, или по-скоро парчета от платна, но те бяха отпреди двайсет и шест години, а аз не си бях направил особен труд да ги запазя, понеже не си представях, че някога може да ми потрябват с такава цел. Сигурен бях, че до едно са изгнили, както и се оказа, но все пак открих две парчета, които изглеждаха в доста добро

състояние, и се залових с тях. След много мъчителни усилия и, повярвайте ми, досадно и грубо кърпачество, понеже нямах и игли, накрая се получи нещо триъгълно и грозно, което в Англия наричаме кливер, с утлегар в долната част и малък къс шприт³² отгоре, с каквито обикновено плават нашите големи корабни лодки – с такова платно се справях най-добре, защото ми беше познато от лодката, с която избягах от Берберия, както разказах в първата част на историята си.

Почти два месеца се занимавах с тази работа, тоест с такелажата и с приготвянето на мачтата и на платната, защото исках всичко да бъде както трябва: направих малки щаги, на които да се закрепя фок, за да помага в плаването, ако се обърнем към наветрената страна, и най-вече сложих кормило отзад, за да насочва лодката по курса. И макар да съм нескопосен корабостроител, добре зная колко нужно и дори необходимо е кормилото, затова положих толкова усилия да го направя и накрая успях – въпреки че като си помисля за множеството несполучливи хрумвания, които се провалиха, ми се струва, че за направата на кормилото хвърлих толкова труд, колкото и за лодката.

След като свърших и това, заех се да науча слугата си Петкан на всичко, свързано с управлението на лодката, защото при все че той много добре се справяше с карането на кану нямаше представа за какво служат платната и кормилото, затова извънредно се изуми, когато видя как насочвам лодката към брега, а после отново към морето с помощта на кормилото и как платното се обръща срещу вятъра и се издува насам или натам според промяната в курса – повтарям, че когато видя това, Петкан се изненада и изуми. Както и да е, той беше възприемчив, скоро научи кое за какво служи и придоби моряшки опит; не успя само да разбере значението на компаса, колкото и да му обяснявах. От друга страна, понеже по тези места рядко се случваше да се заоблачи, а мъгли нямаше почти никога, не се явяваше особена нужда от компас, тъй като нощем винаги се виждаха звездите, а денем – брегът, освен ако не беше дъждовният период, но тогава човек не смее да излиза навън нито по суша, нито по море.

Бях навлязъл в двайсет и седмата година от моето пленничество на този остров, макар че е по-редно последните три години, през които бях с дивото същество, да не влизат в сметката, защото за разлика от останалото време сега животът ми придоби съвсем друг вид. Отбелязах годишнината от стъпването си на острова с все същата благодарност към

32. Диагонално съоръжение за опъване на платното. – Б.пр.

Божието милосърдие, защото ако първоначално бях имал причини да бъда признателен, сега те бяха още повече, понеже получих допълнителни доказателства как се грижи провидението да подкрепи големите ми мечти за успешно и навременно избавление. Бях обзет от непреодолимото усещане, че предстои да бъда избавен и че едва ли ще изкарам още една година на това място. Въпреки всичко продължих да се занимавам с домакинството си – прекопах, сеях и ограждах както винаги, събирах гроздето и го сушах, изобщо вършех всичко необходимо както преди.

Междувременно започна дъждовният период, когато повече от всякога си седях в къщи. Прибрахме според възможностите си плавателния съд на сигурно място, като го вкарахме в устието на потока до там, където, както вече казах, бях разтоварил саловете с взетото от кораба; изтеглихме лодката на брега, когато водата се бе покачила, и накарах слугата си Петкан да изкопае малък док, колкото да я побере и дълбочината му да е такава, че да има достатъчно вода, за да не бъде лодката на сухо, а по време на отлив вдигнахме здрава дига в края, та вълните на морето да не го заливат; с цел да предпазим лодката от дъждовете струпахме върху ѝ толкова много клони, че заприлича на къща със сламен покрив. Така останахме да чакаме ноември-декември, когато бях замислил да предприемем пътуването.

Щом наближи сухият период, заедно с хубавото време се завърна и мисълта за моя план, поради което всекидневно правех приготовления за отплаване. На първо място заделих определено количество храна, която щеше да ни служи за запас по време на плаването. Възнамерявах след седмица-две да съборя дигата и да пусна лодката в морето. Една сутрин, зает с работа от този род, повиках Петкан и му заръчах да иде на морския бряг и да потърси костенурка – обикновено ловяхме по една костенурка седмично както заради яйцата, така и заради месото. Не след дълго Петкан се върна тичешком, прехвърли се през външната ограда сякаш не стъпваше по земята, а летеше, и преди да имам време да го заговоря, извика:

– О, господар! О, господар! О, тъга! О, лошо!

– Какво има, Петкане? – попитах го аз.

– О, ей оттатък там – каза той – има едно, две, три кану! Едно, две, три!

От думите му реших, че канутата са шест, но като го поразпитах, разбрах, че са само три.

– Нищо, Петкане, не се бой! – успокоих го аз, доколкото можех. Но

си личеше, че клетникът е ужасно изплашен – единствената му мисъл беше, че са се завърнали да го търсят, да го нарежат на парчета и да го изядат. Клетникът така трепереше, че не знаех какво да го правя. Утешавах го както можех и му казах, че и мене ме заплашва не по-малка опасност и че ще ме изядат заедно с него.

– Все пак – рекох му аз – трябва да се бием решително с тях, Петкане. Можеш ли да се биеш?

– Аз стреля – отвърна той, – но дойде голям много брой.

– Няма значение – отново казах аз, – онези, които не убием, ще се изплашат от изстрелите.

И тогава го попитах дали ако аз съм готов да го защитавам, и той ще е готов да стори същото и ще остане рамо до рамо с мене, както го моля. Той отговори:

– Аз умра, кога господар помоли умре.

Тогава отидох, донесох му ром и му дадох да отпие голяма глътка – толкова добре стопанисвах това питие, че все още разполагах с голямо количество от него. Когато Петкан изпи рома, накарах го да вземе двете ловджийски пушки, които винаги носехме със себе си, и да ги зареди с едри сачми, големи колкото куршуми за пишов. После взех четири мускета и заредих всеки с по-едри сачми и с по пет куршума; във всеки от двата пишова сложих по два куршума. На пояса си, както обикновено, окачих дългата сабя без ножница, а на Петкан дадох неговата брадвичка.

След тези приготовления взех далекогледа и отидох от онази страна на хълма, откъдето можеше да видя нещо. Веднага различих с помощта на далекогледа, че има двацет и един дивака, трима пленници и три канута и че единствената цел на идването им, изглежда, е да си направят тържествено угощение с трите човешки тела – наистина дивашко пиршество, но нищо повече от онова, което ги бях наблюдавал вече да правят.

Забелязах също, че са слезли на сушата не на мястото, където Петкан беше избягал, а по-близо до моя поток, където брегът бе нисък, а гъстата гора почти стигаше досами морето. Този факт, заедно с отвращението към нечовешкото занимание, заради което бяха дошли изчадията, Ме изпълниха с такова възмущение, че се върнах при Петкан, казах му, че съм решил да отида при тях и да ги убия, и го попитах дали ще ме подкрепи. Петкан вече бе превъзмогнал уплахата си, а духът му бе леко приповдигнат от глътката ром, която му дадох; беше се развеселил и ми отговори както преди – че ще умре, когато аз го „помоля“ да умре.

Испаднал в пристъп на гняв, аз веднага разделих оръжията, които бях заредил, между двама ни: дадох на Петкан един пищов, за да го затыкне в пояса си, и три пушки, които да носи на рамо, а аз взех втория пищов и другите три пушки, и в този вид потеглихме. Сложих в джоба си малко шише ром, а на Петкан дадох голяма торба с още барут и сачми. Що се отнася до указанията, поръчах му да ме следва по петите и да не се издава, нито да стреля или да прави каквото и да било, докато не го накарам, а междувременно да пази пълно мълчание. Така натоварени, заобиколихме почти една миля вдясно, за да преминем през потока и да навлезем в гората, тъй като исках да се доближим на изстрел от диваците, преди да са ни открили – бях видял с далекогледа, че това е лесно постижимо.

Докато да извървим този път, обзеха ме предишните мисли и решителността ми се разколеба. Не че въобще ме плашеше броят на диваците (защото това бяха едни клетки невъоръжени нещастници и нямаше съмнение, че ги превъзхождам) – можех дори сам да се справя: замислих се обаче каква е потребността, основанието и най-вече нуждата, за да отида и да потопя ръцете си в кръв, като нападна хора, които нито ми бяха сторили зло, нито хранеха такива намерения, защото нямаха вина по отношение на мене, а дивашките им обичаи си бяха лично тяхна беда – доказателство, че Бог наистина ги бе изоставил заедно с другите народи в тази част на света да живеят скудоумно и да вършат подобни нечовешки постъпки; но това не ме принуждаваше да поема ролята на техен съдник, а още по-малко – да наказвам от името на Бога, защото Той щеше да вземе делото в свои ръце в мига, когато смяташе, че е необходимо, и щеше да последва всеобщо възмездие за всичките им престъпления като народ. Засега обаче това не ми влизаше в работата – вярно, че за Петкан имаше известно оправдание, защото той бе техен явен враг и Се намираще в положение на война тъкмо с тези хора, поради което беше в правото си да ги нападне; за себе си обаче не можех да кажа същото. През цялото време, докато вървах, тези мисли така вълнуваха душата ми, че реших да стигна по-близо до мястото, откъдето да наблюдавам дивашкото пиршество, и да пристъпя към действие само ако Бог ми даде знак, а в случай че не се яви нова потребност, което засега не можех да предвидя, да стоя настрана.

С това решение наум навлязох в гората, а Петкан ме следваше по петите с възможно най-голяма предпазливост и без да вдига шум, докато не наближихме края на гората откъм страната на диваците. Когато остана да ни дели само тази част от гората, тихо повиках Петкан и като

му посочих едно от крайните дървета, помолих го да се изкатери на него и да ми каже дали оттам добре се вижда точно какво правят диваците. Той го стори и веднага слезе, за да ми съобщи, че диваците се виждат оттам много добре – насядали са около огъня, опекли са един пленник и ядат, а друг пленник лежи вързан недалече на пясъка и според Петкан чака да го убият. Цял пламнах от гняв, защото Петкан ми каза, че човекът не е от неговия народ, а е един от дошлите в страната им с лодка брадати мъже, за които ми беше говорил. Щом спомена, че това е бял брадат мъж, обзет от ужас, аз се покатерих на дървото и ясно видях с далекогледа един бял мъж на брега край морето. Ръцете и краката му бяха вързани с нещо като рогоз или тръстикови стебла; беше европеец, облечен с дрехи.

Имаше друго дърво насред гъстака, което беше още по-близо до диваците, и като пообиколих, разбрах, че мога да стигна до него незабелязано и тогава ще се намирам на половин изстрел разстояние от тях. Затова обуздах страстите си, макар да бях изпаднал в ярост до крайна степен, и като се върнах около двайсет крачки назад, тръгнах през храсталака, който стигаше до другото дърво. Оттам се добрах до малко възвишение на около осемдесет ярда от диваците, откъдето ги виждах като на длан.

XXV глава

Робинзон освобождава един испанец. Петкан открива своя баща. Подготовка за освобождаването на другите испанци.
Пристигане на английски кораб.

Вече нямах нито миг за губене, защото деветнайсет от проклетите изчадия седяха вкупом на земята, а двама току-що се бяха запътили да заколят клетата християнска душа и сигурно щяха да пренесат пленника къс по къс до огъня. Тъкмо се бяха навели да развържат краката му, и аз се обърнах към Петкан:

– Сега, Петкане – рекох му аз, – прави каквото ти казвам!

Петкан кимна и тогава аз добавих:

– Повтаряй съвсем същото, което правя аз, и гледай да не сбъркаш в нещо!

След което оставих един мускет и една ловджийска пушка на земята и Петкан стори същото със своите оръжия. С другия мускет се прицелих в дивациите и накарах Петкан също да се прицели. Попитах го дали е готов и той ми отговори утвърдително.

– Тогава стреляй! – казах му аз и в същия миг дадох изстрел.

Петкан се прицели много по-добре от мен, поради което в тази страна, където стреля, уби двама диваци и рани още трима; а аз убих един и раних двама от моята страна. Можете да не се съмнявате, че настъпни ужасна суматоха – всички, които не бяха улучени, скочиха на крака и отначало не знаеха накъде да побягнат или да гледат, защото нямаха представа от каква посока идва гибелта. Както го бях помолил, Петкан не отместваше поглед от мене, за да следи какво правя, така че когато подир първия изстрел оставих мускета и грабнах ловджийската пушката, той стори същото.

– Готов ли си, Петкане? – попитах го аз.

– Да – отвърна той.

– В Божието име да стреляме тогава!

С тези думи аз отново стрелях по зашеметените изчадия, стреля и Петкан. И понеже сега пушките ни бяха заредени с дребни сачми, или както казвах аз, с дребни куршуми, видяхме, че падат само двама, но ранените бяха толкова много, че хукнаха напосоки и пицяха като

обезумели, целите в кръв и повечето с тежки рани, така че скоро нови трима се строполиха на земята, макар да не бяха умрели.

– А сега, Петкане – казах аз, като оставих използваната пушка и взех мускета, който все още беше зареден, – следвай ме!

И при тези думи изскочих от гората и излязох на открито, а Петкан вървеше по петите ми. Щом разбрах, че диваците са ме видели, започнах да крещя с цяло гърло, като накарах Петкан да прави същото. И като тичах с вее сила (което между другото съвсем не беше голяма бързина, понеже бях натоварен с оръжията), насочих се право към клетата жертва, която, както казах, лежеше на пясъчния бряг между мястото, където седяха диваците, и морето. Двамата касапи, които се канеха да накълцат човека, явно се бяха стреснали още при първия изстрел, бяха изоставили работата си и сега ужасно уплашени тичаха към морето и скочиха в едно от канутата, а други трима също се отправиха нататък. Обърнах се към Петкан и му дадох знак да излезе напред и да стреля по тях. Той веднага ме разбра и като претича около четирийсет ярда, за да се приближи, стреля по тях и аз си помислих, че ги е убил до един, защото видях как вкупом падат в дъното на лодката, но скоро двама от тях бързо се вдигнаха. Все пак другите двама бяха убити, а третият – ранен, затова лежеше в лодката и го помислих за умрял.

Докато слугата ми Петкан стреляше по тях, аз извадих ножа си и прерязах тръстиките върви, за да освободя ръцете и краката на клетата жертва, и когато го повдигнах, попитах го на португалски шо за човек е. Той ми отвърна на латински: „Christianus“³³, но беше толкова слаб и отпаднал, че нито можеше да се изправи, нито да говори. Извадих шишето от джоба си и му го подадох, като му обясних, че трябва да пие, и той го стори. След това му дадох парче хляб и той го изяде, а после го попитах какъв е по народност и той ми отговори: „Espagniole“³⁴. А когато малко се посъвзе, даде ми да разбере с всевъзможни знаци колко безкрайно ми е благодарен за избавлението си.

– Сеньор – казах аз с всичкия испански, който успях да скалъпя, – ще поговорим по-късно, защото сега предстои битка, и ако са ви останали някакви сили, вземете този пищов и сабята и започвайте!

Той пое оръжията с голяма благодарност и щом вече бяха в ръцете му, те сякаш му вдъхнаха нов живот: пленникът се спусна върху убийците си като хала и миг по-късно направи двамина от тях на пестил.

33. Християнин. – Б.пр.

34. Испанец. – Б.пр.

Истината е, че понеже цялата работа изненада окаяните създания, те така се бяха уплашили от изстрелите, че от потрес и страх бяха изпопадали по земята и както телата им не можеха да окажат съпротива на изстрелите, така и те не бяха в състояние да помислят за собственото си бягство – това стана и с петимата в лодката, по които стреля Петкан: трима се строполиха от раните си, но другите двама – от уплаха.

Държах пушката си в ръка, без да стрелям, защото беше единственото ми оръжие, след като дадох на испанеца пищова и сабята. Затова извиках Петкан и го накарах да изтича до дървото, откъдето бяхме стреляли най-напред, и да донесе оставените там използвани вече пушки. Той много бързо отиде и се върна, при което му връчих мускета си, а аз седнах да зареда другите оръжия, като казах на Петкан и испанеца да дойдат щом им потрябват. Докато се занимавах с тази работа, започна свирепа схватка – някакъв дивак се втурна към испанеца с един от големите дървени мечове в ръка – същото оръжие, с което щеше да убие пленника, ако не бях предотвратил това. Испанецът, който беше по-храбър и смел, отколкото можете да си представите, макар и отпаднал, доста дълго се би с индианеца и му нанесе две големи рани на главата, но дивакът пък беше як и жилив, поради което го притисна на тясно и испанецът падна на земята (от слабост), а дивакът се мъчеше да изтръгне от ръката му моята сабя. Тогава испанецът, макар и паднал отдолу, съобрази и пусна сабята, а наместо това измъкна пищова от колана си, опря го в тялото на дивака, стреля и го уби на място още преди аз да стигна до там, за да му помогна.

Петкан, оставен на воля, преследваше бягащите изчадия, стиснал в ръка не друго оръжие, а бравичката си. Така довърши тримата, които, както вече споменах, паднаха ранени при първия изстрел, а също и всички, които му се изпречиха на пътя. А испанецът, като дойде да вземе оръжие и аз му дадох едната ловджийска пушка, тръгна подир двама диваци и ги рани, но понеже не можеше да тича, и двамата се скриха в гората, където Петкан се втурна да ги преследва и уби единия. Другият обаче, макар да бе ранен, се оказа твърде пъргав за Петкан, хвърли се в морето и заплува с все сила към онези в кануто. От всичките двайсет и един дивака само тези тримата, от които единият бе ранен и не знаехме дали ще умре, успяха да ни се изплъзнат. Равносметката за останалите беше следната:

Трима убити при първия изстрел от дървото.

Двама убити със следващия изстрел.

Двама убити от Петкан в лодката.

Двама първоначално ранени, убити впоследствие.

Един убит впоследствие в гората.

Трима убити от испанеца.

Четирима убити измежду нападалите по земята ранени или убити от Петкан в гонитба.

Четирима изплъзнали се с лодката, от които единият ранен, ако не и убит.

Всичко двайсет и един.

Диваците в кануто гребяха с все сила, за да се измъкнат във от обсега на изстрелите ни, и макар Петкан да стреля два-три пъти по тях, според мене не улучи. Той беше готов да вземем едното от канутата и да тръгнем подире им; аз също истински се притеснявах от бягството им, защото щяха да съобщят за случилото се на своите сънародници, след което можеха да пристигнат двеста-триста души с канута и да ни унищожат просто поради численото си превъзходство, затова се съгласих да ги преследваме по море. Изтичах до едното кану, скочих вътре и повиках Петкан, но тутакси видях, че на дъното на лодката лежи още едно клето създание, с вързани ръце и крака като испанеца, готово за закление и полумъртво от страх, защото не разбираше какво става, тъй като не можеше да погледне през борда. Човекът беше стегнат с вървите толкова здраво през врата и ходилата, че направо береше душа.

Веднага прерязах усуканите тръстикови стъбла, с които беше вързан, и понечих да го изправа, но той не можеше нито да се държи на крака, нито да говори; успя само да простене жално, сякаш все още смяташе, че го освобождават, за да го убият.

Когато дойде Петкан, помолих го да обясни на дивака, че е спасен, и като извадих шишето, казах на Петкан да му даде една глътка, която го съживи заедно с вестта за спасението му и човекът седна. Всеки би се развълнувал до сълзи от последвалата гледка – когато Петкан се приближи до индианеца, за да говори с него и се взря в лицето му, мигом се хвърли да го целува, да го прегръща и милва, плачеше, смееше се, крещеше, подскачаше и танцуваше, пееше и после отново плачеше, кършеше ръце, удряше се с юмурици по лицето и главата, после пак пееше и подскачаше, като в пристъп на лудост. Доста време мина, докато го накарам да ми отговори какво става, но накрая Петкан дойде на себе си и ми обясни, че това бил баща му.

Не ми е лесно да изразя вълнението си като свидетел на голямото въдушевление и синовните чувства, обзели клетия дивак, когато съзря баща си, спасен от сигурна смърт; нито пък бих могъл да опиша и

половината от чудатите прояви на обичта му впоследствие, защото Петкан непрестанно току влизаше, току излизаше от лодката. Когато отиваше при баща си, сядаше до него, прегръщаше го, притискаше главата му до гърдите си и в продължение на половин час го милваше; после вземаше в скута си ту ръцете, ту краката му, сковани и изтръпнали от врязалите се върви, и ги търкаше и разтриваше. Като разбрах какво прави, дадох му да ги разтрива с ром от шишето, което много помогна.

Тази случка сложи край на плана за преследването на туземното кану, което вече почти се бе скрило от погледа, и имавме късмет, че стана така, защото два часа по-късно излезе страшно силен вятър (а диваците сигурно не бяха изменили и четвърт от пътя си), който продължи да духа все така цяла нощ, при това от северозапад, обратно на посоката, в която се движеха, така че според мене лодката им положително щеше да потъне и въобще нямаше да стигнат до родния бряг.

Но да се върна към Петкан. Той беше толкова зает с грижите за баща си, че сърце не ми даваше да го откъсна от него, но след време, когато реших, че вече може да го остави за малко сам, извиках го при мене и той дойде, като подскачаше и се смееше, щастлив донемайкъде. Попитах го дали е дал хляб на баща си. Той поклати глава и отвърна:

– Не, грозно куче сам изял целия.

Тогава извадих една питка от торбичката, която носех за тази цел; дадох му и да отпие от рома, но Петкан отказа и го занесе на баща си. Дадох да му занесе и шепа сухо грозде, понеже бях пъхнал в джоба си две-три чепки. Щом ги връчи на баща си, Петкан веднага изскочи от лодката и хукна сякаш обладан от зъл дух – в живота си не съм виждал по-бързоног човек, тичаше като стрела. Повтарям, Петкан тичаше толкова бързо, че според мене само след миг се изгуби от погледа и макар да виках и да крещях подире му, все едно, той изчезна и го видях да се връща едва след четвърт час, въпреки че се движеше далеч по-бавно от преди; щом наближи, разбрах, че е забавил крачки, защото държи нещо в ръце.

Когато дойде при мене, стана ясно, че е ходил чак у дома, за да донесе на баща си пръстен съд с прясна вода; беше взел и още две питки. Хлябът даде на мене, а с водата напои баща си, но понеже бях много жаден, и аз отпих една глътка. Водата съживи баща му повече от всичкия ром или алкохол, който му бях предложил, защото човекът просто умираше от жажда.

След като бащата на Петкан пи, викнах да попитам дали е останала още вода. Петкан ми отговори утвърдително и аз го помолих да я даде

на клетия испанец, който имаше нужда от вода не по-малко от баща му. Изпратих на испанеца и от питките, които Петкан донесе, защото човекът наистина беше много отпаднал и лежеше в зеленината под сянката на едно дърво – крайниците му бяха съвсем вдървени и подути от грубите върви, с които го бяха пристегнали. Когато видях, че при идването на Петкан той сяда, отпива от водата, взема хляба и започва да яде, отидох при него и му дадох шепа стафида. Човекът ме погледна право в очите с най-голямото признание и благодарност, които може да изрази едно лице, но беше толкова слаб, особено след изтощителната битка, че не можеше да се изправи на крака – направи два-три опита, но краката наистина не го държаха, защото глезените се бяха подули и го боляха. Тогава му казах да не мърда и накарах Петкан да разтърка глезените му с ром, както беше разтрил баща си.

Забелязах, че през цялото това време, на всеки две минути, или дори по-често, клетото предано същество обръщаше глава, за да види дали баща му седи на същото място и в същото положение, в което го беше оставило. И като не го видя в един миг, Петкан стана и без да каже нито дума, се затича нататък с такава бързина, че човек не бе сигурен дали нозете му докосват земята. Но когато стигна там, видя, че баща му просто се е отпуснал, за да отмори крайниците си, затова слугата ми скоро се върна при мене, след което убедих испанеца да позволи Петкан да му помогне да стане на крака, ако е възможно, и да го подкрепя, за да отидат до лодката, а после и у дома, където да се погрижа за него. Петкан обаче, тъй като беше як и силен, направо взе испанеца на гръб, отнесе го до лодката, внимателно го сложи на ръба така, че да стъпи в кануто, а после го прехвърли вътре, настани го близо до баща си, тутакси слезе, отблъсна лодката и я подкара с греблата покрай брега по-бързо, отколкото аз вървях, макар че духаше доста силен вятър. Стигнаха успешно до потока и там Петкан ги остави и изтича да премести и другото кану. Когато минаваше покрай мене, заговорих го и го попитах къде отива.

– Отива вземе още лодка – отговори той и полетя като вятър.

Положително не е имало по-бързоног човек, нито по-бърз кон, защото почти веднага, след като стигнах до потока, Петкан докара и второто кану, прехвърли ме с него през потока и после отиде да помогне на нечаканите ни гости да излязат от лодката, но нито един от двамата не можеше да върви и Петкан се чудеше какво да прави.

Трябваше да помогна, затова напрегнах мисълта си и след като накарах Петкан да ги остави на брега, а самият той да дойде при мене,

скоро направих нещо като носилка, на която да сложим и двамата, а после ги вдигнахме и потеглихме. Но когато стигнахме до външната стена на моята крепост, изпаднахме в още по-затруднено положение от преди, защото не виждахме начин да ги прехвърлим отвъд. Аз обаче твърдо бях решил да не се предавам и отново се залових за работа. След около два часа заедно с Петкан бяхме построили чудесна колиба, покрита със стари корабни платна, над която се спускаха клони, тъй като мястото беше между външната ограда и гората от млади дървета, които бях посадил. Направих и легла от подръчни средства, по-точно от оризова слама, с по едно одеяло за постелка и едно за завивка.

Сега островът ми беше населен и според мене вече имах достатъчно поданици – често се забавлявах, като си мислех, че приличам на истински крал. Първо, понеже всичко наоколо беше само моя собственост, значи имах неоспоримото право на държава. Второ, хората ми се намираха в пълно подчинение: аз бях абсолютен господар и законодател; всички ми дължаха живота си и бяха готови в случай на нужда да се пожертват заради мене. Забележително беше също така, че и тримата ми поданици изповядваха различни религии: слугата ми Петкан беше протестант, баща му – езичник и людоед, а испанецът – католик; в моята държава аз обаче позволявах свобода на вероизповеданието. Но това между другото.

Веднага щом настаних избавените пленници, като им осигурих подслон и място, където да отдъхнат, започнах да мисля как да се погрижа за прехраната им. Най-напред поръчах на Петкан да хване едно годиначе от стадото ми, за да го заколим. Взех бутоните и като ги нарязвах на дребни късове, накарах Петкан да се залови с готвенето. Сварихме и задушихме месото и се получи много вкусно ядене – супа с месо, в която бях добавил също малко ечемик и ориз. Сготвих всичко вътре, защото вече не палех огън отсам най-близката ограда, след което занесох яденето в новата колиба и като сложих трапезата, седнах, нахраних се заедно с останалите и доколкото можах ги успокоих и насърчих. Петкан ми служеше за преводач главно за баща си, но всъщност и за испанеца, защото испанецът говореше езика на диваците доста добре.

След като обядвахме, или по-скоро вечеряхме, накарах Петкан да отиде с едното кану и да донесе мускетите и другите ни оръжия, които в бързината бяхме оставили на бойното поле, а на следващия ден му поръчах да отиде и да погребее трупите на диваците, защото лежах на открито и скоро щяха да започнат да се разлагат от слънцето. Накарах го също така да закопае остатъците от варварското пиръшество, които,

както знаех, бяха доста, а самият аз не можех и да си помисля да го сторя. Нещо повече, щеше да ми бъде непоносимо дори да ги гледам, ако се случеше да мина оттам. Петкан изпълни нарежданията ми точно и заличи всички следи от пребиваването на диваците, така че следващия път, когато отидох там, познах мястото само по края на гората, която стигаше до него.

След това започнах по малко да разговарям с двамата си нови поданици. Отначало използвах Петкан – исках да попитам баща си какво мисли за избягалите с кану диваци и дали трябва да очакваме, че ще се завърнат с толкова големи подкрепления, та да не можем да им устоим. Най-напред старецът отговори, че според него няма как диваците в лодката да не са загинали по време на бурята, която се разрази вечерта, когато отплавах; че положително са се удавили или лодката е била отнесена на юг към други брегове, а в такъв случай, ако не са се удавили, то положително са били изядени. Не знаеше обаче как биха постъпили, ако се доберяха живи до сушата, но все пак според него така се били уплашили от начина, по който ги нападнахме – от шума и блъващите огън пушки, та сигурно щели да кажат на хората си, че останалите са загинали от гръм и мълния, а не от човешка ръка, а ние двамата – Петкан и аз, не сме човечи с оръжие, а пратени от небето духове или бесове, които са дошли да ги унищожат. Каза, че бил сигурен в това, защото диваците си го подвиквали един на друг на своя език, понеже не могли да проумяват, че човек е в състояние да изпраща огнени стрели и гръмотевичен тътен и да убива отдалече, без да си вдига ръката, както бе станало. Излезе, че старият дивак имаше право, защото както научих по-късно от другаде, след този случай диваците вече не смеели да идват на острова – толкова се уплашили от разказите на четиримата (които, както се оказа, се бяха спасили от бурята), та започнали да вярват, че всеки, който отиде на този омагьосан остров, ще бъде поразен с огън от боговете.

Първоначално аз не знаех това, поради което доста дълго живях в непрекъснати опасения и винаги нащрек – и аз, и цялото ми войнство, но понеже вече бяхме четирима, смелостта ми стигаше да изляза по всяко време в открит бой наред полето и срещу сто диваци.

Ала тъй като не се появиха повече канута, скоро страхът от идването на диваците поотслабна и аз започнах да се връщам към предишните си мисли за едно плаване до континента, особено когато бащата на Петкан също ме увери, че ако го направя, мога да разчитам на добро отношение от страна на неговия народ.

Тези мисли обаче бяха леко разколебани след един сериозен

разговор с испанеца, от когото научих, че има общо още шестнайсет негови сънародници и португалци, претърпели корабкрушение и спасили се на тези брегове. Наистина, те живеели в мир с диваците, но страдали от извънредно големи лишения, липсвало им дори най-необходимото. Разпитах го за подробностите около тяхното плаване и разбрах, че става дума за испански кораб, тръгнал от Рио де ла Плата за Хавана с намерение да закара там товар главно от кожи и сребро, а да вземе за Рио де ла Плата каквито европейски стоки се намерят в Хавана. На борда имало петима португалски моряци, които спасили от друго корабкрушение; петима от собствените им хора се удавили при този случай, а останалите живи преминали през безкрайно много опасности и рискове и стигнали полумъртви от глад на канибалския бряг, където всеки миг очаквали да бъдат изядени.

Каза ми, че имали някакви оръжия, но те не могли да им послужат за нищо, тъй като не разполагали нито с барут, нито със сачми, понеже почти всичкият им барут се намокрил при бурята, а малкото, което останало, те използвали още щом стъпили на брега, за да си осигурят храна.

Попитах го какво според него щеше да им се случи там и дали не замислят план за бягство. Той отговори, че много пъти обсъждали положението си, но понеже не разполагали нито с плавателен съд, нито със сечива, за да го построят, пък и нямали никакви провизии, съветите винаги приключвали със сълзи и отчаяние.

Попитах го как според него те биха приели предложение от моя страна, което да клони към бягство, и дали, ако всички още са там, това би било осъществимо. Казах му направо, че ако оставя живота си в техни ръце, ще изпитвам страх най-вече да не проявят подлост и да не бъде изигран, тъй като благодарността не е добродетел, присъща на човешката природа, пък и хората не винаги предприемат постъпки съобразно задълженията, които са им се наложили: те по-скоро мислят за облагите, които очакват да получат. Казах му, че ще бъде истинско мъчение, ако аз стана причина те да се избавят, а впоследствие ме заведат като пленник в Нова Испания, където всеки англичанин става жертвено агне независимо от нуждата или злочестината, която го е довела там, и че предпочитам да бъда предаден на диваците и да ме изядат жив, вместо да попадна в безжалостните лапи на кюретата и да бъда изправен пред инквизицията. Добавих, че като оставим това настрана, убеден съм, че ако всички те са там, ще бъде възможно, като разполагаме с толкова много хора, да построим достатъчно голяма лодка, която да побере всички ни

и да стигнем или на юг до Бразилия, или до островите и испанския бряг на север; но ако след като им дам оръжие в ръцете, за отплата те ме закарат насилствено при своите, може да пострадам независимо от проявената към тях добрина и да изпадна в по-голямо бедствие от преди.

Той ми отговори с голяма доза искреност и разсъдливост, че те се намират в толкова окаяно положение и така чувствително го усещат, че според него биха отхвърлили, мисълта да злоупотребят с човек, допринесъл за тяхното избавление, и че ако нямам нищо против, той ще отиде при тях заедно със стареца и ще разговаря по този въпрос, след което ще се върне и ще ми донесе техния отговор; че ще им постави условия, скрепени с тържествена клетва да ми се подчиняват безпрекословно като на водач и капитан, и да се врекат пред Светото писание и Евангелието да ми бъдат предани и да се отправят към онази християнска страна, за която получат съгласието ми, а не към друга; и да се съобразяват изцяло и точно с моите нареждания, докато не се доберем здрави и читави до страната, която аз съм имал предвид; и че за тази цел ще ми представя собственоръчно приготвено от тях споразумение.

После ми каза, че той пръв ще се закълне да не се отделя от мен до края на живота си, докато аз не му го наредя; и че ще ме подкрепя до последната си капка кръв, ако се случи сънародниците му да нарушат спогодбата.

Каза ми, че всички те са много почтени и честни хора, попаднали във възможно най-голямата злочестина – без оръжие, дрехи и храна, разчитащи само на милосърдието и волята на диваците, изгубили всяка надежда да се завърнат някога в родината си, затова е сигурен, че ако се заема с избавлението им, те ще ми останат верни до гроб.

Получил тези уверения, аз реших да рискувам и да ги освободя, ако е възможно, и се съгласих да изпратя на преговори стария дивак и испанец. Ала когато приготвихме всичко за отплаването им, сам испанецът започна да се противи – в това, от една страна, имате толкова благоразумие, а от друга – толкова искреност, че аз не можах да не приема доводите му и по негов съвет отложих избавлението на другарите му най-малко за половин година. Ето каква беше причината: испанецът беше тук вече от около месец и през това време имаше възможност да наблюдава по какъв начин с помощта на providението аз се грижа за прехраната си. Естествено, беше видял с какви запаси от ечемик и ориз разполагам – количеството беше повече от достатъчно за мене, но не съвсем достатъчно за семейството ми, вече наброяващо четирима души (освен ако не се внимаваше много с продуктите); в никакъв случай обаче

нямаше да стигне, ако дойдеха неговите сънародници, от които според думите му четиринайсет бяха останали живи. Съвсем пък нямаше да ни стигне, за да се запасим с храна, ако си направехме плавателен съд и потеглехме за някоя от християнските колонии на Америка. Поради това ми каза, че е за предпочитане да му позволя, заедно с останалите двама, да прекопаят и засеят още земя – толкова, за колкото може да се отдели семе, и да изчакаме още една реколта, за да имаме запаси от зърно, когато дойдат сънародниците му – изпитанието на недоимъка може да доведе до препирни и те да решат, че вместо да се избавят, са попаднали от едно затруднение на друго.

– Нали знаете – припомни ми той, – макар чедата на Израел отначало да са се радвали, че са избавени от египетското робство, когато останали без хляб в пустинята, възроптали дори против Господ, че ги е избавил.

Предпазливостта му беше толкова навременна, а съветът му – толкова смислен, че не можех да не приема на драго сърце предложението му, а проявата му на преданост много ми допадна. Затова четиримата се заехме да копаем усърдно, доколкото ни бе възможно с дървените сечива, с които разполагахме, и след около месец, тъкмо когато настъпи времето за сеитба, бяхме почистили и обработили толкова земя, че засяхме двацет и два бушела ечемик и шестнайсет гърнета ориз – а това всъщност беше цялото ни излишно зърно. Така че не оставихме достатъчно ечемик и за собствената си храна през шестте месеца, когато щяхме да очакваме реколтата (сиреч от времето, когато отделихме настрани зърно за посев), защото толкова е необходимо, за да узреят класовете по тия места.

Тъй като вече представлявахме достатъчно голямо общество и числеността ни стигаше, за да прогони у нас страха от диваците, в случай че дойдеха, освен ако не бяха извънредно много на брой, ние свободно се движехме из целия остров винаги, когато ни се налагаше и понеже изцяло бяхме погълнати от мисълта за бягство или за избавление, не беше възможно (поне за мене) да не прехвърлям през ума си начините за постигането му. За целта белязах няколко дървета, които ми се сториха подходящи за намеренията ни, и накарах Петкан и баща му да ги отсекаат, при което изложих на испанеца мислите си по този въпрос и той се зае да наглежда и насочва работата им. Разказах им с какви непрестанни мъки бях нарязал едно дърво на отделни дъски, и ги накарах да сторят същото, докато не се получиха десетина големи дъски от здрав дъб, широки почти две стъпки, дълги трийсет и пет стъпки и дебели от два до

четири инча. Можете да си представите какъв огромен труд беше хвърлен.

По същото време намислих да увелича, доколкото е възможно, стадото си от питомни кози. За тази цел един ден накарах испанеца да излезе на лов с Петкан, а на другия ден аз излязох с него – редувахме се. По този начин уловихме повече от двайсет ярета, които да растат заедно с останалите; винаги, когато убивахме майката, запазвахме малките и ги добавяхме към стадото. Преди всичко обаче, тъй като приближаваше времето за сушене на грозде, по мое настояване окачихме на слънце толкова огромно количество, че ако това ставаше в Аликант, където произвеждат стафиди, щяхме да напълним шейсет или осемдесет бъчви. Заедно с хляба това бе главният ни запас и представляваше чудесно препитание, уверявам ви, защото стафидите са много хранителни.

Дойде време за жътва и реколтата беше съвсем добра – макар че друг път бях получавал много повече зърно, сегашното стигаше за целта: от засетите двайсет и два бушела ечемик получихме след огрухването над двеста и двайсет бушела; подобно беше и съотношението на ориза. Тези запаси доволно щяха да стигнат до следващата реколта дори ако на острова дойдеха всичките шестнайсет испанци, а ако се подготвехме за плаването, можехме да се запасим с храна в толкова изобилие, че да отпътуваме за която и да е част на света, сиреч за Америка.

След като прибрахме от полето полученото зърно, захем се с кошничарство – трябваша ни големи кошове, в които да го държим. Испанецът се справяше с тази работа много сръчно и умело и често ме укоряваше, че не съм направил по същия начин някои защитни съоръжения, но аз не виждах подобна нужда.

Сега, когато разполагахме с достатъчно припаси за всичките гости, които очаквах, разреших на испанеца да се отправи към континента, за да види какво става с другарите му, останали там. Дадох му строго нареждане в писмена форма да не довежда нито един моряк, който най-напред не се закълне пред него и пред стария дивак, че по никакъв начин няма да наврежда, да влиза в бой или да напада човека, когото завари на острова, който е бил така добър да ги повика, за да ги избави; всички те да го подкрепят и да го защитават от такива опити и на всяка крачка изцяло да му се повинуват и да се покоряват на неговите заповеди; това да се напише и да се потвърди с подписите им. Как обаче щяха да го направят, след като знаех, че не разполагат нито с перо, нито с мастило, беше въпрос, който въобще не си зададохме.

Получили такива указания, испанецът и старият дивак – бащата на

Петкан, потеглиха с едното от канутата, с които бяха пристигнали, или по-скоро бяха доведени като пленници, за да бъдат изядени от диваците.

На всекиго дадох мускет с кремъчна запалка и с по осем заряда бабрут и сачми, като им вмених в дълг да ги спастрят добре и да ги използват само в случай на крайна нужда.

Тези приготовления ми създадоха радост, защото от двайсет и седем години и няколко дни това бяха първите стъпки, които предприемах за своето избавление. Запасих ги с хляб и сушено грозде, които щяха да стигнат на двамата за дълго, а на другарите им – за около осем дни. Пожелах им успешно плаване и ги изпратих, като се уговорихме какъв знак ще сложат на лодката още преди да достигнат брега при завръщането си, за да ги разпозная отдалече.

Потеглиха при силен попътен вятър по време на пълнолунието, според изчисленията ми през месец октомври. Не зная точния ден, защото след като веднъж бях изгубил нишката, не можах да възстановя пресмятанията си; дори броят на годините не бях отбелязвал чак толкова старателно, та да съм сигурен, че няма грешка; но когато по-късно проверих записките си, открих, че правилно съм преброявал годините.

Очаквах завръщането им след не по-малко от осем дни, но през това време се намеси едно странно и непредвидено събитие, което може би няма равно на себе си в историята. Една сутрин, когато спях дълбоко в бърлогата си, слугата ми Петкан пристигна тичешком, като викаше високо:

– Господарю, господарю, те дошли!

Скочих и без да се замислям за опасността, излязох навън в мига, когато се облякох, и тръгнах през някогашната горичка, чиито фиданки вече се бяха превърнали в огромни дървета. Повтарям – без да се замислям за опасността, излязох невъоръжен, което бе противно на навиците ми. Когато хвърлих поглед към морето, тутакси се изненадах, защото на около левга и половина от брега съзрях лодка, поела курс към брега с издуто триъгълно платно (което наричат кливер); духаше доста силен попътен вятър и скоро си дадох сметка, че лодката не иде откъм континента, а откъм най-южната точка на острова. Поради това извиках Петкан и го накарах да се скрие, тъй като това не бяха хората, които очаквахме, и не се знаеше дали са приятели, или врагове.

Следващото, което направих, беше да отида и да си взема далекогледа, за да си изясня що за хора са; изнесох също така стълбата и се покатерих до върха на хълма (както правех винаги, когато имах някакви страхове), откъдето можех да виждам по-добре, без опасност да бъда

забелязан.

В мига, когато стъпих на върха, видях кораб, хвърлил котва на около две левги и половина в югоизточна посока от мене, на не повече от левга и половина от брега. По всичко си личеше, че корабът е английски, лодката също – беше от дългите корабни лодки.

Не е възможно да изразя какъв смут ме обзе, макар че изпитах неопишуема радост да видя кораб, при това управляван, както имах причини да смятам, от мои сънародници, и следователно – приятели; при все това ме измъчваха тайни съмнения – нямам представа откъде се появиха, но нещо ми говореше, че трябва да бъде нащрек. На първо място задавах си въпроса каква работа може да има един английски кораб в тази част на света, извън пътя на английските търговски кораби; знаех също, че напоследък нямаше бури, за да са изпаднали в бедствено положение и да бъдат отнесени насам; ако това наистина бяха англичани, не съществувахе голяма вероятност да са дошли тук с добри намерения, затова по-разумно беше да продължа да живея както досега, вместо да попадам в ръцете на разбойници и убийци.

Нито един човек не бива да пренебрегва тайните знаци и предупреждения, които понякога получава по отношение на опасностите, дори ако му се струва, че изглеждат съвсем неоснователни. Убеден съм, че между хората, които обръщат внимание какво се случва, малко са онези, които могат да отрекат, че са ни давани знаци и предупреждения; не можем да се съмняваме, че тези знамения са определен начин да ни се разкрие невидимият свят, един вид общуване с духове; а щом като в тях личи склонността да бъдем предпазвани от опасности, не трябва ли да приемаме, че ги получаваме от благоразположен източник (без значение дали е по-висш, по-нисш или съвсем незначителен), че те се появяват за наше добро?

Настоящият въпрос съдържа изобилие от доказателства за уместността на тези мои разсъждения, защото, ако тайното предупреждение не ме бе накарало да проявя предпазливост, независимо че изникна неизвестно откъде, щях да бъда безвъзвратно погубен и да изпадна в далеч по-лошо положение от преди, както ще разберете подир малко.

Скоро след като започнах наблюдението видях, че лодката приближава брега, сякаш хората в нея търсеха устие на поток, към което да се насочат, за да слязат по-лесно на сушата. Ала понеже не стигнаха достатъчно далече, не видяха малкото заливче, където някога бях спирал със саловете, а изтеглиха лодката си върху пясъчната ивица на около половин миля от мене, което бе щастливо обстоятелство, защото в противен

случай щяха да слязат на брега току пред вратата ми, така да се каже, след което бързо щяха да ме прогонят от крепостта и може би щяха да оплячкосат всичко, което притежаваха.

Когато слязоха на брега, напълно се уверих, че са англичани, поне повечето от тях; един-двама ми се видяха холандци, но се оказа, че съм сгрешил. Бяха всичко единайсет души, при това открих, че трима от тях са без оръжие и, както ми се стори, са вързани – когато първите трима-четирима скочиха на брега, изведоха тези трима от лодката като пленници.

Забелязах настойчивите молби, мъката и отчаянието в жестовете на единия от неволниците – обзет от твърде силно вълнение, той стигаше до крайност; що се отнася до другите двама, виждах как от време на време вдигат ръце и изглеждат угрижени, но не в такава степен като първия.

Тази гледка направо ме слиса – не знаех как да си я обясня. Петкан ми извика на английски, доколкото владееше езика:

– О, господарю! Ти виждаш английски човековци изяждат пленник толкова добре, колкото диваци!

– Е, Петкане, да не би да мислиш, че те се канят да ги изядат? – питах аз.

– Да, ще ги изядат – отговори Петкан.

– Не, не, Петкане – възпротивих се аз, – боя се, че наистина ще ги убият, но можеш да бъдеш сигурен, че няма да ги изядат.

През цялото това време аз изобщо не мислех какво точно се случва, защото стоях и треперех от ужаса на гледката в очакване всеки миг да убият тримата пленници. Нещо повече – щом видях, че един от злодеите вдига ръка и замахва с голямата сабя – с широкия и извит моряшки нож, за да посече единия от клетниците, кръвта, която течеше в мен, сякаш замръзна в жилите ми, тъй като очаквах всеки миг човекът да се строполи мъртъв.

Какво не бих дал тогава да бяха тук моят испанец и дивакът, който бе тръгнал с него, или пък да можех да се промъкна незабелязано до пришелците на изстрел разстояние и да се опитам да спася тримата мъже, защото не забелязах да имат оръжие... Хрумна ми обаче нещо друго.

След като видях възмутителното държание на безочливите моряци към тримата пленници, видях ги също как тичат насам-натам, сякаш искат да разгледат околността. Видях, че и тримата мъже бяха оставени да се движат свободно, но всички те седяха на земята много угрижени и

правеха впечатление на хора, обзети от отчаяние.

Това ми напомни как се оглеждах, когато за пръв път попаднах на този бряг; как реших, че съм безвъзвратно загубен, как се озъртах с обезумял поглед, какви ужасни опасения ме измъчваха и как прекарах цялата нощ в клоните на едно дърво от страх да не ме разкъсат дивите зверове.

Така, както през тази нощ аз няхах представа, че по волята на providението поради бурята и прилива корабът ще се приближи до сушата и аз ще си осигуря запасите, които оттогава насам ми позволиха да се изхранвам и да преживявам, така и тези трима самотни клетници няхаха представа колко сигурно е тяхното избавление и оцеляване, колко близко е до тях и как в действителност те се намират в безопасно и благоприятно положение тъкмо когато смятат, че са в безизходица и няма надежда.

Толкова малко прозираме от света пред нас, а толкова много причини имаме да се уповаваме с радост на великия Създател на света, който не оставя чедата си да попаднат в такава непоправима беда, та и при най-лошите обстоятелства да нямат нищо, за което да бъдат благодарни! Защото понякога те са по-близо до своето избавление, отколкото си представят; нещо повече: дори получават избавлението си сякаш със същите средства, довели до злочестината им.

XXVI глава

Робинзон се разкрива пред английския капитан. Помага му в потушаването на бунта на екипажа.

Хората бяха слезли на брега тъкмо преди да започне отливът и докато част от тях седяха и разговаряха с пленниците, които бяха довели, а други щъкаха насам-натам, за да видят на какво място са попаднали, в нехайството си те не обърнаха внимание, че водата намаля, морето стремително се оттегли и лодката им се оказа на сухо.

Бяха оставили в нея двама мъже, които, както разбрах по-късно, пийнали малко повечко бренди и заспали. Единият обаче се бе събудил по-рано от другия и виждайки, че не е в състояние сам да помръдне лодката след като водата така бързо се оттича, повика останалите, които се шляеха наблизко, и те тутакси вкупом отидоха при лодката, но не беше по силите им да я тласнат към дълбокото, понеже беше много тежка, пък и брегът от тази страна беше подгизнал и тинест, сякаш имаше плаващи пясъци.

При това положение като едни истински моряци, които за разлика от останалата част на човечеството, изглежда, са най-малко склонни към предвидливост, те се отказаха от намерението си и отново плъзнаха из околността. Чух как един от тях викна на друг, който още се въртеше около лодката: „Остави я най-послед, Джак, стига толкова, ще плаваме при следващия прилив!“, което напълно изясни основния ми въпрос – че са мои сънародници.

През цялото това време гледах да се спотайвам и нито за миг не напуснах укреплението, освен за да отида на наблюдателницата си близо до върха на хълма, и голяма беше радостта ми, като си помислих, че се намирам на такова защитено място. Знаех, че ще изминат най-малко десет часа, докато стане възможно лодката да отплава, а по това време вече ще се стъмни и аз ще бъда улеснен да следя къде са и да слушам разговорите им, ако има такива.

Междувременно все пак се подготвих за сражение, както и преди, но проявих още по-голяма предпазливост, понеже знаех, че ще трябва да се справям с по-различен враг, отколкото първия път. Наредих също така на Петкан, когото бях научил отлично да стреля с пушката си, да се натовари с оръжия. Самият аз взех двете ловджийски пушки, а на него

дадох три мускета. Видът ми беше съвсем свиреп: бях си облякъл страховитото палто от козя кожа, на главата с огромната шапка, която вече споменах, с гола сабя на кръста, с два пишова, затъкнати в колана и с по една пушка на раменете.

Както казах по-горе, планът ми беше да не предприемам нищо до падането на нощта, но към два часа след пладне, когато денят е най-горещ, забелязах, че всички са се изпокрили в гората и реших, че сигурно са заспали. Тримата окаяни клетници обаче бяха твърде обезпокоени за съдбата си, та да заспят, и седяха под сянката на голямо дърво на около четвърт миля от мене, далече, както си мислех, от погледите на останалите.

Поради това реших да им се покажа и да науча нещо за тяхното положение. Тукакси потеглих към тях в този вид, който вече описах, като слугата ми Петкан вървеше на доста голямо разстояние от мене и както бе въоръжен също изглеждаше страшен, но аз бях далеч по-внушително и по-призрачно видение от него.

Приближих се доколкото бе възможно все още без да им се показвам, след което, преди някой от тях да ме е видял, им извиках на испански:

– Кои сте вие, господа?

Гласът ми ги стресна, а когато видяха каква чудата гледка представявам, слисаха се десетократно повече. Въобще не отвърнаха, ала ми се стори, че всеки миг се готвят да побягнат, затова им заговорих на английски.

– Господа – започнах аз, – не се изненадвайте, че ме виждате. Може би точно когато не очаквате, близо до вас се намира ваш приятел.

– Тогава той трябва да ни е изпратен право от небето – каза много печално единият, като междувременно свали шапката си за поздрав, – защото в нашето положение е изключено да получим помощ от простосмъртен.

– Всичката помощ иде от небето, сър – казах аз. – Все пак сигурно е възможно да насочите един непознат човек по какъв начин би могъл да ви помогне, защото ми се струва, че сте изпаднали в голяма беда. Наблюдавах пристигането на лодката и когато, струва ми се, отправихте някакви молби към грубияните, които бяха с вас, видях, че един замахна със сабята си, за да ви убие.

По лицето на клетника потекоха сълзи; той се разтрепери и с изумен вид ми отвърна:

– С бог ли разговарям, или с човек?! Човек от плът и кръв ли е това,

или е ангел?!

– Не бойте се, сър – успокоих го аз, – ако Господ беше изпратил ангел, за да ви избави, той щеше да е по-добре облечен и въоръжен по различен начин от този, който виждате. Забравете, моля ви, страховете си. Аз съм жив човек, англичанин, и както разбирате, съм готов да ви подкрепя. Разполагам само с един слуга, носим оръжие и барут – кажете без да се стеснявате, можем ли да ви услужим? Какво се е случило?

– Това, което ни се случи, господине – каза човекът, – е много дълго за разправяне, при положение че убийците ни са толкова наблизко. Накратко казано, господине, аз бях капитан на кораба, а сред моряците избухна бунт. С мъка бяха склонени да не ме убиват и накрая ме докараха на този пустинен бряг заедно с двамата ми другари – единият е моят помощник, другият е пътник. Предполагахме, че тук ще загинем, понеже смятахме мястото за необитаемо, и все още не знаем какво да мислим.

– Къде са онези зверове, враговете ви? – попитах го аз. – Знаете ли къде отидоха?

– Ей там са легнали – посочи той един гъсталак – и сърцето ми се свива от страх, че може да са ви видели или да са ви чули, като заговорихте. Ако е така, положително ще убият всички ни.

– Имат ли някакво огнестрелно оръжие? – попитах го аз.

Отговори ми, че носят само две пушки, а третата били оставили в лодката.

– Добре тогава, другото е моя работа – рекох аз. – Виждам, че всички те спят, така че най-лесното е да ги избием. Не е ли обаче по-добре да ги пленим?

Човекът отвърна, че сред моряците има двама отчаяни злодеи и едва ли е безопасно да се проявява някакво милосърдие към тях; но ако се справим с двамата, според него останалите ще се върнат към задълженията си. Попитах го кои са двамата. Отговори ми, че от такова разстояние не може да ги разпознае, но е готов да изпълни всяко мое нареждане.

– Тогава – рекох аз – нека се отдалечим, за да не ни видят или чуят, ако се събудят, пък ще решим какво да правим по-нататък.

И тримата пленници на драго сърце тръгнаха с мене, докато не се скрихме в гората.

– Вижте какво, господине! – започнах аз. – Ако се заема с вашето избавление, готов ли сте да се съгласите на две мои условия?

Капитанът предугади какво ще му предложи и веднага каза, че ако

спасим него и кораба му, ще бъде изцяло на мое разположение и подчинение; а ако корабът остане в чужди ръце, ще живее и ще умре редом с мене в онази част на света, където го пратя. Другите двама повториха думите му.

– Е, моите условия са две – продължих аз. – Първо, докато сте на острова заедно с мене, да не проявявате претенции за никаква власт, а ако ви дам оръжие, при всякакви обстоятелства да ми го върнете, като не вземате решения без мене за каквото и да е на този остров и междувременно изпълнявате моите нареждания. Второ, ако успеем да превземем кораба, да закарате мене и хората ми до Англия, без да заплащаме пътуването.

Капитанът ми даде всичките уверения, които може да си представи въображението на един честен човек – че е готов да изпълни тези съвсем справедливи искания; при това, тъй като щеше да дължи живота си на мене, обеща до края на дните си при всеки възможен случай да доказва своята признателност.

– Добре тогава – рекох аз. – Ето ви три мускета, барут и сачми. И ми кажете какво смятате, че трябва да се прави по-нататък.

Капитанът ми засвидетелства всичката благодарност, на която бе способен, но предложи изцяло да се осланя на моите напътствия. Казах му, че според мене е опасно да се предприема каквото и да е и че най-добрият начин, който ми идва наум, е да засипем моряците с куршуми веднага, както спят, а в случай че някои останат живи след първия изстрел и предложат да се предадат, може да ги пощадим, Ето защо оставах първия изстрел изцяло в ръцете на Божието провидение.

Капитанът заяви доста съдържано, че няма желание да ги убива, ако това не е неизбежно, но че онези двамата са непоправими злодеи и единствени подстрекатели на бунта на кораба и че ако ни се изплъзнат, зле ни се пише, защото ще отидат на кораба, ще доведат всички останали моряци и ще ни избият до крак.

– Добре тогава – рекох аз, – нуждата подкрепя моето предложение, защото това е единственият начин да спасим живота си.

Все пак, като видях, че капитанът продължава да се опасява от проливането на кръв, казах му, че трябва да отиде сам заедно с другите двама и да се справят както намерят за добре.

Посред нашия разговор чухме, че някои от моряците са се събудили и скоро видяхме двама да се изправят на крака. Попитах капитана дали между тях не се намира единият от главатарите на бунта, но той отговори отрицателно.

– Добре тогава – казах аз, – може да ги оставите да се отгърват, защото, изглежда, провидението ги събуди, за да оцелеят. Но ако и другите избягат, вината вече ще е ваша.

Развълнуван от думите ми, капитанът грабна мускета, който му бях дал, и пхна един пищов в колана си; двамата му другари също взеха пушки. Тръгнаха пред него и дигнаха малко шум, при което единият от събудилите се моряци се обърна и като ги видя да идат, викна на останалите. Но беше вече твърде късно, защото в мига, когато извика, пушките гръмнаха. Стреляха двамата спътници на капитана, а той благоразумно изчакваше. Те толкова добре се бяха прицелили в добре познатите им злодеи, че единият бе убит на място, а другият – тежко ранен, но понеже бе все още жив, успя да се изправи на крака и започна настойчиво да вика другия на помощ. Капитанът обаче пристъпи към него и му каза, че е твърде късно да вика за помощ, че по-добре да отправи виковете си към Господ, за да му прости злодеянията, и при тези думи замахна с приклада на пушката и го повали, така че злодеят млъкна завинаги. В групата имаше още трима и единият изглеждаше леко ранен. По това време вече бях при тях и когато видяха безизходното си положение, моряците взеха да молят за милост. Капитанът каза, че ще пощади живота им, ако му дадат уверения, че се отричат от предателството, в което са се провинили, и се закълнат, че ще му бъдат верни, ще участват в превземането на кораба и след това ще потеглят обратно за Ямайка, откъдето идеха. Те заявиха искреното си съгласие толкова убедително, че повече не можеше да се желае, и капитанът беше готов да им повярва и да пощади живота им, на което аз не се възпротивих, само че го накарах за времето, когато са на острова, да ги държи с вързани ръце и крака.

Докато ставаше всичко това, изпратих Петкан с помощник-капитана до лодката и наредих да я направят неизползваема, като донесат греблата и платното. Те го сториха, а не след дълго тримата, които се скитаха (за свое щастие) отделно от другите, се завърнаха, чули изстрелите и като видяха капитана си, доскоро техен пленник, а сега победител, доброволно позволиха да бъдат вързани и така постигнахме пълен успех.

Сега дойде ред взаимно да се осведомим с капитана за своите съдби. Аз започнах пръв и му разказах цялата си история, която той изслуша с голямо внимание, граничещо с изумление, особено заради чудодейния начин, по който се бях снабдил с храна и оръжие. И понеже историята ми наистина е цял низ от чудеса, тя му направи силно впечатление; а когато добави към това и случилото се с него, той реши, че съм

бил съхранен като че нарочно, за да му спася живота, при което сълзите рунуха по лицето му и той не можа да каже нито дума повече.

С това разговорът ни приключи и аз го поведох заедно с двамата му другари към жилището си, където влязохме по същия път, по който аз бях излязъл, а именно – отгоре, след което им дадох да се подкрепят с каквото се намери и им показах всичките хитрости, които бях измислил през безкрайно дългото време от пребиваването си на острова.

Всичко, което им показах, и всичко, което им разказах, направо ги изуми, но капитанът се възхити най-много от укреплението и от това колко съвършено е замаскирано убежището ми от дърветата, посадени преди близо двайсет години, превърнали се вече в малка гора (тъй като дърветата тук растат много по-бързо, отколкото в Англия), и то толкова гъста, че навсякъде бе непроходима, освен където бях оставил тясна, криволичеща просека. Обясних на капитана, че това е моята крепост и моето седалище, но както повечето владетели разполагам и с имение в околността, където при случай мога да се оттеглям, и което ще ми покаже някой друг път, защото сега задачата ни е да обмислим как да завладеем кораба. Капитанът се съгласи с мене, но ми обясни, че изобщо няма представа какви стъпки могат да се предприемат, защото на борда все пак са останали двайсет и шест моряка, които след като са се присъединили към злополучния заговор и са заложили главите си с това престъпване на закона, сега отчаяно ще се мъчат да задържат все същото положение, за да отърват бесилото, в случай че стигнат до Англия или до някоя от английските колонии, затова не бива да ги нападаме, след като толкова ни превъзхождат по численост.

Известно време размишлявах върху думите му и реших, че неговото заключение е съвсем разумно, следователно без да се помайваме трябва да намерим друг начин, по който да изненадаме и заблудим хората на борда, та да им попречим да слязат на брега и да ни избият. Не след дълго ми хрумна, че екипажът скоро ще започне да се чуди какво се е случило с другарите им и с лодката, при което положително ще тръгнат към брега с втората лодка, за да ги търсят, и може би ще тръгнат въоръжени, така че едва ли ще им насмогнем. Капитанът се съгласи, че имам право.

При това положение аз му казах, че първото, което трябва да сторим, е да повредим лодката, намираща се на сушата, за да не могат да си я приберат, като за тази цел свалим от нея всичко, което успеем, та да я направим негодна за плаване. Затова се качихме вътре, взехме оръжието, оставено там, както и всичко друго, което ни попадна, а именно

бутилка бренди, бутилка ром, малко сухари, една барутница и голяма буца захар, увита в къс платно, която тежеше пет-шест фунта. Всичко това бе добре дошло за мене, особено брендито и захарта, защото бях свършил собствените си запаси от тях преди много години.

Когато пренесохме всичко това на брега (греблата, мачтата, платното и кормилото бяхме пренесли по-преди, както вече писах), пробихме голяма дупка в дъното, така че дори да ни надвиеха, нямаше да могат да използват лодката.

Истината е, че не ми се вярваше много да успеем и да превземем кораба, но смятах, че ако моряците си тръгнат без лодката, лесно ще мога да я поправа, така че да стигнем с нея пътьом до Подветрените острови³⁵ и да посетим испанските си приятели, за които продължавах да мисля.

В изпълнение на тези свои планове най-напред обединихме силите си и изтеглихме лодката толкова далече на сушата, че отливът да не може да я отнесе дори в разгара си; при това бяхме пробили в дъното твърде голяма дупка, която трудно можеше да бъде запушена. Тъкмо седяхме и размишлявахме какво да правим, когато чухме оръдеен изстрел от палубата и видяхме как размахват сигнален флаг, за да подканят лодката да се прибира. Но никаква лодка не потегли към тях и те дадоха още няколко изстрела, както и различни други сигнали.

Накрая, когато всичките им усилия да привлекат вниманието излязоха безплодни и лодката не потегли, видяхме с моя далекоглед, че спускат друга лодка и гребат към брега. Когато приближиха, разбрахме, че вътре има най-малко десет души, при това въоръжени.

Понеже корабът се намираще почти на две левги от брега, можехме добре да следим пристигащата лодка и ясно различавахме моряците, дори и лицата им, защото държаха курс малко по на изток от първата лодка и за да стигнат до мястото, където тя бе спряла, караха успоредно на брега.

По тези причини, както обясних, ги виждахме съвсем добре и тъй като капитанът познаваше лично хората в лодката, каза ни, че трима от тях са много честни по характер и е сигурен, че са били подведени от останалите, за да участват в заговора, понеже са били насилени и сплашени.

Що се отнася обаче до боцмана (който, изглежда, беше старшият офицер между тях), както и до другите моряци, нямаше съмнение, че и

35. Група от Антилските острови. – Б.пр.

той, и всеки друг член на екипажа отчаяно щеше да защитава новите си позиции и капитанът ужасно се боеше, че силите ни са прекалено неравни.

Аз му се усмихнах и му рекох, че хора в нашето положение са във от обсега на страха, понеже виждат, че всяко следващо обстоятелство е по-добро от онова, в което се намират, затова можем да очакваме, че изходът, бил той живот или смърт, във всеки случай ще се превърне в изобавление. Попитах го какво си мисли за съдбата, която ме е сполетяла, и не смята ли, че си струва да направя опит да се избавя.

– А къде изчезна, господине – добавих аз, – вярата, която допреди малко така ви крепеше? Че аз съм оцелял тук, за да спася живота ви? Аз например смятам, че в целия ни план липсва само едно-единствено нещо.

– И кое е то? – попита той.

– Ами това, което вие казахте: че между тях се намират трима-четирима честни люде, които трябва да бъдат пощадени. Ако всичките принадлежаха към негодниците от екипажа, щях да си помисля, че Божието провидение ги е избрало, за да ги предаде във вашите ръце. Добре да знаете, разполагаме с всеки човек, стъпил на брега, и дали ще живее, или ще умре, зависи от това, как се държи към нас.

Изрекох тези думи гръмогласно и с бодър вид и усетих, че капитанът доста се насърчи, след което здраво се заловихме за работа. Още в мига, когато видяхме лодката да потегля от кораба, взехме решение да разделим пленниците и междуременно успяхме напълно да ги скрием.

Двама от тях, в които капитанът имаше по-малко вяра, отколкото в другите, изпратих с Петкан и с единия от тримата (от спасените трима) в моята пещера, където щяха да бъдат достатъчно далече, във всякаква опасност да бъдат чути или открити, или да намерят път през гората, ако успееша да се измъкнат. Оставиха ги там вързани, но им предложиха храна и им обещаха, че ако кротуват, след ден-два ще бъдат освободени, но ако се опитат да избягат, животът им няма да бъде пощаден. Те дадоха честна дума, че търпеливо ще понесат затвора си, и много благодариха, че сме се държали толкова добре с тях и не сме ги оставили гладни и на тъмно – Петкан им беше занесъл свещи (от онези, които сами правехме), за да им бъде по-уютно; при това те си мислеха, че той ще стои на стража пред входа.

Останалите пленници имаха повече късмет. Вярно, че държахме двама от тях вързани, защото капитанът много-много не им вярваше, но пък другите двама по негова препоръка преминаха на мое

разпореждане, след като тържествено се заклеха да живеят или да умрат заедно с нас. Така че с тях и с тримата честни моряци ставахме общо седмина, при това добре въоръжени. Изобщо не се съмнявах, че ще смогнем да се справим съвсем успешно с десетте члена на екипажа, като се има предвид, че по думите на капитана сред тях също имаше трима-четирима честни хора.

Веднага щом доплаваха до мястото, където бе слязла първата група, приближиха лодката до брега и като слязоха, изтеглиха я подире си. Това ме зарадва, понеже се притеснявах да не я оставят на котва далече от брега с няколко моряци, които да я пазят, а в такъв случай нямаше да можем да я превземем.

Щом стъпиха на брега, първото, което направиха, беше да изгичат при другата лодка и веднага си пролича, че изненадата им е много голяма, понеже я завариха без мачта и така нататък, както вече казах, при това с пробито дъно.

След като размишляваха известно време върху видяното, започнаха да викат другарите си и два-три пъти крещяха колкото сила имат, за да бъдат чути, ала всичко се оказа напразно. Тогава се събраха в кръг и дадоха залп, като стреляха с пищовите си. Добре чухме залпа и екотът му прокънтя из цялата гора, но все едно – онези в пещерата положително не можеха да ги чуят, а моряците, които бяха с нас, макар да ги чуваха, не се осмеляваха да им отговорят.

Както ни казаха по-късно, това толкова ги учудило, че решили да се върнат на кораба и да съобщят на останалите, че всичките им другари са загинали, а първата лодка е пробита. Видяхме, че веднага спуснаха своята лодка обратно в морето и до един се качиха в нея.

Капитанът страшно се обърка и се чудеше какво може да се направи, понеже реши, че те ще отидат на кораба и ще вдигнат платната, като си рекат, че другарите им са загинали, а при това положение той щеше да остане без кораба, който се надяваше да си възвърне. Скоро обаче нещо друго го уплаши много повече.

Лодката не беше стигнала твърде далече, когато видяхме, че отново се насочва обратно към брега, но този път имаше нещо ново и в поведението на моряците, които явно се бяха съвещавали какво да направят: бяха решили трима да стоят в лодката, а останалите да слязат на брега и да потърсят из околността своите другари.

Това дълбоко ни разочарова, защото сега не знаехме как да постъпим: ако вземехме в плен седемте души, слезли на брега, нямаше да има полза, тъй като лодката щеше да ни се изплъзне, да се върне при кораба

и тогава положително щяха да вдигнат котва и да отплават, при което губехме възможността да завладеем кораба.

Но тъй като не ни оставаше нищо друго, трябваше да изчакаме и да видим какъв ще бъде развоят на събитията. Седмината слязоха на брега, а тримата, които останаха в лодката, я вкараха доста по-навътре в морето и пуснаха котва, за да чакат, така че не беше възможно да нападнем лодката.

Слезлите на брега се държаха вкупом и тръгнаха към върха на ниския хълм, под който се намираше моето жилище. Виждахме ги ясно, макар самите ние да бяхме скрити от очите им. Щяхме много да се радваме, ако ни приближеха, за да можем да се прицелим в тях, или ако се отдалечаха още повече, та да можем да напуснем скривалището си.

Когато обаче стигнаха до склона на хълма, откъдето се откриваше просторна гледка към долините и горите, разположени в североизточната, най-ниска част на острова, те започнаха да крещят и да викат, докато останаха без сили, и понеже, изглежда, не смееха да се отдалечат много нито от брега, нито един от друг, седнаха всички под едно дърво, за да обсъдят положението. Хубаво щеше да е, ако бяха решили да поспят, както предишните – с това работата би свършила бързо в наша полза; те обаче прекалено много се безпокояха от заобикалящите ги опасности, за да си позволят да заспят, макар че въобще не знаеха от какъв род е опасността, от която трябва да се боят.

Както те се договаряха, капитанът ми предложи да направим нещо много разумно: понеже смяташе, че те отново ще дадат залп с надеждата другарите им да ги чуят, той искаше да връхлетим върху им точно когато изпразнят пушките си и тогава те положително щяха да се предадат и щяхме да ги пленим, без да се пролива кръв. Предложението ми допадна, стига да го осъществяхме когато сме достатъчно близо, та да им изскочим насреща преди отново да заредят оръжията си.

Такава възможност обаче не ни се удаде и ние се спотайвахме дълго време, без да решим какво да предприемем. Накрая казах на останалите, че според мене до настъпването на нощта няма да може да се направи нищо и че ако групата не се върне на лодката, сигурно ще успеем да намерим начин да се вклиним между тях и брега и да използваме някоя хитрост, та да принудим ония от лодката да слязат на брега.

Чакахме доста дълго и почти изгубихме надежда, че ще се махнат оттам, но видяхме, че след дълги обсъждания, които много ни притесниха, те се надигат и тръгват към морето. Излезе, че изпитваха такъв голям ужас от опасностите, които ги заплашваха на това място, че бяха

решили да се върнат на борда на кораба, да обявят другарите си за загинали и да продължат по своя път.

Веднага щом забелязах, че тръгват към брега, аз си помислих тъкмо това, което ставаше: че са се отказали от търсенето и са решили да се прибират; а като обясних на капитана какво смятам, той начаса бе готов да изпадне в отчаяние заради страховете си, но на мене тутакси ми хрумна една хитрост, с която щях да ги накарам да се върнат и която съответстваше на целта ни до последни подробности.

Наредих на Петкан и на помощник-капитана да прекосят малкия поток на запад и да се отправят към мястото, където диваците бяха слезли на брега, когато спасих Петкан. Щом стигнеха до едно неголямо възвишение на около половин миля оттук, казах им да викат с цяло гърло и да почакаат, докато се уверят, че моряците са ги чули. А веднага щом чуят да им отговарят, отново да викат, след което да се скрият и да се обаждат на повикванията им ту оттук, ту оттам, докато ги подмамят към вътрешността на острова, при възможност – към горите, а после да се върнат при мене по пътя, който съм им посочил.

Виковете на Петкан и помощник-капитана се разнесоха тъкмо когато моряците влизаха в лодката. Чуха ги, отговориха им и хукнаха по брега в западна посока – откъдето идеха гласовете, докато не спряха пред потока, тъй като водата бе придошла и не можеха да го преминат. Тогаво подканиха другарите си да дойдат и да ги прехвърлят с лодката, както и бях очаквал.

Видях, че щом се прехвърлиха и лодката навлезе по-навътре в устието на потока, като че това бе пристан, връзан в сушата, те потеглиха заедно с единия от тримата пазачи и в лодката, която вързаха за дънера на едно дръвче на брега, останаха само двама.

Тъкмо на това се бях надявал. Мигом оставих Петкан и помощник-капитана да си вършат работата и заедно с другите прекосих потока на място, което не се виждаше от лодката, и преди двамата пазачи да се усетят, изненадахме ги както единият лежеше на брега, а другият стоеше в лодката. Човекът на брега беше задрямал и понечи да скочи, но капитанът, който вървеше най-отпред, изтича до него и го събори на земята, след което извика на онзи в лодката, че или трябва да се предаде, или ще бъде убит.

Малко доводи са необходими, за да убедиш сам човек да се предаде, когато срещу него са се изправили петима, а другарят му е повален на земята; при това, изглежда, този не бе вземал такова дейно участие в бунта като останалите и затова лесно склони не само да се предаде, но

по-късно и на драго сърце да се присъедини към нас.

Междувременно Петкан и помощник-капитанът толкова добре се справиха по отношение на останалите, че с виковете си ги водеха от един хълм към друг и от една гора към друга, докато не само че ги изтощиха, но и ги оставиха на място, където бяха сигурни, че няма да могат да стигнат до лодката преди здрачаване. Истина е; че когато се върнаха при нас, самите те бяха много изтощени.

Вече нямаше какво друго да правим, освен да дебнем в тъмното и да нападнем, когато сме убедени, че ще успеем.

Групата стигна до лодката няколко часа след завръщането на Петкан и дълго преди да се приближат, чухме как първите подканят позадните да ги настигнат; чувахме и отговорите, и оплакванията, че са уморени и с подбити крака и не могат да вървят по-бързо, а тази вест ни беше добре дошла.

Трудно е да се опише техният смут, когато накрая стигнаха до лодката и откриха, че се намира на сухо в устието (тъй като водата се бе оттеглила при отлива), а двамата им другари са изчезнали. Чувахме как жално си подвикват и си казват, че са попаднали в омагьосана земя, където или има обитатели, които ще избият всички, или пък дяволите и духовете ще ги отвлекат до един, за да ги разкъсат и изядат.

Отново се обадиха и многократно викаха двамата си другари по име, но отговор нямаше. След известно време видяхме, доколкото бе възможно на сумрачната светлина, как тичат и кършат ръце като хора, обзети от отчаяние; сегиз-тогиз отиваха, да поседят в лодката, за да си поемат дъх, след което отново слизаха на брега, лутаха се напосоки и повтаряха всичко отначало докрай.

Моите хора с радост биха предпочели да им разреши да ги нападнат в тъмното, но на мене ми се искаше да изчакам по-удобен момент, за да не загинат и да запазя живота на колкото може повече от тях; преди всичко не ми се щеше да излагам на опасност живота на собствените си хора, след като знаех, че онези са добре въоръжени. Реших да изчакам и да гледам дали няма да се разделят; по тези причини преместих засадата по-наблизо и наредих на Петкан и на капитана да пропълзят така плътно прилепени до земята, та да не ги забележат, и да се приближат колкото може повече до тях, преди да започнат да стрелят.

Скоро след като Петкан и капитанът се бяха спотаили, боцманът, проявил се като главатар на бунта, но сега най-унилият и най-обезсърченият измежду всички, тръгна към тях с двама моряци. Като видя, че най-големият злодей му е паднал на сгода, капитанът едва се удържа, но

все пак го остави да се приближи дотам, та да е сигурен, че наистина е той, понеже дотогава само бе чул гласа му. Когато тримата се приближиха, капитанът и Петкан скочиха на крака и стреляха.

Боцманът беше убит на място, единият моряк бе улучен в тялото и се строполи редом с него, макар че не умря веднага, а живя още час-два, а третият хукна да спасява кожата си.

Щом изтрещяха изстрелите, аз веднага се втурнах напред с цялата си армия, която сега се състоеше от осмина души, а именно от мен, генералисимуса, от Петкан, моя генерал-лейтенант, от капитана и двамата му другари и от тримата военнопленници, на които бяхме гласували доверие и дадохме оръжие.

Работата е там, че ги нападнахме на тъмно и те не можеха да разберат колко сме; при това накарах моряка, когото бяха оставили в лодката и който вече беше в нашите редове, да ги вика по име, за да видим дали няма да мога да разговарям с тях, та да стигнем до някакво споразумение. Всичко стана както искахме – всъщност не беше никак трудно да се допусне, че при положението, в което се намираха, те щяха с голяма готовност да капитулират. Морякът извика с пълно гърло на единия от тях:

– Том Смит, Том Смит!

Човекът тутакси му отговори:

– Кой е, ти ли си, Робинзон? – защото, изглежда, го беше познал по гласа. Нашият човек рече:

– Да, аз съм. За Бога. Том Смит, хвърлете оръжието и се предайте, иначе тозчас ще загинете!

– На кого да се предадем? Къде са те? – отново се обади Смит.

– Тук са – отвърна морякът. – С капитана и още петдесет души, от два часа ви дебнем. Боцманът е убит, Уил Фрай е ранен, а аз съм пленник. Ако не се предадете, загубени сме!

– Сигурно ли е, че ще ни пощадят живота, ако се предадем? – попита Том Смит.

– Ще ида да попитам какво ще стане, щом обещавате да се предадете – рече Робинзон и зададе същия въпрос на капитана. Капитанът лично извика в отговор:

– Хей, Смит, нали познаваш гласа ми? Ако веднага хвърлите оръжието и се предадете в плен, всички освен Уил Аткинс ще бъдат пощадени.

При тези думи Уил Аткинс извика:

– За Бога, капитане, пожалете ме, какво толкова съм направил?

Останалите не бяха по цвете от мене!

XVII глава

Аткинс настойчиво умолява капитана да пощади живота му. Капитанът възвръща контрола над своя кораб. Робинзон напуска острова.

Това между другото съвсем не отговаряше на истината, защото после разбрах, че по време на бунта Уил Аткинс бил първият, който хванал капитана и се отнесъл грубиянски с него, като вързал ръцете му и го обсипвал с непристойни изрази. Сега обаче капитанът му каза, че трябва да се предадат безусловно и да разчитат на милосърдието на губернатора – имаше предвид мене, понеже всички те ме наричаха „губернатор“.

С една дума, моряците хвърлиха оръжието и взеха да молят да пощадим живота им. Изпратих човека, който бе разговарял с тях, придружен от още двама, за да ги вържат, след което голямата ми войска, състояща се от „петдесет“ души – сиреч заедно с въпросните трима всичко на всичко осмина на брой, излезе и плени тях, и лодката им; единствено аз и още един стояхме настрана, за да си придаваме тежест.

Следващата ни работа беше да поправим лодката и да решим как ще завземем кораба. Що се отнася до капитана, понеже сега му се удаде възможност да разговаря с моряците, той се зае да им втъпява каква низост са проявили те по отношение на него и надълго и нашироко им обясни какви пагубни последствия има техният замисъл, как със сигурност в крайна сметка ще ги доведе до злочестия и беди, а може и до бесилото.

Всички, изглежда, се разкаяха и удариха на молба да пощадим живота им; по този случай капитанът им каза, че те са пленени не от него, а от владетеля на острова, защото само са си мислели, че ще го оставят на гол пустинен остров, а всъщност Божията ръка се е намесила да ги насочи към обитаем остров, чийто губернатор е англичанин; че ако поискал, той, капитанът, можел да ги избеси до един още тук, но тъй като им бил обещал милост, смятал да ги изпрати в Англия, за да си получат заслуженото според правосъдието – с изключение на Аткинс, за когото имал нареждане от губернатора да му предаде, че трябва да се приготви да срещне смъртта, защото ще бъде обесен на другата сутрин.

Макар думите на капитана да бяха плод на неговото въображение,

те все пак имаха желанието ефект: Аткинс падна на колена и започна да моли капитана да се застъпи пред губернатора, та да спаси живота му, а всички останали го молеха в името на Бога да не ги изпраща в Англия.

Тогава ме обзе чувството, че е дошло времето на нашето избавление и че ще бъде съвсем лесно да склоним тези моряци, та с готовност да вземат участие в завладяването на кораба. Отдръпнах се в тъмното по-далече от тях, за да не видят случайно що за губернатор си имат, и извиках капитана при мене. Извиках така, като че се намирах на голямо разстояние, а един от хората ми, както му бях наредил, каза на капитана:

– Капитане, главнокомандващият ви вика!

При което капитанът отвърна:

– Предай на Негово превъзходителство, че веднага идвам!

Това направо слиса пленниците, които до един повярваха, че главнокомандващият се намира съвсем наблизо заедно с още петдесет души.

Когато капитанът дойде при мене, обясних му какъв план имам за превземането на кораба и той го прие с възхищение, като предложи да го изпълним още на следващата сутрин.

Но за да го осъществим по-изкусно и да си осигурим успеха, аз му казах, че е необходимо да разделим пленниците и че той ще трябва да отиде и да изпрати Аткинс, заедно с още двама от най-закоравелите бунтари, да бъдат отведени в пещерата, където да стоят вързани като останалите. Работата бе възложена на Петкан и на двамината, които заварихме на брега с капитана.

Отведоха ги в пещерата, като че това беше затвор – наистина мястото изглеждаше мрачно, особено на хора в тяхното положение.

Наредих другите да отидат в моя заслон, както го наричах, на който вече дадох пълно описание. Понеже там имаше ограда, а моряците бяха вързани, нямаше опасност да се случи нещо, особено след като пленниците се държах добре.

На сутринта изпратих капитана, за да преговаря с тях, или по-скоро да ги изпита, и да ми каже дали според него можем да им се доверим, или не, за да се появят на борда на кораба и да изненадат останалите. Той им приказва за това, колко са му навредили и до какво положение са го довели и макар засега губернаторът да е пощадил живота им, няма съмнение, че ако бъдат изпратени в Англия, до един ще ги обесят, при това позорно оковани във вериги; ако обаче се присъединят към напълно справедливия опит да си възвърнем кораба, капитанът ще получи от губернатора уверение, че те ще бъдат помилвани.

Можете да си представите с каква готовност би се приело едно

такова предложение от хора в подобна безизходица: те паднаха на колелене пред капитана и му обещаха с най-гържествени клетви да му бъдат верни до последна капка кръв, а ако той им спаси живота, да го съпровождат до края на света и докато са живи, да го имат като баща.

– Ще трябва да отида и да предам на губернатора думите ви – казал капитанът, – пък да видим дали ще успее да го склоня, та да се съгласи.

След което ми описа подробно в какво състояние на духа се намират моряците и изрази мнението си, че наистина вярва в тяхната преданост.

Все пак, за да се подсигуририм докрай, аз го накарах да се върне, да отдели същите петима и да им каже, че както разбират, нужда от хора няма, но той ги взема за свои помощници, а губернаторът ще задържи другите двама и другите трима, затворени като пленници в укрепление-то (пещерата ми), за заложници, гарантиращи верността на петимата; и ако се окаже, че помощниците му изменят на делото, ще оставят увесени на вериги петимата заложници на брега на острова, докато умрат.

Това изглеждаше жестоко и ги убеди, че губернаторът не се шегува; те обаче нямаха друг изход, освен да се примирят, след което вече не само капитанът, но и пленниците се заеха да уговарят другите петима, че трябва да изпълнят дълга си.

Ето каква бе числеността на силите ни за нападението: 1. капитанът, неговият помощник и пътникът; 2. двамата пленници от първата шайка, които освободих, понеже капитанът ги познаваше добре, и им дадох оръжие; 3. другите двама, които дотогава държах вързани в моя заслон, но сега освободих по предложение на капитана; 4. петимата, освободени последни – или всичко дванайсет души, освен петимата, затворени като заложници в пещерата.

Попитах капитана дали е склонен да рискува с такава група, за да нападне кораба; що се отнася до мен и Петкан, смятах, че е по-разумно да не участваме, след като седмина моряци оставаха на острова – достатъчно щяхме да бъдем заети с грижите да ги държим разделени и да им носим храна.

С петимата от пещерата реших да се отнасям строго, но все пак Петкан ги посети два пъти през деня и им достави най-необходимото: накарах другите двама да пренесат храната на определено място, а Петкан я вземаше оттам.

Когато се появих пред двамата заложници, бях заедно с капитана, който им каза, че аз съм човекът, определен от губернатора да ги надзирава, и че желанието на губернатора е да не ходят никъде без мое

нареждане, а ако не се подчинят, ще бъдат преведени в крепостта и оковани във вериги. Понеже не ме бяха видели в ролята на губернатор, аз им се представих за друг човек, но при всеки възможен случай отварях дума за губернатора, гарнизона, крепостта и тям подобни.

По този начин пред капитана вече не стояха трудности, оставаше само да приготви двете лодки, да запуши дупката на едната и да определи екипажите. Така че той сложи пътника начело на първата лодка с четирима моряци на разположение, а самият капитан заедно с помощника си и още петима моряци заеха другата лодка. Справиха се с работата много добре. Около полунощ вече приближили кораба. Щом стигнали на разстояние, от което да се чува, капитанът накарал Робинзон да извика на екипажа, че са докарали хората и лодката, че много дълго време са ги търсили и така нататък – изобщо да поддържа разговор, докато лодките стигнат до самия кораб. Тогава капитанът и помощникът му първи се качили на борда с оръжие в ръце и тутакси повалили втория помощник-капитан и корабния дърводелец с прикладите на мускетите си; хората им ги следвали много предано, така че успели да се справят с всички, намиращи се на главната палуба и кварталдека, и започнали да залостват люковете, за да не се качат горе онези, които били в кубрика; през това време хората от другата лодка, спряла при носа на кораба, се справили с онези на бака и с избягалите долу в готварницата и взели в плен тримата моряци, скрили се там.

Когато свършили всичко това и на палубата настъпило спокойствие, капитанът наредил на помощника си да проникне заедно с още три души в каютата на кърмата, където спял новоизбраният капитан на бунтарите. Той се бил събудил от суматохата и се бил затворил там заедно с двама моряци и един юнга, всичките въоръжени. Помощникът разбил с лост вратата, новият капитан и хората му започнали неудържимо да стрелят и един куршум от мускет улучил помощника в ръката и натрошил костта; били ранени и двама моряци, но никой не бил убит.

Помощник-капитанът надал викове за помощ и макар че бил ранен, влятел в каютата и застрелял с пищова си новия капитан в упор – куршумът влязъл през устата и излязъл зад едното ухо преди оня и думичка да промълви, при което останалите се предали и корабът бил успешно превзет, без да се пролива повече кръв.

Щом като завладели кораба, капитанът наредил да дадат залп със седемте оръдия (бяхме се разбрали за такъв сигнал), за да ме уведоми, че са се справили. Можете да не се съмнявате в радостта, която изпитах, след като бях стоял в очакване на брега чак до два часа през нощта.

Веднага щом чух уговорения сигнал си легнах и тъй като бях прекарал извънредно уморителен ден, заспах много дълбоко, докато призоори не ме стресна нов залп. Станах и след малко чух, че някой ме вика: „Губернаторе, губернаторе!“, а след миг познах гласа на капитана. Когато се изкачих до върха на хълма, той стоеше там. Посочи ми кораба и ме прегърна.

– Драги ми приятелю и избавителю – каза капитанът, – погледнете своя кораб, защото той наистина ви принадлежи, заедно с мене и всички, които са на борда му!

Обърнах поглед към морето и видях, че корабът се намира на по-малко от половин миля от брега – щом станали господари на положението, моите хора вдигнали котва, а понеже времето беше хубаво, бяха спрели точно срещу устието на малкия поток; и тъй като имаше прилив, капитанът беше стигнал с корабната лодка близо до мястото, където някога разтоварих саловете, така че бе слязъл на сушата почти пред прага ми.

Първоначалното ми изумление беше толкова голямо, че насмалко да падна в несвяст. Пред очите ми ясно се появи картината на моето избавление, което зависеше от мене – всичко изглеждаше лесно, а един голям кораб бе готов да ме отведе където поискам. Известно време в началото не бях в състояние и дума да кажа на капитана, а когато ме взе в прегръдките си, здраво се хванах за него, защото иначе щях да се строполя на земята.

Капитанът, усетил изумлението ми, веднага измъкна от джоба си бутилка и ми даде да отпия от силната напитка, която бе донесъл специално за случая. След като пийнах глътка, седнах на земята и макар че се посъвзех, мина доста време, докато ми дойде дар слово.

През цялото това време въодушевлението на клетия човек бе не по-малко от моето, само дето за разлика от него аз се намирах под впечатлението на изненадата; той ми каза хиляди добри думи, за да ме успокои и да дойда на себе си, но бликналата в душата ми радост беше толкова голяма, че всичките ми чувства бяха объркани; не след дълго сълзите ми рухнаха и постепенно си възвърнах способността да говоря.

Тогава на свой ред прегърнах капитана като мой избавител и ликувахме заедно. Казах му, че го приемам като човек, изпратен от небето, за да ме избави, че цялата работа изглеждаше като низ от чудеса и че тъкмо такива неща са свидетелствата, които имаме за тайната намеса на провидението, управляващо света, и са доказателство, че очите на необятната сила могат да открият нещастния човек дори в най-затътеното

кътче на земята и когато пожелаят, да му изпратят помощ.

Не забравих да отправя благодарствени молитви към небето – та кое ли сърце би изтърпяло да не благодари на Бога, не само заедно бе помогнал по чудодееен начин в тази пустош на един човек в отчаяно положение, но и понеже винаги трябва да се признава, че от Него иде избавлението!

След като поговорихме известно време, капитанът ми каза, че ми е донесъл нещичко, за да се подкрепя – каквото имало под ръка на кораба, останало в запасите му след дългото господство на злосторниците. При тези думи капитанът извика на хората си в лодката да свалят на брега взетото за губернатора. И наистина, получих такива подаръци, сякаш нямаше да заминавам заедно с тях, а щях да продължа да живея на острова, докато те потеглят с кораба без мене.

Най-напред капитанът ми поднесе флотски сандък с бутилки, пълни с отбрани питиета, както и шест големи бутилки с мадейра, всяка съдържаща по две кварта³⁶ вино: два фунта чудесен, силен тютюн, дванайсет къса хубаво говеждо месо и шест къса свинско, а също и торба грах и стотина фунта сухари.

Даде ми и сандък захар, сандък брашно, чувал с лимони, две бутилки цедратов сок и куп други работи. Освен тях обаче имаше и неща, които ми бяха хиляди пъти по-необходими: донесе ми шест чисто нови ризи, шест много хубави шалчета, два чифта ръкавици, чифт обувки, шапка, чифт чорапи и един много хубав кат горни дрехи от собствения си гардероб, които бе носил съвсем малко. С една дума, облече ме от глава до пети.

Подаръците бяха дадени от сърце и съвсем подходящи, като се има предвид положението на човека, за когото бяха предназначени. И все пак на света няма нищо по-неприятно, по-неудобно и по-досадно от чувството, което изпитах, когато за пръв път се облякох във въпросните дрехи.

След като размяната на любезности приключи и всички дарове бяха пренесени в малкото ми жилище, започнахме да мислим какво да правим с нашите пленници – струваше си да решим дали е безопасно да ги вземем с нас, или не, особено двамината от тях, за които знаехме, че са непоправими и твърдоглави в крайна степен; според капитана те бяха такива нехранимайковци, че нямаше смисъл да се церемоним с тях; вземехме ли ги със себе си, трябваше непременно да са оковани във вериги

36. Мярка за течности, равна на 1,14 л. – Б.пр.

като злосторници и предадени на властта в първата английска колония, до която стигнем. Разбрах, че капитанът много се безпокои какво ще стане, и при това положение му казах, че ако няма нищо против, готов съм да увеща въпросните моряци сами да поискат да бъдат оставени на острова.

– От все сърце желая това! – отвърна ми той.

– Добре тогава, ще изпратя да ги повикат и ще говоря с тях от ваше име – предложих аз.

Изпратих Петкан и двамата заложници, които вече бяха освободени, понеже другарите им изпълниха обещанието си. Та значи изпратих ги до пещерата, за да доведат петимата вързани моряци в заслона и да изчакаат идването ми.

След известно време се появих там, нагласен в новите одежди, отново в ролята на губернатор. Щом се срещнахме (капитанът също дойде с мен), поръчах да доведат пред мене моряците и им казах, че престъпното им отношение към капитана ми е известно от игла до конец: зная как са завладели кораба и са се готвели за нови разбойнически подвизи, но providението ги е заплело в собствените им кроежи и те сами са паднали в ямата, която са изкопали.³⁷

Дадох им да разберат, че корабът, превзет по мое нареждане, сега се намира на рейд и че скоро ще видят наградата, която е получил избраният от тях капитан за злодеянието си: ще го видят увесен на рея.

Що се отнася до тях, исках да науча какво, имат да кажат и дали не трябва да ги ексукуирам като пирати, заловени на местопрестъплението, тъй като не бива да се съмняват, че в качеството си на представител на властта имам правото да го сторя.

Един от тях отговори от името на всички: нямали какво да кажат, освен че когато били Взети в плен, капитанът обещал да пощади живота им, затова смирено молят да проявя милосърдие. Аз обаче им обясних, че не зная какво милосърдие бих могъл да проявя, след като съм решил да напусна острова заедно с всичките си хора и съм се уговорил с капитана да ме закара до Англия. А капитанът от своя страна може да ги вземе само ако ги държи оковани във вериги като затворници до Англия, където да бъдат съдени за участието си в бунта и отвлечането на кораба, а те положително знаят, че това ще ги доведе до бесилото; така че ми е трудно да реша какво е по-добро за тях, освен ако не им е хрумнало да преживеят дните си на моя остров; стига да имат подобно желание, все

37. Стария завет, Притчи, 26:27; Еклесиаст, 10:8. – Б.пр.

ми е едно, и понеже така и така заминавам, склонен съм донякъде да ги пощадя, ако смятат, че могат да останат на този бряг.

Те изглеждаха много благодарни и казаха, че предпочитат да рискуват и да останат тук вместо да бъдат отведени в Англия, за да ги обеят, така че с това приключихме въпроса.

Капитанът обаче се престори, че има нещо против, защото не се осмелявал да ги остави на острова. Направих се на малко ядосан от думите му и му рекох, че те са не негови, а мои пленници; и че след като съм проявил такава благосклонност към тях, възнамерявам да изпълня обещанието си, а в случай че той не смята за необходимо да се съгласи, ще ги пусна на свобода, както съм ги намерил; а ако това не му харесва, може да ги плени отново, стига да ги хване.

Веднага си пролича колко са ми благодарни тези моряци, а аз съответно ги пуснах на свобода и ги помолих да се оттеглят в гората – там, откъдето ги бях довели, а по-късно сякаш да им оставя някакво огнестрелно оръжие и барут, както и да им дам напътствия, които да им помогнат да живеят тук много добре, след като така са решили.

Бях готов да се кача на кораба, но казах на капитана, че ще остана на острова още една нощ, за да си събера вещите, като предпочитам междуременно той да се върне на борда и да гледа всичко да е в ред, а на следващия ден да изпрати лодка, която да ме вземе; също така му наредих да увеси тялото на убития бунтовнически капитан на рея, та да го видят петимата моряци.

Когато капитанът си тръгна, изпратих да доведат моряците в жилището ми и поведох задълбочен разговор за тяхното положение. Казах им, че според мене изборът им е правилен, защото ако капитанът ги вземе със себе си, положително ще виснат на бесилото. Посочих им бунтовническият капитан, обесен на рея и рекох, че едва ли могат да се надяват на нещо по-добро.

Когато моряците до един заявиха, че желаят да останат на острова, аз им казах, че ще споделя с тях историята на живота си тук и ще им обясня как могат да облекчат съществуването си. Разправих им съответно всичко за това място отначало докрай и за моето идване тук; показах им укреплението си, също и как правя хляб, как сея зърно, как суша грозде – с една дума, научих ги на всичко, необходимо да живеят по-леко. Разправих им и историята на шестнайсетте испанци, чието пристигане се очакваше и за които оставих писмо; накарах моряците да ми обеят, че няма да правят разлика между тях и себе си.

Оставих им оръжието си: петте мускета, трите ловджийски пушки

и трите саби. Имах още и над буре и половина барут, защото след първите една-две години използвах барута рядко и въобще не го пилеех. Описах им начина, по който отглеждах стадото си, и им дадох указания да доят козите, да ги хранят добре и да правят както масло, така и сирене.

С една дума, разкрих им живота си от всички страни и добавих, че ще увеща капитана да им остави още две бурета барут, както и зеленчукови семена, на каквито самият аз много щях да се радвам навремето; дадох им и чувала с грах, който капитанът ми донесе за храна, и им поръчах непременно да го засеят, за да си осигурят реколта.

След като приключих с това, на другия ден ги оставих и се качих на кораба. Пригответх се незабавно да отплаваме, но тази нощ не вдигнахме котва. Рано на следващата сутрин двама от петимата моряци долуваха до кораба и като започнаха жално да се оплакват от другите трима, молеха да ги вземем с нас в името на Бога, понеже иначе щели да бъдат убити; настояваха капитанът да ги пусне на борда, пък ако ще веднага да ги обеси.

При това положение капитанът се престори, че всичко е в мои ръце, и след като ги поизмъчихме и ги накарахме тържествено да обещаят, че ще се поправят, ги взехме на борда, своевременно ги наложихме здравата с камшици за назидание, подир което те доказаха, че са много почтени и кротки хора.

Малко по-късно, когато настъпи приливът, капитанът нареди лодката да отиде до брега, натоварена с нещата, обещани на моряците, като към тях бяха добавени, благодарение на моята намеса, сандъците и дрехите им, които те приеха с голяма благодарност; аз също им вдъхнах кураж, като им казах, че ако ми се открие възможност да изпратя насам кораб, който да ги прибере, няма да ги забравя.

Когато си вземах сбогом с острова, занесох на борда за спомен голямата шапка от козя кожа, която си бях направил, чадъра си и папагала; не забравих обаче да прибера парите, за които споменах по-напред – толкова дълго се бях въргалияли без полза при мене, че бяха ръждясали, или, по-скоро, изгубили блясъка си и заприличваха на сребро само ако човек ги поизтъркаше и изчистеше; взех също и парите, намерени при крушението на испанския кораб.

Така напуснах острова (както установих по корабния дневник, беше деветнайсети декември 1686 година), след като бях живял на него двайсет и осем години, два месеца и деветнайсет дни: бях избавен от второто си пленничество на същия ден от месеца, когато избягах с онези

барко-лонго от маврите в Сале.

След дълго плаване пристигнах с кораба в Англия на единайсети юни, лето господне хиляда шестстотин осемдесет и седмо, след трийсет и пет годишно отсъствие.

Когато пристигнах в Англия, не познавах нито една жива душа, сякаш никога не бях имал близки там. Заварих моята благодетелка и предана пълномощничка, на която бях поверил парите си, жива, но преминала през големи несгоди, овдовяла повторно и много изпаднала. Успокоих я, че няма да търся от нея онова, което ми дължи – напротив, за благодарност към някогашните ѝ грижи и преданост, облекчих положението ѝ доколкото позволяваха скромните ми средства, с които по това време всъщност успях да направя много малко за нея; все пак я уверих, че никога няма да забравя каква доброта бе проявила към мене и наистина не я забравих, когато имах възможност да ѝ помогна повече, както ще се разбере като му дойде времето.

След това заминах за Йоркшир, но баща ми се бе поминал, както и майка ми – всички от семейството ми бяха измрели; открих само две от сестрите си и две от децата на единия ми брат; и тъй като отдавна ме мислеха за мъртъв, не ми беше предвидено нищо от наследството. С една дума, не намерих нищо, което да ми донесе облекчение или да ме подпомогне, а с малкото пари, с които разполагах, нямаше да стигна далече в уреждането на положението си.

Вярно, срещнах се с една проява на признателност, която не очаквах – получих я от страна на капитана на търговския кораб, комуто бях донесъл щастливо избавление, като едновременно с това бях спасил и кораба, и товара му. Като описал подробно на корабоприитежателите как точно съм спасил кораба и живота на моряците, те ме поканиха да се срещна с тях и с някои други заинтересувани търговци и като цяло ми изказаха голяма благодарност за случая – възнаградиха ме с почти двестата фунта стерлинги.

Ала след като поразмислих върху положението си и видях, че тази сума доникъде няма да ми стигне, ако искам да уредя живота си, реших да замина за Лисабон и да видя дали няма да откроя някакви сведения какво е състоянието на бразилската ми плантация и какво е станало със съдружника ми, който с право предполагах, че от години ме смята за мъртъв.

С това намерение се качих на кораб за Лисабон, където пристигнах през месец април на 1688 година. При всичките тези пътувания ме съпровождаше верният ми слуга Петкан, който засвидетелствуваше своята

преданост във всеки възможен случай.

Пристигнах в Лисабон и като поразпитах, открих, за моя голяма радост, някогашния си приятел – капитана на кораба, с който за пръв път потеглих по море към африканския бряг. Той беше остарял и напуснал плаването, като бе сложил за капитан на кораба своя син, един вече далеч немлад човек, който все още доставяше стоки в Бразилия. Старецът не ме позна, пък и аз едва го познах отначало, но скоро го накарах да си спомни за мене, като му казах кой съм.

След няколко вълнуващи мига като между стари приятели аз го попитах, както сигурно предполагате, какво е положението с плантацията и със съдружника ми. Старецът ми отговори, че от около девет години не е ходил в Бразилия, но може да твърди със сигурност, че когато си заминавал последния път, съдружникът ми бил жив, докато и двамата попечители, които бях оставил, за да следят какво става с моя дял, починали. При все това смяташе, че сигурно ще имам доста добра печалба от разрастването на плантацията, тъй като когато всички решили, че съм претърпял корабкрушение и съм се удавил, попечителите ми били предали на съдия-изпълнителя моя дял печалба от реколтите, да се разпорежда с него в случай че не се върна и не си го потърся – една трета да отиде за краля, а две трети за манастира „Свети Августин“ в помощ на бедните и за обръщане на индианците в католическата вяра. Ако обаче аз се появя, или изпратя човек от свое име, за да получи състоянието ми, то ще ми бъде възстановено; няма да могат да ми възстановят само разликата от ежегодното увеличаване на печалбата, разпределено за благотворителни нужди. Същевременно моят приятел ме увери, че служителят на кралската хазна, отговарящ за приходите от поземлена собственост, както и определеният за целта манастирски служител отначало докрай са следили ответното лице, тоест моя съдружник, и всяка година той давал пълен отчет за печалбата, като те надлежно получавали половината.

Попитах го дали има представа доколко са нараснали доходите от плантацията и дали си струва да ги потърся, или при отиването ми там ще срещна пречки в придобиването на законно полагащата ми се част.

Той ми отговори, че не може да ми каже точно до каква степен се е разраснала плантацията, но със сигурност знае, че моят съдружник е забогатял извънредно много, и то като се е ползвал само от половината приходи; и че доколкото си спомня, бил чул, че кралската третина, която, изглежда, била дадена на някакъв друг манастир или религиозно място, възлизала на повече от двеста мойдора годишно; а що се отнася

до безболезненото възвръщане на правата ми, нямало повод за притеснения, тъй като съдружникът ми е жив и може да установи самоличността ми, още повече че името ми е записано в регистрите на страната. Каза ми също така, че наследниците на двамата ми попечители са твърде почтени и честни хора, при това и много заможни, ето защо според него те не само че ще ме подкрепят при възвръщането на правата ми, но и ще ми връчат значителна сума, полагаща ми се за времето, когато бащите им са упражнявали попечителството, преди да го прехвърлят, както споменах, а това продължило, той добре помнел, около дванайсет години.

Изразих известно притеснение и неудобство от това положение и запитах стария капитан как се е случило, че попечителите са постъпили така с моето състояние, след като той знае, че бях направил завещание и бях посочил него, португалския капитан, за мой наследник във всяко едно отношение.

Той се съгласи, че това е вярно, но тъй като нямало доказателства за моята смърт, той не можел да играе ролята на изпълнител на волята ми, докато отнякъде не дойдела вест, че съм починал; при това нямал желание да се бърка в нещо, което се намира толкова далече; вярно – бил дал гласност на завещанието ми, предявил иск и стига да успеел да представи доказателство, че съм жив или мъртъв, посредством пълномощник можел да влезе във владение на моето енженъо (така наричаха рафинериите за захар) и щял да поръча на сина си, който сега е в Бразилия, да го стори.

– Имам обаче още една вест – добави старецът, – която може би няма да ти допадне колкото останалите. Ето какво: когато сметнахме, че си безвъзвратно изчезнал, както смяташе и целият свят, твоят съдружник и попечителите ти всъщност ми предложиха да ми броят твоя дял за шест или осем от годините в началото и аз взех парите, но понеже по това време имаше големи разходи по разширяването на плантацията, построяването на енженъо и купуването на роби, сумата въобще не беше голяма в сравнение с онова, което се е получило по-късно. Все пак ще ти дам точна сметка за всичко, което взех, и за това как се разпоредих с него.

След като още няколко дни разговарях с този престарял приятел, той ми представи сметката за доходите от плантацията през първите шест години, подписана от моя съдружник и от търговците-попечители; изплащането винаги беше ставало със стоки: бали тютюн, сандъци захар, също така ром, меласа и т.н., както правят захарните плантатори.

По тези сметки установих, че доходите са се увеличавали значително всяка година, но както беше казано по-горе, понеже се налагаха големи разходи, първоначалната сума беше малка. Все пак старецът изтъкна, че ми дължи 470 златни мойдора, както и 60 сандъка захар и 15 двойни бали тютюн, които бяха изгубени заедно с кораба, претърпял корабкрушение на връщане в Лисабон единайсет години след моето заминаване от Бразилия.

После добрият човек взе да се оплаква от злочестините си, които го принудили да използва парите ми, за да покрие своите загуби и да си купи дял в нов кораб.

– Все пак, стари ми приятелю – каза ми той, – изпаднал в нужда, ти няма да изпитваш лишения, а щом се върне синът ми, ще бъдеш напълно възмезден.

При тези думи капитанът извади една стара кесия и ми даде 160 португалски златни мойдора и документ за кораба, с който синът му бе заминал за Бразилия, и от който той заедно със сина си притежаваше половината – даде ми и двете като залог за останалата част от дълга.

Бях прекалено трогнат от честността и добротата на клетника, за да мога да понеса това; а когато си спомних какво беше направил за мене, как ме беше наел за моряк, с какво великодушие ме обграждаше, непрекъснато и особено колко искрен приятел ми беше сега, едва се удържах да не се разплача от думите му. Ето защо най-напред го попитах дали положението му позволява да отдели в момента толкова много пари и няма ли да изпадне в затруднения. Той отговори, че дори да си създаде известни затруднения, парите са мои и аз може да имам по-голяма нужда от тях.

Всяка дума, изречена от добрия човек, звучеше толкова прочувствено, че докато го слушах, едва се удържах да не избухна в сълзи. Накратко, взех сто мойдора и поисках да донесат перо и хартия, за да напиша разписка, след което му върнах останалите и му казах, че ако някога стана собственик на плантацията, ще му върна и тези сто, както и направих по-късно, а що се отнася до полицата за залагането на неговата част от кораба, на който плава синът му, по никой начин няма да я взема; стига ми, че ако ми трябват парите, ще зная, че той е честен човек и ще ми ги изплати, а в случай че нямам нужда и получа състоянието, което той смята, че с основание мога да очаквам, няма да взема от него нито пени повече.

Когато приключихме с този въпрос, старецът започна да ме пита дали да не ми посочи начин, по който да предявя претенциите си за

плантацията, но аз му отговорих, че мисля лично да отида там. Той ми каза, че щом искам, мога да го сторя, но че ако не замина, има достатъчно пътища да си възвърна правата и незабавно да ми бъдат прехвърлени доходите, за да ги използвам; и понеже в Лисабонската река тъкмо сега има кораби, готови да отплават за Бразилия, капитанът ме накара да си напиша името в регистъра на страната и даде клетвена декларация, за да се удостовери, че съм жив и че съм същият човек, който е купил земята за въпросната плантация, както вече стана дума.

Съобразно със закона в присъствието на нотариус бе направено пълномощно, което приятелят ми ме посъветва да изпратя, придружено с писмо от него, до негов познат търговец в Бразилия и предложи да остана да му гостувам, докато се получи отговор.

Действията, предприети с това пълномощно, бяха рядък образец на почтеност, защото след по-малко от седем месеца аз получих от наследниците на моите попечители търговците, заради които бях потеглил по море, голям пакет, съдържащ следните писма и документи:

Първо, бяха представени текущите сметки за доходите от моята ферма, сиреч плантация, от времето, когато бащите им бяха съставили баланс за шест години със стария португалски капитан; балансът сочеше 1174 мойдора като приход в моя полза.

Второ, налице бяха сметките за още четири години, когато управлението на имота е било в техни ръце, преди да бъде поето от държавата като собственост на човек, който не може да се открие (това се нарича „гражданска смърт“); този баланс, тъй като стойността на плантацията бе нараснала, съставляваше 38,892 крузейро, равно на 3241 мойдора.

Трето, имаше документ от августинския игумен, който бе получавал приходи повече от четиринайсет години, но понеже не бяха записвали какво е употребено за благотворителни нужди, честно посочвах, че са останали неизползвани 872 мойдора, които ми прехвърляха. Що се отнася до дела, даван на краля, не ми беше изплатено нищо.

Имаше и писмо от съдружника ми, който ме поздравяваше, изразяваше голямата си радост, че съм жив и ми описваше как се е разраснала плантацията, какво се произвежда годишно и точно посочваше на колко квадратни фута, или акра, се разпростира; как е засята и какъв брой роби има; бе изписал също така двайсет и две кръстчета, за да ме благослови и казваше, че толкова пъти е изрекъл молитвата Аве Мария, за да благодари на Светата дева, че съм жив. Канеше ме настойчиво да замина за Бразилия и сам да се заема с делата си, а междувреме очакваше да се разпоредя на кого да предаде състоянието ми, ако не се явя лично.

Накрая завършваше със сърдечното уверение, че той и семейството му остават мои приятели и ми изпращаше като подарък седем прекрасни леопардови кожи, които, изглежда, бе получил от Африка с някой друг кораб, изпратен от него там и успял да извърши по-успешно плаване от мене. Изпращаше ми и шест сандъка чудесни бонбони, както и сто парчета злато за изсичане на монети с по-малки размери от мойдорите.

По същите кораби двамата търговци попечители ми бяха изпратили 1200 сандъка захар, 800 бали тютюн, а остатъка по сметката – в злато.

Вече можех да кажа, че сетнините на Йов³⁸ са по-добри от началото му. Не съм в състояние да изразя тук какъв трепет обзе душата ми, когато прегледах тези писания и особено когато разбрах с какво богатство разполагам, понеже бразилските кораби винаги плават във флотилия и тези, по които получих писмата, докараха и стоките ми, които се намираха на сигурно място в пристанището още преди да взема в ръце писмата. С една дума, пребледнях, прилоша ми и ако не беше старецът, който изтича, и ми донесе глътка алкохол, за да се съвзема, мисля, че силната изненада и радостта можеха да надделеят над природата ми и щях да умра на място.

Нещо повече, и подир това в продължение на няколко часа се чувствах много зле, докато не повикаха лекар, и понеже донякъде бе известна истинската причина за неразположението ми, той ми предписа кръвопускане, след което изпитах облекчение и се почувствах добре; дълбоко съм убеден обаче, че ако вълнението ми не беше получило отдушник по горепосочения начин, направо щях да умра.

Внезапно бях станал притежател на повече от 5000 фунта стерлинги в наличност и на бразилско имение, както бих могъл да го нарека, но също повече от хиляда лири годишен доход, не по-малко, отколкото бих получавал от такова имение в Англия – с една дума, не можех добре да осъзная пито положението, в което се намирах, нито как да се успокоя, та да му се зарадвам истински.

Първото нещо, което направих, беше да възмездя някогашния си благодетел, добрия ми стар капитан, който пръв ми подаде ръка в бедата – великодушен към мене и в началото, той и до края остана честен. Показах му какво бях получил по корабите и му заявих, че го дължа най-напред на небесното провидение, което разполага с всички неща, а подир това – на него, и че е дошло време да му се отблагодаря, което ще сторя стократно. Започнах с това, че му върнах стоте мойдора, които ми

38. Стария завет, Книгата на Йов, 8:7. – Б.пр.

беше дал, а после изпратих да повикам нотариуса и го накарах по възможно най-сигурния и най-законния начин да състави документ за ликвидиране на сметката, сиреч за опрощаване на дълга, състоящ се от 470 мойдора, които капитанът твърдеше, че има да ми връща; след това накарах нотариуса да подготви пълномощно, с което давах на капитана правото да получава годишните доходи от плантацията, да следи сметките, представяни от съдружника ми, който да изпраща с попълни кораби до капитана постъпленията на мое име; а в клауза накрая му определях пожизнена рента от сто мойдора годишно в наличност и годишна рента от петдесет мойдора за сина му след неговата смърт – така обезщетих стария си приятел.

Вече трябваше да помисля какъв път да поема по-нататък и как да се отнеса с имота, който провидението ми бе предоставило; да си кажа право, сега грижите, които ми тежаха, бяха много повече, отколкото когато живеех в самота на острова, където няхах нужда от нищо освен онова, което имах, и няхах нищо освен онова, което ми беше нужно: сега обаче върху ми се струпа голяма отговорност и мое задължение беше да се справя с нея. Никога вече нямаше да разполагам с пещера, където да си крия парите, или с място, където да не стоят под ключ, та да успеят да плесенясат и потъмнеят, преди да ги докосне човешка ръка. Нещо повече, въобще не знаех къде да ги държа, нито на кого да ги поверя. Бях се убедил, че старият ми покровител, капитанът, е честен човек и в неговия дом намерих единственото си убежище.

От друга страна, делата ми в Бразилия изискваха присъствието ми там, но засега не можех и да помисля за пътуване, преди да уредя нещата и да оставя състоянието си в сигурни ръце. Отначало се сетих за старата си приятелка вдовицата, защото знаех, че е честна и няма да ме измами, но тя вече беше на години, обедняла и няхах представа дали не е затънала в дългове. С една дума, не виждах друг изход, освен да се върна в Англия и да пренеса там състоянието си.

Все пак изминаха няколко месеца, преди да взема това решение, и понеже бях зарадвал и възнаградил доволно някогашния си благодетел, стария капитан, сега започнах да мисля за клетата вдовица, чийто съпруг стана мой пръв благодетел, а тя самата, докато и беше по силите, ми служеше предано като доверено лице и съветник. Започнах с това, че намерих един лисабонски търговец, който писа на своя кореспондент в Лондон не само да плати на вдовицата по полица, но и да я посети, за да и връчи от мое име сто лири в наличност, да поговори с нея, да я утеши в тежката ѝ бедност, като ѝ предаде, че ако съм жив, ще я подпомогна и

по-нататък. Едновременно с това изпратих и на двете си сестри в провинцията по сто лири, понеже макар да не живееха в нужда, все пак далеч не бяха заможни – едната се бе омъжила и овдовяла, а другата имаше съпруг, който не се държеше с нея както подобава.

Сред всичките си роднини и познати обаче аз все още не можех да се спра на човек, на когото спокойно да оставя цялото си състояние, за да мога да замина за Бразилия, без да се тревожа, а това много ме притесняваше.

По едно време ми хрумна да се заселя за постоянно в Бразилия, понеже бездруго бях свикнал с това място, но имах известни скрупули по отношение на религията, които ме възпираха, и за които нататък ще спомена по-подробно. Засега обаче не религията ми пречеше да замина, защото докато бях в Бразилия, без угризения открито се приобщих към религията на страната, така че и сега нямах угризения, само дето напоследък се замислях повече от преди как ще живея и ще умра сред католици, при което започнах да съжалявам, че съм се приобщил към тях, защото ми се струваше, че това не е най-добрата религия, с която човек да си отиде от този свят.

Ала както вече казах, не религията беше главното, което ме спираше да замина за Бразилия, а това, че всъщност не знаех на кого да поверя състоянието си; по тази причина накрая реших да замина за Англия с него и смятах, ако пристигна успешно там, да завържа някакво познанство или да открия някакви роднини, които ще ми бъдат предани; с тези намерения се приготвих да замина за Англия с цялото си богатство.

За да съм готов да потегля за дома, като начало, понеже бразилската флотилия беше пред отплаване, реших да изпратя полагаемите се отговори на точните и верни сведения, които бях получил оттам. Първо, изпратих писмо с много благодарности до игумена на манастира „Свети Августин“, задето така разумно са използвали парите и изразих желанието си тези 872 мойдора, които все още не бяха употребени, да бъдат раздадени – 500 на манастира, а 372 на бедните, както игуменът намери за добре, като молех благочестивите отци да ме споменават в молитвите си и прочие.

След това написах благодарствено писмо на двамата си попечители с всичката признателност, породена от голямата им справедливост и честност, но не им изпратих никакви подаръци, тъй като въобще нямаха нужда от нищо.

Накрая писах и на съдружника си, като изразих благодарността си за труда му да преуснее плантацията и за умението да я разшири, давах

му указания как да я управлява в бъдеще и от мое име, в съответствие с правата, които бях предоставил на стария си благодетел, и поръчвах да му изпраща всичко, което ми се полага, докато не му се обадох да уточня въпроса; уверявах го, че имам намерение не само да го посетя, но и да прекарам в Бразилия остатъка от живота си. За жена му и неговите две дъщери (защото научих от сина на капитана подробности за семейството) добавих към писмото много хубав подарък: италиански коприни, както и два топа тънко английско сукно, най-доброто, което можах да намеря в Лисабон, четири топа черен плюш и доста скъпи фландърски дантели.

И като уредих тези въпроси, продадох получените от Бразилия стоки, превърнах цялото си състояние в изгодни ценни книжа и ми остана само още една пречка: да реша по кой път да замина за Англия. Достатъчно бях свикнал с морето, но в този миг изпитах странно нежелание да замина с кораб и макар че не можех да посоча основателна причина за това, пречката започна да ми се вижда все по-непреодолима, дотолкова, че след като вече натоварих имуществото си, за да отплавам, променях решението си, и то не веднъж, а два-три пъти.

Вярно е, че бях претърпявал много несполуки по море и може би причината се криеше донякъде тъкмо в това, но нека нито един човек не пренебрегва силните предчувствия, обземащи го в някои подобни случаи. Два бяха корабите, които бях избрал за пътуването си, или които, така да се каже, си бях наумил да предпочета пред другите: на единия щях да си натоваря имуществото, а с капитана на другия щях да се уговоря да ме вземе за пътник; та значи тези два кораба претърпяха злополуки – единият бе пленен от алжирски пирати, а другият бе изхвърлен на брега при река Старт близо до Торбей и всички от кораба, с изключение на трима души, се издавиха, така че с който и от двата кораба да бях тръгнал, щеше да ме сполети нещастие, и е трудно да се каже в кой случай бих страдал повече.

Толкова тревожни мисли ме измъчваха, че старият ми лощман, на когото доверявах всичко, загрижено настоя да не тръгвам по море, а или да стигна по суша до Ла Коруня и оттам да прекося Бискайския залив до Ла Рошел, откъдето можех лесно и безопасно отново по суша да стигна до Париж, а оттам до Кале и после до Дувър, или да отида до Мадрид и после да пропътувам цяла Франция.

Накратко казано, толкова тежки предчувствия имах за плаването с кораб, като изключим пътя от Кале до Дувър, че реших през цялото време да пътувам по суша; и понеже нито бързах за някъде, нито трябваше

да пешта разходите, това бе далеч по-приятен начин; а за да се почувствам още по-добре, старият капитан доведе един английски джентълмен, син на лисабонски търговец, който изяви желание да пътуваме заедно. След всичко това поканихме още двама английски търговци, както и двама млади португалски джентълмени (последните имаха път само до Париж), така че станавме общо шестима, придружени от петима слуги – търговците и португалците се задоволиха с по един слуга на двама, за да им излезе по-евтино. Що се отнася до мене, наех един английски моряк за втори слуга, освен слугата ми Петкан, на когото всичко бе дотам чуждо, че едва ли можеше да изпълнява задълженията на мой слуга по време на пътуването.

Така потеглих от Лисабон и понеже всички пътешественици бяха добри ездачи и носеха оръжие, представлявахме малък отряд, а за да ми за свидетелстват уважение, всички ме наричаха „капитан Крузо“ – не само за да спазят старшинството, но и защото имах двама слуги и всъщност бях най-забележителната личност в това пътешествие.

След като не ви досадах с морските си дневници, няма да ви досаждам и с дневника си за пътуването по суша, но все пак не бива да пропускам някои прекеждия, които ни сполетяха по време на този труден и уморителен преход.

Стигнахме до Мадрид и понеже никой не беше посещавал дотогава Испания, имахме желание да поостанем известно време, та да видим испанския двор и това, на което си струва да обърне внимание човек, но тъй като беше в края на лятото, побързахме да продължим и напуснахме Мадрид някъде в средата на октомври. Преди обаче да навлезем в Навара, в няколко града по пътя ни уплашиха, че по склоновете на планините от френска страна бил навалил толкова сняг, че неколцина пътници се принудили да се върнат в Памплона след неуспешен опит с риск за живота си да преминат проходите.

Когато пристигнахме в Памплона, разбрахме, че нещата стоят точно така, а за мене, понеже бях свикнал единствено на горещ климат и места, където човек не може да търпи и малкото дрехи по себе си, студът изглеждаше непоносим; струваше ми се колкото мъчително, толкова и невероятно, че само преди десет дни, когато потеглихме от древната Кастилия, времето бе не само топло, но и горещо, а веднага след това ни връхлетя вятърът от Пиренейските планини – толкова пронизващ, толкова безжалостно студен, че трудно го понасяхме, и пръстите на ръцете и краката ни бяха застрашени от измръзване.

Клетият Петкан се уплаши не на шега, когато видя покритите със

сняг планини, защото за пръв път в живота си виждаше такъв студ и за пръв път го изпитваше.

Като капак на всичко с пристигането ни в Памплона продължи да вали и валя така силно и толкова дълго, та хората започнаха да говорят, че зимата тази година е подранила, а пътищата, които и дотогава били трудни, сега станали съвсем непроходими – накратко, на места имаше толкова много навят сняг, че не можеше да се мине, и понеже не се беше втвърдил и замръзнал, както става в северните страни, нямаше начин човек да се придвижи, защото на всяка крачка го заплашваше опасността да бъде жив погребан. В Памплона останахме не по-малко от двайсет дни, след което (като видях, че зимата идва и няма изгледи нещата да се оправят, защото в цяла Европа от незапомнени времена това беше най-лютата зима) предложих всички да заминем за Фуентерабия, а оттам да вземем кораб до Бордо – едно съвсем кратко пътуване по море.

Докато обаче обсъждахме това, влязоха четирима господа – французи, които закъсали откъм френската страна на проходите, както ние – откъм испанската, докато не намерили водач, с когото прекосили местността близо до началото на Лангедокската низина и минали през планините по такива пътища, че не изпитали особени затруднения от снега – там, където го имало, бил достатъчно замръзнал и твърд, за да издържи и тях, и конете им.

Изпратихме да повикат този водач и той ни каза, че се наема да ни преведе по същия път, където няма защо да се опасяваме от снега, но трябва да бъдем добре въоръжени, за да се защитаваме от дивите зверове, тъй като, добави той, често при такива големи снегове в подножието на планините се появявали освирепели от глад вълци, понеже земята навсякъде била покрита със сняг. Обяснихме му, че сме съвсем добре подготвени за среща с подобни твари, стига той да ни опази от оня вид двукраки вълци, които, както научихме, били още по-опасни, при това най-вече откъм френската страна на планините.

Човекът ни успокои, че по пътя, по който сме щели да минем, няма ло заплахи от този род, затова на драго сърце се съгласихме да го последваме, като към нас се присъединиха със слугите си още дванайсет господа (и французи, и англичани), които, както казах, се бяха опитали да минат през планината, но се видели принудени да се върнат обратно.

В съответствие с този план на петнайсети ноември всички заедно с водача напуснахме Памплона и аз доста се учудих, когато вместо да потеглим напред, той ни накара да изминем над двайсет мили обратно по същия път, по който бяхме дошли от Мадрид. След като прекосихме две

реки и стигнахме до равнинна област, открихме, че отново сме попаднали в място с топъл климат, което бе приятно и никъде не се виждаше сняг. Неочаквано обаче водачът зави наляво, приближихме се към планините от страни и макар склоновете и урвите наистина да изглеждаха страшни, той ни водеше по такива лъкатушни пътища, че снегът почти не ни попречи; без да усетим, превахме билото и изведнъж водачът ни показа, че се виждат приятните, плодородни провинции Лангедок и Гаскония, цъфтящи и потънали в зеленина, въпреки че бяха на голямо разстояние от нас и все още ни предстоеше изнурителен път.

Малко се притеснихме обаче, когато цял ден и цяла нощ валя толкова силен сняг, че не можехме да пътуваме, но водачът ни успокои, като ни увери, че скоро ще оставим всичко това зад гърба си. И наистина, стана ясно, че всеки ден слизаме все по-ниско и отиваме по на север от преди; така че, осланяйки се на водача, продължихме нататък.

Два часа преди да се здрачи, когато водачът ни беше някъде напред и в момента не го виждахме, от една падина, граничеща с гъста гора, насреща му изскочили три страшни вълка, последвани от мечка. Два от вълците се нахвърлили върху водача и ако той беше на половин миля пред нас, а не по-близо, наистина щяха да го разкъсат, преди да му се притечем на помощ. Единият вълк се вкопчил в коня му, а другият така устремно нападнал самия него, че водачът или не бе имал време, или не бе запазил самообладание, та не успял да измъкне пищова си, и до нас достигнаха само сърцераздиращите му викове. Слугата ми Петкан яздеше с мене и аз го пратих да отиде и да види какво става; щом Петкан наближи човека, чухме и неговите силни викове: „О, господарю! О, господарю“, но понеже беше храбрец, той пришпорил коня си към клетника и застрелял с пищова си вълка, който го бил нападнал, право в главата.

Имаше късмет клетникът, че отиде не друг, а слугата ми, защото в родината на Петкан се срещаха такива животни, той бе свикнал с тях и без да се бои, бе стигнал съвсем близо до вълка, за да го застреля, както вече казах; всеки друг от нас би се прицелил от много по-далеч и или нямаше да улучи вълка, или щеше да изложи на опасност живота на водача.

И по-храбър човек от мене би се уплашил, както всъщност се стресна и цялата ни група, когато след изтрещяването на изстрела от Петкановия пищов и от двете ни страни се надигна смразяващ кръвта вой, преповтарян от планинското ехо, та ни се стори, че сме заобиколени от грамадно множество зверове; а може пък и наистина да не бяха толкова

малко, че да не изпитваме никакви опасения.

След като обаче Петкан уби единия вълк, другият, който се беше вкопчил в коня, веднага го пусна и побягна; за щастие вълкът се бе вкопчил в главата на коня, там, където металната част на юздата е захапана от зъбите му, така че не го беше наранил много. Всъщност най-пострадал беше човекът, защото бясната твар го бе ухапала на две места по ръката и малко над коляното, и разбрахме, че тъкмо когато Петкан се приближил и застрелял вълка, водачът вече падал от подплашения кон.

Не е далече от ума да си помислите, че щом се чу изстрелът от Петкановия пищов, всички ние пришпорихме конете и препуснахме толкова бързо, колкото позволяваше пътят (по който се яздеше много трудно); щом се измъкнахме от дърветата, пречеши дотогава на погледа ни, веднага стана ясно какво се е случило и как Петкан е отървал клетия водач, макар че отначало не виждахме какъв звяр е убил.

Никога обаче не е имало по-трудна битка, при това съвсем изневиделица, като битката между Петкан и мечката – беше ни обаче толкова забавно, че не можехме да откъснем очи, макар че отначало се стреснахме и се бояхме за дивака. Понеже са тежки и тромави и не могат да препускат в галоп като вълка, който е лек и бърз, мечките най-често проявяват две особени качества, които направляват действията им. Първото се отнася до хората, които не са обичайните им жертви – казвам, че не са, макар че кой знае какво може да направи големият глад, както беше в нашия случай, понеже цялата земя бе покрита със сняг; та значи така, мечката обикновено не се нахвърля върху хора, освен ако те първи не я нападнат; става точно обратното: ако срещнеш мечка в гората и не я закачиш, и тя няма да те закачи, само че трябва да си много внимателен и да засвидетелстваш почтителност, като ѝ сториш път, защото мечката е истинска дама и не би се отместила дори за един принц. Е, ако много те дострашее, най-добре е да гледаш настрани, но да продължаваш напред, защото ако ти се случи да спреш, да замръзнеш на място и да погледнеш мечката право в очите, тя приема това за предизвикателство; също така приема за предизвикателство, ако хвърлиш или метнеш нещо по нея и я улучиш, пък било то и с парче от клон, дълго колкото пръста ти – тогава мечката забравя всичко друго, за да си отмъсти, понеже иска да получи удовлетворение, че честта ѝ е била засегната – това е първото ѝ качество. А второто е, че ако е била предизвикана, в никакъв случай няма да те остави, докато не си отмъсти, независимо дали е нощ или ден – следва те неотклонно, докато не те настигне.

Слугата ми Петкан беше спасил нашия водач и когато стигнахме до

тях, тъкмо му помагаше да слезе от коня – човекът беше и наранен, и уплашен (всъщност повече второто, отколкото първото). Изведнъж съзряхме мечката, която излизаше от гората – беше чудовищно огромен звяр, най-едрата мечка, която изобщо съм виждал. Всички ние донякъде се изненадахме, когато я видяхме, но щом Петкан я видя, веднага забелязахме смелия му поглед и възторга, който се изписа по лицето му.

– О! О! О! – възкликна Петкан три пъти, като сочеше мечката. – О, господарю! Ти дай ми разрешението! Аз отиде се ръкува с нея, направи добър смях за вас!

Изненадах се, че слугата ми е толкова доволен.

– Колко си глупав! – казах му аз. – Та мечката ще те изяде!

– Ще ме изяде, ще ме изяде! – отново повтори Петкан. – Аз ще изям мечка, направи добър смях за вас! Вие всички стои тук, аз покаже добър смях!

И той седна на земята, мигом смъкна ботушите и нахлузи мокасините (така се наричат кожените пантофи, носени от диваците), които измъкна от джоба си; даде на другия слуга да му държи коня и като приготви пушката си, побягна бързо като вятър.

Мечката си вървеше кротко по пътя и нямаше намерение да закача никого, но когато Петкан доста я наближи, викна й, като че тя можеше да го разбере:

– Пстой, пстой, аз иска говори с тебе!

Ние го следвахме на известно разстояние – вече бяхме стигнали до гасконските планини и навлизахме в обширна и зелена гориста местност, която бе сравнително равна и доста открита, независимо от множеството дървета, пръснати безредно.

Петкан, който вървеше по петите на мечката, бързо се изравни с нея, грабна един голям камък, запрати го по звяра и го улучи право в главата, но не го нарани – все едно, че го бе хвърлил по стена; въпреки това постигна целта си: обесникът дотолкова бе лишен от чувство за страх, че го бе направил само за да накара мечката да го подгони и „да ни покаже малко смях“, както се изрази той.

Веднага щом мечката усети удара на камъка и видя Петкан, тя се обърна и се втурна подире му, като правеше дяволски големи крачки и тътрейки се, достигна такава бързина, че за един кон това би било умерен галоп; а Петкан побягна към нас, като че търсеше помощта ни, затова решихме веднага да стреляме по мечката и да го спасим, макар че много му се ядосах, дето подмамва звяра насам, след като беше тръгнал да върши тази работа другаде; най-много му се ядосах, че го насочва

към нас, а самият той бяга настрана, затова му извиках:

– Куче такова, с това ли искаш да ни разсмееш? Махай се оттам и си вземи коня, за да можем да застреляме мечката!

Петкан ме чу и извика в отговор:

– Не застреляй, не застреляй, сега получиш много смях!

И като правеше по две крачки на всяка крачка на мечката, пъргавият дивак изведнъж ни заобиколи от страни и когато видя голям дъб, какъвто му трябваше, даде ни знак да гледаме внимателно, хукна два пъти по-бързо и чевръсто се покатери на дървото, а пушката си остави на земята, на около пет-шест ярда от ствола.

Мечката скоро стигна до дървото, а ние следяхме всичко отдалече; първото, което тя направи, беше, че спря до пушката и я помириса, но не я закачи повече, след което се покатери на дървото – движеше се като котка въпреки чудовищната си тежест. Изумих се от глупостта (така си мислех тогава) на моя слуга и дори животът ми да зависеше от това, все още не виждах нищо, на което да се засмея, докато мечката не се покачи на дървото и не подкарахме конете по-близо.

Когато стигнахме до дървото, Петкан тъкмо се беше придвижил към края на един голям клон, а мечката бе изминала половината път до него; щом тя стигна до там, където клонът изтъняваше, Петкан рече:

– Ха! Сега ще видите как учи мечка да танцува!

И начена да подскача и да клати дървото, при което мечката взе да се люшка, но не се помести, а се огледа назад да види може ли да се върне – и тогава се разсмяхме от сърце. Петкан обаче съвсем не беше свършил с нея – когато разбра, че животното не се помръдва, той отново му извика, сякаш предполагаше, че то знае английски:

– Какво, не иде ли тук? Умолява те да дойде!

При което спря да подскача и да клати дървото, а мечката като че проумя думите му, защото наистина се придвижи малко по-нататък, но тогава Петкан отново започна да подскача и мечката спря.

Помислихме си, че вече е дошло времето да се прицелим в главата на звяра, затова извиках на Петкан да не мърда, за да успеем да го улучим, но дивакът отвърна жално:

– Умолява, умолява, не стреля, стреля аз много след малко!

Искаше да каже „много скоро“. Както и да е, накратко казано, сетне Петкан толкова танцува, а мечката така се кандилкаше, че ние наистина здравата се смяхме, но въпреки това не можехме да си представим какво се готви да прави Петкан – най-напред си мислехме, че се надява да събори мечката, но видяхме, че животното е прекалено коварно, за да се

излъже, защото не отиваше по-далече по клона, та да падне, а се държеше здраво с огромните си широки лапи, така че няхахме представа как може да завърши всичко това и дали накрая ще ни е до смях.

Петкан обаче скоро разсея съмненията ни – като видя, че мечката се държи здраво за клона и не може да я накара да дойде по-наблизо, той ѝ рече:

– Хубав, хубав, ти не щеш идва, аз идва тогава, ти не идва при мене, аз идва при тебе!

И с тези думи дивакът се придвижи още повече към края на клона, който се приведе под тежестта му, леко се плъзна по тънките вейки, докато стигна толкова ниско, че можа да скочи, после хукна към пушката си, взе я и замръзна на място.

– Е, Петкане – попитах го аз, – какво ще правиш сега? Защо не застреляш мечката?

– Не стреля – отвърна Петкан, – не още стреля, сега стреля, не улучи, седи още и даде на вас повече смях.

И така и стори, както ще разберете след малко, защото щом мечката видя, че врагът ѝ е изчезнал, тя започна да се връща по клона, на който стоеше; направи го много мудро, като се озърташе назад на всяка крачка и вървя заднишком, докато стигна до ствола на дървото; после по същия начин – със задницата напред – взе да слиза от дървото, обгърнала ствола с лапи, които местеше една след друга, също много мудро; и точно в мига, когато щеше да стъпи със задните си лапи на земята, Петкан се приближи до нея, опря дулото на пушката си в ухото ѝ, натисна спусъка и я застреля на място.

После обесникът се обърна, за да види дали се смеем, и когато разбра по лицата ни, че не сме сърдити, самият той избухна в гръмогласен смях и каза:

– Така убива ние мечка в наша страна!

– Така ги убивате, само дето нямате пушки – обадох се аз.

– Да – каза той, – няма пушка, но стреля дълга голяма много стрела.

Наистина развлечението си го биваше, но ние продължавахме да се намираме в пустош, водачът ни беше доста пострадал и просто не знаехме какво да правим; в главата ми още къртеше вълчийт вой и да си кажа право, като изключим страшната врява, която чух веднъж на африканския бряг и за която вече казах нещичко, никога нищо не бе изпълвало сърцето ми с толкова ужас, колкото този вой.

Тъкмо това, както и приближаващата нощ, ни възпряха, иначе щяхме положително да послушахме Петкан и да одерем кожата на чудовищната

твар, защото си струваше да я вземем, но понеже ни предстоеше още три левги път, а и водачът ни караше да побързаме, оставихме мечката и продължихме напред.

Земята все така бе покрита със сняг, макар че тук той не беше толкова дълбок и опасен, колкото в планината. Както научихме по-късно, подгонени от глада, дивите зверове били слезли в гористата равнина, за да си търсят храна, и направили куп поразии из селата, където връхлетявали изневиделица, погубили страшно много овце и коне, а имало и загинали хора.

Предстоеше ни да прекосим едно опасно място, както ни бе обяснил водачът, и ако из този край имаше още вълци, там щяхме да попаднем на тях – това беше малка долина, заобиколена отвсякъде с гори, а за да преминем през гората и да стигнем до селото, в което щяхме да се подслоним, трябваше да яздим през тясно дефиле, сиреч клисура.

Половин час преди залез слънце навлязохме в първата гора, а малко след залез стигнахме долината. В първата гора не срещнахме нищо, само дето в една просека, не по-голяма от петстотин ярда, видяхме пет вълка да прекосяват пътя – тичаха с все сила един подир друг, сякаш преследваха по петите дивеч, който само те виждаха; не ни обърнаха внимание и само миг по-късно вече се изгубиха от погледа.

Тогава нашият водач (между другото той се оказа жалък и малодушен човек) ни предупреди да бъдем нащрек, защото смяташе, че ще се появят още вълци.

Държахме пушките си готови за стрелба и очите ни бяха на четири, но не видяхме повече вълци, докато не стигнахме до втората гора, дълга почти половин левга, и не навлязохме в долината – още щом тръгнахме през долината, се яви причина да се оглеждаме, а именно, попаднахме на един злочест кон, убит от вълци, и сега десетина от тях усърдно се трудеха върху му – не може да се каже, че го ядяха, по-скоро оглозгваха костите, защото вече ги бяха очистили от всичкото месо.

Не ни се видя уместно да ги безпокоим по време на техния пир, пък и те не ни обърнаха особено внимание; Петкан без малко да стреля по тях, но аз категорично се възпротивих, защото ми беше ясно, че ще си отворим повече работа, отколкото може да се предположи. Не бяхме още преполовили пътя през клисурата, когато чухме вълчи вой в гората от лявата ни страна, вой, който смразяваше кръвта в жилите, а след малко видяхме стотина вълка, понесли се право към нас – цяла глутница и повечето от тях тичаха в нишка като войска, водена от опитни военачалници. Нямах представа по какъв начин да ги посрещнем, но реших, че

най-доброто е да се съберем плътно един до друг, и само след миг бяхме заели местата си. А за да не им дадем време да се опомнят, наредих на всеки втори от групата да стреля, докато другите, които не са стреляли, да стоят с готовност за следващия залп и незабавно да го дадат, ако вълците продължат да напредват към нас: след това онези, които са стреляли първи, да не се мъчат да зареждат пушките си, а да чакат с пищови в ръка (всеки от нас бе въоръжен с пушка и с по два пищова), и по този начин щяхме да дадем шест залпа, като се редуваме; впоследствие обаче не се яви такава необходимост, защото още при първия залп враговете ни спряха като заковани, уплашени както от пукота, така и от блъвналия огън; четири вълка бяха застреляни в главата и се строполиха, а ранените побягнаха, оставяйки кървава дупка в снега. Спряха и разбрах, че не бързат да се оттеглят; тогава си спомних, че са ми разказвали как дори най-свирепите зверове се боят от човешкия глас, затова накарах другарите си да викат с цяло гърло и открих, че в разказа е имало зрънце истина, защото, като чуха виковете ни, вълците започнаха да се дърпат назад и да отстъпват; подир това наредих да се изпрати втори залп в оттеглящата се глутница, който накара зверовете да преминават в галоп и да се скрият в гората.

Така получихме възможност да заредим пушките, а за да не губим време, продължихме пътя си; ала едва бяхме успели да заредим оръжието и да се приготвим, когато чухме ужасна врява откъм същата гора, само дете идеше отнякъде пред нас, където тепърва щяхме да минем.

Свечеряваше се и светлината стана сумрачна, което не подобряваше положението ни; но понеже врявата се засили, отведнъж разбрахме, че дяволските твари отново са започнали да вият; внезапно забелязахме две, или по-скоро три глутници – една отляво, една зад нас и една отпред, и, изглежда, че бяхме обкръжени; тъй като обаче не ни нападнаха, продължихме напред толкова бързо, колкото успяхме да спешим конете, но понеже пътят бе доста неравен, стигнахме само до един приемлив, ускорен тръс и така се добрахме до далечния край на долината и до гората, която трябваше да прекосим; много се изненадахме обаче, когато приближихме клисурата, сиреч прохода, и видяхме, че точно в началото му се е събрала огромна глутница.

Внезапно откъм една друга просека дочухме изстрел от пушка и като погледнахме нататък, видяхме кон със седло и юзди, който препуска бързо като вятър, следван от носещи се като стрели шестнайсет вълка; вярно, конят се изплъзваше на вълците, но ни се струваше, че едва ли ще задържи преднината си и те ще го настигнат – без съмнение точно

така е станало накрая.

Когато приближихме началото на просеката, откъдето се появи конят, пред очите ни се разкри ужасна гледка: видяхме леша на друг кон и двама души, разкъсани от кръвожадните зверове – нямаше съмнение, че единият от тях бе дал изстрела, който чухме, защото редом с него лежеше пушката, от която бе стреляно, но главата и горната част на тялото му вече бяха изядени.

Това ни изпълни с ужас и не знаехме кой път да поемем, но вълците скоро ни наложиха решението: след малко ни наобиколиха с надеждата, че ще падне плячка, и аз съм дълбоко убеден, че бяха не по-малко от Триста. Имахме голям късмет, че на известно разстояние преди да се навлезе в гората видях струпани дебели дървета, явно отсечени през лятото и оставени, за да ги пренесат по-късно; накарах малкия си отряд да се разположи сред тях и щом се наместихме зад един дълъг ствол, посъветвах всички да слязат от конете и като използвахме това дърво за бруствер, наредихме се в триъгълник, сиреч захем три фронта, а конете останаха в средата, заобиколени от нас.

Така постъпихме и добре, че го сторихме, защото едва ли някой някога е преживявал по-яростно нападение от това, което последва: вълците връхлетяха, ръмжейки върху ни (и се покатериха на ствола, който, както казах, ни служеше за бруствер), сякаш нападаха набелязана жертва. Яростта им, изглежда, се предизвикваше главно защото бяха видели конете зад нас и тъкмо към тях се бяха насочили. Наредих на хората си да стрелят както преди – през един – и те се прицелиха толкова точно, че още с първия залп успяха да повалят няколко вълка; необходимо беше обаче огънят да не се прекратява, защото вълците бяха дяволски напористи, тъй като онези по-отзад се блъскаха в по-предните.

Когато за втори път дадохме залп с пушките, стори ни се, че вълците се поспряха и аз се надявах, че ще си отидат, но това трая само миг; други вълци се втурнаха към нас, затова дадохме два залпа с пищовите си, и ми се струва, че за четирикратната стрелба убихме седемнайсет-осемнайсет от тях и осакатихме поне два пъти повече; но зверовете продължаваха да приждат.

Не ми се щеше да изстрелваме нахалост последния залп, затова повиках слугата си – не Петкан, който си бе намерил по-добро занимание – докато дава нареждания, той напълни моята и своята пушка; та, както казах, повиках другия си слуга и като му връчих една барутница, накарах го да я изсипе по дължина на ствола, при това да гледа барутната линия да е достатъчно плътна; едва бе успял да го стори и да се

отдръпне, когато вълците отново се приближиха и някои се качиха горе; тогава аз взех да шракам с един незареден пистолет близо до барута и така го подпалих; вълците върху ствола се опариха и шест-седем от тях се строполиха, или по-скоро скочиха сред нас, уплашени от силния огън; ликвидирахме ги мигом, а останалите така се стреснаха от светлината (изглежда, още по-ужасна поради нощта, тъй като вече бе съвсем тъмно), че се отдръпнаха по-назад.

При това положение заповядах да се даде последният залп с пищовите, а след това започнахме да крещим; тогава вълците побягнаха като обезумели, а ние тутакси излязохме от прикритието, открихме към двайсетина ранени вълци, които се гърчеха на земята, и ги довършихме със сабите си – а тъкмо това бяхме искали да постигнем, понеже техните стенания и вой бяха по-разбираеми за събратята им, които до един хукнаха надалече и ни оставиха на мира.

Всичко на всичко бяхме убили само около пет дузини, а щяхме да убием много повече, ако това ставаше през деня. И след като бойното поле бе очистено, продължихме напред, понеже предстоеше да изминем близо левга. Докато препускахме, чувахме как кръвожадните твари вият и реват в гората, а веднъж-дваж ни се стори, че се мяркат пред очите ни, но снегът ни заслепяваше и не бяхме сигурни в това; така че след около час стигнахме до мястото, където искахме да се подслоним, и заварихме хората там изпаднали в паника и въоръжени до един – както се разбра, предната нощ вълчи глутници, а също и няколко мечки, се прокраднали в селището и страхотно изплашили жителите, така че хората се принудили да стоят на стража денонощно, и най-вече нощем, та да запазят не само добитъка, а и живота си.

На следващата сутрин водачът ни се почувства толкова зле (кракът и ръката му се бяха подули от подлютилите се рани), че не беше в състояние да продължи по-нататък, и се принудихме да наемем нов водач от селото, за да стигнем до Тулуза. Този край се оказа плодороден и приятен, с топъл климат, без сняг, без вълци и тям подобни; но когато разказвахме в Тулуза за премеждието си, обясниха ни, че това е дребна работа, че било нещо обичайно за гористата местност в подножието на планината, особено когато паднел сняг; разпитваха ни обаче настойчиво що за водач сме си намерили, та се е осмелил да ни преведе по този път в такова неблагоприятно време, и ни казаха, че е цяло чудо, дето не сме били изядени до един. Когато научиха как сме се разположили с конете в средата, чухме много укорни думи, защото с това изгледите ни да оцелеем ставали едно на петдесет, тъй като при вида на конете, които

обикновено стават техни жертви, вълците съвсем освирепявали, докато иначе изстрелите биха ги уплашили; но понеже в нашия случай били съвсем обезумели от глад и неудържимо искали да се доберат до конете, престанали да забелязват опасността; и че ако не сме продължили да стреляме и накрая да приложим хитростта с насипания барут, щели са да ни видят сметката и направо сме имали късмет, че не са ни разкъсали на парчета; докато ако бяхме останали на конете и бяхме стреляли, без да слизаме, вълците нямало да сметнат, че конете представляват такава лесна плячка, както когато са без ездачи; при това добавиха, че ако в края на краищата бяхме пожертвали конете, гладните вълци положително щели да се нахвърлят върху тях, а ние да се измъкнем здрави и читави, особено след като сме били с оръжие в ръце и толкова много на брой.

Що се отнася до мене, в живота си не се бях чувствал така заплашен от опасност: когато видях тези триста дяволи да пристигат с рев, раззинали паст да ни погълнат, реших, че съм безвъзвратно загубен; независимо от благоприятния изход, струва ми се, че никога вече няма да изпитам желание да прекося тези планини; мисля си, че бих предпочел да измина хиляда левги по море, дори ако се знае, че ще преживявам по една буря седмично.

В пътуването ми през Франция нямаше нищо необикновено, което да заслужава да се отбележи; други пътешественици са разказвали своите впечатления от там, при това много по-успешно от мене. От Тулуза заминах за Париж и след съвсем незначителен престой се отправих за Кале, подир което благополучно слязох на Дувърския бряг на четиринайсети януари; беше ми се наложило да пътувам в страшно студено време.

И така стигнах до главната цел на моите пътешествия и не след дълго благополучно разполагах с цялото си придобито изневиделица състояние, понеже ценните книжа, които носех, ми бяха изплатени съответно в брой.

Главен мой съветник и собствено доверено лице ми етана добрата стара вдовица, която ми беше толкова благодарна заради изпратените пари, че не смяташе нито едно усилие и нито една грижа за прекалено големи, та да не ги положи за мене; а аз до такава степен разчитах на почтеността ѝ, че не изпитвах никакви съмнения дали състоянието ми е в сигурни ръце: от началото до края се радвах на безукорно честното поведение на тази добра дама.

Вече започнах да мисля, че трябва да оставя грижите за

състоянието си на тази жена и да се отправя за Лисабон, а оттам – за Бразилия; тогава обаче започнах да изпитвам ново колебание – става дума за религията, тъй като още докато бях във от Англия, и най-вече докато живеях в самота, бях изпитвал известни съмнения по отношение на католицизма, поради което ми беше ясно, че в никакъв случай не можех да отида в Бразилия, а още по-малко – да се установя там, освен ако не вземех решение да приема католическата вяра, и то напълно и безусловно; от друга страна, това означаваше, че трябва решително да жертвам своите принципи, да стана един мъченик в името на религията и да умра от ръцете на инквизицията; затова реших да си остана у дома и ако намеря начин, да се освободя от собствеността върху плантацията.

С тази цел изпратих писмо до стария си приятел в Лисабон, който в отговор ме уведоми, че лесно може да уреди въпроса с плантацията, стига да сметна за уместно да го упълномоща, за да я предложи от мое име на двамата търговци, наследниците на моите попечители, които бяха в Бразилия и положително си даваха напълно сметка колко е доходна сделката; а понеже живеяха близо до плантацията и при това бяха твърде богати, според него щяха много да се зарадват на възможността да я купят; той не се съмняваше, че ще ми заплатят 4–5000 реала в повече.

Аз съответно се съгласих, поръчах му да им я предложи и той го стори; след още осем месеца, когато се завърна неговият кораб, капитанът ме уведоми с писмо, че предложението ми е било прието и търговците са превели 33 000 реала на свой довереник в Лисабон, за да ми ги изплати.

В отговор аз подписах документа за продажба в този вид, в който го получих от Лисабон, и го върнах на моя старец, а той от своя страна ми изпрати ценни книжа на стойност 32 800 реала според оценката на имота, като удържа годишната си доживотна рента от сто мойдора и петдесетте мойдора рента за сина му след неговата смърт, обещани им от мене, а новите собственици се бяха задължили да им ги изплатят съобразно договора. Ето как завърши първата част на един живот, изпълнен с преめждия и приключения, една игра на съдбата, при това от такъв характер, че едва ли някога светът ще види нейно подобие – започнала глупава, тя приключваше много по-щастливо, отколкото бях си позволявал да се надявам в който и да е период от нея.

Всеки би си помислил, че в моето положение на трудно постигнато благополучие вече бях отминал възможността да се излагам на нови опасности; така и щеше да бъде при едно по-друго стечение на обстоятелствата; ала аз бях свикнал на скитнически живот, няхах семейство,

роднините ми бяха малко, пък и независимо от забогатяването си не бях завързал много нови познанства, и макар че продадох имението в Бразилия, тази страна не излизаше от ума ми, затова твърдо бях решил отново да тръгна на път. Най-вече не можех да устоя на силното желание повторно да видя своя остров, да разбера дали клетите испанци са стигнали до там и как са се държали с тях злосторниците.

Моята вярна приятелка вдовицата настойчиво ме молеше да се откажа от тази мисъл и дотам ми повлия, че успя да ме задържи да не пътувам цели седем години, през което време взех двамата си племенници, децата на единия ми брат, под свой надзор. По-големият, който разполагаше с известни средства, възпитах като джентълмен и му завещах определена сума, която да се прибави към състоянието му след моята смърт; а втория дадох да се учи за капитан и след пет години, когато разбрах, че е станал разумен, смел и предприемчив млад човек, му намерих добър кораб и го изпратих на плаване; тъкмо този млад човек по-късно ме въвляче в нови приключения независимо от порядъчната ми възраст.

Междувременно отчасти уредих живота си в Англия – най-напред се ожених, с което нито сбърках, нито изпитах разочарования, и имах три деца: двама синове и една дъщеря, но тъкмо когато съпругата ми се помина, племенникът ми се завърна от едно много успешно плаване до Испания, при което моята слабост към пътешествията и неговата настойчивост станаха причина да се кача като собственик и търговец на неговия кораб, плаващ за Индонезия. Това стана през 1694 година.

По време на това пътуване посетих моята нова островна колония, срещнах се с приемниците си испанците и научих цялата история на техния живот там, както и на злодеите, които не бяхме взели на кораба: как отначало те се държали пренебрежително към клетите испанци, как по-късно стигнали до съгласие, после до несъгласие, как се събирали, после се разделяли и как най-подир испанците се принудили да ги вразумяват със сила, как онези им се подчинили, как почтено се отнесли испанците към тях – една история, в която ако човек надникне по-дълбоко, открива, че е пълна с не по-малко разнообразни и чудни случки, отколкото собствената ми участ, особено що се отнася до техните битки с карибите, които на няколко пъти пристигали с лодките си, както и до облагородяването на самия остров, с което се занимавали; при това петима от тях предприели нападение на континенталния бряг и взели в плен единайсет мъже и пет жени, поради което при моето пристигане заварих на острова около двайсет невръстни деца.

Прекарах там към двайсет дни, като им оставих запаси от всякакви

необходими неща – най-вече оръжие, барут, сачми, дрехи, сечива и двама майстори, които водех от Англия, по-точно един дърводелец и един железар.

Освен това заедно с испанците разделих острова на части, при което запазах за себе си правото на собственик като цяло, но съответно им раздадох такива¹ части, каквито те се съгласиха да притежават; и след като уредих всичките си сметки с тях и получих обещанието им, че няма да напускат това място, си заминах.

Оттам се отбих в Бразилия, където купих и изпратих на острова тримачтов платноход с още хора; освен допълнителните запаси изпратих и седем жени, според мене подходящи за работа или за съпруги на онези, които пожелаят да се задомят. Що се отнася до англичаните, дадох им дума, че ще им изпратя съпруги от Англия заедно с товар от жизненонеобходими неща, стига те да се заемат с отглеждането на плантации; по-късно сторих и това. След като страстите се укротиха и всеки получи своя земя, оказа се, че това са едни много честни и трудолюбиви хора. От Бразилия им изпратих също така пет крави (три от които бяха телни), както и овце и свине, и когато отново посетих острова, броят на животните значително се бе увеличил.

Бих могъл да разкажа за всички тези неща, а също и за пристигането на триста кариби, които ги нападнали и опустошили плантациите, за това, как моите хора на два пъти се сражавали с числено превъзхождащите ги диваци и отначало претърпели неуспех, като трима от тях били убити; накрая обаче излязла буря, която потопила канутата на враговете им, а почти всички оцелели кариби били избити или умрели от глад, след което хората ми отново възстановили плантациите си като законни собственици, и до ден-днешен продължават да обитават острова – така че за всички тези неща, както и за рязни изумителни случки, които преживях по време на някои мои нови приключения в последвалите десет години, може би ще разкажа по-късно, в бъдеще.

КРАЙ

© 2001 Огняна Иванова, превод от английски

Daniel Defoe

The life and Adventures of Robinson Crusoe, 1719

Сканиране, разпознаване и редакция: NomaD, 2009

Издание:

Даниъл Дефо. Животът и приключенията на Робинзон Крузо

Второ издание. Издателство „Ариадна“, 2002

Превод от английски: Огняна Иванова, 2001

Преводът е направен по първото английско издание, съобразен с поправките в третото издание.

Художник на корицата: Александър Алексов

Художествено оформление: Богдан Мавродинов

Редактор: Красимира Абаджиева

Коректор: Рада Ботушарова

Свалено от „Моята библиотека“ [<http://purl.org/NET/mylib/text/12228>]